

แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมต่ำเพ็ง

SUMPHENG COMMERCIAL DISTRICT IMPROVEMENT
FOR CONSERVATION

ณัฐพนิดา รัตพงษ์

NATTAPHANIDA RATTANAPHONG

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2550

KMITL-2007-ED-M-221-069

แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

SUMPHENG COMMERCIAL DISTRICT IMPROVEMENT
FOR CONSERVATION

ณัฐพินิดา รัตนพงศ์

NATTAPHANIDA RATTANAPHONG

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีสาขารัฐศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ.2550

KMITL-2007-ED-M-221-089

**SUMPHENG COMMERCIAL DISTRICT IMPROVEMENT
FOR CONSERVATION**

NATTAPHANIDA RATTANAPHONG

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN ARCHITECTURE
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2007

KMITL-2007-ED-M-221-089

COPYRIGHT2007

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง
นักศึกษา	นางสาวณัฐพนิดา รัตนพงศ์
รหัสประจำตัว	48063421
ปริญญา	ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรม
พ.ศ.	2550
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รศ.สุรศักดิ์ กังขาว
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง และกำหนดแนวทางการในการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากการเอกสารที่เกี่ยวข้อง การศึกษาสภาพเบื้องต้นของพื้นที่ และภาพรวมของชุมชนภายในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง โดยทำการสำรวจ ออกแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ เพื่อให้สามารถนำมาสังเคราะห์ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ร้อยละเพื่อใช้เป็นสถิติในการวิจัย

ผลจากการสำรวจข้อมูลในด้านกายภาพและสังคมของชุมชนในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง พบว่า ส่วนใหญ่เกิดจากข้อจำกัดในด้านขนาดพื้นที่ ที่ไม่สามารถขยายตัวออกไปได้อีก เกิดความแออัดทั้งกลุ่มอาคาร และกิจกรรม โดยสามารถจำแนกลักษณะของปัญหาได้ 2 ประเภท คือ ปัญหาด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม และปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่มีความแออัดจากการใช้ที่ดินมีสูงมาก แต่มีแนวโน้มของประชากรที่อยู่อาศัยในพื้นที่ลดลง รูปแบบกิจกรรมทางการค้ายังถูกแบ่งเป็นหลายย่าน อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

จากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ พบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงมากที่สุดคือ สภาพแวดล้อมภายในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งที่มีความแออัด และเสื่อมโทรมจากการใช้พื้นที่ อีกทั้งอาคารส่วนใหญ่ถูกใช้ประโยชน์ในการประกอบกิจการมากกว่าที่จะเป็นที่อยู่อาศัย เจ้าของอาคารจึงมักปล่อยให้เช่า ทำให้อาคารนั้นขาดการดูแลรักษา ส่งผลให้อาคารเกิดความชำรุดทรุดโทรมเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้อาคารที่ถูกสร้างขึ้นใหม่นั้นไม่ได้มีการควบคุมให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันจึงทำให้เกิดความหลากหลายของงานสถาปัตยกรรมภายในพื้นที่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง คือ กำหนดแนวทางในการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินลดความแออัดในพื้นที่ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาด เป็นระเบียบ และมีปลอดภัยในการใช้ ด้านงานสถาปัตยกรรมในพื้นที่นั้น มีการกำหนดมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้าง มีการส่งเสริมภูมิทัศน์และเอกลักษณ์ของย่าน

ส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม รวมถึงการกำหนดแนวทางปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ที่คนชุมชนสามารถ
เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

Thesis Title	Sumpheng Commercial District Improvement for Conservation
Student	Miss Nattaphanida Rattanaphong
Student ID.	48063421
Degree	Master of Industrial Education
Program	Architecture
Year	2007
Thesis Advisor	Associate Professor Surasuk Kungkhao
Thesis Co-Advisor	Assistant Professor Dr. Lertlak Klinhom

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the physical and social conditions of Sumpheng Commercial District and to define its improvement approaches for conservation. The research methodology consisted of gathering the data from document concerned, studying the fundamental area conditions and the general picture of the communities in Sumpheng Commercial District. Moreover, the research instruments consisted of survey, questionnaire and interview form for interviewing 100 sample persons including the technicians who concerned the conservation in order to synthesize and analyze the data by finding the frequency in the statistical research.

The survey findings of physical and community society in Sumpheng Commercial District have been found that the constraint of the area size which could not be extended to large both building and activity was the main problem. Furthermore, it could be categorized into two problems which were physical and environment problem and economy and society problem because of overcrowded of using the land; nevertheless, the tendency of population living there tended to reduce. In addition, the commercial activity patterns were divided into several districts including the change of economic activity pattern as well.

According to questionnaire and interview form, the samples and the technicians relating to conservation answer that the most improvement thing was the environment conditions which was overcrowded and deteriorate due to the land using. Furthermore, most of its buildings were used for business rather than used for living; the building owner thus let it for rent. Besides it has been found that the new buildings were not controlled in the same direction, hence there were a variety of architectures taken place in this area.

According to the results of this research, the researchers would like to suggest the improvement approaches for conserving the Sumpheng Commercial District which were defining

the approaches to organize the use of land so as to reduce its overcrowded, improving its environment to make it clean, tidy and safe for architecture in that area. In addition, defining the control measurement for construction and promoting the landscape including the uniqueness of its district through cultural activities as well as defining the improvement ways for conserving people in the community to participate in order to make it efficient and sustainable.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์สุรศักดิ์ กังขาว และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ช่วยตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ ให้คำแนะนำและเสนอความเห็นต่างๆ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์สมพล คำรงเสถียร รศ.ดร.ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, อาจารย์สันติ กวินวงศ์ไพบูลย์ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง และช่วยตรวจสอบแก้ไขงานเพื่อให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขเพื่อการปรับปรุงให้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีคุณภาพยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ ประสาทความรู้ ตลอดจนข้อคิดต่างๆ อันก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าและแนวทางในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนประสบความสำเร็จ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่อำนวยความสะดวกในการจัดทำเอกสารรวมถึงผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณ คุณพ่อ และคุณแม่ ผู้เป็นที่รักและเคารพยิ่ง อีกทั้งเป็นแรงศรัทธาผลักดันอัน ยิ่งใหญ่ รวมทั้งญาติพี่น้องทุกคนที่เป็นกำลังใจที่ดีเสมอมา

ขอขอบคุณ เพื่อนๆ ทุกคนที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวไว้ในที่นี้ที่มีส่วนร่วมในงานวิจัย ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาตลอด

ขอขอบคุณ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่ช่วยประสิทธิ์ประสาท ความรู้ตลอดการเป็นนักศึกษาในสถาบันนี้

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ ที่เป็นผลจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอบอบแด่ คุณพ่อ คุณแม่ บรรพบุรุษ ครู-อาจารย์ ผู้มีพระคุณทุกท่าน ด้วยความเคารพยิ่ง

ณัฐพนิดา รัตนพงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง	IX
สารบัญภาพ.....	X
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 ประวัติความเป็นมาของสำเพ็ง.....	9
2.1.1 ประวัติของสำเพ็ง.....	9
2.1.2 ดำเนิน สำเพ็ง เขาวราช.....	12
2.2 แผนและโครงการในอนาคตที่มีผลต่อการพัฒนาพื้นที่ศึกษา.....	14
2.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – พ.ศ.2554).....	14
2.2.2 แผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 7 (พ.ศ.2550 – พ.ศ.2554).....	15
2.2.3 ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ปรับปรุงครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2542).....	16
2.2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	18
2.3 ความหมาย แนวคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา.....	29
2.3.1 ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์และพัฒนา.....	29
2.3.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา.....	29
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน.....	44
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของชุมชน.....	53
2.5.1 ลักษณะทางกายภาพ.....	54
2.5.2 ลักษณะทางสังคมของชุมชน.....	62
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	62

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 การดำเนินงานวิจัย.....	66
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	66
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	67
3.3 การรวบรวมข้อมูล.....	68
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
4.1 ลักษณะทางกายภาพและสังคมของพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง.....	70
4.1.1 ลักษณะทางกายภาพและสังคมจากผู้ตอบแบบสอบถาม.....	74
4.1.2 ลักษณะทางกายภาพและสังคมจากการสำรวจ.....	70
4.2 แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง.....	107
4.2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ตามความเห็นของชุมชนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง.....	107
4.2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ตามความเห็นของนักวิชาการ.....	110
บทที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	112
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	112
5.1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	112
5.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	112
5.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	112
5.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	113
5.1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	114
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	116
5.2.1 ลักษณะกายภาพและสังคมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง.....	116
5.2.2 การกำหนดแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง.....	118

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	120
5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	120
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในครั้งต่อไป.....	132
บรรณานุกรม.....	134
ภาคผนวก.....	136
ภาคผนวก ก. เอกสารทางราชการที่ใช้ในงานวิจัย.....	137
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์.....	141
ประวัติผู้เขียน.....	158

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มชุมชนในพื้นที่.....	70
4.2 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอยบริเวณพื้นที่.....	72
4.3 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่.....	74
4.4 แสดงข้อมูลทางด้านกายภาพและสังคมของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มชุมชน ในพื้นที่.....	75
4.5 แสดงข้อมูลทางด้านกายภาพและสังคมของกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอยบริเวณพื้นที่.....	77
4.6 แสดงข้อมูลทางด้านกายภาพและสังคมของกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการบริเวณพื้นที่.....	79
4.7 แสดงการจำแนกข้อมูลและความคิดเห็นของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มชุมชน ในพื้นที่.....	107
4.8 แสดงการจำแนกข้อมูลและความคิดเห็นของกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่.....	108
4.9 แสดงการจำแนกข้อมูลและความคิดเห็นของกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่.....	109

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงขอบเขตของพื้นที่.....	5
2.1 แผนผังกำหนดการใช้ที่ดินผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร.....	18
2.2 แผนผังกำหนดการใช้ที่ดินผังเมืองรวมเขตสัมพันธวงศ์.....	20
2.3 แสดงบริเวณห้ามก่อสร้างอาคารที่มีความสูงต่างๆ ในข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เขตสัมพันธวงศ์.....	21
2.4 แสดงพื้นที่ควบคุมการก่อสร้างริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร.....	23
4.1 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร.....	80
4.2 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินเขตสัมพันธวงศ์.....	81
4.3 แสดงการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน.....	82
4.4 แสดงตำแหน่งพื้นที่ที่มีบทบาทเกี่ยวเนื่องกัน.....	84
4.5 แสดงบรรยากาศภายในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง.....	84
4.6 แสดงลักษณะถนนคนเดินที่มี cover way ปกคลุมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง.....	85
4.7 แสดงลักษณะทางเดินในสำเพ็ง ที่มีสิ่งกีดขวาง.....	87
4.8 แสดงสภาพอาคารที่ทรุดโทรม เนื่องจากขาดการบำรุงรักษา.....	87
4.9 แสดงลักษณะการค้าแบบใหม่.....	88
4.10 แสดงปัญหา และข้อจำกัดในพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง (จากการสำรวจ).....	89
4.11 ด้านหน้าศาลเจ้าเล่งบัวเอี้ยะ.....	91
4.12 ด้านหน้าศาลเจ้าเล่าปุ่นเล่ากง.....	91
4.13 วัดเล่งเน่ยยี่ (วัดมังกรกมลาวาส).....	91
4.14 แสดงตำแหน่งอาคารทางศาสนา.....	92
4.15 แสดงภาพห้างทองตั้งโต๊ะกังในอดีต สมัยเหตุการณ์แสดงปาฐกถาของชุนยัตเซ็น.....	93
4.16 แสดงภาพห้างทองตั้งโต๊ะกังในปัจจุบัน.....	93
4.17 แสดงตำแหน่งอาคารสาธารณะ.....	94
4.18 แสดงอาคารเอกชนที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมจีน.....	95
4.19 แสดงลักษณะอาคารที่หลังคามุงกระเบื้องว่าว.....	95
4.20 แสดงตำแหน่งอาคารเอกชนที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมจีน.....	96
4.21 แสดงอาคารเอกชนที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมอาร์ต เดคโค.....	97
4.22 แสดงตำแหน่งอาคารเอกชนที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมอาร์ต เดคโค.....	98
4.23 แสดงอาคารเอกชนที่นำรูปแบบสถาปัตยกรรมอาร์ต เดคโค มาประยุกต์.....	99

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.24 แสดงตำแหน่งอาคารเอกชนที่นำรูปแบบสถาปัตยกรรมอาร์ต เดคโค มาประยุกต์.....	100
4.25 แสดงกลุ่มอาคารเอกชนสมัยใหม่.....	101
4.26 แสดงตำแหน่งกลุ่มอาคารเอกชนสมัยใหม่.....	102
4.27 แสดงทางเข้าวัดมิ่งกรมลาวาส.....	104
4.28 แสดงภาพอาคารเรียน โรงเรียนผยอง.....	105
4.29 แสดงแผนที่สถานที่สำคัญๆ ในย่านลำเพ็ญ.....	106
5.1 แสดงตำแหน่งการจัดวางกิจกรรมในพื้นที่โครงการ (ZONING).....	121
5.2 แสดงการจัดวางกิจกรรมการใช้ที่ดิน.....	122
5.3 แสดงการปรับปรุง และพัฒนาการขยายตัวของพื้นที่ค้าปลีกรายย่อยบริเวณชั้น 2.....	123
5.4 แสดงการก่อสร้างทางเชื่อมการค้าระหว่างอาคาร บริเวณชั้น 2.....	124
5.5 แสดงคุมเข้มมาตรการห้ามรถจักรยานยนต์บริเวณผิวการสัญจรทางเท้าถนนวานิช 1 ร่วมกับ มาตรการควบคุม และจำกัดเส้นทางการสัญจรของรถบริการขนาดเล็ก.....	125
5.6 แสดงการกำหนดรูปลักษณะอาคารเกิดใหม่ และอาคารดัดแปลงให้มีลักษณะที่สอดคล้อง กับอาคารข้างเคียง.....	126
5.7 แสดงมาตรการควบคุมการล้ำแนวป้ายโฆษณา.....	127
5.8 แสดงก่อสร้างหลังคาคลุม (COVER WAY) ตามถนนวานิช 1 เพิ่ม.....	128
5.9 ปรับปรุงพื้นผิวทางเดินเท้า และองค์ประกอบตามบาทวิถี.....	129
5.10 ปรับปรุงพื้นที่นันทนาการเปิดโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณท่าเรือสวัสดิ์.....	130
5.11 การปรับปรุงพื้นที่ และอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์.....	131

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“สำเพ็ง” เป็นชุมชนชาวจีน และย่านธุรกิจ ที่เปรียบเสมือน “ศูนย์กลางการค้า” แห่งแรกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานควบคู่กับกรุงเทพมหานคร トラบถึงปัจจุบันนับเป็นเวลากว่า 20 ทศวรรษ

ปัจจุบันสำเพ็งเป็นย่านพาณิชยกรรมในเขตสัมพันธวงศ์ มีบทบาทเป็นย่านพาณิชยกรรมเฉพาะทาง โดยมีจุดเด่นของการเป็นย่านการค้าเก่าแก่ ที่มีลักษณะการค้าส่ง – ปลีกสินค้าประเภทผ้า อุปกรณ์ตัดเย็บ สินค้ากึ่งอุตสาหกรรม ฯลฯ ที่มีราคาถูก การแบ่งแยกรูปแบบการค้าไม่เด่นชัด ลักษณะพาณิชยกรรมมีความคล้ายคลึงกันเกือบทั้งสิ้น เป็นย่านการค้าในลักษณะถนนคนเดินที่มี cover way ปกคลุมตลอดเส้นทาง และมีเชื่อมต่อการเดินทางกับระบบการขนส่งทางน้ำ – รถบริการสาธารณะที่สะดวกและเป็นส่วนต่อเนื่องทางการค้ากับย่านการค้าต่างๆ เช่น พาหุรัด เยาวราช ตลาดเก่า คลองถมราชวงศ์ ทรงวาด และยังมีเอกลักษณ์ลักษณะทางสถาปัตยกรรม อีกด้วย

จากการพัฒนาเมืองในช่วงระยะเวลาต่างๆ วิถีชีวิตในสำเพ็งก็มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จากการเป็น shop – house เดิม คือการใช้ตึกแถวชั้นล่างทำการค้า ชั้นบนเป็นที่พักอาศัย ทำให้ผู้ที่อาศัยในตึกแถวห้องใกล้เคียงกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด แต่ปัจจุบัน เจ้าของกิจการต่างๆ ย้ายครอบครัวออกไปมีบ้านพักอาศัยอยู่นอกชุมชนกันเป็นส่วนใหญ่ ใช้น้ำประปาเป็นน้ำดื่มแทนน้ำบาดาล ความสัมพันธ์ในย่านจึงคลายความใกล้ชิดลงมาก ในช่วง 5 – 10 ปีที่ผ่านมา ลักษณะทางกายภาพมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย ทั้งนี้จากสภาพที่ตั้งของสำเพ็ง และเยาวราช ไม่เอื้ออำนวยให้สำเพ็งเติบโตได้มากไปกว่านี้แล้ว หากแต่การขยายตัว แต่ชุมชนชาวจีนในย่านนี้ก็ยังคงอยู่ โดยคงเอกลักษณ์เฉพาะตัวไว้ได้ สิ่งเหล่านี้เป็นแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยวภายในย่านขึ้นมา และนับวันจะเพิ่มปริมาณมากยิ่งขึ้น แต่ขัดแย้งกับสภาพทางกายภาพของพื้นที่ที่นับวันจะมีสภาพเสื่อมโทรมลง เนื่องจากขาดการดูแลและปรับปรุงสภาพทางสถาปัตยกรรมของย่านนี้ ทั้งที่สำเพ็งมีกิจกรรมทั้งการค้าพาณิชยกรรมปลีก – ส่ง อยู่อาศัย โกดังสินค้า และการท่องเที่ยว ซ้อนทับกันอยู่ในพื้นที่ ประกอบกับเอกลักษณ์การใช้ชีวิตในเขตสัมพันธวงศ์เป็นลักษณะของชุมชนคนไทยเชื้อสายจีนขนาดใหญ่ ทำให้ภาพลักษณ์ของสำเพ็งยังคงความเป็นย่านพาณิชยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่ในช่วงที่ผ่านมา สำเพ็งเริ่มมีปัญหาของการเสื่อมโทรมของย่าน การปล่อยทิ้งร้างอาคาร ใช้อาคารและในการทำการค้าประกอบอาชีพเท่านั้น ขาดความเป็นชุมชนในช่วงกลางคืน สภาพสังคมด้านความผูกพันกับถิ่นที่อยู่เริ่มลดน้อยลง ประชากรแฝงมีปริมาณที่มาก แนวโน้มในอนาคตจะกลายเป็นเมืองเก่าที่ทรุดโทรม และการค้าที่ซบเซาลงในที่สุด

อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงของย่านการค้าสำเพ็งที่เป็นส่วนหนึ่งของย่านการค้าระดับเมืองที่สำคัญ และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ด้าน China town ของประเทศไทย ซึ่งควรมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ให้มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น สอดคล้องกับการเป็นการพัฒนาโดยรวมของเมือง และย่าน ภายใต้ นโยบาย และแผนพัฒนาของภาครัฐ เพื่อให้ย่านสำเพ็งสามารถพัฒนาความเป็นย่านพาณิชย์กรรมปลีก – ส่งเฉพาะทาง ภายใต้กระแสของความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ และยังคงเป็นส่วนหนึ่งของย่านการค้าระดับเมืองที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของ China town ประเทศไทย

นอกจากความเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่มีความเก่าแก่แล้ว สำเพ็งยังมีสถาปัตยกรรมที่มีความเก่าแก่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ อาทิเช่น ร้านขายยาจีนเก่าแก่อายุนับร้อยปี คือ ร้านได้อันตั้ง ตามประวัติกล่าวว่าเคยเป็นที่พำนักของ ดร.ชุนยัคเซ็น หัวหน้าพรรคปฏิวัติจีน หรือ ก๊กมินตั๋ง เนื่องจากที่นี่เป็นศูนย์บัญชาการย่อย สาขาประเทศไทย มี ตั้ง มุข ตั้ง เป็นเจ้าของร้าน ซึ่งขณะนั้นเป็นถึงรองประธานสาขาใหญ่ของพรรคในประเทศไทย สำหรับอีกร้านหนึ่งเป็นตึกห้างทอง ตั้งโต๊ะกัง ถือกำเนิดโดยนายโต๊ะกัง แซ่ตั้ง ช่างทำทองจากเมืองจีนเข้ามาอยู่ในสำเพ็งสมัยรัชกาลที่ ๕ มีฝีมือทำทองอันประณีต มีร้านทำทองอยู่บริเวณถนนอนุวงศ์ ค้าขายจนกระทั่งสามารถสร้างตึกโต๊ะกัง หลังที่เห็นอยู่ในเวลานี้ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ รัชกาลที่ ๖ ทรงพระราชทานครุฑ เพื่อยกย่องในฝีมือทำทองทางร้านจึงใช้ตราครุฑเป็นสัญลักษณ์ประจำร้านมาตั้งแต่นั้น และตึกโต๊ะกังมีทั้งหมด ๓ ชั้น ออกแบบโดยสถาปนิกชาวฮอลแลนด์ การตกแต่งภายในเป็นฝีมือของช่างเซียงไฮ้ ภายในร้านมีเฟอร์นิเจอร์เก่า ๆ และเครื่องมือทำทองสมัยโบราณเก็บรักษาอยู่ ปัจจุบันอาคารแห่งนี้อยู่ในความดูแลของสำนักงานทรัพย์สินฯ และกรมศิลปากรยังได้ขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานอีกด้วย

และจากเหตุการณ์เพลิงไหม้เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2544 เป็นผลให้เกิดความเสียหายกับพื้นที่จำนวนมากทางสำนักป้องกันอุบัติภัยแห่งชาติจึงมีการปรับปรุงพื้นที่ให้มีระบบป้องกันอัคคีภัยที่เหมาะสมและมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ด้วยเหตุการณ์เพลิงไหม้ดังกล่าว ทำให้ทรัพย์สิน ตึกอาคาร บ้านเรือนต่างๆ ในสำเพ็งเกิดความเสียหาย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ปัจจุบันอาคารในสำเพ็งมีความหลากหลายของทั้งสถาปัตยกรรมทั้งที่เก่าแก่ และสถาปัตยกรรมที่ถูกสร้างขึ้นทดแทน หรือถูกต่อเติมขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย

ดังนั้นด้วยความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสำเพ็ง ที่ยังคงอยู่และสวนทางกับความเจริญเติบโตของเมือง ทำให้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า มีความจำเป็นที่ควรจะอนุรักษ์บริเวณย่านพาณิชย์กรรมเก่าแก่ดั้งเดิมไว้ และทำการปรับปรุงในส่วนที่เป็นสถาปัตยกรรมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ให้มีความสอดคล้องคล้ายคลึงกัน และคงความเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้ อีกทั้งดำรงไว้ซึ่งความเป็นย่านที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและสร้างจิตสำนึกเพื่อการอนุรักษ์ต่อคนรุ่นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคมของย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ
2. กำหนดแนวทางการในการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ

1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่อง “แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนของ Wayne O. Attoe (1979 : 25) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน เป็นแนวคิดที่ป้องกันพื้นที่ซึ่งมีร่องรอยแห่งอดีต สถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์สำคัญที่ความพิเศษเนื่องจากความเป็นกลุ่มอาคาร ทำให้ไม่สามารถอนุรักษ์อาคารเหล่านั้นโดยแยกจากกันได้ วิธีที่ดีที่สุดคือ การอนุรักษ์อาคารเหล่านั้นรวมกัน เนื่องจากคุณค่าของความเป็นกลุ่มอาคารนั่นเอง

โดยทั่วไปแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชน เป็นการอนุรักษ์ความเป็นอยู่ทั้งบริเวณ (Living as a Whole) คือ ลักษณะเฉพาะของชุมชน หมายถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ที่เกิดจากภาพรวมของกลุ่มอาคารรูปร่างของชุมชน โครงข่ายการสัญจร ขนาด บรรยากาศ และกิจกรรมทางสังคม และเศรษฐกิจของชุมชนรวมถึงลักษณะทางภูมิประเทศ และนโยบายการเมืองด้วย และสถาปัตยกรรมได้แก่ อาคาร และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ทำให้เกิดรวมกันเป็นสภาพแวดล้อมของชุมชน

จากแนวทางดังกล่าว สรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ลักษณะทางด้านกายภาพและลักษณะทางสังคม

1. ลักษณะทางด้านกายภาพ

1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจราจร

1.1.1 จัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดความเป็นระเบียบ โดยเฉพาะหาบเร่และแผงลอย

1.1.2 จัดระบบทางสัญจร ทางเดินเท้าภายในพื้นที่เพื่อป้องกันปัญหาอุบัติเหตุ อาชญากรรม และความคล่องตัว

1.1.3 จัดพื้นที่สำหรับจอดรถในการขนถ่ายสินค้า ให้เป็นสัดส่วน

1.2 วางมาตรการในการควบคุมอาคารและสิ่งก่อสร้าง

การปรับปรุงอาคารและกำหนดมาตรการควบคุมรูปแบบของสิ่งก่อสร้างใหม่ให้สอดคล้องกับอาคารประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ เช่น สี, วัสดุ, ความสูง, รูปแบบกันสาด, ฝ้า ฯลฯ

1.3 การส่งเสริมภูมิทัศน์โดยรอบพื้นที่ศึกษา

ปรับปรุงสภาพทางเดินเท้า ให้มีความสะดวกต่อการใช้สอย มีการใช้กระถางต้นไม้เพื่อเพิ่มความสดชื่น

1.4 การปรับปรุงภูมิสัญลักษณ์ของพื้นที่
เป็นการปรับปรุงรูปแบบพื้นที่ให้สามารถสื่อเอกลักษณ์เฉพาะตัวของย่านพาณิชย์กรรม

สำเพ็ง

2. ลักษณะทางสังคม

การจัดระเบียบของกิจกรรมที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่
ส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมอันดีงาม

1.4 ขอบเขตในการวิจัย

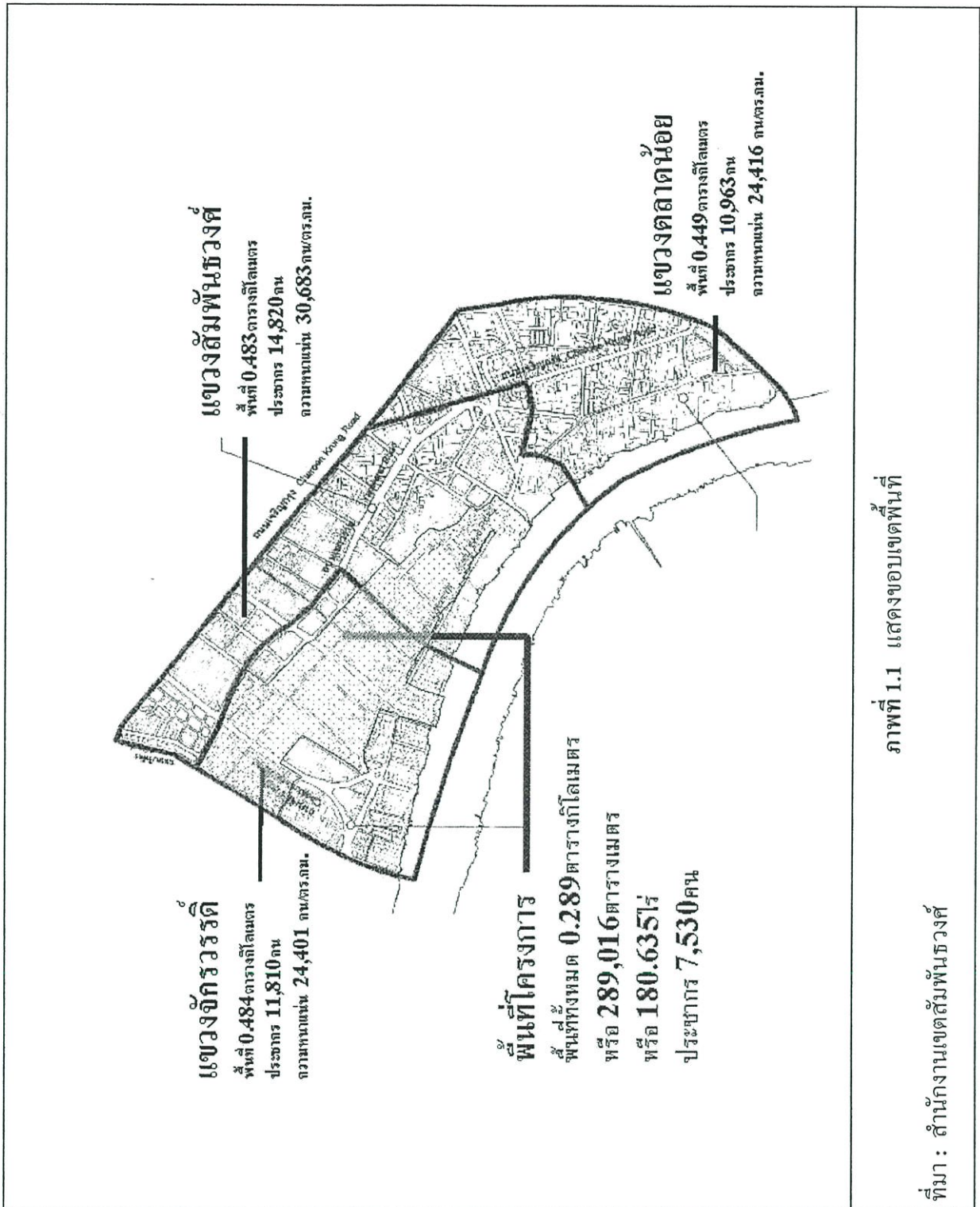
1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่โครงการ ตั้งอยู่ในแขวงจักรวรรดิ และแขวงสัมพันธวงศ์ ภายในเขตสัมพันธวงศ์ บริเวณ
พื้นที่โครงการอยู่ในย่านสำเพ็ง ตามแนวถนนวานิช 1 มีลักษณะเป็นถนนคนเดิน (Pedestrian mall)
ซึ่งมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องมาจากย่านพาหุรัด คิดเป็นพื้นที่โครงการทั้งหมด 0.289 ตารางกิโลเมตร
(289,016 ตารางเมตร หรือ 180.635 ไร่) มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดถนนเขาวราช จากสะพานเจริญสวัสดิ์ (สะพานเหล็ก) ถึงสะพานมหาจักร
ทิศตะวันออก จรดแยกถนนทรงสวัสดิ์ที่ตัดกับถนนวานิช 1 รวมพื้นที่ทำน้ำสวัสดิ์
ทิศตะวันตก ติดคลองโอง่าง จากสะพานเจริญสวัสดิ์ (สะพานเหล็ก) ถึงวัดบพิตรพิมุข

วรวิหาร

ทิศใต้ ติดถนนอนุวงศ์ ทำน้ำราชวงศ์ รวมกับกลุ่มอาคารด้านหลังแนวอาคารติด
ริมถนนทรงวาด และทำน้ำสวัสดิ์

1.4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.4.2.1 ประชากรในการทำวิจัยได้แก่

1. ประชากรผู้ใช้พื้นที่ ประกอบด้วย

1.1 ประชาชนตามทะเบียนราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรม

สำเเพงจำนวนประมาณ 7,530 คน

1.2 แรงงานในพื้นที่สำเพ็ง 635 คน (ที่มา : สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์)

1.3 ผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่สำเพ็งโดยเฉลี่ย 103,427 คนต่อวัน

(ที่มา : สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์)

ดังนั้นจำนวนผู้ใช้พื้นที่ทั้งหมด 111,592 คนต่อวัน โดยเฉลี่ย

2. นักวิชาการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และปรับปรุงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

1.4.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรผู้ใช้พื้นที่ จำนวน 100 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยตาราง Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามความคลาดเคลื่อน $\pm 10\%$

2. นักวิชาการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปรับปรุงย่านพาณิชย์กรรม

สำเพ็ง 3 ท่าน

1.4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ลักษณะทางกายภาพและสังคม

1. ลักษณะทางด้านกายภาพ ประกอบด้วย

1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการสัญจร

1.2 รายละเอียดทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น สถาปัตยกรรม , วัสดุ, สี , ส่วนตกแต่ง

ต่างๆ

1.3 การส่งเสริมภูมิทัศน์ของย่าน

1.4 การส่งเสริมภูมิสัญลักษณ์ของย่าน

2. ลักษณะทางสังคม ประกอบด้วย

2.1 การจัดระเบียบกิจกรรมของย่าน

2.2 การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ย่าน (DISTRICT) หมายถึง บริเวณที่มีความต้องการคล้ายคลึงกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ความคล้ายคลึงของสถาปัตยกรรม หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น หรืออาจจะเป็นย่านที่เคยมีความสำคัญมาในอดีตมีเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น โดยที่จะมีอาณาบริเวณขนาดพื้นที่เล็กหรือใหญ่ก็ได้ไม่จำกัด เมืองบางเมืองอาจมีเพียงย่านเดียว ในขณะที่บางเมืองมีขนาดใหญ่ อาจจะมีถึงสิบย่าน โดยที่แต่ละย่านจะมีอาณาเขตที่แสดงขอบเขตที่ชัดเจน อาจเป็นอาณาเขตทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ เช่น ถนน แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา หรือเป็นอาณาเขตที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ เช่น กำแพง แนว หรือกลุ่มต้นไม้เป็นต้น

สำหรับเมืองๆ หนึ่งจะประกอบไปด้วยหมู่บ้านและอำเภอ ศูนย์กลางของเมือง เมืองส่วนบน ใจกลางเมือง ส่วนพักอาศัยภายในเมือง บริเวณมหาวิทยาลัย ส่วนเหล่านี้นับได้เป็นย่าน ซึ่งบางครั้งได้มีการกำหนดบริเวณอย่างชัดเจน เช่น บริเวณมหาวิทยาลัย บริเวณปะปนกัน เช่นในเมือง

ย่านพาณิชย์กรรม เป็นย่านที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของเมือง เป็นย่านค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า

ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง หมายถึง ย่านค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าตั้งอยู่ในแขวงจักรวรรดิ และแขวงสัมพันธวงศ์ ภายในเขตสัมพันธวงศ์ ตามแนวถนนวานิช 1 ลักษณะเป็นถนนคนเดิน (Pedestrian mall) ซึ่งมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องมาจากย่านพาหุรัด

ลักษณะทางด้านกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่อยู่รองงานสถาปัตยกรรมที่ต้องอนุรักษ์ เพื่อให้งานสถาปัตยกรรมดังกล่าวมีความเด่นสง่างาม สมเป็นอาคารที่ต้องอนุรักษ์ การตีความอีก ลักษณะหนึ่ง อาจหมายถึงกลุ่มหรือบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานตามลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมและกายภาพของแต่ละแห่ง ซึ่งอาจต้องมีการอนุรักษ์ทั้งบริเวณไว้ให้ครบถ้วนทุกลักษณะนอกเหนือจากลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะทางสังคม หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เมืองมีชีวิตชีวา มีการเคลื่อนไหว บางกิจกรรมทำให้ผู้คนมาเยี่ยมชมเมืองนั้น เกิดความน่าสนใจที่จะสัมผัส และเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ด้วย กิจกรรมนี้มีได้หมายถึงเทศกาลงานพิเศษ แต่หมายถึงกิจกรรมประจำวันของคนภายในชุมชนด้วยเช่น กิจกรรมทางการค้า กิจกรรมพักผ่อน การพบปะ การพูดคุย เป็นต้น

การอนุรักษ์ หมายถึง การปรับปรุงหรือป้องกันอาคารหรือกลุ่มอาคาร และบริเวณใกล้เคียง (Conservation Area) โดยมักเป็นอาคารที่มีสถาปัตยกรรมดี และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ บริเวณดังกล่าวอาจมีขอบเขตตั้งแต่หมู่บ้าน เมืองขนาดเล็ก หรือบางส่วนของเมือง เช่น ถนน ตลาด กลุ่มอาคารใกล้วัด เป็นต้น

แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน หมายถึง การส่งเสริม ควบคุม และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เพื่อการดูแลรักษา ชะลอการเสื่อมสภาพและการชำรุดทรุดโทรมของงานสถาปัตยกรรมประเภทต่างๆซึ่งรวมถึงชุมชนต่างๆด้วย การอนุรักษ์มีหลายระดับ ได้แก่ การป้องกันการเสื่อมสภาพ การรักษาสภาพ การเสริมความมั่นคงแข็งแรง การบูรณะ การจำลองแบบ การสร้างขึ้นใหม่ และการประยุกต์การใช้สอย

การอนุรักษ์ด้านสังคม หมายถึง การส่งเสริมวัฒนธรรมทางด้านสังคม ประเพณีที่สังคมนั้นๆ ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณ เพื่อมิให้สูญหายไป เช่นประเพณีในท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกัน ตามความเชื่อของแต่ละพื้นที่

ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ลำเพ็ญ หมายถึง เจ้าของร้านค้า ผู้ประกอบการ กลุ่มชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ลำเพ็ญ

แรงงานในพื้นที่ลำเพ็ญ หมายถึง ผู้ค้าหาบเร่ ผู้รับจ้างรายวัน ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ลำเพ็ญ

ผู้ใช้บริการพื้นที่ หมายถึง ผู้เข้ามาซื้อสินค้าในพื้นที่ลำเพ็ญ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมล้ำเพ็ง ผู้วิจัยได้ศึกษาหัวข้อดังต่อไปนี้

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของพื้นที่
  - 2.1.1 ประวัติของล้ำเพ็ง
  - 2.1.2 ตำนาน ล้ำเพ็ง เขวราช
- 2.2 แผนและโครงการในอนาคตที่มีผลต่อการพัฒนาพื้นที่ศึกษา
  - 2.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – พ.ศ.2554)
  - 2.2.2 แผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 7 (พ.ศ.2550 – พ.ศ.2554)
  - 2.2.3 ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ปรับปรุงครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2542)
  - 2.2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 ความหมาย แนวคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา
  - 2.3.1 ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์และพัฒนา
  - 2.3.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของชุมชน
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติความเป็นมาของพื้นที่

2.1.1 ประวัติของล้ำเพ็ง

เขตสัมพันธวงศ์ (เขตสัมพันธวงศ์ : 2550)[internet] กล่าวถึงประวัติ “ล้ำเพ็ง” ว่าเป็นชุมชนชาวจีน และย่านธุรกิจ ที่เปรียบเสมือน “ศูนย์การค้า” แห่งแรกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานควบคู่กับกรุงเทพมหานคร ครอบคลุมถึงปัจจุบันนับเป็นเวลากว่า 20 ทศวรรษพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีในพุทธศักราช 2325 พระองค์ทรงโปรดให้ชาวจีนซึ่งตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ท่าเตียน และบริเวณใกล้เคียงมาตั้งแต่สมัยธนบุรีไปอยู่ล้ำเพ็ง ซึ่งนอกเขตกำแพงพระนครทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ โดยมีอาณาบริเวณตั้งแต่คลองวัดสามปลื้ม (วัดจักรวรรดิราชาวาส) จนถึงคลองวัดสามเพ็ง (วัดปฐมคงคา) ทั้งนี้เพื่อใช้ที่ดินเดิมซึ่งเป็นที่ดอน และอยู่กึ่งกลางพระนคร เป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวัง ศูนย์กลางการบริหารราชการแผ่นดินของราชวงศ์ใหม่ กับทั้งเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของทางการไทยในการควบคุม

ชาวต่างชาติ ให้ตั้งชุมชนอยู่เรียงรายนอกเขตกำแพงพระนคร เป็นการป้องกันมิให้ทำทลายอำนาจทางการเมืองได้ง่าย อันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา

ที่มาของคำว่า “สำเพ็ง” นั้น กาญจนา นาคพันธุ์ได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า อาจมาจากมีคนชื่อ “เพ็ง” 3 คนบริเวณนี้ จึงเรียกว่า “สามเพ็ง” หรือ “สำเพ็ง” หนังสือเล่าเรื่องเก่าของไทย ของ สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร สันนิษฐานไว้ว่า เป็นเพราะบริเวณสามเพ็ง เป็นสวน มีคลองขวางสองคลองคือ คลองเหนือวัดสามเพ็ง กับคลองวัดสามปลื้ม ทำให้พื้นที่แบ่งออกเป็นสามตอน หรือสามแผ่นซึ่งคนจีนเรียกเพี้ยนมาเป็น สามเพ็ง ส. พลายน้อย สันนิษฐานไว้ในหนังสือ “บางกอก” ว่าแต่ก่อนบริเวณนั้นคงเป็นที่น้ำลึก หรือเป็นทางสามแพ่ง ซึ่งชาวจีนเรียกเพี้ยนเป็นสามแพ่ง และสำเพ็งในที่สุด

“บุปผา คุมมานนท์” กล่าวไว้ใน “สำเพ็งศูนย์การค้าแห่งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์” ในหนังสือ ศิลปวัฒนธรรมว่าสำเพ็งเป็นชื่อที่เรียกเพี้ยนมาจากคำว่า “สามเพ็ง” ซึ่งเป็นชื่อวัดและชื่อคลอง ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน อาจเป็นเพราะคนจีนในบริเวณนั้นเคยชินกับการออกเสียงสั้นๆจึงทำให้ “สามเพ็ง” กลายเป็น “สำเพ็ง” ในที่สุด

ความจริงชาวจีนอพยพเข้ามาในเมืองไทยเป็นจำนวนมากตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2025-2329) เพราะปัญหาทางด้านการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ และความอดอยากยากแค้นในประเทศจีน ขณะที่ประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ มีความปลอดภัยทางการเมือง กอปรกับรัฐต้องการให้ชาวจีนมาช่วยสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจเพราะชาวจีนมีความรู้และประสบการณ์ด้านการค้าขาย การต่อเรือ และการเดินเรือ การที่ชาวจีนส่วนใหญ่เข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในสำเพ็ง เป็นผลทำให้สำเพ็งเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นย่านธุรกิจการค้าที่สำคัญแห่งแรกของกรุงเทพฯ ในช่วงสมัยนั้น

ต่อมาเมื่อประเทศไทยมีการทำสนธิสัญญากับประเทศตะวันตก โดยเริ่มจากสนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกในปี พ.ศ. 2398 ทำให้ชาวจีนจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาในเมืองไทย อีกระลอก โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เปิดการเดินเรือรับส่งผู้โดยสารระหว่างกรุงเทพฯ กับชัวเถาโดยตรง สัปดาห์ละ 1 ครั้ง การเดินทางจึงสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะไม่ต้องอ้อมประเทศสิงคโปร์ดังแต่ก่อน

นอกจากนี้ชาวจีนบางคนซึ่งเข้ามาอยู่ก่อนหน้านี ได้ทำหน้าที่คนกลางนำชาวจีนเข้ามาขายแรงงานในเมืองไทย โดยออกทุนเดินทางให้ก่อน แล้วให้จ่ายเงินคืนภายหลัง เมื่อได้ค่าจ้างแรงงานแล้วชาวจีนเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็อพยพเข้ามาในสำเพ็ง ซึ่งเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพค้าขายตามถนัด ตามความสามารถ ทุน และความสนใจ ส่วนผู้ไม่มีทุนก็รับจ้างแบกหามสินค้า มีคลองใต้วัดสามปลื้ม และคลองเหนือวัดสำเพ็ง ทำให้การขนส่งสินค้าอยู่ในแถบจักรวรรดิและวัดสามปลื้มก็คึกคัก และคนจีนแถวนี้มักไปจ่ายตลาดโดยเรือ ข้ามไปสำเพ็ง สินค้าที่สำเพ็งส่วนใหญ่ มาจากเมืองจีน โดยเรือสำเภของชาวจีนเป็นส่วนมาก บางส่วนนำเข้ามาโดยเรือสำเภาหลวง และเรือสำเภาของเจ้านายกับขุนนางผู้ใหญ่ เรือสำเภาของชาวจีนจอดเรียงแถวตามยาว จากแนวปากคลองรอบกรุงลงไปทางใต้

วันไหนมีเรือมากก็จะจอดซ้อนกันเป็น 2 แถว หลังสนธิสัญญาเบาว์ริง ไทยค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น เรือสินค้าเข้ามาที่กรุงเทพฯมากขึ้นด้วย พ่อค้าก็จะจอดเรือเรียงรายกันไป ต่างก็นำสินค้ามาวางขายบนดาดฟ้าเรือ การค้าแบบนี้จะดำเนินไปเป็นเวลาหลายชั่วโมง หลังจากนั้นพ่อค้าก็จะนำสินค้าที่เหลือไปจำหน่ายยังห้างร้านค้าในสำเพ็ง ซึ่งเป็นแหล่งค้าขายที่ใหญ่ที่สุดของชาวจีนในสมัยนั้น

สมัยรัชกาลที่ 5 มีการตัดถนนหลายสายผ่านบริเวณสำเพ็ง ทำให้การค้าย่านนี้สะดวกขึ้นอย่างรวดเร็ว ถนนสายสำคัญที่แทบจะกล่าวได้ว่าเป็นถนนของคนจีนก็คือ ถนนสำเพ็งแห่งนี้ ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ถนนจักรเพชร ตรงข้ามกับตรอกสะพานหัน ต่อกับถนนพายุรัต เกือบขนานกับถนนเขวราช ผ่านถนนจักรวรรดิ ที่ตำบลหัวเมียด ผ่านถนนราชวงศ์ ข้ามถนนราชวงศ์ไปทางใต้จนถึงถนนโยธา ผ่านตำบลวัดสัมพันธวงศ์ ออกถนนทรงวาด ตรงไปผ่านวัดปทุมคงคา ถนนสายนี้กว้าง ประมาณ 3 เมตร ยาว 1950 เมตร รถเล่นผ่านไปมาไม่ได้ ทั้งสองข้างถนนเรียงรายไปด้วยร้านค้าขาย ซึ่งล้วนเป็นของคนจีน พ่อค้าที่สำเพ็งนอกจากค้าขายในย่านนี้แล้วยังขายส่งโดยติดต่อกับพ่อค้าหัวเมืองต่างๆ อีกด้วย ส่วนพ่อค้าที่อื่นซึ่งส่งสินค้าจากต่างประเทศ ส่วนใหญ่ต้องติดต่อกับคนจีนในสำเพ็งให้ช่วยรับสินค้าส่งออกไปจำหน่ายต่ออีกทอดหนึ่ง ในการขนส่งสินค้านั้น มักใช้หาบกับรถเข็น สำเพ็งเป็นศูนย์การค้าสำคัญของกรุงเทพฯ ที่ประชาชนสามารถซื้อสิ่งของได้ตั้งแต่ของใช้เล็กๆ น้อยๆ ทั้งเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น หม้อข้าว หม้อแกง ถ้วยโถโอชาม ภาชนะและของกินเกือบทุกชนิด เช่น ผัก ผลไม้สด ผลไม้แห้ง ของดอง ยาจีน ผ้าแพรพรรณต่างๆ ทองรูปพรรณ เครื่องใช้ไม้สอยประเภทต่างๆ เช่น เครื่องใช้ทำด้วยไม้ล่งน้ำมัน เครื่องใช้ในการศึกษาเล่าเรียน เครื่องมือทำจากเหล็กและเครื่องยนต์เรือ เป็นต้น รวมทั้งสินค้าที่ไม่อาจหาได้จากแหล่งอื่น โดยเฉพาะสินค้าที่มาจากเมืองจีน สำเพ็งเป็นแหล่งขายสินค้าทั้งปลีกและส่ง

นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งที่มาของธุรกิจหลายประเภทเช่นการรับจ้างปะชุนผ้า การตัดเย็บเสื้อผ้า การย้อมสีผ้า การรับจ้างชั่วคราว การให้กู้ยืมเงินหรือการจ่ายเงินให้ล่วงหน้าแล้วใช้คืนภายหลัง ดังกรณีชาวจีนที่อพยพเข้ามา ตลอดจนการรับจ้างเขียนหนังสือจีน เพื่อส่งไปถึงญาติพี่น้องที่อยู่เมืองจีน การรับจ้างส่งเงินไปให้ครอบครัวที่เมืองจีน นอกจากนี้สำเพ็งยังมีธุรกิจให้บริการทางเพศเป็นที่ขึ้นชื่ออีกด้วย โดยมี โคมเจิวเป็นสัญลักษณ์ นอกจากนี้สำเพ็งยังมีธุรกิจที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งคือ บ่อนการพนัน ซึ่งมีอยู่มากมายหลายอย่างเช่น ไฮโล ถั่ว น้ำเต้า ลูกเต๋า โปสา เป็นต้น

ดังนั้นนอกจากจะเป็นย่านที่มีคนทุกเพศทุกวัยมาจับจ่ายซื้อสินค้าแล้ว บางส่วนโดยเฉพาะผู้ชายมักมาเที่ยวย่านแหล่งสำราญทั้งด้าน โลกีย์และการพนัน จึงมีบางคนตั้งตนเป็นนักเลง และเขียนการพนัน บางครั้งก็มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน ระหว่างผู้เข้าไปเที่ยวกับเจ้าถิ่น หรือระหว่างผู้เข้าไปเที่ยวด้วยกันเอง หรือระหว่างเจ้าถิ่นแต่ละพวกกัน ถึงขั้นทำร้ายร่างกายกันจนต้องตั้งเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เข้าไปรักษาความสงบเรียบร้อย ดังจะเห็นได้ว่าใน พ.ศ. 2404 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โปรดฯให้เริ่มกิจการตำรวจนครบาลขึ้นเป็นครั้งแรก โดยเรียกว่า “กองโปลิศ” มีการจ้าง

ครูชาวยุโรปและชาวมลายูมาฝึกอบรมเพื่อให้ตำรวจนครบาลรู้จักระเบียบปฏิบัติแบบสากลในการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตพระนคร กองโปลิศได้เริ่มออกปฏิบัติงานเป็นครั้งแรกในบริเวณสำเพ็ง

บริเวณพื้นที่สำเพ็งเปรียบเสมือนเป็นที่พระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นย่านชุมชนชาวจีนพวกต่างๆ และมีการขยายตัวทั้งด้านชุมชนพื้นที่ และธุรกิจอย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้ประกอบการและผู้อยู่อาศัยในย่านนี้เกือบทั้งหมดเป็นชาวจีน หรือเป็นผู้มีเชื้อสายจีน จึงทำให้ยังคงรักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมแบบจีนไว้ได้มาก จนอาจกล่าวได้ว่าสำเพ็งเป็นไชน่าทาวน์ (China Town) แห่งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งในหมู่คนจีน คนไทย และคนชาติอื่นๆ โดยเฉพาะชาวตะวันตก สำหรับคนไทยนั้นมีหลายท่านกล่าวถึงสำเพ็งในสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่เช่น กวีเอกสุนทรภู่ ได้กล่าวถึงสำเพ็งไว้ใน “นิราศชมตลาดสำเพ็ง” ขุนวิจิตรมาตรา ในนามแฝง “กาญจนาคพันธุ์” กล่าวไว้ใน “เมื่อวานนี้” และพระยาอนุমানราชชนได้เล่าไว้ใน “บันทึกความทรงจำ” ของท่านเป็นต้น ในส่วนของชาวตะวันตกนั้น สำเพ็งเป็นสถานที่มิชชันนารีอเมริกัน เข้ามาตั้งหลักแหล่งเพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในเมืองไทยตั้งแต่เริ่มแรกในสมัยรัชกาลที่ 2 โดยเข้ามาเช่าบ้านแถววัดเกาะ สัมพันธวงศ์ ใกล้ตลาดสำเพ็ง ใช้เป็นที่พักเพื่อเผยแพร่ศาสนา

ต่อมาเมื่อหมอบรัดเลย์เข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 3 ก็ได้เข้ามาอยู่ในบ้านเช่าดังกล่าว และได้เปิดที่พักเป็น “โอสถาสาลา” เพื่อแจกและขาย “ยาฝรั่ง” พร้อมกับเผยแพร่ศาสนาไปด้วย ต่อมาก็ได้รับรักษาโรค ด้วยวิธีการแพทย์แผนใหม่ตามแบบตะวันตก ปรากฏว่าลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนจีน ส่วนการเผยแพร่ศาสนาก็ได้ผลบ้างในหมู่คนจีนบริเวณนั้น ชาวจีนที่สำเพ็งอยู่กันอย่างแออัด ส่งผลให้เกิดความสกปรกรุงรัง โดยเฉพาะในบริเวณต่อจากสะพานหันเข้ามาสำเพ็ง เดิมเป็นถนนแคบๆปูด้วยอิฐสองฟากถนนเต็มไปด้วยโรงเรือน ร้านค้าของคนจีนที่ปลูกกันอย่างเบียดเสียดยัดเยียด ทำด้วยไม้และจาก จึงง่ายต่อการเกิดเพลิงไหม้และลูกกลม ดังนั้นการตัดถนนในบริเวณดังกล่าวนอกจากทำให้สะดวกแล้วยังระงับเหตุร้ายเวลาเกิดเพลิงไหม้อีกด้วย

2.1.2 ตำนาน สำเพ็ง เขาวราช

วัดสัมพันธวงศาราม (วัดสัมพันธวงศาราม:2550)[internet] กล่าวถึง ตำนาน สำเพ็ง เขาวราช ถิ่นที่มีคนจีนอยู่มาก เรียกว่า ตงก๊กเซี่ย (จงกั๋วเจิน ไชน่าทาวน์) เป็นที่เผยแพร่กันทั่วโลก สำหรับในประเทศไทยนั้น ถิ่นที่ เขาวราช, สำเพ็ง, เจริญกรุง, วงเวียนโอเรียน, จรดถึง ตลาดน้อย, จัดเป็นถิ่นที่อยู่อันกว้างขวางของคนจีนแห่งหนึ่งของเมือง บางกอก ชาวต่างชาติ เมื่อกล่าวถึง ไชน่าทาวน์ ต่างยึดมั่นถนนเขาวราช เป็นถนนสายสำคัญ กล่าวกันว่าเป็นถนนสายทองคำของประเทศทีเดียว เนื่องด้วยถนนเขาวราชนั้น มีรั้วขายทองใหญ่ ๆ หลายแห่งจำนวนมาก กล่าวถึง เขาวราช, สำเพ็ง, และเจริญกรุง, เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของคนจีนมานาน เป็นถิ่นที่อยู่ตั้งรกรากของคนจีนแห่งประเทศไทย คนจีนนั้นได้ตั้งรกรากอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ เจ้าพระยา มาตั้งแต่ครั้งสมัยยุคกรุงธนบุรี อยู่มาจนกระทั่งถึง

รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พวกเขาจึงถูกพระราชโองการให้โยกย้ายไปอยู่ ณ ตำบลสวน ลำพิ่ง กลายเป็นถิ่นที่อยู่อันกว้างขวางของคนจีนไปโดยปริยาย ปัจจุบัน ไชน่าทาวน์ เป็นแหล่งการค้าขายที่เจริญรุ่งเรือง ซึ่งรวมทั้ง บริเวณ คลองถม, สะพานเหล็ก, วังบูรพา, วรจักร, ราชวงศ์, เขวราช, เจริญกรุง, สามเพ็ญ, ทรงวาด และตลาดน้อย ๆ ล ๆ เมือง ไชน่าทาวน์ ของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางแห่งวัฒนธรรม, ขนบประเพณี, ความเชื่อความศรัทธา, ซึ่งมีประวัติความเป็นมาของการหล่อหลอมกันทางวัฒนธรรมระหว่างคนไทยและคนจีนอันยาวนานลำพิ่ง ศูนย์การค้าอันยิ่งใหญ่ของ กรุงเทพฯ ฯ

คนจีน อพยพเข้ามายัง กรุงเทพฯ เมื่อสมัยรัชกาลที่ 2 ตามลุ่มแม่น้ำสองฟากของแม่น้ำเจ้าพระยา เต็มไปด้วยครอบครัวของพ่อค้าคนจีนนับหมื่นครอบครัวเรือน เพราะว่ามีท่าเรือสำหรับนำเข้าส่งออกสินค้าจำนวนมาก ขณะนั้น ประเทศไทย(สยาม) มีผลิตผลสินค้าส่งออกจำนวนมาก เช่น พริกไทย, เครื่องเทศ, ข้าว, น้ำตาล, น้ำมันมะพร้าว, ดีบุก, และธัญพืช, ส่วนสินค้าที่นำเข้าก็มี เหล็ก, เครื่องเหล็ก, ผ้าแพรไหมจีน, สบู่, เครื่องเคลือบดินเผา, ใบชา, กาแฟ, และเครื่องสำอาง ฯลฯ ขณะนั้น ถิ่นย่านการค้าของคนจีน ครอบคลุมตั้งแต่ คลองโอ่งอ่าง จรดคลองผดุงกรุงเกษม และเนื่องด้วย ตำบลลำพิ่ง เป็นถิ่นที่อยู่ในชั้นแรกของคนจีนสมัย กรุงรัตนโกสินทร์และยังเป็นศูนย์กลางการค้าครั้งแรกของกรุงเทพฯ ฯ

เมื่อกล่าวถึงตำบล สามเพ็ญ ซึ่งเกี่ยวเนื่องจากพระราชโองการของ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อปี พ.ศ.2325 ทรงโปรดให้สร้างพระราชวังบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ เจ้าพระยา ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมของพระยา โชติรัตนสิทธิ และคนจีนทั้งหลาย จึงทรงโปรดให้โยกย้ายไป ณ วัด สามปลื้ม วัดสามเพ็ญและบริเวณสวนสามเพ็ญ

สำหรับคำว่า สามเพ็ญ หมายถึงทาง สามแพร่ง เข้าใจว่าสมัยนั้นคงที่ที่รวมของทางสามสาย ทางราชการเรียกถนน สามเพ็ญ ว่า “ถนนวานิช” ซึ่งแปลว่า ถนนค้าขาย ถนนนี้เดิมกว้าง 5 เมตร ยาว 1.5 กิโลเมตร มีการสร้างประตูกำแพงเมือง สามเพ็ญ ประตูเมือง สามเพ็ญ นี้ เมื่อประมาณ 50 กว่าปีก่อน ได้ถูกรื้อถอน ถนน สามเพ็ญ นี้ ได้เริ่มต้นที่คลอง โอ่งอ่าง มาจรดถนน จักรวรรดิ, ถนนราชวงศ์, ถนนทรงวาด, และถนนทรงสวัสดิ์

พ.ศ.2404 พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงโปรดให้สร้างถนนเจริญกรุง ต่อมา พ.ศ.2434 พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดให้สร้างถนนระหว่างถนน สามเพ็ญ และถนน เจริญกรุง เรียกว่า ถนน เขวราช ถนน เขวราช เริ่มตั้งแต่ป้อม มหาชัย (วังบูรพา) ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เคียงคู่อถนน เจริญกรุง ไปจรดสะพานที่วัด สามจีน (วัดไตรมิตร) เป็นถนนกว้าง 20 เมตร ยาว 1.43 กิโลเมตรมีทางฟุตบาทสำหรับคนเดินกว้าง 0.80 เมตร

ถนนสายสำคัญนี้เป็นถนนสายแรกของ กรุงเทพฯ ฯ เป็นที่รวมแหล่งอารยธรรมของคน ไทย – จีน และเป็นถนนสายการค้าหลักของ กรุงเทพฯ ฯ มีผู้คนมากมายต่างตั้งตัวประกอบความเจริญในสัมมาชีพจบจนกระทั่งปัจจุบัน

ผู้ที่ควบคุมการก่อสร้างถนน เยาวราช สมัยนั้น ก็คืออธิบดีกรมการก่อสร้างคุณพระนคร สนาวุตวิวงศ์ ขณะเดียวกันก็ได้สร้างถนนสายย่อยต่าง ๆ ใน กรุงเทพมหานคร ฯ อีก 18 สาย ถนน เยาวราช สร้างเสร็จกินเวลานานถึง 6 ปี ซึ่งการสร้างถนน เยาวราช นั้น มีการปิดถนนเวนคืน ปิดกั้นที่ดินชาวบ้านมากมาย จุดประสงค์เพื่อทำความเจริญให้แก่ประเทศชาติ แต่ส่วนใหญ่เป็นการ สร้างทับที่ทางของผู้ยากจนต่ำต้อยเสียมากแต่ก็ยังก่อเกิดปัญหาอย่างมากนับปการ

พ.ศ. 2434 ปีแรกของการก่อสร้าง ก็เกิดปัญหาเกี่ยวกับการเวนคืน เป็นเหตุให้ต้องหยุดการ ก่อสร้างไประยะเวลาหนึ่ง รัฐบาลต้องมาเจรจาไกล่เกลี่ยแต่ละสถานที่ทางที่มีปัญหา จนกระทั่ง สามารถเริ่มต้นการสร้างถนนได้การสร้างถนน เยาวราช สมัยนั้น มีปัญหามากมาย เพราะว่าถนน สามเพ็ง เป็นถนนสายหลักของคนจีนสมัยนั้น การค้าขายส่งเข้าส่งออกสมัยนั้น สินค้าทุกชนิดต่าง ร่วมออกศุนกันที่ถนน สามเพ็งและถนน ทรงวาด และเพื่อเป็นการเพิ่มความเจริญการค้าขาย จึงมี ตลาดการค้าขายเพิ่มขึ้นหลายจุด เช่น ตลาด เล่งบัวเอี้ย, ตลาดเก่า, ตลาดใหม่,และตลาดน้อย,ฯลฯ

ครั้นถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 7 ได้มีการรวมศูนย์กลางตลาดการค้าผ้าที่ริมถนน เยาวราช เป็นการ อำนาจความสะดวกแก่ผู้ซื้อขาย ซึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยห้างของชาวต่างชาติฝรั่งเป็นที่ค้าขาย ดังนั้น สมัยก่อน ถนน เยาวราช จึงเปรียบเสมือนถนนเป็นตลาดนัดสายสำคัญสายหนึ่ง เป็นถนนที่แสนคึก ครื้นที่สดุของ กรุงเทพฯ ฯ ในสมัยนั้น เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ผู้ลากมากดีและชนชั้นต่ำต้อยว่าต้องเป็น สำเพ็งและเยาวราช

สมัยนั้น ร้านรวงตามถนน เยาวราช เป็นเพียงแค่มังเล็ก ๆ ไม่มีร้านรวงเป็นตึกแถวดังเช่น สมัยนี้ ต่อมาจึงได้มีการปลูกตึกกรมสร้างห้องแถวต่าง ๆ สมัยนั้น ตึกแถวสูงสุดก็ได้แก่ตึก 6 ชั้น และตึก 7 ชั้น ฝั่งตรงข้าม นับว่าเป็นถาวรวัตถุที่ขึ้นชื่อเขตหน้าซุตาที่สุด ตึกดังกล่าวถูกซื้อโดยเศรษฐี เพื่อการพักผ่อน โดยเฉพาะมีห้องพักผ่อน ห้องเล่นไพ่ และห้องทานน้ำชา ต่อมา ก็ได้มีการก่อสร้าง เป็นตึกอีก 9 ชั้น ซึ่งก็ยังคงเป็นที่พักผ่อนรื่นเริงของมหาเศรษฐี บนตึกจัดตกแต่งด้วย บาร์เหล้า ห้องเดินรำ ห้องน้ำชา นอกจากนี้ ยังมีฟอร์ดันรำอัน โอ้อ่า เมื่อถึงเวลาเปิดเดินรำ ก็จะมีนางรำเดิน ชวนแขกที่ตัวตึกชั้นล่าง สถานที่บันเทิงนี้เจริญรุ่งโรจน์เต็มที่ จนกระทั่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงยุติ

2.2 แผนและโครงการในอนาคตที่มีผลต่อการพัฒนาพื้นที่ศึกษา

2.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – พ.ศ.2554)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๔) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนา ประเทศและเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ ช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วน มาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตามในปีแรกของแผนฯ ประเทศไทยต้องประสบวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และส่งผลกระทบต่อคนและสังคมเป็นอย่างมาก จึงต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมั่นคง และลดผลกระทบจากวิกฤตที่ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานและความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้ัญเชิญ **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี **“คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”** ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ถูกล่วง และสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ผลการพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ สรุปได้ว่า ประสบความสำเร็จที่นำพอใจเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๕.๖ ต่อปี เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง ขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย การมีหลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และการลดลงของปัญหาสุขภาพจิตแต่เศรษฐกิจไทยยังไม่เข้มแข็งและอ่อนไหวต่อความผันผวนของปัจจัยภายนอก ขณะที่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐ ที่ยังต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทัน โลกาภิวัตน์ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.2 แผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 7 (พ.ศ.2550 – พ.ศ.2554)

แผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 7 (พ.ศ.2550 – พ.ศ.2554) ยึดหลักการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ซึ่งเป็นแผนต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 8 ที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในส่วนของการพัฒนาชุมชนเมือง ยังคงเป็นแผนต่อเนื่องจากแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 6 (พ.ศ.2545 – พ.ศ.2549) มีเนื้อหาของแผนการพัฒนาให้กรุงเทพมหานครเป็นชุมชนเมืองศูนย์กลางที่สามารถเข้าออกได้ทุกด้าน โดยการพัฒนาระบบโครงข่ายถนน และระบบขนส่งมวลชนเพื่อเชื่อมต่อกับพื้นที่เมืองชั้นใน ซึ่งมีเป้าหมายในการจัดทำแผนและผังพัฒนาชุมชนเมืองระดับเขต

เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ตลอดจนการสนองต่อแผนพัฒนาในระดับภาคมหานคร ในการวางผังศูนย์กลางชุมชนเมืองต่างๆ เพื่อรองรับการกระจายการพัฒนาออกจากพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร และสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเมืองมากขึ้น เร่งรัดการพัฒนาระบบขนส่งมวลชน เพื่อรองรับปริมาณการเดินทางของประชากร โดยเร่งรัดการจัดทำโครงการรถไฟฟ้าใต้ดิน

ส่วนทางด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสาขาวัฒนธรรม ยึดหลักการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล และกฎหมายใหม่ๆ ที่สนับสนุนให้แต่ละท้องถิ่นมีบทบาทในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณี

ทางด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสาขาการท่องเที่ยว ให้ท้องถิ่นมีอำนาจและได้รับการสนับสนุนงบประมาณมากขึ้น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นและรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2.2.3 ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ปรับปรุงครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2549)

ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ปรับปรุงครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2549) ยังคงมีเป้าหมายที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานคร โดยเสนอการวางผังโครงสร้างของเมือง และรูปแบบการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับระบบการคมนาคมขนส่ง การจัดระบบศูนย์กลางชุมชนเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของเมืองแบบหลายศูนย์กลาง ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์พื้นที่หลักที่กำหนดไว้ในผังเมืองรวม ได้แก่

2.2.3.1 บริเวณอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมไทย ได้แก่ บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์

2.2.3.2 บริเวณพื้นที่พิเศษที่จะมีการพัฒนาปรับปรุงฟื้นฟู จัดระเบียบการขยายตัวของชุมชนในแนวตั้ง มีบริการ โครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงบริเวณศูนย์กลางชุมชนต่างๆ อย่างเป็นระบบ พื้นที่พิเศษ ได้แก่ เขตเศรษฐกิจใหม่พระราม 3 ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ ศูนย์กลางคมนาคมขนส่งบริเวณพหลโยธิน ศูนย์ประชุมบริเวณคลองเตย การพัฒนาบริเวณสถานีขนส่งมวลชนร่วม เป็นต้น

2.2.3.3 บริเวณที่อยู่อาศัย เริ่มจากบริเวณเขตเมืองชั้นในเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก และกระจายออกไปโดยรอบ คือที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง และหนาแน่นน้อย ตามลำดับ

2.2.3.4 บริเวณพาณิชยกรรม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือศูนย์กลางพาณิชยกรรม ศูนย์กลางธุรกิจใจกลางเมือง และศูนย์กลางพาณิชยกรรมรอง กระจายอยู่ตามจุดต่างๆ เพื่อให้บริการในพื้นที่รอบนอก และลดความแออัดในพื้นที่ชั้นใน

2.2.3.5 บริเวณอุตสาหกรรม

2.2.3.6 บริเวณสถาบันราชการ และสาธารณูปโภค โดยภาครัฐบาลมีนโยบายย้ายหน่วยงาน ราชการส่วนกลางออกไปสู่ปริมณฑล เพื่อลดความแออัดและส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดี

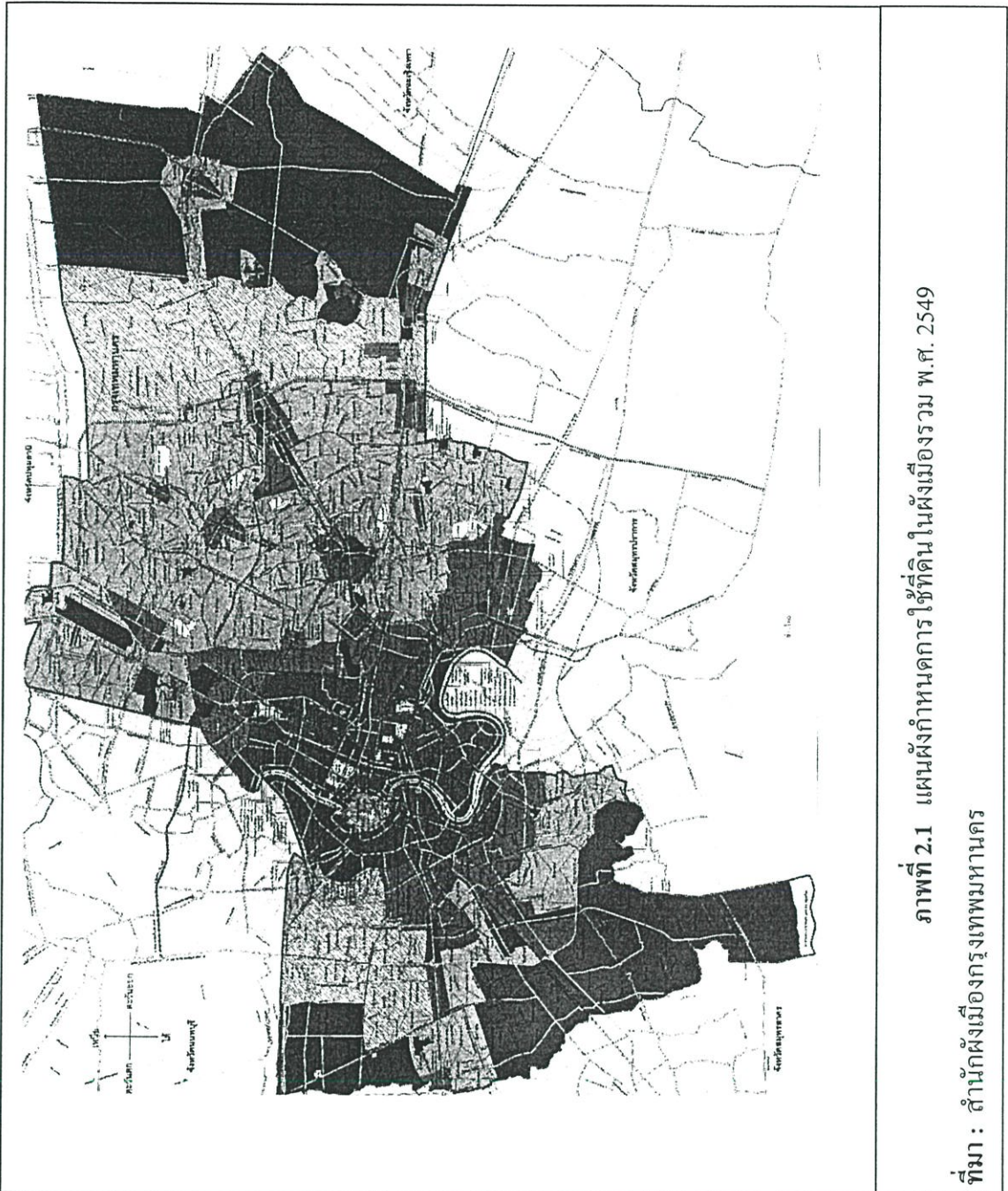
ส่วนพื้นที่ใช้ประโยชน์แห่งใหม่ จัดเตรียมไว้เฉพาะสถาบันราชการส่วนท้องถิ่นที่จะมีเพิ่มขึ้นในอนาคตเท่านั้น

2.2.3.7 บริเวณสถานการศึกษา สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มีนโยบายกระจายออกไปสู่ปริมณฑลและภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ส่วนในเขตกรุงเทพมหานคร กำหนดพื้นที่ไว้เฉพาะสถาบันระดับโรงเรียน และอาชีวศึกษา

2.2.3.8 บริเวณสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ส่งเสริมให้มีเพิ่มขึ้นตามเขตต่างๆ รวมทั้งสวนสาธารณะในเขตพื้นที่ชั้นกลาง และชั้นนอกของเมือง เนื่องจากกรุงเทพมหานครมีสวนสาธารณะต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานและมีการกระจายตัวไม่ทั่วถึง

2.2.3.9 บริเวณชนบทและเกษตรกรรม ได้แก่ พื้นที่ชานเมืองรอบนอกที่ยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และมีความเป็นอยู่แบบชนบทอยู่แล้ว ส่งเสริมให้เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อเกษตรกรรมต่อไป ให้เป็นตัวกำหนดขอบเขตของเมืองอย่างชัดเจน เป็นจนวนกันน้ำหลากไหลท่วมเมืองด้วย

จากกิจกรรมหลักที่กำหนดดังกล่าว มีการกำหนดข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยจำแนกการใช้ที่ดินออกเป็น 14 ประเภท ส่วนพื้นที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ มีการกำหนดการใช้ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และสถาบันการศึกษา สถานที่ราชการ ต่อเนื่องกับย่านพาณิชย์กรรมเช่น ย่านเยาวราช ย่านปทุมวัน ฯลฯ (ที่ 2.2)

ภาพที่ 2.1 แผนที่กำหนดการใช้ที่ดินในผังเมืองรวม พ.ศ. 2549

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

2.2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของพื้นที่ศึกษา หรือเขตสัมพันธวงศ์ มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยในแง่ของการพัฒนาเมืองและอาคารอยู่ 3 กลุ่ม คือ กฎหมายผังเมืองรวม กฎหมายท้องถิ่น และกฎหมายควบคุมอาคาร ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีก 2 ฉบับ ที่นับว่ามีผลต่อการจัดทำและดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์ และพัฒนา คือ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ พ.ศ. 2535 กับ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.2.4.1 กฎหมายผังเมืองรวม

ในผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ฉบับแก้ไขปรับปรุงครั้งที่ 2 ซึ่งได้ออกเป็นกฎกระทรวง ฉบับที่ 414 (พ.ศ. 2542) กำหนดให้เขตสัมพันธวงศ์ เป็นเขตที่มีการใช้ที่ดิน ประเภทพาณิชยกรรม ทั้งเขต (แผนที่ 2.2) ซึ่งอยู่ติดกับที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย (เกาะรัตนโกสินทร์ ชั้นนอก) ด้านทิศตะวันตก ส่วนด้านทิศตะวันออกซึ่งเป็นเขตปทุมวัน และเขตบางรัก จะเป็นการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมเช่นเดียวกัน นอกจากนั้น ในผังเมืองรวมยังไว้วางแนวทางรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนในเส้นทางตามแนวคลองรอบกรุง ถนนเจริญกรุง และคลองผดุงกรุงเกษม ซึ่งจะเชื่อมโยงกับโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนทั้งกรุงเทพมหานครในอนาคต

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2542 กรุงเทพมหานครได้ตราข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง คัดแปลงอาคารบางชนิด หรือบางประเภทในท้องที่แขวงวัดสามพระยา แขวงบ้านพานถม เขตพระนคร แขวงวัดโสมนัส แขวงบ้านบาตร แขวงคลองมหานาค แขวงวัดเทพศิรินทร์ แขวงป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และแขวงสัมพันธวงศ์ แขวงจักรวรรดิ แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2542 โดยเป็นการออกกฎหมายท้องถิ่นเพื่อควบคุมความสูงของอาคาร โดยมีเหตุผลเพื่อให้มีการพัฒนาอาคารที่มีความกลมกลืนกับอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และวัฒนธรรมไทย กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดความสูงของอาคารไว้ 3 บริเวณ คือ

บริเวณที่ 1	ห้ามสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 20 เมตร
บริเวณที่ 2	ห้ามสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 37 เมตร
บริเวณที่ 3	ห้ามสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 16 เมตร

โดยที่ในเขตสัมพันธวงศ์ในระยะ 50 เมตร รอบวัดทั้งหมด ห้ามสร้างอาคารสูงเกิน 16 เมตร นอกจากนั้นจะเป็นบริเวณที่ 2 คือ ห้ามสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 37 เมตร (ภาพที่ 2.3)

ภาพที่ 2.2 แผนผังกำหนดการใช้ที่ดินในผังเมืองรวม เขตสัมพันธวงศ์

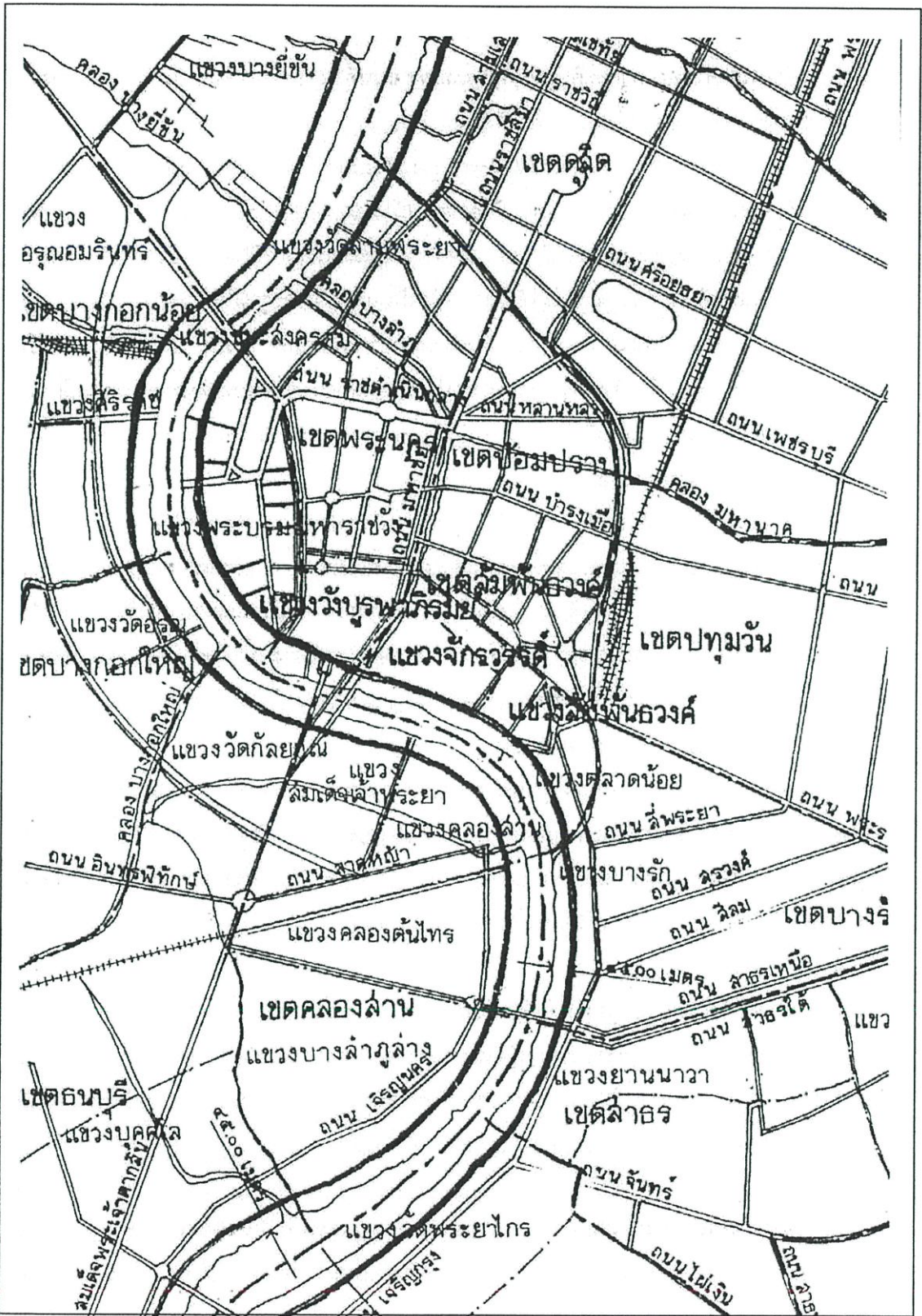

2.2.4.2 ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

กฎหมายท้องถิ่นอีกฉบับหนึ่งซึ่งออกมาในช่วงเวลาเดียวกัน คือ ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงอาคารบางชนิด หรือบางประเภทริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง ในท้องที่แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ แขวงถนนนครไชยศรี แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต แขวงวัดสามพระยา แขวงจักรวรรดิ แขวงตลาดน้อย แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ แขวงบางรัก เขตบางรัก แขวงยานนาวา เขตสาทร แขวงวัดพระยาไกร แขวงบางคอกแหลม แขวงบางโคล่ เขตบางคอกแหลม แขวงบางโพงพาง แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา แขวงคลองเตย แขวงพระโขนง เขตคลองเตย แขวงบางจาก เขตพระโขนง แขวงบางนา เขตบางนา แขวงบางอ้อ แขวงบางพลัด แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด แขวงอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่แขวงบุคคโล แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี แขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา แขวงคลองสาน แขวงคลองตันไทร แขวงบางลำภูล่าง เขตคลองสาน และแขวงราษฎร์บูรณะ แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2542

ซึ่งเขตสัมพันธวงศ์ ในพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ก็อยู่ในเขตควบคุมดังกล่าวด้วย โดยควบคุมพื้นที่ในระยะ 45 เมตร ห่างจากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีลักษณะการควบคุมเป็น 3 ระยะ (ภาพที่ 2.4) ดังนี้

- 1) ภายในระยะ 3 เมตร จากริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง ให้ก่อสร้างเขื่อน อุโมงค์ สะพาน ทาง หรือ ทำระบายน้ำ รั้ว กำแพง หรือประตู
- 2) ภายในระยะเกิน 3 เมตร ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 15 เมตร จากริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง ให้ก่อสร้างอาคารที่มีความสูงไม่เกิน 8 เมตร ซึ่งมีไข່ห้องแถวหรือตึกแถว และให้อาคารมีระยะห่างจากเขตที่ดินไม่น้อยกว่า 2 เมตร หรือมีระยะระหว่างอาคารห่างกันไม่น้อยกว่า 4 เมตร
- 3) ภายในระยะเกิน 15 เมตร ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 45 เมตร จากริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง ให้ก่อสร้างอาคารที่มีความสูงไม่เกิน 16 เมตร

ภาพที่ 2.4 แสดงพื้นที่ควบคุมการก่อสร้างริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร
ในปี พ.ศ. 2542

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

2.2.4.3 กฎหมายควบคุมอาคาร

เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายหลักคือ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร และมีกฎกระทรวง ฉบับที่ 50 (พ.ศ.2540) และล่าสุดซึ่งประกาศใช้ในช่วงระหว่างการดำเนินการศึกษาในโครงการนี้คือ กฎกระทรวง ฉบับที่ 55 (พ.ศ. 2543) สาระสำคัญของกฎกระทรวงทั้ง 3 ฉบับดังกล่าว จะมีผลในเรื่องการพัฒนาอาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของโอกาสในการพัฒนาอาคารสูงและตึกแถวที่ต้องมีข้อกำหนดทางด้านความสูงและระยะร่น ซึ่งเป็นไปได้ค่อนข้างยากในเขตสัมพันธวงศ์ ที่มีพื้นที่จำกัด

การควบคุมการพัฒนาอาคารภายใต้กฎกระทรวงฉบับที่ 33 และฉบับที่ 50 โดยมากจะเน้นอาคารสูง โดยกำหนดอาคารที่มีความสูง 23 เมตรขึ้นไป ให้เป็นอาคารสูง ซึ่งจะต้องมีระบบงานวิศวกรรมต่างๆ ให้ปลอดภัย และที่สำคัญคือ ขนาดที่ดิน จะต้องมิด้านกว้างที่ติดถนนไม่ต่ำกว่า 12 เมตร ส่วนถนนสาธารณะจะต้องมีความกว้าง 10 เมตรขึ้นไป (หรือ 18 เมตรขึ้นไป ในกรณีอาคารมีพื้นที่รวมกันมากกว่า 30,000 ตารางเมตร) นอกจากนี้ยังมีการกำหนดระยะร่นไว้รอบอาคารให้เป็นถนนกว้างไม่น้อยกว่า 6 เมตร เพื่อให้รถดับเพลิงเข้าถึงได้ และยังสามารถกำหนดค่า F.A.R. สูงสุดไว้ 10 ส่วนค่า O.S.R. กำหนดไว้ร้อยละ 30 ส่วนอาคารที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย และร้อยละ 10 สำหรับอาคารอื่นๆ จากข้อกำหนดดังกล่าวทำให้มีโอกาสเกิดอาคารสูงได้ยาก เนื่องจากถนนสาธารณะส่วนใหญ่แคบ และพื้นที่ดินแต่ละแปลงมีขนาดเล็ก อย่างไรก็ตาม หากมีการรวบรวมที่ดินได้มาก บริเวณถนนเจริญกรุง ถนนจักรวรรดิ และถนนเขาวราช ก็อาจมีการพัฒนาอาคารสูงได้ แต่จะไม่สูงมากนัก เนื่องจากติดข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ซึ่งกำหนดความสูงอาคารที่มากที่สุดไว้ไม่เกิน 37 เมตร

ในกรณีของห้องแถว และตึกแถว กฎกระทรวง ฉบับที่ 55 (พ.ศ. 2543) ก็ได้มีการกำหนดมาตรการในระยะต่างๆ ใหม่ พอสรุปพร้อมประเด็นได้ ดังนี้

- ความกว้างของตึกแถวไม่น้อยกว่า 4.00 เมตร ซึ่งจะมีปัญหากับตึกแถวเก่าในเขตสัมพันธวงศ์ ซึ่งมีความกว้างไม่ถึง 4 เมตร เช่น ที่ทรงวาด เขาวราช ถนนทรงสวัสดิ์ และซอยเดือนฤทธิ์ หากมีการพัฒนาตึกแถวใหม่บนพื้นที่เดิม ก็อาจจะทำไม่ได้ เนื่องจากไม่เป็นไปตามแบบมาตรฐานใหม่
- ระดับพื้นชั้นล่างของตึกแถว จะต้องสูงกว่าระดับถนนสาธารณะ 25 เซนติเมตร หรือสูงกว่า ทางเท้า 10 เซนติเมตร ซึ่งมีตึกแถวเก่าหลายแห่งในเขตสัมพันธวงศ์ที่มีระดับพื้นต่ำกว่าถนน เนื่องจากมีการพัฒนามาก่อนการถนนให้สูงขึ้นเรื่อยๆ การปฏิบัติตามกฎกระทรวงจะมีผลทำให้รูปลักษณะของอาคารเก่าที่มีคุณค่าเปลี่ยนไปจากเดิมมาก
- ระยะร่นด้านหน้าในกรณีตึกแถวไม่ติดถนนสาธารณะจะต้องเว้นไว้อย่างน้อยถึง 6 เมตร และหากติดถนนสาธารณะ ระยะร่นจะขึ้นอยู่กับความของถนน ส่วนด้านหลังจะต้องเว้นระยะร่นไว้ 3 เมตร (กรณีแหล่งน้ำมีความกว้างน้อยกว่า 10 เมตร) และ 6 เมตร (กรณีแหล่งน้ำมีความกว้าง 10 เมตรขึ้นไป) ซึ่งในกรณีนี้ อาคารที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองผดุงกรุงเกษม จะต้องเว้นระยะร่น 6 เมตร ซึ่งมากกว่าที่เคยกำหนดไว้ในข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

การใช้กฎกระทรวงให้มีมาตรฐานระยะร่น และแนวต่างๆ ของอาคารใหม่นี้มีผลทำให้การพัฒนาอาคารสูง และอาคารตึกแถวมีข้อจำกัดมากขึ้น และในบางบริเวณอาจเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดเหล่านี้ หากได้พิจารณาร่วมกับแรงจูงใจแล้ว ก็อาจจะมิใช่ประโยชน์ต่อการพัฒนาอาคาร และที่ว่างสาธารณะได้

2.2.4.4 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ พ.ศ. 2535

เป็นกฎหมายที่เน้นการอนุรักษ์ในเชิงสงวนรักษาอย่างแท้จริง โดยส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมือง นั้นคือความหมายของคำ “โบราณสถาน” ซึ่งในมาตรา 4 ให้ความหมายว่า หมายถึง “อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี”

ในมาตรา 7 อธิบดีกรมศิลปากร มีอำนาจในการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา นอกจากการประกาศแล้ว อธิบดีฯ ยังมีอำนาจในการ “กำหนดเขตที่ดิน” ตามที่เห็นสมควร โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วย ในเขตโบราณสถาน ในมาตร 7 ทวิ ได้ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ในมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 11 จะเป็นการบำรุงรักษาโบราณสถานให้มีสภาพดีอยู่เสมอ โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ให้แจ้งกรมศิลปากร หากพบว่ามี การชำรุด หักพัง หรือเสียหาย และกรมศิลปากร สามารถทำการซ่อมแซมหรือบูรณะโบราณสถานใดๆ ก็ได้

ในกรณีของเขตสัมพันธวงศ์ พบว่ากรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน อาคารและสิ่งก่อสร้างไปแล้วจำนวนหนึ่ง ซึ่งโดยมากเป็นวัด และยังมีข้อจำกัดอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารพาณิชย์ และอาคารตึกแถวที่มีคุณค่า ก็ยังไม่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานแต่อย่างใด

2.2.4.5 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535

กำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายฉบับนี้ สำหรับเขตสัมพันธวงศ์ นับว่ามีความเกี่ยวข้องด้วยอย่างมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ทำการค้า เป็นตลาด และมีอาคารอยู่อย่างหนาแน่น ในส่วนที่เป็นการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1) เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร หรือ เจ้าของตลาดมีหน้าที่ดูแลรักษาทางเท้าที่อยู่ติดกับอาคาร หรือตลาด (มาตรา 6)

2) การโฆษณา ด้วยการปิด ทิ้งหรือโปรยแผ่นประกาศ หรือใบปลิว ในที่สาธารณะ จะกระทำได้อีกเมื่อได้รับหนังสืออนุญาต จากนายกเทศมนตรี หรือ พนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในหนังสืออนุญาต (มาตรา 10)

3) ห้ามมิให้ผู้ใดซูด กะเทาะ จี๊ดเขียน พ่นสี หรือทำให้ปรากฏด้วยประการใดๆ ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใดๆ ที่กำแพงที่ติดกับถนน บนถนน ที่ต้นไม้ หรือ เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคาร ที่ติดอยู่กับถนน หรือ อยู่ในที่สาธารณะ เว้นแต่จะเป็นการกระทำของเทศบาล หรือ ส่วนราชการอื่นที่มีอำนาจทำได้ (มาตรา 12)

4) ห้ามมิให้ผู้ใดตั้ง วาง หรือ กองวัตถุใดๆ บนถนน เว้นแต่เป็นการกระทำในบริเวณที่เทศบาลประกาศกำหนด โดยความเห็นชอบจากพนักงานจราจร (มาตรา 19)

5) ห้ามมิให้ผู้ใด ติดตั้ง ดาก วาง หรือแขวนสิ่งใดๆ ในที่สาธารณะ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากนายกเทศมนตรี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเป็นการกระทำของเทศบาล หรือหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจทำได้ หรือเป็นการวางไว้ชั่วคราว (มาตรา 19) และห้ามมิให้กระทำการดังกล่าวในอาคารของตน ในลักษณะที่สกปรก รุงรัง หรือไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และมีสภาพที่ประชาชนอาจเห็นได้จากที่สาธารณะ (มาตรา 40)

6) เจ้าของอาคารซึ่งตั้งอยู่ในระยะไม่เกิน 20 เมตรจากขอบทางเดินรถที่มีผิวจราจรกว้างไม่เกิน 8 เมตร และมีผู้สัญจรไปมา อาจเห็นอาคาร หรือ บริเวณของอาคารได้จากถนนนั้น ต้องดูแลรักษาอาคารมิให้สกปรกรุงรัง (มาตรา 41)

2.2.4.5 แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์

เป็นโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ที่มีผลกระทบกับเขตสัมพันธวงศ์ โดยพื้นที่ชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ได้ถูกเรียกว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “พื้นที่ต่อเนื่องฝั่งตะวันออก” โดยยังไม่ได้ถือเป็นอาณาเขตในโครงการของแผนแม่บทกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งประกอบไปด้วย บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก และบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ฝั่งตะวันตก อย่างไรก็ตามได้มีการเสนอแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ระบบคมนาคมขนส่ง ทางน้ำ ทางเดินเท้า การใช้ที่ดิน ในส่วนของพื้นที่ต่อเนื่องฝั่งตะวันออกไว้ด้วย โดยแบ่งเป็นประเด็นไว้ 5 ประเด็น คือ การใช้ที่ดิน ระบบคมนาคมขนส่ง ระบบสาธารณูปโภค ระบบสาธารณูปการ และสิ่งแวดล้อมภูมิทัศน์เมือง

ในแผนแม่บทฯ ได้กล่าวถึงย่านการค้าในเขตสัมพันธวงศ์ว่ามีทั้งหมด 7 ย่าน คือ คลองถม และสี่แยกวัดศีก เวียงนครเขมม เขวราช เชียงกง (ตอนใต้ของลำเพ็ญ) ลำเพ็ญ ราชวงศ์ และทรงวาด โดยย่านลำเพ็ญถูกกำหนดให้เป็นย่านกิจกรรมถนนคนเดิน โดยมีแนวทางและมาตรการดังนี้

- 1) กำหนดการใช้ที่ดินให้เป็นพาณิชยกรรม และให้มีการลด F.A.R. และเพิ่ม O.S.R.
- 2) ควบคุมความหนาแน่น และประเภทของกิจกรรม

- 3) ปรับปรุงทางเดินเท้า และจัดระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้เหมาะสม
- 4) ปิดถนนบางสายในพื้นที่
- 5) จัดระเบียบร้านค้าย่อย หาบเร่แผงลอย
- 6) บูรณะและอนุรักษ์อาคาร ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ในส่วนของพื้นที่ต่อเนื่องฝั่งตะวันออก ในแผนแม่บทกำหนดให้มีค่า F.A.R. ค่อนข้างสูง คือ 6 : 1 และ O.S.R. ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20 และยังมีการกำหนดระยะถอยร่น (Set backs) ให้มีระยะถอยร่นจากขอบเขตโบราณสถาน ดังนี้

- อาคารที่มีความสูงไม่เกิน 3 ชั้น หรือ 9 เมตร ระยะถอยร่นไม่น้อยกว่า 3 เมตร
  - อาคารที่มีความสูงเกิน 3 ชั้น หรือ เกิน 9 เมตร ระยะถอยร่นไม่น้อยกว่า 6 เมตร
- ส่วนระยะถอยร่นบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ได้เสนอไว้ดังนี้
- ภายในระยะ 15 เมตร จากริมน้ำทั้งสองฟาก ให้ก่อสร้างอาคารได้สูงไม่เกิน 8 เมตร และมีระยะถอยร่นจากริมฝั่ง ไม่น้อยกว่า 3 เมตร
  - ภายในระยะ 15 เมตร แต่ไม่เกิน 45 เมตร จากริมน้ำทั้งสองฟาก ให้ก่อสร้างอาคารที่มีความสูงไม่เกิน 16 เมตร

ในกรณีของพื้นที่ริมสองฝั่งคลองให้มีระยะถอยร่น ดังนี้

- อาคารที่มีความสูงไม่เกิน 3 ชั้น หรือไม่เกิน 9 เมตร ให้มีระยะถอยร่นไม่น้อยกว่า 3 เมตร
- อาคารที่มีความสูงเกิน 3 ชั้น หรือเกิน 9 เมตร ให้มีระยะถอยร่น ไม่น้อยกว่า 6 เมตร โดยมีแนวทางและมาตรการดำเนินการที่เสนอแนะ ดังนี้

1) ทำการปรับปรุงข้อกำหนด และมาตรการทางกฎหมายให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์อยู่เสมอ โดยต้องมีการดำเนินงานตรวจสอบ ประเมินผลพื้นที่ รวมทั้งสรุปถึงผลดี – ผลเสียของข้อกำหนดและมาตรการต่างๆที่ควบคุมอยู่

2) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ และทำความเข้าใจกับประชาชน และชุมชนในพื้นที่ให้เกิดความเข้าใจ และขอมให้ความร่วมมือการพัฒนา รวมทั้งเผยแพร่กรอบนโยบายของคณะกรรมการกรุงรัตนโกสินทร์ให้รับทราบทั่วกัน

3) ควรมีการเพิ่มมาตรการเกี่ยวกับการจัดรูปที่ดิน เพื่อการพัฒนาเมือง หรือ การซื้อสิทธิ์ในการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ เพื่ออนุรักษ์พื้นที่หรืออาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม

4) จัดให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ไม่แก่ หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลพื้นที่ และออกข้อบังคับใช้ หรือข้อกำหนดต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติการ จะต้องมีการประสานงาน และทำความเข้าใจกันให้ถูกต้อง

5) ควบคุมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมให้มีความกลมกลืน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของเมืองประวัติศาสตร์ในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก และพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ฝั่งตะวันตก รวมทั้งทำการกวดขันลักษณะของห้องแถวภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก ให้เป็นไปตามประกาศของกรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดแบบผังพื้น และแผนผัง และรูปแบบทางสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2531

6) ทำการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อดำเนินงานและตรวจสอบสภาพความเป็นไปของพื้นที่

2.2.4.6 รายงานการศึกษาเรื่องผังเมืองกรุงเทพมหานคร

ในรายงานการศึกษาเรื่องผังเมืองกรุงเทพมหานคร โดยสถาบัน MIT (รายงานฉบับร่างเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ค.ศ.1996:207) ได้มีการเสนอให้รวมเอาเขตสัมพันธวงศ์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของผังพื้นที่เฉพาะ บริเวณอนุรักษ์ต่อเนื่อง และยังเสนอว่ามาตรการควบคุมการพัฒนาของบริเวณนี้ ควรแตกต่างจากบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นเขตที่มีลักษณะแตกต่างกัน การดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์ในละแวกชุมชนชาวจีนนี้ ควรตระหนักถึงบทบาทที่สำคัญของกิจกรรมในย่านนี้ที่มีต่อเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของเขตเมืองชั้นใน ผังอนุรักษ์ควรเน้นการอนุรักษ์กิจกรรมและวิถีชีวิตของผู้คน ตลอดจนลักษณะทางกายภาพและทางประวัติศาสตร์ ประเด็นที่ต้องให้ความสนใจในการดำเนินงานอนุรักษ์ในเขตนี้ คือ กิจกรรมการค้าปลีกประจำวัน กิจกรรมค้าส่งหลายประเภทที่มีอยู่ในบริเวณนี้ ทำให้เกิดภาวะการจราจรคับคั่ง ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข ควรดำเนินการวางแผนปรับปรุงการขนถ่ายสินค้า และกิจการคลังสินค้า ควรริเริ่มการสำรวจจำนวนพื้นที่เก็บสินค้าที่จำเป็นทั้งหมดสำหรับกิจกรรมในพื้นที่ ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่ควรได้รับการเอาใจใส่คือ การควบคุมการปล่อยของเสียจากอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมลภาวะ การจัดระบบการกำจัดขยะจากตลาด และจากกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องแก้ปัญหาความแออัดของอาคารที่พักอาศัย และการขาดพื้นที่โล่งสีเขียวในบริเวณนี้

2.2.4.7 โครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ พื้นที่บริเวณย่านชุมชนเขตสัมพันธวงศ์

โครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ พื้นที่บริเวณย่านชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ที่จัดขึ้นโดยภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้รับมอบหมายจากกรุงเทพมหานคร โดยกองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง สำนักผังเมือง เพื่อนำไปเป็นแผนดำเนินงานปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ในเขตสัมพันธวงศ์ ซึ่งแผนของการปรับปรุงแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) ระดับเขต เป็นแผนการพัฒนาในระดับเขตที่มีการกำหนดแนวทางการใช้ที่ดิน โครงการข่ายกมนามคม และการสัญจรที่เชื่อมโยงแต่ละบริเวณ รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรวม

2) ระดับย่าน เป็นแผนพัฒนาที่กำหนดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของย่านต่างๆ ที่มีปัญหาและต้องการฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ

3) ระดับบริเวณ เป็นแผนผังพัฒนาที่แสดงรายละเอียดการปรับปรุงบริเวณที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ของพื้นที่

2.3 ความหมาย แนวความคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา

2.3.1 ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์และพัฒนา ได้มีผู้ให้ความหมายของคำเหล่านี้ไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

ประนอม ต้นสุขานันท์ (2530 : 10) ได้ให้ความหมายของคำว่า อนุรักษ์ ไว้ดังนี้

2.3.1.1 การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างรอบคอบ เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคต

2.3.1.2 การอนุรักษ์ หมายถึง การปรับปรุงหรือป้องกันอาคารและบริเวณใกล้เคียง หมู่บ้านหรือเมืองขนาดเล็ก หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

2.3.1.3 การอนุรักษ์ หมายถึง การวางแผนการใช้อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยี รวมถึงการดูแลรักษาอาคาร กิจกรรมในอาคารเป็นต้น

2.3.1.4 การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรม รวมถึงกิจกรรมอย่างอื่นๆ ที่ทำเพื่อยืดอายุมรดกทางวัฒนธรรม

2.3.1.5 การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาร่างกายของเมืองเพื่อให้ระบบ เศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปด้วยดี การผ่าตัดเพื่อปรับปรุงระบบการติดต่อ และการสร้างชีวิตใหม่ ในส่วนที่เสื่อมโทรม

2.3.1.6 การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาสິงใดสิ่งหนึ่งให้คงอยู่ในสภาพเดิม ที่มันเป็นอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งวิธีการนี้จะต้องเป็นการทำงานที่ค่อนข้างมาก อยู่ในการทำงานที่ปกคุดแล้วอาจจะหมายถึง การรักษาสິงใดก็ตามให้อยู่ในสภาพที่ดี โดยการทำนุบำรุงอย่างสม่ำเสมอ แต่ต่อเนื่อง ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐติ (2532 : 94)

2.3.2 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา

National Trust of Historic Preservation แห่งสหรัฐอเมริกาและนักอนุรักษ์อื่นๆ ได้มีหลักเกณฑ์อย่างง่าย ๆ คือ “It is better to preserve than repair, better to repair than restore, better to restore than reconstruct.” การรักษาให้คงสภาพเดิมจะดีกว่าการเปลี่ยนแปลงและซ่อมแซม แต่การเปลี่ยนแปลงหรือซ่อมแซมนี้ก็ยิ่งดีกว่าการบูรณะขึ้นมาใหม่ และอย่างไรก็ตามการบูรณะขึ้นมาใหม่นี้ก็ยิ่งดีกว่าการที่จะสร้างขึ้นมาใหม่ทั้งหมด หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การที่อาคารถูกรบกวนน้อยที่สุดจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด และถ้าอาคารได้รับการอนุรักษ์อย่างทันเวลา การซ่อมแซมหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างขนาดใหญ่ ก็จะไม่จำเป็น

วีระ โรจน์พจนรัตน์ (2540 : 1-11) ได้กล่าวถึง ความเป็นมาของแนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม ที่เป็นสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับในประเทศต่างๆ และวิธีการดำเนินการในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ได้ดังนี้

ความเป็นมาและพัฒนาการการอนุรักษ์สงวนรักษา ตามการปฏิบัติเชิงกายภาพ ได้ถูกเรียกรวมว่าเป็นการบูรณะปฏิสังขรณ์ (Restoration) แนวความคิดในปัจจุบัน การบูรณะซึ่งหมายถึงการทำให้โบราณสถานคืนสภาพสู่ลักษณะที่เคยปรากฏในอดีตและสามารถทำให้นั้น เป็นส่วนที่เข้ากันได้กับโลกปัจจุบัน ได้มีการประกาศนิยามขึ้นเป็นหลักการเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2337 ในการประชุมแห่งชาติที่ประเทศฝรั่งเศส และต่อจากนั้นวิธีการในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ตามแนวคิดต่างๆ ได้เกิดขึ้นต่อเนื่องกันมา

ช่วงปี พ.ศ. 2353-2373 ถือหลักการปกครองขึ้นใหม่จากของเดิม และทำเลียนแบบส่วนที่ขาดหายไป หลังจากที่มีการประกาศนิยามของการบูรณะขึ้นในประเทศฝรั่งเศสแล้ว ในปี พ.ศ. 2343 แนวคิดแรกในการบูรณะได้เกิดขึ้น โดยถือหลักการนำส่วนประกอบของโบราณสถาน ที่หล่นเคลื่อนกลาดอยู่มาประกอบใหม่ และ/หรือส่วนประกอบของโบราณสถานที่ยังขาดหายไปก็ให้มีการทำเลียนแบบขึ้น (Restoration) ทั้งนี้ให้เน้นที่จะก่อให้เกิดความแตกต่าง โดยชัดเจนระหว่างของเดิมกับส่วนประกอบใหม่ที่ทำเลียนแบบขึ้น การบูรณะโบราณสถานสมัยคลาสสิกที่ กรุงโรมประเทศอิตาลี

ปี พ.ศ. 2373-2413 “Stylistic” Restoration ได้แก่การซ่อมแซม อาคารสถาปัตยกรรมตามสมัยนิยมให้มีความสมบูรณ์ ด้วยการเน้นการบูรณะ “ให้เป็นสไตล์เดียวกัน” ตัวอย่างการบูรณะตามวิธีนี้ เช่น วิหารนอตเตรอดาม (Notre Dame) ในกรุงปารีส ตามแนวความคิดแบบนี้สถาปัตยกรรมแต่ละแห่งไม่อาจมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง แนวคิดดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการก่อสร้างเพื่อตัดแปลงและต่อเติมอย่างขนานใหญ่ ทำให้อาคารต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบเดียวกัน

ปี พ.ศ. 2393 “Romantic” Restoration แนวความคิดนี้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากแนวคิดแบบโรแมนติกที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น ซึ่งแทนที่จะมีการดำเนินการอย่างรุนแรงในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารในขณะบูรณะ กลับเห็นว่าควรจะเคารพ สถาปัตยกรรมในรูปแบบที่มันเป็นอยู่ สถาปัตยกรรมในอดีต แม้จะเป็นซากผุพัง ก็มีค่าเฉพาะในตัวเองและแสดงถึงความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จึงสมควรให้มีความจริงใจต่อสถาปัตยกรรมเหล่านั้น

ปี พ.ศ. 2423-2433 Historical Restoration ซึ่งมี Luca Beltrami เป็นผู้สนับสนุนและนำมาใช้ โดยยึดถือการดำเนินการอย่างกว้างขวางต่อสถาปัตยกรรม แต่เป็นไปในรูปแบบของการคาดเดาอาคารนั้นๆ ควรจะเป็นเช่นใดในอดีต (โดยศึกษาจากตัวอย่างอาคารที่คล้ายคลึงกันแล้วนำมาแบบอย่างนั้นมาใส่ในอาคารที่จะทำการปฏิสังขรณ์ แนววิธีการนี้จะต่างจากการปฏิสังขรณ์แบบ “Stylistic” ตรงที่แบบ “Stylistic” ไม่สนใจว่าโบราณสถานนั้นเดิมเป็นโบราณสถานสไตล์ใดแต่จะเปลี่ยนให้ เป็นไปในสไตล์ที่ตนเลือกให้หมด)

ปี พ.ศ. 2426 Camillo Boito ได้ประกาศหลังการบูรณะซึ่งเป็นแนวคิดนี้ยึดถือจนปัจจุบัน โดยมีสาระ 4 ประการคือ

1. สถาปัตยกรรมนั้น นอกจากจะมีคุณค่าสำหรับการศึกษาแล้ว ยังเป็นหลักฐานแสดงประวัติศาสตร์ของชาติและประชาชน จึงสมควรได้รับการเคารพ การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นบนสถาปัตยกรรม ย่อมเป็นการหลงลงและเป็นการกระทำที่ผิด
2. สถาปัตยกรรม ควรได้รับการเสริมสร้างความแข็งแรงมากกว่าการซ่อมแซม และการซ่อมแซมมากกว่าการปฏิสังขรณ์ การเพิ่มเติม โดยทำเป็นของใหม่ ควรหลีกเลี่ยง
3. หากการต่อเติม มีความจำเป็นเพื่อความแข็งแรงของอาคาร หรือเพื่อความจำเป็นอื่นใด การกระทำนั้นให้อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ ลักษณะและวัสดุที่ใช้ต่อเติมควรแตกต่างจากของเดิม แต่รูปลักษณะของอาคารดั้งเดิมยังสามารถดำรงไว้ได้
4. ส่วนต่อเติมที่เกิดขึ้นในยุคสมัยต่างๆ ถือเป็นส่วนของสถาปัตยกรรมนั้นให้พึงรักษาไว้ ยกเว้นจะเป็นการปกปิด หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของอาคารนั้น

ปี พ.ศ. 2474 Athen Carter หลักการของ Boito ต้องใช้เวลาถึง 48 ปี จึงเป็นที่ยอมรับในการประชุมนานาชาติ ด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ที่ กรุงเอเธนส์ เมื่อ ปี พ.ศ. 2474 ทฤษฎีการที่ออกในการประชุมนั้น นอกเหนือจากการยอมรับหลักการทั้งหมดของ Boito แล้ว ยังได้มีการเสนอแนะว่าสมควรให้มีการบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมเป็นประจำ และควรใช้เทคนิคและระบบงานก่อสร้างที่ทันสมัยที่สุดในการบูรณะปฏิสังขรณ์

ปี พ.ศ. 2475 “Scientific” Restoration ปีถัดมา G.Giovannoni ได้ขยายหลักการดังกล่าวและตั้งเป็นทฤษฎีการบูรณะ เช่น วิทยาศาสตร์ เพื่อการยืดอายุของสถาปัตยกรรมให้ยืนยาวมากขึ้นวิธีการนี้อาศัยความรู้ ด้านชีวเคมี และฟิสิกส์เข้ามาช่วย เช่น กาน้ำเอาวัสดุเดิมที่เปื่อยเข้าไปปฏิบัติการณ์ในห้องวิทยาศาสตร์ เมื่อแข็งแรงแล้วก็นำกลับมาไว้ที่เดิม โดยไม่ใช้วัสดุทดแทน

ปี พ.ศ. 2488 “Critical” Restoration การปฏิสังขรณ์ “เชิงวิกฤต” เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการผสมผสานบูรณะแนวคิดต่างๆ ในการรักษาสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าให้มีเนื้อแท้ดั้งเดิมมากที่สุด ไม่มีกฎตายตัวว่าวิธีการใดเหมาะสมกับอาคารประเภทใด แต่ให้พยายามหาแนวทางหลายๆ วิธีมารักษาเพื่อแก้ดั้งเดิมมากที่สุด อย่างไรก็ตามโดยหลักการแล้ว การบูรณะปฏิสังขรณ์จะต้องคงรูปแบบเดิมที่มีคุณค่าเป็นหลัก

ปี พ.ศ. 2507 ICOMOS Standard ในการประชุมนานาชาติ สำหรับสถาปนิกและนักเทคนิคเพื่อการอนุรักษ์สถานที่เมืองเวนิส ประเทศอิตาลี ในปี พ.ศ. 2507 ซึ่งจัดโดยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (ICOMOS) หลักในการอนุรักษ์โบราณสถานได้ถูกสร้างขึ้นจาก พื้นฐานของกฎบัตรแห่งกรุงเอเธนส์ ซึ่ง กฎบัตรเรียกว่า (กฎบัตรสากลแห่งเมืองเวนิซ) (Venice Charter) เนื้อหาของที่กำหนดในกฎบัตรดังกล่าว เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป แม้ว่าหลายประเทศจะได้กำหนดจัดทำหลักเกณฑ์

ในการบูรณะโบราณสถานเป็นการเฉพาะของประเทศนั้นๆ ก็ตาม แต่ส่วนใหญ่ก็ยึดตามแนวและข้อกำหนดของ Venice Charter เป็นส่วนใหญ่

กฎบัตรสากลแห่งเมืองเวนิซ ว่าด้วยการสงวนรักษา และบูรณะอนุสรณ์สถาน และแหล่งที่ตั้ง (International Charter for the Conservation and Restoration Monuments and Sites)

อนุสรณ์สถานประวัติศาสตร์ที่ตกทอดกันมาหลายชั่วอายุคนนั้น มีเรื่องของอดีตประจวบอยู่ บรรดาอนุสรณ์สถานที่ยังเหลือจนถึงปัจจุบันนั้น ก็เป็นพยานหลักฐานของจารีตประเพณีที่มีมาหลายยุคหลายสมัย เมื่อนุชนุษชาติเพิ่มความสำนึกในอันหนึ่งอันเดียวกันของคุณค่าของมนุษย์ และถือว่าอนุสรณ์สถานเหล่านั้นคือ มรดกร่วมกันจึงเป็นที่ยอมรับกันว่าจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในการป้องกันมรดกดังกล่าว ไว้เพื่อลูกหลานในอนาคต ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเราที่จะสืบทอดต่อไปให้ลูกหลาน ซึ่งความอุดมอย่างเต็มที่ของความเป็นของแท้

จำเป็นที่จะต้องตกลงกันในหลักที่เป็นแนวทางในการสงวนการรักษาและบูรณะโบราณสถาน และกำหนดไว้ให้เป็นมาตรฐานสากล โดยแต่ละประเทศต้องรับผิดชอบในการนำไปประยุกต์ใช้ให้อยู่ในกรอบวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของตน ด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ที่มีมูลพื้นฐานนี้เป็นครั้งแรก กฎบัตรเฮเธนส์ ปี พ.ศ. 2474 (ค.ศ. 1931) ได้ช่วยพัฒนาความเคลื่อนไหวระหว่างชาติให้แผ่กว้างออกไป ซึ่งก่อรูปขึ้นเป็นเอกสารแห่งชาติ และก่อให้เกิดงานของสภาพิพิทักษ์ระหว่างชาติ และองค์การศึกษา สหประชาชาติ ต่อมาองค์การหลังนี้ ได้ก่อตั้งศูนย์ระหว่างชาติ เพื่อการศึกษาเรื่องการสงวนรักษา และบูรณะสมบัติทางวัฒนธรรมขึ้น ความสำนึก และการศึกษาวิเคราะห์มากขึ้นนำไปสู่ปัญหาที่เกิดขึ้นซับซ้อนและผันแปรมากอย่างไม่ขาดสาย จึงถึงเวลาแล้วที่จะพิจารณาตรวจสอบกฎบัตรใหม่ เพื่อที่จะได้ศึกษาหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องโดยตลอด และขยายขอบเขตออกไปในเอกสารฉบับใหม่

ฉะนั้น ในการประชุมสภาระหว่างชาติ แห่งสถาปนิกและเจ้าหน้าที่เทคนิค ด้านอนุสรสถานประวัติศาสตร์ ครั้งที่ 2 ณ นครเวนิซ ระหว่างวันที่ 25-31 พฤษภาคม 2507 (ค.ศ.1964) ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบในข้อความต่อไปนี้

1. คำจำกัดความ

มาตราที่ 1 ความหมายของอนุสรณ์สถานและแหล่งประวัติศาสตร์นั้น มีครอบคลุมแต่งงานก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมอย่างเดียวกันนั้น แต่ยังหมายถึงสถานที่ตั้งของเมืองหรือชนบท ซึ่งพยานหลักฐานของอารยธรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นพิเศษและหลักฐานของความเจริญก้าวหน้าที่สำคัญหรือของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในอดีตมีความสำคัญทางวัฒนธรรมขึ้นเมื่อกาลเวลาล่วงไปอีกด้วย

มาตราที่ 2 การสงวนรักษาและบูรณะอนุสรณ์สถาน จะต้องอาศัยวิทยาการและเทคนิคทั้งปวง ซึ่งอาจช่วยในการพินิจศึกษาและคุ้มครองมรดกทางสถาปัตยกรรมได้

2. สงวนรักษา

มาตรา 4 การสงวนรักษาอนุสรณ์สถานนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติให้เป็นงานถาวร

มาตรา 5 การสงวนรักษาอนุสรณ์สถานมักจะทำได้ง่ายสะดวก โดยการนำอนุสรณ์สถานมาใช้เพื่อจุดประสงค์ที่จะให้เป็นประโยชน์ทางด้านสังคมบ้างประการ แม้ประโยชน์ดังกล่าวจะเป็นที่ปรารถนา แต่จะต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ก็นำอนุสรณ์สถานให้ทำได้ หากได้ปฏิบัติภายใน ข้อจำกัดเหล่านี้

มาตรา 6 การสงวนรักษาอนุสรณ์สถาน หมายถึง การสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมของเดิมไว้ซึ่งไม่เกินสัดส่วน หากเป็นสิ่งแวดล้อมที่อนุสรณ์สถานตั้งอยู่ การเคลื่อนย้ายอนุสรณ์สถานไปทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนนั้นไม่อนุญาติให้ทำได้ ยกเว้นในกรณีที่จำเป็น ทำเพื่อการคุ้มครองป้องกันอนุสรณ์สถานนั้น หรือมีเหตุผลที่ต้องทำเพื่อประโยชน์อันสำคัญยิ่งในระดับชาติ หรือนานาชาติ

มาตรา 7 อนุสรณ์สถานนั้นไม่สามารถแยกออกจากประวัติศาสตร์ ซึ่งมีอนุสรณ์สถานนี้เป็นพยานอยู่ หรือแยกจากสิ่งแวดล้อมที่อนุสรณ์สถานตั้งอยู่ การเคลื่อนย้ายอนุสรณ์สถานไปทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนอนุญาติให้ทำไม่ได้ ยกเว้นในกรณีที่จำเป็นเพียงวิธีเดียวที่จะต้องสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ได้อย่างแน่นอน

มาตรา 8 บรรดาชิ้นประติมากรรม จิตรกรรม หรือมณฑานศิลป์ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของอนุสรณ์สถาน การเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่อนุสรณ์สถานนั้นควรจะทำได้ในกรณีเดียว คือนำไปบูรณะซ่อมแซมหรือสงวนรักษา หากพิจารณาเห็นว่าเป็นเพียงวิธีเดียวที่จะรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ได้แน่นอน

3. การบูรณะ

มาตรา 9 กรรมวิธีการบูรณะเป็นงานที่จะต้องการความชำนาญอย่างสูงในการปฏิบัติจุดมุ่งหมายก็เพื่อสงวนรักษาและแสดงให้เห็นคุณค่าทางสุนทรีย์ และทางประวัติศาสตร์ของอนุสรณ์สถานโดยยึดถือวัตถุดั้งเดิม และเอกสารอันเชื่อถือได้เป็นหลักการบูรณะนั้นจะต้องยุติลง ณ จุดที่จะต้องเริ่มใช้และกรณีงานบูรณะที่ทำพิเศษออกไปโดยไม่จำเป็นนัก จะต้องแตกต่างเห็นชัดจากองค์ประกอบสถาปัตยกรรม และให้มีเครื่องหมายประทับแจ้งเวลาที่บูรณะ ในการบูรณะไม่ว่าจะกรณีใดก็ตาม สิ่งที่จะต้องมาก่อนและจะต้องติดตามภายหลังด้วย คือ การศึกษาอนุสรณ์สถานทั้งในแง่โบราณคดีและประวัติศาสตร์

มาตรา 10 เห็นว่าเทคนิคที่ใช้สืบกันมานั้นไม่เหมาะสมในการบูรณะอนุสรณ์สถานเพื่อมั่นคงย่อมใช้เทคนิคสมัยใหม่วิธีใดเข้าช่วยในการสงวนรักษาและการสร้างได้ หากประสิทธิภาพของวิธีนั้นๆ มีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ยืนยัน และพิสูจน์แล้วด้วยโดยประสบการณ์

มาตรา 11 จักต้องยึดถือเคารพสิ่งที่ช่วยให้ทราบแบบก่อสร้างทุกๆ สมัย ของอนุสรณ์สถานนั้นๆ เพราะเอกภาพของแบบก่อสร้างมิใช่มุ่งหมายของการบูรณะ เมื่ออาคารแห่งใดรวมงานสมัยต่างๆ สร้างทับกันไว้ การเผยให้เห็นสิ่งก่อสร้างที่อยู่ชั้นล่างย่อมทำได้ เฉพาะกรณีพิเศษเท่านั้นและ

เมื่อสิ่งที่เคลื่อนย้ายออกมีคุณค่าน้อย และวัตถุที่เคยให้ทราบคุณค่ายิ่งในโบราณคดี และทางสุนทรียะ และสภาพการสงวนรักษาดีพอที่จะทำเช่นนั้นได้ การประเมินคุณค่าสำคัญของส่วนประกอบที่เกี่ยวข้อง และการตัดสินใจว่า สิ่งใดอาจจะถูกทำลายนั้น จะมอบให้บุคคลผู้รับผิดชอบงานนั้นแต่ผู้เดียวไม่ได้

มาตรา 12 การสร้างแทนส่วนที่ขาดหายไปนั้นจะต้องครบบริบูรณ์ กลมกลืนเข้ากับส่วนใหญ่ทั้งหมด แต่ในขณะเดียวกัน จะต้องมองเห็นได้ชัดเจนว่า ต่างจากของเดิมเพื่อบูรณะนั้นจะได้ไม่เป็นการปลอมหลักฐานทางศิลปกรรมหรือทางประวัติศาสตร์

มาตรา 13 ไม่อนุญาตให้มีการต่อเติม นอกเสียจากการต่อเติมนั้น ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนที่น่าสนใจของอาคาร สิ่งแวดล้อมที่ทำสืบกันมา บริเวณสมดุลขององค์ประกอบและความสัมพันธ์

4. สถานที่ทางประวัติศาสตร์

มาตรา 14 สถานที่ตั้งของอนุสรณ์สถาน จะต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพื่อป้องกันให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรง และเพื่อให้เรียบร้อยไม่รกรุงรัง และอยู่ในสภาพที่เหมาะสม งานสงวนรักษา และบูรณะ ซึ่งดำเนินอยู่ในสถานที่ดังกล่าว ควรจะต้องยึดหลักการ ซึ่งกำหนดไว้ในมาตราดังกล่าวข้างต้น

การขุดค้น

มาตรา 15 การขุดค้นจะต้องดำเนินไปตามมาตรฐานทางวิชาการและตามข้อเสนอแนะที่นิยมสากล ใช้ในกรณีที่มีการขุดค้นทางโบราณคดี ซึ่งองค์การศึกษาฯ สหประชาชาติ ได้ตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2499 (ค.ศ.1956)

5. เอกสารสิ่งพิมพ์

มาตรา 16 งานทั้งปวงที่เกี่ยวกับการรักษา การบูรณะหรือการขุดค้น จะต้องจัดทำเอกสารที่มีความถูกต้อง ในรูปของรายงานแบบวิเคราะห์ และวิจารณ์รวมทั้งภาพประกอบ ซึ่งเป็นภาพถ่ายเส้นและภาพถ่าย (ในเอกสารนั้น) จะต้องรวมงานปฏิบัติทุกชิ้นตอนของงานแล้ว ผ่านงานเสริมความมั่นคง การปรับปรุงจัดบริเวณ และการประกอบให้สมบูรณ์ รวมทั้งเทคนิคและแบบแผนที่ได้กำหนดไว้

นอกจากนี้ โอกาส วัลติภากร ได้เสนอหลักการในการอนุรักษ์โบราณสถาน ไว้ในการสัมมนาเรื่อง เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมในประเทศ (โอกาส วัลติภากร, การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย, 112)

1. ให้ความสำคัญต่อการคงทนต่อไปเป็นอันดับแรก
2. ปฏิสังขรณ์อย่างมั่นใจเป็นอย่างแรกและทุกจุด ต้องมีเหตุผลที่แน่นอนในการซ่อม
3. ยึดถือแนวความคิดเดิมเป็นหลัก อย่าใช้ทัศนคติของสมัยปัจจุบัน
4. ให้ใช้ตัวโบราณเอง เป็นตัวกำหนดแนวทางอนุรักษ์
5. รักษาคุณค่าทางศิลปะ และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ลงไป จนถึงรายละเอียดทุกชิ้นตอน

6. ยอมรับความเป็นสิ่งอนุสรณ์ และรับสภาพที่คงเหลืออยู่
  7. ซ่อมแซมด้วยวิธีการสร้างเดิม ใช้ความคิดสมัยใหม่ต่อเมื่อจำเป็นเท่านั้น
  8. ถ้าจำเป็นต้องเสริมต่อต้องทำให้ชัดว่าไม่ใช่ของเก่าที่ทำในยุคเดียวกัน
  9. ใช้ความรู้ในการช่างที่ทันสมัยที่สุด สำหรับการเสริมสร้างความมั่นคง
  10. งานที่มีการขุดหรือรื้อถอน ต้องสร้างย้อนกลับให้คงอยู่ในสภาพเดิม
  11. จัดทำหลักฐานอธิบายการดำเนินการงานอนุรักษ์ ทุกระยะพร้อมถ่ายภาพประกอบ
- นอกจากนี้ วีระ โรจน์พจนรัตน์ ได้เสนอวิธีการในการสงวนรักษาสถาปัตยกรรม และสถานที่ทางวัฒนธรรม (วีระ โรจน์พจนรัตน์. 2540 : 9-10)

ในการอนุรักษ์สงวนรักษาสถาปัตยกรรม การดำเนินการอาจปฏิบัติในระดับและวิธีการต่างๆ ขึ้นอยู่กับสภาพของอาคาร และสถานที่แต่ละแห่งเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

การคุ้มครองป้องกัน (Protection) คือ การดำเนินการหรือกระบวนการในการใช้มาตรการต่างๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดผล ในการคุ้มครองและป้องกันสภาพทางกายภาพ ของโบราณสถานให้ปลอดภัย รอดพ้นจากการเสื่อมสภาพ การถูกทำลาย ซึ่งรวมไปถึงการถูกทำลายโดยสภาพแวดล้อม เช่น การวางแผนจัดทำพื้นที่กันชน (Buffer Zones) เพื่อให้สามารถป้องกันตัวสิ่งก่อสร้าง และสภาพแวดล้อมของสถาปัตยกรรมได้สมบูรณ์ ในการคุ้มครองป้องกันนี้ จะมุ่งเน้นในเรื่องกฎหมาย สำหรับการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งจะสร้างขึ้นควบคู่กับการให้อำนาจในการลงโทษ

การบำรุงดูแลรักษา (Maintenance) ในมาตรการเป็นวิธีการ ให้โบราณสถานคงอยู่ในสภาพที่เคยเป็นอยู่ โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการตรวจตราอย่างสม่ำเสมอ และการบำรุงรักษาแบบหมุนเวียน และแบบประจำ นอกจากนี้ยังรวมถึงการซ่อมแซมเล็กๆ น้อยๆ

การอนุรักษ์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Conservation) ได้แก่ การดำเนินการที่นำความรู้ และผลการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ มาปรับใช้เพื่อการอนุรักษ์และสงวนรักษาสถาปัตยกรรม ซึ่งจะมีผลอย่างมากในการคงคุณค่า และความเป็นของแท้ดั้งเดิมของวัสดุก่อสร้างและรูปทรงและส่วนประกอบต่างๆ ของสถาปัตยกรรม

การเสริมความมั่นคงแข็งแรง (Consolidation) หมายถึง กระบวนการใช้มาตรการที่เหมาะสม เพื่อให้อาคารที่มั่นคงแข็งแรง สามารถทนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศได้สืบต่อไป หรือทำให้เกิดความสมบูรณ์ทางโครงสร้าง การดำเนินการวิธีการนี้ที่ปฏิบัติโดยทั่วไป ได้แก่ การเสริมความมั่นคงของส่วนรากฐาน และส่วนโครงสร้างภายในของตัวโบราณสถานที่ไม่แข็งแรงปลอดภัย ให้มีความแข็งแรงมั่นคงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ รูปทรงตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะต้องคงไว้โดยไม่มีเปลี่ยนแปลง

การบูรณะปฏิสังขรณ์ (Restoration) หมายถึง การกระทำหรือกระบวนการในการทำให้รูปทรงหรือรายละเอียดต่างๆ ของสถาปัตยกรรม รวมทั้งสถานที่ตั้งกลับมาปรากฏให้เห็น เช่นที่เคยเป็นในอดีต วิธีการปฏิบัตินี้อาจเป็นการต่อเติมที่สร้างขึ้นภายหลังออก หรือเป็นการเสริมทดแทน

ส่วนดั้งเดิมที่ขาดหายไปก็ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบูรณะปฏิสังขรณ์ ไม่เพียงแต่จะเพื่ออนุรักษ์ความสมบูรณ์ของสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่ยังจะทำให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมชัดเจนขึ้น ซึ่งการบูรณะปฏิสังขรณ์มักเป็นกระบวนการพิเศษและสำคัญบนพื้นฐานของการคาดคะเน

การสร้างรูปแบบขึ้นใหม่ (Reconstruction) หมายถึง การสร้างใหม่อีกครั้ง ซึ่งการดำเนินการนี้อาจใช้วัสดุเก่าหรือใหม่ หรือทั้งสองอย่าง ซึ่งการดำเนินการจะต้องขึ้นอยู่กับ ความถูกต้องของข้อมูล และหลักฐานทางด้านโบราณคดี และสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน ไม่ใช่มาจากการเดาหรือคาดคะเน การสร้างขึ้นใหม่เป็นวิธีการที่เหมาะสม ในกรณีที่เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ไฟไหม้แผ่นดินไหว หรือสงคราม การดำเนินโดยวิธีนี้รวมถึงการย้ายที่ตั้งของสถาปัตยกรรม หรือส่วนของสิ่งในก่อสร้าง โบราณสถานไปยังสถานที่ใหม่ ซึ่งย่อมต้องมีการรื้อหรือสร้างประกอบใหม่ ซึ่งกรณีนี้ถือเป็นความจำเป็นที่ต้องทำเช่นนั้น

การบูรณะแบบขึ้นส่วนเก่าใส่ตามแบบเดิม (Anastilosis) การบูรณะปฏิสังขรณ์ โดยวิธีนี้เป็นวิธีการที่ประกอบสิ่งก่อสร้างโบราณขึ้นใหม่ โดยใช้วัสดุเดิมที่ยังมีอยู่ วิธีการบูรณะปฏิสังขรณ์ โดยวิธีนี้จะใช้กับสิ่งก่อสร้างที่สามารถศึกษาหรือสามารถบ่งบอกรูปทรงได้ชัดเจน สถาปัตยกรรมที่ใช้วิธีการนี้ส่วนใหญ่จะเป็นสถาปัตยกรรมหิน หรือไม้

สาทิส ชูแสง (2527 : 37) ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการอนุรักษ์เมืองและส่วนของเมืองในประเทศแถบทวีปยุโรป โดยมีหลักการวางแผนอนุรักษ์เมืองเอาไว้ว่าเป็นระเบียบแบบแผน ดังนี้ การอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ควรพิจารณาตามสภาพที่เป็นจริง ซึ่งนอกจากจะมีปัญหาเกี่ยวกับตัวโบราณสถาน สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ยังมีปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย การจราจร หรือปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม

การวางแผนการอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมือง ควรยึดหลักการทางผังเมือง โดยให้ความสำคัญทางด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ภายในพื้นที่นั้นเป็นพิเศษ วิธีการอนุรักษ์ให้ได้ผลดีที่สุด คือ การปรับสภาพของสิ่งที่ดำรงอยู่ได้ตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน ซึ่งเป็นการวางแผนการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคและเศรษฐศาสตร์

การดำเนินการอนุรักษ์ จำเป็นต้องเคารพต่อกฎเกณฑ์เดิมของงานแต่ละสมัย ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงเพื่อการใช้ประโยชน์อื่นที่ต่างไปจากเดิม จะต้องศึกษาส่วนต่าง ๆ ของอาคารอย่างละเอียด และเลือกรักษาในส่วนที่สำคัญจริง ๆ ส่วนที่เหลืออาจจะตัดออกไป หากจะทำให้เสื่อมคุณค่าต่อรูปทรงของอาคารนั้น

อนุรักษ์ซากของเดิมไว้ สร้างสถาปัตยกรรมใหม่ลงไป เช่น พระปฐมเจดีย์ ที่นครปฐม สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างหุ้มเจดีย์องค์เดิมไว้ภายใน ซึ่งมีลักษณะโอคว่ำแบบสถูปิ ในอินเดีย สูง 19 วา 12 ศอก ใ้เมื่อ พ.ศ. 2396 เจดีย์องค์นอกสูงถึง 3 เส้น 1 คืบ 6 นิ้ว ลักษณะเป็นทรงระฆังปากเผยอย่างที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

อนุรักษ์เพียงความสำคัญของสถานที่ สร้างสถาปัตยกรรมใหม่ที่ทับของเก่าไปเลย เช่น พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช เจดีย์องค์นี้สร้างเมื่อ พ.ศ. 1854 พระธรรมทูตจากลังกาพาพระบรมสารีริกธาตุมาฝังไว้แล้วก่อเจดีย์เล็กครอบ พ.ศ.1098 พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช สร้างเจดีย์สำคัญองค์ใหญ่กว่าครอบไว้อีก แล้วก็ได้มีการก่อเจดีย์ทับลงไปอีกหลายครั้ง บุรณะอีกหลายคราวกรมพระยาดำรงทรงเชื่อว่า เจดีย์ครอบองค์หนึ่งมีลักษณะเหมือนอย่างศรีวิชัย จึงจำลองไว้ให้เห็นใกล้พระบรมธาตุฯ นี้ แต่ด้วยวิธีการนี้เราซึ่งเป็นชนชั้นหลังไม่มีทางทราบ ไม่มีทางพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ หรือลักษณะสถาปัตยกรรมของเดิมเลย

อนุรักษ์แต่ตัวอาคาร ย้ายสถานที่และหน้าที่การใช้สอยอาคารก็เปลี่ยนไป เช่น หอไตรฯ วัดระฆังโฆสิตาราม ธนบุรี เดิมเป็นบ้านพระยาจักรี เมื่อได้ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แล้วโปรดให้รื้อถวายเป็นวัดระฆังฯ เป็นหอพระไตรปิฎก สร้างไว้กลางน้ำ เหมือนธรรมเนียมโบราณ ต่อมาคณะกรรมการได้ย้าย โดยอ้างว่าอยู่ที่เดิมไม่สง่างาม ยกเอาไปไว้บนบกเสียเลย ก็อนุรักษ์เฉพาะตัวอาคารไว้ได้ แต่ขาดเอกลักษณ์ความเป็นหอไตรฯ ไปอย่างน่าตำหนิ

เจตนาอนุรักษ์สถาปัตยกรรม แต่กลับทำลายคุณค่าเดิมลงเสียแทบทั้งสิ้น เช่น เจดีย์ศรีสรรเพชญ์อยุธยา เป็นเจดีย์สามองค์แฝดที่ถูกฉาบปูนทับทาสีขาวโพลน ไว้กลางเมืองเก่าอยุธยาเหตุเพราะความมั่งง่ายของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสนองคำสั่งของผู้เผด็จการ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมทางวิชาการนั้นเลย ควรถูกตำหนิมากกว่าผู้ออกคำสั่งเสียอีก เพราะว่าจะมีเจตนาที่จะอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแต่นายช่างของแผ่นดินกลับเป็นผู้ทำลายคุณค่าของเดิมลงเสียสิ้น

6. เป้าหมายของการอนุรักษ์

นิจ วิทยุชรนันท์ (2527 : 1) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการอนุรักษ์ไว้ในหลายลักษณะดังนี้ อนุรักษ์เพื่อวิถีแห่งสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม การอนุรักษ์ไม่ใช่เป็นการปรับปรุงอาคารเพื่อการดึงดูดการท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่ว่าการอนุรักษ์มีความหมายต่อโลกปัจจุบันในแง่ของการต่อเนื่องจากประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ต้องเกี่ยวกับการรักษาสภาพแวดล้อมของชีวิตและความเป็นอยู่ด้วย

อนุรักษ์เพื่อให้มีชีวิตและใช้งานได้อย่างเหมาะสม Worksheet อ่างในประพนอม ต้นสุขานันท์ (2530 : 42-56) สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการ การเปลี่ยนแปลงสภาพกายภาพดั้งเดิม ต้องมีการผสมผสานกันระหว่างการเปลี่ยนแปลงใหม่กับโครงสร้างเก่าของชุมชนหรือเมือง โดยไม่ทำลายคุณค่าของอาคารเก่า ตลอดจนเอกลักษณ์ของชุมชนหรือเมือง

7. ประเภทและมาตรฐานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ เมืองและย่านประวัติศาสตร์

Bernard (อ้างในประพนอม ต้นสุขานันท์ .2530 : 13) การอนุรักษ์สามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสภาพทางกายภาพของแต่ละพื้นที่ สาเหตุความเสื่อมของแต่ละโครงสร้างนั้นรูปแบบ

ในการอนุรักษ์เราสามารถใช้อย่างหลากหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน แม้ว่าเป็นสิ่งก่อสร้างขึ้นเดียวกันทั้งนี้ขึ้นกับความเหมาะสม ประเภทและมาตรฐานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ สามารถแบ่งออกเป็น 7 ระดับได้แก่

8. ขบวนการอนุรักษ์สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

สืบเนื่องมาจากวิวัฒนาการที่ยาวนานกว่าจะมาเป็นสภาพสังคมอย่างปัจจุบัน การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยของมนุษย์จำนวนมาก โดยเฉพาะสังคมที่เลือกใช้วัสดุที่แข็งแรง ถาวรและเทคนิคการก่อสร้างที่มั่นคงแข็งแรง จึงทำให้ยังคงเหลืออาคาร สิ่งปลูกสร้างจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยข้อจำกัดในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ จึงทำให้การอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรม ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงจึงต้องมีข้อพิจารณาคุณค่าของงานก่อสร้างอาคารสถานที่ประเภทต่าง ๆ ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมต่อไปดังนี้

- งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าดีเด่นทางด้านศิลปะ เนื่องจากงานด้านสถาปัตยกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านศิลปะ ดังนั้นสิ่งก่อสร้างใดที่มีคุณค่า ลักษณะเด่นทางด้านความงามในเรื่อง รูปทรง สี องค์ประกอบศิลปะที่ดี ควรจะต้องอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป เช่น เจดีย์พระธาตุหิรัญผอย ที่ลำพูน เป็นเจดีย์ที่สวยงาม เป็นต้น

- งานสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในแห่งสถาปัตยกรรมในงานประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบ เช่น การสร้างสรรค์พื้นที่ใช้สอย ที่ว่างภายในอาคารและภายนอกอาคาร รูปทรง รูปด้านที่สวยงามแปลกใหม่ เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอย แตกต่างไปจากสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่ เช่น โบสถ์วัดศาลาลอยที่โคราชบ้านวิลล่าชาวอย ของเลอคอร์บูซิเอ เป็นต้น

- งานสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสถาปัตยกรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ได้คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีด้านการก่อสร้าง และงานด้านสถาปัตยกรรมต่าง ๆ มากมายทั้งในด้านระบบ เทคนิคกรรมวิธีในการก่อสร้าง รวมไปถึงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่งที่ได้รับการออกแบบ และใช้วัสดุสมัยใหม่รวมถึงระบบในการก่อสร้างสมัยใหม่ ที่เพิ่งคิดค้นขึ้นมาได้สำเร็จและมีผลต่องานก่อสร้างในภายหลัง เช่น หอสูงไอลเฟล ที่ปารีส เป็นสถาปัตยกรรมโครงสร้างเหล็ก ที่มีขนาดสูงรุ่นแรกของโลก เช่นเดียวกับตึกเก๊าซัน ที่สำเพ็งกรุงเทพฯ ก็เป็นอาคารสูงรุ่นแรกของเมืองไทย เช่นเดียวกับสถานีรถไฟหัวลำโพงเป็นอาคารที่โครงสร้างคลุมพื้นที่ใหญ่หลังแรกของเมืองไทย

- งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์ของชาติอาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบรมมหาราชวัง ซากอาคารโบราณในเมืองเก่าอยุธยา สุโขทัย กำแพงเพชร เป็นต้น จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นอนุสรณ์ต่อไป

- งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์สำคัญ หรือบุคคลสำคัญของบ้านเมืองมีอาคารสถานที่มากมายที่เป็นสถานที่เกิดเหตุในอดีต และมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ หรือ

ต่อสังคม ตลอดจนเป็นสถานที่เกี่ยวเนื่องกับบุคคล ได้แก่ บ้านเกิดที่มรณะ สถานที่ทำงาน คั่นพบ ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ หรือสถานที่สร้างสรรค์งานศิลปะที่สำคัญของศิลปิน สถานที่ใช้ในการดำเนินงาน หรือประชุมวางแผน ก่อให้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่อมา เช่น หอไตรวัดระฆัง ครั้งหนึ่งเคยเป็น ตำหนักของพระราชวรินทร์และเป็นสถานที่พระราชสมภพของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น

- สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ อาคารที่มีความเกี่ยวเนื่องและสำคัญต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความผูกพันใคร่ที่จะรักษาอนุรักษ์ ได้แก่ วัดเจ้าเมือง วัดสำคัญของชุมชนนั้นและสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ

- สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สิ่งก่อสร้างพื้นถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ย่อมเป็นเครื่องแสดงถึงวิวัฒนาการ ทางด้านสังคมของกลุ่มชน ลักษณะสำคัญทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของเผ่าพันธุ์ สะท้อนถึงสภาพทางด้านเศรษฐกิจ ระดับการเป็นอยู่ อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร ที่อยู่ในอาณาบริเวณสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ อันได้แก่บ้าน สถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อศาสนาสถานที่ๆ ควรที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เช่นกัน

- สถาปัตยกรรมที่มีส่วนสนับสนุนภูมิทัศน์และสภาวะแวดล้อม อาคารที่ตั้งอยู่ในบริเวณ ข้างเคียงอาคารสำคัญ อาคารดีเด่น หรือกลุ่มอาคารใดมีลักษณะร่วมกันมีความสวยงาม มีสิ่งเสริม อาคารสำคัญ สภาพแวดล้อม สถานที่ของอาคารบริเวณ อาคารสถานที่ประเภทนี้ สามารถ พิจารณาคำเนินการอนุรักษ์ แม้มันว่าไม่มีคุณค่าทางด้านความงามทางด้านสถาปัตยกรรม ไม่มีความ เกี่ยวเนื่องกับสิ่งสำคัญกับสิ่งสำคัญใด ๆ ที่กล่าวมาแล้ว โดยยอมให้มีการดัดแปลงต่อเติมภายใน หรือภายนอกได้ แต่ต้องไม่ทำลายทัศนียภาพโดยรวม

9. วิธีการดำเนินการอนุรักษ์

จารุณี ศิริมัจฉะลา (2533 : 5-10) ได้กล่าวถึงวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

การคัดเลือกการอนุรักษ์ เป็นไปได้ยากที่จะทำการอนุรักษ์สภาพดั้งเดิม ของเมืองเอาไว้ได้ ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดในปัจจุบันต่าง ๆ ได้แก่ วัสดุเทคโนโลยีและรวมไปถึง พัฒนาการทางด้าน เศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง มีผลทำให้เมืองมีการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าไป ดังนั้นในการวางแผนการอนุรักษ์ จะต้องเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ โดยที่จะต้องมีการวางแผน ในการเปลี่ยนแปลง ว่าจะเป็นส่วนใด และในลักษณะใด ดังนั้นในการคัดเลือกการอนุรักษ์ จึงจะต้องมีการประเมินค่า เพื่อกำหนดคุณค่าและความสำคัญของอาคารหรือพื้นที่ที่จะอนุรักษ์

การจำกัดการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัว การวางแผนในการอนุรักษ์ จะต้องพิจารณาถึง การวางแผนควบคู่กันไป คือเมื่อมีการอนุรักษ์มีการอนุรักษ์ส่วนหนึ่งส่วนใดของเมือง ก็จะต้อง ปล่อยให้ส่วนที่เหลือของเมือง ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยสมดุลกัน

การใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพและความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของ อาคารหรือพื้นที่ที่จะ อนุรักษ์ นอกจากการอนุรักษ์แล้วจะต้องมีการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความคุ้มค่า

ทางด้านเศรษฐกิจในเวลาเดียวกันด้วย อาคารหรือพื้นที่นั้นจะต้องมีการใช้สอยที่สะดวก มีค่าใช้จ่ายในการดูแลที่เหมาะสม ตำแหน่งที่ตั้งก็ควรจะเหมาะสมกับหน้าที่การใช้งาน

การอนุรักษ์ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน โดยที่หน่วยงานท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้วางแผนในการลงทุนและการใช้กำลังคน ให้เหมาะสมกับภาคเอกชนในท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้วางแผนในการลงทุนในด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งต้องรัดกุมเพื่อที่จะไม่ทำให้เกิดแรงผลักดันที่จะมีการพัฒนาใหม่ อันไม่ใช่เป็นการอนุรักษ์ ส่วนเอกชนจะต้องทำหน้าที่ดูแลเรื่อง การดัดแปลงอาคาร การบำรุงรักษา ซ่อมแซม

การประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์จะประสบผลสำเร็จ ต้องเกิดจากความร่วมมือของประชาชน ฉะนั้นการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงความสำคัญ ความมีคุณค่าที่ควรแก่การอนุรักษ์ รวมทั้งกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไป เพื่อให้ประชาชนเกิดความพอใจ ภาคภูมิใจ และพร้อมที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนเอาไว้

10. มาตรฐานการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และย่านประวัติศาสตร์ในเมือง

สำหรับในเมืองไทยนั้น กรมศิลปากร (2540 : 119-122) ได้กำหนดมาตรการในการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล

เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด การอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์จะต้องใช้ความร่วมมือทางการเมือง และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประกอบกัน การวางแผนทุกระดับของการวางผังเมืองและการวางผังภาค

คุณลักษณะที่ดีของ เมืองและย่านประวัติศาสตร์ ได้แก่ ลักษณะของเมือง และย่านประวัติศาสตร์ ซึ่งรวมไปถึงวัสดุ องค์ประกอบของนามธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของเมืองและย่านประวัติศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

แบบแผนผังของเมืองและย่านประวัติศาสตร์ ได้แก่ ซึ่งแสดงการแบ่งพื้นที่ออกเป็นช่อง ๆ หรือเป็นผืน ๆ และถนน

การอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์อาคารกับพื้นที่สีเขียว และพื้นที่เปิดโล่ง

ลักษณะของอาคารทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งปรากฏให้เห็นสัดส่วน ขนาด รูปแบบวิธีการก่อสร้าง วัสดุ และการตกแต่ง

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือย่านประวัติศาสตร์ จะขึ้นในหลายลักษณะตามกาลเวลาที่ผ่านมา

การมีส่วนร่วมจากประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นั้น เป็นสิ่งจำเป็นอันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามแผนงานอนุรักษ์ และสมควรได้รับการสนับสนุนการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์จะต้องคำนึงถึงประชาชนผู้ที่พักอาศัยเป็นอันดับแรกประการหนึ่ง

2. เกณฑ์มาตรฐานวิธีการและมาตรการในการอนุรักษ์ แนวโน้มการอนุรักษ์เอกลักษณ์ในสถาปัตยกรรมไทยปัจจุบัน ขยายวงกว้างมากขึ้น หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน กลุ่มบุคคลและประชาชนทั่วไปทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญ ของการกลับไปสู่ค่านิยมแบบไทย ซึ่งมีความเหมาะสมกับคนไทยมากกว่ารูปแบบจากต่างชาติ ดร.นิจ หิณูชีระนันท์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถาปัตยกรรมไทย ได้เสนอหลักการและแนวทางพัฒนาสถาปัตยกรรม ไว้ดังนี้

1. พึงระลึกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความคิดและแบบอย่างทางสถาปัตยกรรม ย่อมมีวิวัฒนาการจากสมัยหนึ่งไปอีกสมัยหนึ่งไม่หยุดนิ่ง สมดังคำว่า Antonio Sant Elia นักผังเมืองผู้กล้าว่า เป็นกฏไว้อย่างง่าย ๆ ว่า “แต่ละชั่วคนย่อมมีบ้านตามแบบของตนเอง”

2. การพัฒนา ควรคำนึงถึงดวงของสังคมและวัฒนธรรมของเรา ไม่หลงไหลของต่างชาติอย่างไร้เหตุผล มีความเคารพ และสืบทอดมรดกและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้สอดคล้องและเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ไปในอนาคต ระมัดระวังมิให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในระหว่างการพัฒนา

3. สถาปัตยกรรมของประเทศไทย มีความแปลกแยกแตกต่างกันในแต่ละภาคทำให้มีเอกลักษณ์อันหลากหลาย จะมีความผิดอย่างมหันต์ หากมีการครอบงำหรือชักจูงภาคต่าง ๆ ให้พัฒนาและปรับเปลี่ยน แบบทางสถาปัตยกรรมของภาคนั้น ๆ ให้เข้าร่วมกระแสหลักของภาคกลางหรือเมืองหลวง

4. ยอมรับการคละเคล้าระคนกันระหว่างการพัฒนา ที่มาจากแกนและวิญญาณภายในของเราเอง กับอิทธิพลที่มาจากภายนอก โดยพิจารณาถ่วงถ่วงและคัดเลือก เข้ามาเฉพาะสิ่งที่ดีงามแล้วมีคุณ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล

5. ดำรงรักษา และสืบทอดมรดกทางสถาปัตยกรรม โดยพยายามผสมผสานแกนหลักและค่านิยมในวิถีชีวิตไทย เข้ากับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวัสดุก่อสร้างสมัยปัจจุบันอย่างชาญฉลาด

6. พยายามบุกเบิก สร้างสรรค์ วิจัยและพัฒนาด้วยการยึดแสวงหาความรู้โดย ใช้วิจรรย์อย่างมีเหตุผล มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์มากกว่าการศึกษาที่จดจำรูปแบบ กระทำอย่างเป็นขั้นตอน โดยต่อเนื่องไม่ขาดสาย

7. สังคมอันเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว กลายเป็นสิ่งสลับซับซ้อนที่เราไม่คุ้นเคย เปรียบเสมือนเดินทางเข้าป่าพาให้ใจไขว่เขวและเกิดความสับสน ควรหลีกเลี่ยงการลอกเลียนสถาปัตยกรรมตามยุคสมัยของชาติต่าง ๆ มาใช้อย่างไร้เหตุผล อันเป็นการหยุดพัฒนาและการหลงทาง ทำให้เมืองกลายเป็นคิสนีย์แลนด์ไปในที่สุด

8. ระมัดระวังไม่ให้ตกเป็นเหยื่อ ในขบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างที่เรียกว่า Victim of Modernization

9. มีความสำนึกในหน้าที่ จรรยาบรรณ และภาระรับผิดชอบ เพื่อให้สังคมเป็นที่น่าอยู่และน่าปรารถนาควรคำนึงให้เกินกว่าตัวอาคารออกไปถึงตัวเมือง สนใจปัญหาด้านสภาพแวดล้อม และทัศนียภาพของเมือง ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการพื้นที่เว้นว่าง พื้นที่สีเขียวและการจำกัดความสูงของอาคาร ไม่ควรว่าตอนแรกคนสร้างเมือง แต่ตอนหลังเมืองสร้างคน

10. สังคมเป็นตัวชี้นำและผลักดันระบบและรูปแบบของสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนภาพของสังคมและประชาชน การพัฒนาสถาปัตยกรรม ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรมิได้เป็นหน้าที่ของสถาปนิกแต่ลำพัง หากเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม ไม่ควรละเลยให้เป็นหน้าที่ของผู้ชำนาญอย่างที่เรียกว่า Leave it Experts เท่านั้น

3. มาตรการและขั้นตอนการปฏิบัติ

มาตรการเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ควบคุม บังคับ กำกับดูแลเขตสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมได้ อย่างไรก็ตามการใช้มาตรการเป็นเครื่องมือ นั้น สามารถปรับใช้ให้สอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดไว้ ได้แก่ การยินยอม (Permissive) การสนับสนุน (Supportive) การบังคับ (Directive) และการเร่งรัด (Active)

จารุณี ศิริมัลละลา (2532 : 35) ได้กล่าวถึงมาตรการในขั้นตอนของการปฏิบัติการไว้ดังนี้

1. มาตรการด้านการประชาสัมพันธ์ การอธิบายให้เข้าใจ เห็นถึงคุณค่าและให้มีจิตสำนึกถึงงานศิลปกรรม ที่เป็นภูมิหลังของประชาสัมพันธ์ การอธิบายให้เข้าใจ เห็นถึงคุณค่าและให้มีจิตสำนึกถึงงานศิลปกรรม ที่เป็นภูมิหลังของประชาชนในท้องถิ่นผู้ตั้งถิ่นฐานนั้น ถือได้ว่าเป็นมาตรการหนึ่ง ที่ช่วยให้การปฏิบัติตามแผนให้ได้ผลเร็วขึ้น การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีร่วมกัน ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติการ มากขึ้นทีละน้อย นอกจากนี้การอธิบายต่อ ๆ กันไป ย่อมทำให้เกิดความกว้างขวาง การสงสัยโต้แย้งแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ได้แก่นสารมากขึ้น การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมจึงเป็นมาตรการที่สำคัญ และควรเป็นมาตรการแรกที้นำมาใช้

2. มาตรการด้านกฎหมาย ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ข้อบัญญัติ และประกาศต่าง ๆ ที่มีเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการพัฒนาตามนโยบายและเป้าหมายที่เพิ่มตามความเหมาะสม โดยหลีกเลี่ยงการปฏิบัติยุ่งยาก เพื่อให้มีโอกาสใช้กฎได้เร็วขึ้น

3. มาตรการด้านการบริหารและจัดการองค์การ ในการบริหารต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากร นับตั้งแต่คุณภาพ การรวมกลุ่ม การปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณา อาจต้องจัดกลุ่มบุคคลากรเพิ่มขึ้นเพื่อการบริหารจัดการในระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่ส่วนกลางและระดับท้องถิ่น และบุคคลากรในหน่วยงานจะได้ดำเนินงานถูกต้องตามจังหวะ และช่วงเวลาที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการสนับสนุนตามจังหวะและระยะเวลาที่เหมาะสม นอกจากหน่วยงานของราชการแล้วองค์กรพัฒนาเอกชน ก็เป็น

องค์กรหนึ่งซึ่งต้องเกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น รวมอยู่ในองค์กรบริหารแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ ด้วย

4. มาตรการด้านงบประมาณ งบประมาณเป็นมาตรการสำคัญที่จะทำให้แผนต่าง ๆ ได้รับการปฏิบัติจริง ซึ่งการจัดสรรการใช้จ่ายงบประมาณจากแต่ละองค์กรที่มีระเบียบปฏิบัติแตกต่างกันย่อมทำให้ผลกระทบต่อการบริหารแผนและโครงการต่าง ๆ หากไม่มีการประสานงานกันอย่างดี งบประมาณต่าง ๆ เหล่านี้ อาจได้มาจากหลาย ๆ แห่ง ทั้งจากรัฐบาล เงินกู้ จากแหล่งต่าง ๆ เงินอุดหนุน และเงินบริจาคต่าง ๆ

5. มาตรการด้านเวลา ช่วงเวลาของแผนพัฒนาแต่ละแผน และการแบ่งเวลาแต่ละระยะ ก็เป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถ ชะลอหรือเร่งรัดการพัฒนาแต่ละบริเวณให้เป็นไปได้ตามแผนพัฒนาได้ แผนระยะที่ใช้เป็นแผนหลัก มักมีช่วงเวลาในการพัฒนาที่ตั้งไว้ 20 ปี ส่วนช่วงเวลาปฏิบัติในการวางแผนใช้เวลา 5 ปี และปฏิบัติจนเป็นหลักการแล้วและเป็นที่ยอมรับ ว่าช่วงเวลาดังกล่าวที่ใช้มีความเหมาะสมสำหรับแผนพัฒนาแต่ละประเภท

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

1. การสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่า ประชาชนบางกลุ่มอาจไม่ทราบถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เนื่องจากไม่เอาใจใส่ ไม่มีเวลา และอาจไม่มีการอธิบายให้เข้าใจ ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าใจเรื่องของศิลปกรรมเท่านั้น ดังนั้น เรื่องของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงต้องมีการณรงค์และอธิบายให้มากขึ้น เป็นการสร้างสำนึกให้กับประชาชนเข้าใจและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การอธิบายจะต้องจัดทำให้เป็นระบบและต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ วิธีการต้องง่ายและแบ่งเป็นกลุ่มตามกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งต้องมีหลากหลายกลุ่มตาม อายุ อาชีพ รายได้

2. การป้องกันคุ้มครอง งานศิลปกรรมแต่ละประเภทมีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน การป้องกันคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของสิ่งแวดล้อมของศิลปกรรม เน้นที่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การก่อสร้างบดบังหรือใกล้ชิดมากเกินไป ขนาดสิ่งก่อสร้างใหม่ใหญ่โตเกินไป ลักษณะสิ่งก่อสร้างใหม่ไม่กลมกลืน และมีความหนาแน่นเกินไป

3. การเสริมสร้างความสง่างาม การเสริมสร้างความสง่างามเป็นหน้าที่ที่ต้องถูกส่งเสริมความสง่างามเช่นเดียวกับการจัดสถานที่ และบริเวณเพื่อส่งเสริมให้งานศิลปกรรมเดี่ยว งานศิลปกรรมกลุ่ม และพื้นที่งานศิลปกรรม ซึ่งการเสริมความสง่างามของงานศิลปกรรมแต่ละประเภทมีวิธีการที่แตกต่างกัน เช่น งานศิลปกรรมเดี่ยว มีวิธีการส่งเสริมให้งานศิลปกรรมนั้น สง่างาม สะอาด ได้บรรยากาศสมกับเป็นงานศิลปะ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ส่วนงานศิลปกรรมประเภทกลุ่มต้องส่งเสริมให้งานชิ้นที่มีความสำคัญที่สุด เป็นศูนย์กลางของกลุ่ม และต้องสร้างความเชื่อมต่อก่อให้เกิดความเป็นกลุ่ม แล้วเชื่อมต่อกับส่วนอื่น ๆ ด้วย

4. การบำรุงรักษาและการกำกับดูแล ขั้นตอนนี้ใช้สำหรับเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ที่ได้รับการปรับปรุงอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์แล้ว เขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สำหรับศิลปกรรม

เดี่ยวยจะมีปัญหาไม่มาก ส่วนสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของงานศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร เขตแหล่งศิลปกรรมกับเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มักซ้อนทับกันอาจทำให้เกิดการสับสนได้ จึงต้องทำการเข้าใจก่อนว่าเขตไหนเป็นเขตอะไร สำหรับศิลปกรรมของงาน ศิลปกรรมประเภทพื้นที่ เช่น บริเวณเมืองเก่า มีวิธีการทำความเข้าใจ เขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จึงคล้ายกับสิ่งแวดล้อมของสิ่งของงานศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร

5. การประเมินการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน ในการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน ต้องมีการประเมินผลเป็นช่วง ๆ ซึ่งอาจกำหนดได้ตามความเหมาะสมของประเภทงาน ปริมาณงาน และช่วงระยะเวลาการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อไว้ใช้ตรวจสอบความผิดพลาดและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน อีกทั้งเป็นการกระตุ้นเร่งรัดให้การปฏิบัติงานต่อเนื่องไม่สะดุด หรือหากมีปัญหาในการปฏิบัติงาน ก็จะได้แก้ไขได้ทันเวลา อย่างไรก็ตามตอนสุดท้ายเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติงาน ตามแผนต่าง ๆ แล้ว ก็ต้องมีการสรุปผลและการประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและปฏิบัติงานต่อไป

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน หมายถึง การดูแลรักษา การชะลอการเสื่อมสภาพและความชำรุดทรุดโทรมของงานสถาปัตยกรรมประเภทต่างๆ ซึ่งรวมถึงชุมชนต่างๆ ด้วยการอนุรักษ์ มีการดำเนินงานหลายระดับ ได้แก่ การป้องกัน การเสื่อมสภาพ การรักษาสภาพ การเสริมความมั่นคงแข็งแรง การบูรณะ การจำลองแบบ การสร้างชิ้นใหม่ และการประยุกต์การใช้สอย (กรมศิลปากร. 25340 : 29-31) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลการสำรวจ และการศึกษางานสถาปัตยกรรมแต่ละชิ้น แล้วนำมาวิเคราะห์พร้อมทั้งกำหนดกรอบของการอนุรักษ์ว่าจะดำเนินการระดับใด ส่วนการอนุรักษ์ชุมชนซึ่งต้องมีการสอดคล้องกับวิถีชีวิตและระบบเศรษฐกิจสังคมของแต่ละท้องถิ่นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ชุมชนด้านกายภาพ ต้องเกี่ยวข้องกับที่ดินของแต่ละบุคคลที่รวมกันเป็นชุมชน ซึ่งเจ้าของที่ดินย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ทั้งในการพัฒนาและในการอนุรักษ์ การกำหนดกรอบของการอนุรักษ์ชุมชนจึงแตกต่างไปจากการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมไปด้วย

2.4.1 การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรม (กรมศิลปากร. 2531 : 29-31)

1. ต้องทำการศึกษา ค้นคว้า หาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการกำหนดแนวทาง หลักการและวิธีการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมแต่ละแห่ง

2. ต้องกำหนดกรอบการอนุรักษ์ให้ชัดเจนว่าจะอนุรักษ์อย่างไร และระดับใด อาจเป็นการสงวนรักษา การปฏิสังขรณ์ หรือการบูรณะ

การกำหนดกรอบการอนุรักษ์เท่ากับเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายและมาตรการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรม ในกรณีที่มีงานสถาปัตยกรรมที่ต้องอนุรักษ์เป็นกลุ่ม ซึ่งมีอาคารหลายหลังจะต้องกำหนดกรอบการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมทั้งกลุ่มก่อน แล้วจึงกำหนดกรอบการอนุรักษ์อาคารแต่ละหลังอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งอาคารแต่ละหลังอาจมีกรอบการอนุรักษ์ไม่เท่ากันอาจเป็นคนละลักษณะ และคนละระดับก็ได้

กรอบการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมดังกล่าวถูกกำหนดไว้เป็นแนวทาง เพื่อความถูกต้องในการอนุรักษ์ มิให้ทำการอนุรักษ์ระดับใดระดับหนึ่งมากเกินไป เช่น สงวนรักษามากเกินไปหรือบูรณะมากเกินไป จนกระทั่งมีวัสดุใหม่และมีมือใหม่เข้าไปแทรกแซงอยู่ในงานสถาปัตยกรรมที่จะอนุรักษ์มากเกินไป จนข่มความเก่าของงานสถาปัตยกรรมเดิม ซึ่งอาจทำลายบรรยากาศของอาคารลงไป เป็นต้น

3. ต้องสร้างรูปแบบ กำหนดวิธีการและรายละเอียดต่างๆ ในการอนุรักษ์ตลอดจนการกำหนดวัสดุที่จะนำมาใช้

4. การดำเนินงานในการอนุรักษ์ ส่วนใหญ่กรมศิลปากรเป็นผู้อนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมเก่า หรือโบราณสถาน ศาสนสถานและงานของราชการ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนด้านวิชาการแก่องค์กรและประชาชนที่ร้องขอในอดีตการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมเก่า หรือโบราณสถานมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา และดำรงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีการขยายวัตถุประสงค์ เพื่อการท่องเที่ยว ทำให้มีการเพิ่มงบประมาณในการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมเก่า หรือโบราณสถานมากขึ้น

5. การปรับปรุงภูมิทัศน์ ได้แก่ การทำผังบริเวณพื้นที่งานสถาปัตยกรรมให้สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน และส่งเสริมให้งานสถาปัตยกรรมโบราณสถานสว่างตามพื้นที่ที่สามารถรองรับได้

2.4.2 การอนุรักษ์ชุมชน (ประสงค์ เขียมอนันต์. 2537 : 25-26)

อาจตีได้สองความหมาย ทั้งชุมชนที่เป็นลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบงานสถาปัตยกรรมที่ต้องอนุรักษ์ เพื่อให้งานสถาปัตยกรรมดังกล่าวมีความเด่นสง่างาม สมกับเป็นอาคารที่ต้องอนุรักษ์ การตีความอีกลักษณะหนึ่ง อาจหมายถึงกลุ่มหรือบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานครบถ้วนทุกลักษณะนอกเหนือจากลักษณะทางกายภาพ สำหรับกรณีนี้อาจจะกล่าวถึงการอนุรักษ์ชุมชนตามลักษณะทางกายภาพเพื่อปกป้อง คุ้มครองและส่งเสริมงานสถาปัตยกรรมเท่านั้น

เมื่อกล่าวถึงชุมชนในลักษณะดังกล่าวอาจเรียกว่าชุมชนเมือง ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนหนึ่งของเมืองหรือทั้งเมืองก็ได้ พื้นที่ดังกล่าวอาจต้องการทั้งการอนุรักษ์และพัฒนาพร้อมกันในเวลาเดียวกัน การพัฒนาบริเวณที่มีงานสถาปัตยกรรมที่ควรอนุรักษ์หรือพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ หรือเท่าที่พื้นที่สามารถรองรับกิจกรรมการพัฒนาได้ การพัฒนาลักษณะนี้เรียกว่า “การพัฒนาเชิงอนุรักษ์” ซึ่งแตกต่างกับ “การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ” ซึ่งสามารถพัฒนาเพื่อการเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ คือมีการอนุรักษ์น้อย

พื้นที่ที่จะพัฒนาสองลักษณะจะแยกจากกันโดยมีพื้นที่เชื่อมต่อ ซึ่งค่อยๆ เปลี่ยนแปลงการพัฒนาจากลักษณะหนึ่งไปอย่างอีกลักษณะหนึ่ง

การพัฒนาสิ่งแวดล้อมรอบงานสถาปัตยกรรม เป็นการพัฒนาพื้นที่ซึ่งเจ้าของพื้นที่อาจเป็นเอกชน นิติบุคคล หรือส่วนราชการ ซึ่งโดยสิทธิแล้วสามารถสร้างสิ่งก่อสร้างบนพื้นที่ของตนได้ แต่เมื่อคำนึงถึงความงามของบริเวณ และของชุมชนเมืองจึงต้องกำหนดนโยบาย และมีมาตรการควบคุมการพัฒนา

วิธีดำเนินการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ (ศุภชัย เณรจาที. 2547 : 18)

1. ทำการศึกษาและกำหนดกรอบการพัฒนาสูงสุดในเขตสิ่งแวดล้อมงานสถาปัตยกรรม พร้อมทั้งนำชี้การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจไปยังบริเวณที่เหมาะสม
2. ทำการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ทางเดิน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ฯลฯ เท่าที่จำเป็น โดยไม่ให้เกินกว่าที่กำหนดกรอบการพัฒนาไว้
3. ควบคุมการพัฒนาในบริเวณต่างๆ ตามกรอบพัฒนาที่กำหนดไว้ ตลอดจนบริเวณที่เชื่อมต่อการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจต้องควบคุมให้เกิดความกลมกลืน และการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาต้องเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป
4. ส่งเสริมให้เขตสิ่งแวดล้อมงานสถาปัตยกรรม มีความสว่างและมีบรรยากาศที่เหมาะสม สอดคล้องกลมกลืนกับงานสถาปัตยกรรมเท่านั้น

2.4.3 องค์การและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมชุมชน

การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและชุมชนเป็นงานใหญ่ ซึ่งเป็นงานของส่วนรวมมิใช่ของผู้ใดผู้หนึ่ง ฉะนั้นการอนุรักษ์ การดูแลรักษา จึงเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่าย หน่วยงานทุกหน่วยงาน ทั้งของรัฐบาลและเอกชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ในการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นต้องเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ จังหวะและช่วงเวลาที่เหมาะสม ดังนั้นจึงต้องมีการประสานงานที่ดี ซึ่งต้องมี 2 หน่วยงานที่คอยประสานงานอีกหน่วยงานหนึ่งด้วยจึงทำให้งานอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้ (ศุภชัย เณรจาที. 2547 : 18-20)

หน่วยงานของรัฐบาล (ศุภชัย เณรจาที. 2547 : 18-20)

1. หน่วยงานส่วนกลาง ต้องมีความรู้และความสำนึกในการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและชุมชน เนื่องจากมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายและมาตรการทั้งการพัฒนาและอนุรักษ์ว่าจะให้ดำเนินการภูมิภาคไหน ระดับใด หน่วยงานประเภทนี้ได้แก่

1.1 สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ซึ่งมีทั้งระดับภูมิภาคและจังหวัด จะเป็นหน่วยงานที่มีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม หรือมีแหล่งทางทรัพยากรทางธรรมชาติ การพัฒนาควรกำหนดไว้เลยว่าต้องเป็น “การพัฒนาเชิงอนุรักษ์”

1.2 กรมการผังเมือง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดทำแผนพัฒนาทางด้านกายภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายคมนาคมขนส่ง และโครงการกิจการสาธารณูปโภคอีกทั้งสามารถกำหนดนโยบาย มาตรการและวิธีดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาด้วย แผนที่กรมการผังเมืองได้ทำไว้มีหลายระดับ ได้แก่ แผนพัฒนาภูมิภาค จังหวัดและเมืองโดยทำเป็นผังภาค ผังโครงสร้างจังหวัด ผังเมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ ผังพัฒนาชุมชน ผังตำบลและผังเฉพาะกิจ

1.3 กรมศิลปากร เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภายใต้แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในแผนดังกล่าวได้กำหนดแผนงาน โครงการต่างๆ ที่จะปกป้องคุ้มครอง และรักษามรดกทางวัฒนธรรมทั้งตัวโบราณสถาน และแหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมด้วย ซึ่งได้จัดทำเป็นแผนแม่บท โครงการนครประวัติศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์โบราณสถานและการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีต่างๆ

1.4 สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่จัดทำแผนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และศิลปกรรม ได้จัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าที่มีความสำคัญต่างๆ เพื่อปกป้องคุ้มครองเมืองเก่าให้มีการพัฒนาสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในเมืองเก่า มิให้มีการพัฒนามากเกินไปจนกระทั่งไปทำลายสภาพแวดล้อม โบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ บรรยากาศ และวิถีชีวิตของคนในเมืองเก่าเหล่านั้น

1.5 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดทำแผนที่เที่ยวภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนการท่องเที่ยวทั้งประเทศ ภูมิภาค จังหวัด และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและชุมชน แผนดังกล่าวจึงมีความสำคัญในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการที่จะอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ดังกล่าวมิให้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคมากเกินไปจนพื้นที่ไม่สามารถรองรับการพัฒนาได้ ก็จะเป็นการขัดต่อการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและชุมชนด้วย

1.6 หน่วยงานกลางที่ปฏิบัติงานกลางเฉพาะบางเรื่อง ได้แก่ กรมทางหลวงแผ่นดิน กรมโยธาธิการ และสำนักเร่รูดและพัฒนาชนบท มีหน้าที่ตัดถนนและขยายถนน แทบทุกครั้งปฏิบัติงานโดยมิได้คำนึงถึงว่าการพัฒนามากเกินไปในบางบริเวณเป็นการทำลายโบราณสถานย่านประวัติศาสตร์ และสภาพแวดล้อมทางศิลปกรรม เช่น การตัดถนนใกล้โบราณสถาน หรือขยายถนนในเขตเมืองเก่า หรือย่านเก่าทำให้ขนาดส่วน (Scale) แบบแผนถนน (Street Pattern) และเนื้อเมือง (Urban Fabric) ต้องถูกทำลายไป กรมโยธาธิการสามารถใช้กฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคารควบคุมสิ่งก่อสร้างในบางบริเวณมิให้ใหญ่โตหรือสูงจนโบราณสถานและทำลายสภาพแวดล้อมของบริเวณ โบราณสถาน และย่านประวัติศาสตร์ต่างๆ ต้องเสียไปโดยทำลายเส้นขอบฟ้า (Sky Line) และจินตภาพ (Image) ของเมืองเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเคหะแห่งชาติ และนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ที่มีหน้าที่จัดหาสถานที่ก่อสร้าง โครงการที่อยู่อาศัยและสถานที่

ก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม ตามลำดับในการเลือกสถานที่ก่อสร้างต้องคำนึงถึง มิให้โครงการขนาดใหญ่ดังกล่าวเข้าไปทำลายสภาพแวดล้อมศิลปกรรมด้วย

1.7 หน่วยงานท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ควบคุมดูแลพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งงานสถาปัตยกรรมและชุมชน จึงมีหน้าที่ป้องกันคุ้มครองโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมโดยตรงได้แก่ เทศบาลระดับต่างๆ สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งต้องกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะปกป้องคุ้มครองงานสถาปัตยกรรมชุมชนให้ชัดเจน โดยต้องปรากฏในแผนพัฒนาต่างๆ ว่าบริเวณใดให้มีการพัฒนาลักษณะใด มากหรือน้อยเท่าใด พร้อมทั้งต้องมีมาตรการและวิธีการในการปกป้องคุ้มครองให้ชัดเจน รวมทั้งสร้างมาตรการจูงใจให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติตามและลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนและไม่ร่วมมือปฏิบัติด้วย

องค์กรเอกชนและประชาชน (ศุภชัย เณรจาทิ. 2547 : 18-20)

1. องค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Government Organization) คือองค์กรอิสระมีลักษณะและวัตถุประสงค์เฉพาะตัว องค์กรดังกล่าวเกิดจากการรวมตัวของบุคคล ความคิดและทรัพยากรต่างๆ มาปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์อย่างต่อเนื่อง องค์กรเหล่านี้ ได้แก่ มูลนิธิ สมาคมชมรม หรือกลุ่มกิจกรรมต่างๆ สมาชิกขององค์กรมีทั้งนักวิชาการจากส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่น การปฏิบัติงานขององค์กรมีวัตถุประสงค์ เป้าหมายและวิธีการชัดเจน ส่วนการตัดสินใจมาจากผลการประชุมของกรรมการบริหารองค์กร

ปัจจุบันรัฐบาลเปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้าร่วมเป็นกรรมการกับองค์กรของรัฐทุกระดับ และทุกงานที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตของคนและสัตว์ งานขององค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่เป็นการประสานงานระหว่างรัฐบาลกับประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ให้ความรู้ สร้างจิตสำนึกและเป็นการประชาสัมพันธ์ด้วย บางครั้งองค์กรพัฒนาเอกชนดังกล่าวก็ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาลและนำข้อมูลมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจด้วย

1. นักวิชาการอิสระหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้มีความรู้ในท้องถิ่นที่มีได้เป็นสมาชิกขององค์กรพัฒนาเอกชน ส่วนมากมักเป็นผู้อาวุโส ข้าราชการบำนาญ ครู อาจารย์ที่มีความสนใจและเอาใจใส่ดูแลรักษาท้องถิ่นของตน สำหรับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชนนั้น ต้องประกอบด้วยบุคลากรจากหลายฝ่ายในวงการวิชาการและวิชาชีพ ได้แก่ สถาปนิกและนายช่างออกแบบชุมชนเมือง วิศวกร นักประวัติศาสตร์ นักวิชาการ (ด้านต่างๆ) และช่างฝีมือด้านต่างๆ ซึ่งบุคลากรดังกล่าวต้องมีการศึกษาอบรม และฝึกฝนมาทางด้านอนุรักษ์ และต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมด้วย

สรุป

องค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรม และชุมชนมีมากเนื่องจากลักษณะงานอนุรักษ์ต้องการความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ และความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่าย และทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง บุคลากรกลุ่มต่างๆ มีดังนี้

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปกรรม

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้มีความรู้ด้านรูปแบบอาคาร ประวัติศาสตร์ศิลปะ การสำรวจและเขียนแบบด้วยการวัด

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ผู้กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการในการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและชุมชน

กลุ่มที่ 4 ได้แก่ ผู้ดำเนินการอนุรักษ์ มีทั้งสถาปนิก วิศวกร และผู้ทำงานช่างฝีมือด้านต่างๆ ช่างก่อสร้าง ช่างโยธา ช่างเขียนแบบ ช่างศิลปกรรม และช่างอื่นๆ

กลุ่มที่ 5 ได้แก่ ผู้มีความรู้ด้านการจัดการเพื่อกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการในการใช้ประโยชน์จากงานสถาปัตยกรรมและชุมชนที่ได้อนุรักษ์ไว้ ซึ่งการใช้ประโยชน์ดังกล่าวต้องไม่ทำลายสิ่งที่ได้อนุรักษ์สภาพแวดล้อม บรรยากาศ และวิถีชีวิตในชุมชนนั้นๆ

ส่วนองค์กรที่เกี่ยวข้องมีทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีทั้งหน่วยงานส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและชุมชนต้องมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย จึงจำเป็นต้องมีการประสานงานที่ดี เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ ตามวาระและตามงบประมาณที่กำหนด นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และการดูแลรักษาเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบนโยบายและการปฏิบัติงานทุกระยะของงานนั้น เป็นสิ่งจำเป็นต้องปฏิบัติอย่างยิ่ง และช่วงปฏิบัติงานควรจัดกิจกรรม และนิทรรศการให้ประชาชนและเยาวชนได้รับทราบวิธีปฏิบัติงานของนักอนุรักษ์ โดยให้ชมการปฏิบัติงานจริงบ้าง และจัดคำอธิบายเพื่อความเข้าใจบ้าง จึงเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนเห็นคุณค่าการอนุรักษ์ และสามารถกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และรักษามรดกทางศิลปกรรมได้มาก ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี เศรษฐกิจ สังคม การบริหาร การปกครอง สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และเทคโนโลยีของช่วงเวลานั้น ซึ่งจะทำได้เนาว์ร่วมในการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและชุมชนมากยิ่งขึ้น

2.4.4 เกณฑ์ในการเลือกอาคารอนุรักษ์

ในการพิจารณาพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์นั้น Nahoum Cohen (1998 : 27) ได้ให้ความเห็นว่าเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่จะต้องประกอบไปด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ

1. คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ คือ ในแง่ความงาม ความพึงพอใจของคน
2. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คือ ในแง่ประวัติศาสตร์ ความเป็นสัญลักษณ์ทาง

วัฒนธรรม

ในส่วนของสถาปัตยกรรม Alan Dobby (1978: 33-34) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกสถาปัตยกรรมที่ควรอนุรักษ์ไว้ 8 ประการ คือ

1. งานสถาปัตยกรรมนั้นมีคุณค่าทางศิลปะอย่างสูง ทั้งรูปทรง สี สัน องค์กรประกอบทางศิลปะ

2. งานสถาปัตยกรรมนั้นแสดงให้เห็นความริเริ่มสร้างสรรค์ หรือแนวความคิดใหม่ๆ ในศาสตร์ของสถาปัตยกรรม
3. งานสถาปัตยกรรมนั้นแสดงออกถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการก่อสร้างเป็นจุดเชื่อมต่อของพัฒนาการ
4. งานสถาปัตยกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์แห่งชาติ เป็นอาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมของยุคสมัยต่างๆ
5. งานสถาปัตยกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือเหตุการณ์สำคัญที่เป็นภาพลักษณ์อุดมคติของสังคมในยุคสมัยต่างๆ
6. งานสถาปัตยกรรมนั้นมีความสำคัญต่อท้องถิ่น สร้างความต่อเนื่องของชุมชน
7. งานสถาปัตยกรรมนั้นเป็นงานสถาปัตยกรรมท้องถิ่น แสดงออกถึงวัฒนธรรมประเพณีและวิวัฒนาการของชุมชนนั้น
8. งานสถาปัตยกรรมนั้นเป็นส่วนสนับสนุนภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมโดยรวมหรืออยู่ใกล้เคียงกับอาคารที่มีความสำคัญมาก

ในขณะที่ Catanese (1979 : 309-313) ได้กล่าวถึงการเลือกอาคารที่จะทำการอนุรักษ์ว่าสามารถพิจารณาได้จากเกณฑ์ 6 ประการ ดังนี้

1. มีความงามเป็นหลักที่ยอมรับ
2. มีความเป็นแบบแผน สามารถเป็นตัวแทนของสิ่งเดียวกันที่เสื่อมสลายไปแล้ว
3. เป็นสิ่งที่หายาก หรือมีเพียงชิ้นสุดท้าย
4. มีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์
5. เป็นการรักษาความต่อเนื่องทางพื้นที่ประวัติศาสตร์ป้องกันไม่ให้บริเวณต่อเนื่องถูกทำลาย
6. มีความเห็นที่สุด เช่น เก้าแก่ที่สุด

จากการกำหนดคุณค่าของอาคารอนุรักษ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทั้ง Alan Dobby และ Catanese ได้ให้ความสำคัญแก่คุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และคุณค่าด้านการรับรู้ความงามเป็นหลัก ต่อมา Sir.Bernard M.Feilden ได้กำหนดการพิจารณาคุณค่าของโบราณสถานโดยมีการพิจารณาถึงคุณค่าในด้านประโยชน์ใช้สอยอีกด้วย ซึ่งเป็นการมองอาคารอนุรักษ์ในลักษณะที่เป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างหนึ่ง สามารถนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในท้องถิ่นได้ Bernard M.Feilden (1994 : 3) ได้แบ่งคุณค่าของโบราณสถานไว้ดังนี้

1. คุณค่าทางด้านอารมณ์ความรู้สึก สามารถแบ่งออกเป็น
  - 1.1 คุณค่าในด้านความเป็นเอกลักษณ์
  - 1.2 คุณค่าในด้านความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
  - 1.3 คุณค่าในด้านจิตใจและความเชื่อ
  - 1.4 คุณค่าในความเป็นสัญลักษณ์

2. คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม สามารถแบ่งออกเป็น
  - 2.1 คุณค่าในฐานะที่เป็นบันทึก หลักฐานทางประวัติศาสตร์
  - 2.2 คุณค่าทางด้าน โบราณคดี ความมีอายุเก่าแก่และเป็นสิ่งที่หาได้ยาก
  - 2.3 คุณค่าทางด้านความงาม
  - 2.4 คุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม
  - 2.5 ความสำคัญของอาคารที่มีต่อภูมิทัศน์ของเมือง
  - 2.6 คุณค่าทางด้านนิเวศวิทยา และวิทยาศาสตร์
3. คุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอย สามารถแบ่งออกเป็น
  - 3.1 เป็นอาคารที่ยังมีประโยชน์ใช้สอย
  - 3.2 เป็นอาคารที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ
  - 3.3 คุณค่าทางด้านสังคม
  - 3.4 คุณค่าทางการเมือง

จากเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกอาคารอนุรักษ์ข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปมาเป็นแนวทางในการพิจารณา โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
2. ด้านสุนทรียศาสตร์
3. ด้านสังคม

2.4.5 หลักการวางแผนอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์

Feilden (อ้างในขงธนิศร์ พิมลเสถียร. 2542 : 9) ได้กำหนดหลักการวางแผนการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ แบ่งเป็น 4 ประการ คือ

1. การผนวกแผนการอนุรักษ์ไว้ในแผนการพัฒนาเมือง

เนื่องจากการอนุรักษ์จำเป็นต้องมีการวางแผนปฏิบัติในหลายด้าน ใน Washington Charter ยังได้กำหนดถึงเป้าหมายของการจัดทำแผนอนุรักษ์ไว้ว่า ในการอนุรักษ์ที่จะประสบความสำเร็จนั้นจะต้องกำหนดให้แผนการอนุรักษ์เมืองหรือพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ รวมอยู่ในนโยบายและแผนปฏิบัติการของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในทุกๆ ระดับ

2. การควบคุมการเปลี่ยนแปลง

ในการควบคุมอัตราการเติบโต การพัฒนาเมืองสมัยใหม่ จะต้องมีมาตรการที่เหมาะสม เช่น การกำหนดขนาด รูปแบบอาคาร ปริมาณการจราจร โครงสร้างสาธารณูปโภค เป็นต้น

3. การออกแบบสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นใหม่

การออกแบบอาคารใหม่หรือการต่อเติมส่วนของอาคาร ควรมีพื้นฐานจากการวิเคราะห์ที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะในเรื่องเนื้อเมือง (Urban Fabric) และหน้าที่ใช้สอยโดยนำหลักการออกแบบชุมชนเมือง และความงามมาประยุกต์ใช้

4. การบริหารการจัดการ

ในการบริหารจัดการเมืองเก่าที่ยังมีกิจกรรมดำเนินอยู่ (Living City) จะต้องคำนึงถึงเครื่องมือทางพลวัตร (Dynamic Political Instruments) มากกว่าวิธีการทำให้เมืองหยุดนิ่ง (Static or Technical Means) ในการบริหารจัดการเมืองเก่าที่ยังมีกิจกรรมดำเนินอยู่จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าการสงวนรักษาสภาพแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ในการจัดทำแผนการอนุรักษ์เมืองยังจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น และหน่วยงานในท้องถิ่นด้วยใน Washington Charter ได้กล่าวว่สิ่งสำคัญในการวางแผนการอนุรักษ์คือ จะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น และคำนึงถึงความต้องการผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่นเป็นอันดับแรก

2.4.6 ระดับวิธีในการอนุรักษ์ฟื้นฟูเมืองเก่า (สุภชัย เจริญศิริ, 2547: 24-25)

ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูที่อนุรักษ์ในระดับเมืองนั้นไม่สามารถอนุรักษ์เฉพาะพื้นที่ของตัวชุมชนเก่าเองได้ แต่จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบอื่นๆ ด้วยเนื่องจากในแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะและองค์ประกอบแตกต่างกันไป ทำให้วิธีการที่จะนำมาใช้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูเมืองเก่าที่ความหลากหลายแตกต่างกันออกไปด้วย กระบวนการในการฟื้นฟูเมืองเก่าหรือ Urban Renewal นี้หมายถึงกระบวนการที่พื้นที่ขนาดใหญ่ของเมืองปรับตัวของมันทีละน้อย จนทำให้ลักษณะของพื้นที่เปลี่ยนไปจากเดิม ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย หรืออีกนัยหนึ่งหมายความว่า การวางแผนพื้นที่เพื่อโทรมให้กลับมาใช้ได้ใหม่โดยใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่และควรมีการอนุรักษ์อาคารและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ โดยเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมด้วย

ในกระบวนการอนุรักษ์ฟื้นฟูเมือง Chapin and Kiser (1979 : 271-275) และ Burns (1963 : 14-15) ได้แบ่งวิธีการออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การอนุรักษ์ (Conservation)

หมายถึง การสงวนรักษาพื้นที่ที่ยังมีสภาพดีในแง่ของการใช้ที่ดินและจำนวนประชากร แต่ต้องการมาตรการป้องกันที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาสภาพอันดีนั้นไว้ และอาจต้องการการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานหรือบริการสาธารณะที่เหมาะสมด้วย ซึ่งเทคนิคและวิธีการที่นำมาใช้จะขึ้นอยู่กับข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ หรือหากเปรียบเทียบกับอาคารในพื้นที่อนุรักษ์ อาจหมายถึงการฟื้นฟูอาคารใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หรือเหตุผลอื่นๆ ก็ได้ โดยจะเน้นวิธีการทำให้สามารถรักษาโครงสร้างของอาคารให้อยู่ได้ แต่ในการซ่อมแซมอาคารไม่จำเป็นต้องเข้มงวดวิธีการว่าจะถูกต้องตามหลักทางประวัติศาสตร์ หรือมีการรักษาโครงสร้างดั้งเดิมทั้งหมด แต่จะคำนึงถึงความเหมาะสม ทั้งด้านความแข็งแรงของอาคาร การรักษาความต่อเนื่องของด้านหน้าอาคาร (Façade) และการใช้อาคารที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. การฟื้นฟู (Rehabilitation)

หมายถึง การปรับปรุงพื้นที่เมืองเดิม ที่กำลังเสื่อมโทรมให้กลับมาใช้งานได้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจรวมถึงมาตรการต่างๆ ด้วย เช่น มาตรการลดความหนาแน่นของประชากรลง การเวนคืนกลุ่มอาคารและพื้นที่รกร้าง การซ่อมแซมและการบูรณะใหม่ การปรับปรุงสาธารณูปโภค การตัดถนนใหม่ การจัดสวนสาธารณะ และแม้กระทั่งการทำความสะอาดในพื้นที่ หรืออาจหมายถึง การสงวนรักษาสถาปัตยกรรม กลุ่มของอาคารหรือสิ่งก่อสร้าง ให้รอดพ้นจากการเสื่อมสลาย การทำความสะอาด การเสริมความแข็งแรง วิธีการ rehabilitation ยังรวมถึงการรักษาอาคารให้มีอายุยืนยาวโดยการซ่อมแซมโครงสร้างเดิมของอาคารด้วย

3. การพัฒนาหรือสร้างใหม่ (Redevelopment)

หมายถึง กระบวนการซึ่งเกี่ยวข้องกับการเสาะหา รื้อ ที่ดินและอาคารที่เสื่อมโทรมลงให้มีโครงสร้างใหม่ทั้งหมด โดยกระทำตามแผนที่ได้เตรียมไว้ ซึ่งโครงสร้างใหม่นี้จะมีความแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับโครงสร้างเดิมก่อนที่จะมีการทำใหม่ นอกจากนั้นยังรวมไปถึงการปรับปรุงหรือการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและการกระจายตัวของประชากรเดิม ให้มีรูปแบบใหม่ด้วย ซึ่งกระบวนการของ Urban Redevelopment ถือว่าเป็นเทคนิคหนึ่งของ Urban Redevelopment ที่เน้นถึงการรื้อโครงสร้างเก่าออกหมด แล้วสร้างโครงสร้างใหม่ขึ้นมาให้มีความแตกต่างจากโครงสร้างเดิม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการรองรับ (Capacity) ให้มีสภาพที่เหมาะสมกับความต้องการในยุคนั้นๆ

จากการศึกษาแนวคิดกรอนุรักษ์ฟื้นฟูเมืองเก่า แสดงให้เห็นว่าในการอนุรักษ์ นอกจากจะต้องมีการพิจารณาถึงคุณค่าของสถาปัตยกรรมในพื้นที่ศึกษาแล้ว ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านอื่นๆ ด้วย เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนข้อจำกัดด้านกฎหมายและนโยบายของเจ้าของที่ดิน และยังต้องมีการจัดการที่เหมาะสมอีกด้วย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของชุมชน

Wayne O. Attoe (1979 : บทคัดย่อ) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชนเป็นแนวคิดในการป้องกันพื้นที่ ซึ่งมีร่องรอยแห่งอดีตสถาปัตยกรรม หรือประวัติศาสตร์สำคัญที่มีความพิเศษเนื่องจากเป็นกลุ่มอาคาร ทำให้ไม่สามารถอนุรักษ์อาคารเหล่านั้นโดยแยกจากกันได้ วิธีที่ดีที่สุดคือ การอนุรักษ์อาคารเหล่านั้นรวมกัน เนื่องจากคุณค่าของความเป็นกลุ่มอาคารนั่นเอง

โดยทั่วไปแนวความคิดในการอนุรักษ์ชุมชน เป็นการอนุรักษ์ความเป็นอยู่ทั้งบริเวณ (Living as a Whole) คือลักษณะเฉพาะของชุมชน หมายถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ที่เกิดจากภาพรวมของกลุ่มอาคารรูปร่างของชุมชน โครงข่ายการสัญจร ขนาด บรรยากาศ และกิจกรรมทางสังคม และเศรษฐกิจของชุมชนรวมถึงลักษณะทางภูมิประเทศ และนโยบายการเมืองด้วย และสถาปัตยกรรมได้แก่ อาคารและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ทำให้เกิดรวมกันเป็นสภาพแวดล้อมของชุมชน

2.5.1 ลักษณะทางกายภาพ

1. การใช้ที่ดิน (ศุภชัย เณรจาที. 2547 : 31-32)

การใช้ที่ดินคือ การใช้พื้นที่อย่างเป็นประโยชน์มากที่สุด โดยให้สิ้นเปลืองปริมาณ และคุณภาพอย่างน้อยที่สุด เพื่อให้ได้รับผลอย่างแน่นอน ในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางด้านวัฒนธรรม และมาตรฐานการครองชีพอย่างสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ สำหรับปวงชนในถิ่นนั้นๆ

การกำหนดแนวทางและรูปแบบการใช้ที่ดินในเมืองมาจากนโยบายการใช้ที่ดิน โดยรูปแบบการใช้ที่ดินที่เหมาะสมในอนาคตต้องคำนึงถึง

1. รูปแบบการใช้ที่ดินของเมืองที่มีอยู่ในปัจจุบัน ที่ตั้งกิจกรรม ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องของกิจกรรมเหล่านั้น (Linkage) ปัจจัยเหล่านี้ จะบอกให้ทราบถึงแนวโน้มของทิศทางการขยายตัวและรูปแบบการใช้ที่ดินในอนาคต

2. แนวโน้มในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของประชากรเมืองในอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการคาดการณ์การใช้ที่ดินของเมืองในอนาคต

3. ลักษณะรูปแบบการใช้ที่ดินสำหรับเมืองในอนาคตขึ้นอยู่กับ

3.1 วัตถุประสงค์ของการวางแผน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับชาติ ระดับภาค และแผนพัฒนาพื้นที่ชนบทที่อยู่โดยรอบ

3.2 ข้อจำกัด (Constraints) ทั้ง ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพ ซึ่งมีผลกับการพัฒนาขยายตัวของเมือง และมีผลต่อรูปแบบ และโครงสร้างของเมืองในอนาคต

3.3 ระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ ซึ่งนักผังเมืองจะเป็นผู้กำหนด โดยพิจารณาความสัมพันธ์กับความเป็นไปได้ทางด้านงบประมาณการพัฒนาของท้องถิ่น

การใช้ที่ดินจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน (Land Characteristics) และกิจกรรม (Activities) บนที่ดินบริเวณที่วางผังข้อมูลเหล่านี้จะใช้รูปแบบการวิเคราะห์ รูปแบบการใช้ที่ดินที่ผ่านมาในอดีต และใช้เป็นกรอบในการกำหนดรูปแบบผังการใช้ที่ดินในระยะยาว ผังการใช้ที่ดินต้องประกอบด้วยลักษณะ (Character) คุณภาพ (Quality) และรูปแบบ (Pattern) ของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพสำหรับกิจกรรมของประชาชนและองค์กรต่างๆ ภายในพื้นที่วางผัง โดยการวางผังที่ดินขึ้นอยู่กับ การคาดประมาณประชากรที่เชื่อถือได้ การคาดประมาณเศรษฐกิจที่มีเหตุผล และความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ในเมือง

ลักษณะการใช้ที่ดิน (ศุภชัย เณรจาที. 2547 : 32-33)

การกระจายการใช้ที่ดินในเขตเมือง สามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน ตามหน้าที่หลักได้แก่

1. ศูนย์กลางเมือง คือพื้นที่ที่ใช้เป็นย่านการค้า การบริการ และการบริการทางสังคมบางประการ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ จะรวมอยู่อย่างหนาแน่นและมีการก่อรูปซับซ้อน เป็นศูนย์กลาง

การบริการต่างๆ เท่าที่เมืองจะต้องสนองได้ ศูนย์กลางเมืองควรประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญคือ ร้านค้า สำนักงาน ธนาคาร ที่ทำการหน่วยงานบริหาร สถานที่ราชการ และอาคารที่สำคัญทางสังคม และวัฒนธรรม

2. ย่านอุตสาหกรรม คือ บริเวณที่เป็นที่ตั้งประกอบกิจกรรมของอุตสาหกรรมการผลิตและอุตสาหกรรมบริการขนาดใหญ่ พร้อมทั้งเป็นที่ตั้งของโกดังเก็บสินค้าและสถานีจ่ายไฟฟ้าหรือแก๊ส

3. ย่านที่พักอาศัย คือบริเวณสำหรับให้ประชากรอยู่อาศัย ซึ่งจะประกอบด้วยอาคารพักอาศัยแบบต่างๆ รวมทั้งการใช้ที่ดินแบบอื่นๆ เช่น ย่านการค้าประจำท้องถิ่น โรงเรียน ที่ว่าง และอุตสาหกรรมบริการขนาดเล็ก

4. ที่ว่างเป็นส่วนที่แทรกอยู่ในส่วนต่างๆ ของพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้น รวมทั้งบริเวณที่นำมาใช้สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ สวนสาธารณะ และสนามเด็กเล่น รวมถึงพื้นที่บริเวณชานเมืองซึ่งส่วนใหญ่จะได้แก่ สวนผลไม้ สนามกอล์ฟ และพื้นที่เกษตรกรรม

การใช้ที่ดินในเมืองต่างๆ จะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมที่ Doxiadis ที่กล่าวไว้ว่า “ความต้องการใช้ที่ดินต่างประเภทและขนาด โดยขึ้นอยู่กับกาลเวลาภายใต้สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่แตกต่างออกไป”

การกำหนดที่ตั้งการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ (ศุภชัย เณรจาที. 2547 : 32-33)

แนวคิดหรือหลักการในการพิจารณาเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการใช้ที่ดินแต่ละประเภท มีหลักการที่ควรคำนึงถึง ดังต่อไปนี้

1. ความสะดวกสบาย
2. ความสัมพันธ์กับบริเวณอื่นๆ
3. มีพื้นที่ที่เพียงพอ
4. มีความสะดวกในการติดต่อเดินทาง
5. ประหยัดการลงทุนและพัฒนา
6. สามารถพัฒนาได้ตามความหนาแน่นของประชากรตามที่ต้องการ

2. โครงการขั้วการสัญจร (พิชญ์โรจน์ พลับฐ์การ. 2530 : 54-59)

เส้นทางการสัญจรในเมืองมีหลายประเภท ได้แก่ ถนน ทางเดินเท้า ทางรถจักรยาน ที่จอดรถอื่นๆ ในงานวิจัยผู้วิจัยจะทำการศึกษาระบบการสัญจรดังนี้

ทางเดินเท้า (Pedestrian Way) แบ่งประเภทดังนี้

1. ทางเท้าขนานไปกับแนวถนน เป็นทางเท้าที่ขนานไปกับแนวถนนต่างๆ ในเมือง
2. ทางเท้าชนิดที่เป็นทางลัด เป็นทางเท้าที่มักจะรู้จักกันเฉพาะกลุ่ม ลัดไปตามซอกหรือด้านหลังอาคาร ทางลัดเหล่านี้อาจได้รับการส่งเสริมให้อยู่ในระบบทางเท้าของเมืองโดยปรับปรุง

สภาพแวดล้อม เพื่อเพิ่มความคล่องตัวให้กับระบบการสัญจรของเมืองได้

3. ทางเท้าระหว่างอาคารพาณิชย์ หรือย่านทางเดินเท้า เป็นทางที่คนสามารถเดินติดต่อกันได้ทั้งบริเวณ โดยมีการสัญจรรถเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งบริเวณดังกล่าวอาจมีกิจกรรมเข้ามาดึงดูด ทั้งในเชิงพาณิชย์ หรือนันทนาการก็ได้

4. ทางเท้าชั่วคราว ได้แก่ การปิดถนนบางสายในวันพิเศษ เพื่อใช้เป็นทางเดินเท้า หรือเพื่อกิจกรรมนันทนาการ

ข้อพิจารณาในการปรับปรุง

1. ความต่อเนื่องของทางเดินเท้า โดยพิจารณาจากจุดหมายของผู้คน ดังนั้นการเดินเท้าจากบริเวณต่างๆ ไปยังพื้นที่จุดหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญ รวมทั้งการสัญจรไปเชื่อมต่อการสัญจรรูปแบบอื่นๆ

2. ความปลอดภัย เป็นการคำนึงถึงการสัญจรทางเท้ากับการสัญจรระบบอื่น ซึ่งอาจแยกจากกันชัดเจนในบางจุด เช่น จุดตัดของถนน ควรมีระบบการป้องกัน และควบคุมที่ดีพอ

3. ขนาดของทางเท้าที่เพียงพอ โดยคิดจากปริมาณของผู้ใช้ รวมไปถึงการเผื่อพื้นที่ไว้สำหรับกิจกรรมต่างๆ บนทางเท้า นั้น เช่น การพักผ่อน จุดคอยรถประจำทาง บริเวณขายเครื่องดื่ม เป็นต้น

4. การเพิ่มทางเท้าในเมืองสามารถเพิ่มได้หลาย กรณี เช่น

4.1 ยกเลิกช่องจอดรถในแนวถนนนั้น โดยจัดหาที่จอดรถในบริเวณอื่นแทน

4.2 กรณีมีความหนาแน่นของทางเท้าด้านเดียว อาจพิจารณาเพิ่มความกว้างทางเท้าขึ้น

อีกด้าน

4.3 กรณีถนนมีเกาะกลาง อาจพิจารณาลดเกาะกลางถนนลง ซึ่งไม่มีผลกระทบต่อการสัญจร โดยเพิ่มขนาดของทางเท้าขึ้น

4.4 การพัฒนาทางเดิน ระหว่างหลังอาคาร ซึ่งต้องอาศัยการวางแผน ความร่วมมือที่ดีของประชาชน

4.5 การเพิ่มทางเดินถัด เพื่อลดภาระของทางเดินเท้าหลัก เช่นการเพิ่มทางเดินเลียบแม่น้ำ

4.6 การจัดระเบียบทางเดินเท้า รวมถึงการจัดระเบียบของสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ด้วย

นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆ ซึ่งเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญ เช่น ผิวพื้นของทางเดินเท้า ซึ่งต้องเน้นถึงความต่อเนื่อง และปลอดภัยการซ่อมแซมสาธารณูปโภค ความสะดวกในการใช้ของคนพิการ รวมถึงการเข้าถึงได้ของรถบริการบางประเภท ซึ่งมีขีดจำกัดในการให้บริการ และสุดท้ายคือความสวยงามของทางเดินเท้า ดังนั้นทางเดินเท้าที่สวยงาม ไม่ใช่เพียงแต่มีความสะอาดทุกอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสวยงามอาจหมายถึง ความมีชีวิตชีวาของทางเดินเท้า การ

กำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับทางเดินเท้า การควบคุมรูปแบบ การจัดระเบียบ สิ่งเหล่านี้ส่วนแต่ส่งผลกระทบต่อความน่าใช้ของทางเดินเท้าได้เป็นอย่างดี

3. ลักษณะทางสถาปัตยกรรม (ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. 2528 : บทคัดย่อ)

งานสถาปัตยกรรม หมายถึงสิ่งปลูกสร้างที่เป็นอาคาร การตกแต่งภายในอาคาร การวางผังชุมชนเมือง ซึ่งเป็นงานสถาปัตยกรรมประยุกต์ มีทั้งงานศิลปะและวิทยาศาสตร์รวมอยู่ด้วยกัน เป็นงานออกแบบที่ต้องคำนึงถึงความงามและประโยชน์ใช้สอยต่างๆ งานสถาปัตยกรรมอาจเหมารวมไปถึงการออกแบบก่อสร้างด้วย ดังนั้นสถาปัตยกรรมแต่ละชิ้นจึงมีความงามทางศิลปะ และประโยชน์ใช้สอยไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของงานสถาปัตยกรรมนั้นด้วย เช่นสถาปัตยกรรมประเภทอาคารอยู่อาศัย เป็นอาคารที่มีศิลปะถูกต้องกับรสนิยมเฉพาะตนมากที่สุด ซึ่งผิดกับอาคารบางประเภท เช่นอาคารสำนักงาน ร้านค้า หรือโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งต้องสนองประโยชน์ใช้สอยมากกว่าศิลปกรรม แต่อาคารบางประเภทเช่น อาคารประเภทศาสนายังคงมีลักษณะศิลปกรรม รสนิยม และคติความเชื่อของประชาชนแต่ละชุมชน

นอกจากนี้ลักษณะของสถาปัตยกรรมยังขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ วัสดุก่อสร้าง ระบบเศรษฐกิจและสังคม การบริหารการปกครอง การคมนาคมขนส่ง ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต และรสนิยมของประชาชนแต่ละท้องถิ่น (ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. 2528 : บทคัดย่อ) ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ศึกษาถึงลักษณะงานสถาปัตยกรรมชุมชนสำเพ็ง

1. รูปแบบทางสถาปัตยกรรม (Architectural Style Richness & Colour) ที่สะท้อนถึงการออกแบบของยุคสมัยของช่างในชุมชนนั้น รวมถึงการใช้งาน
2. ช่วงอายุอาคาร (Age Range of Building) ช่วงอายุอาคารมีความใกล้เคียงกัน หรือแตกต่างกัน และช่วงอายุของอาคารที่ใช้งานได้กับที่ใช้งานไม่ได้แล้ว
3. วัสดุและผิวของอาคาร (Building Material & Textures) วัสดุและพื้นผิวที่ใช้กับอาคารได้จากท้องถิ่นหรือจากยุคสมัยนั้น มีความชัดเจนรูปแบบเฉพาะเจาะจงกับอาคารในพื้นที่ของชุมชนนั้น
4. เงื่อนไขข้อกำหนดของอาคาร (Building Condition) มีอาคารอยู่ในช่วงอายุ หรือสภาพทรุดโทรม หรือเป็นอาคารที่สำคัญทางประวัติศาสตร์
5. กลุ่มอาคาร (Group of Building) ได้แก่ กลุ่มของอาคารเดี่ยวหรืออาคารที่ต่อเชื่อมกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือลักษณะทางภูมิประเทศซึ่งมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์หรือศิลปะ

4. ภูมิทัศน์และภูมิลักษณะของเมือง

แนวความคิดด้านจินตภาพ

เทคนิคการวิเคราะห์ทางด้านจินตภาพ ซึ่งศึกษาโดยสถาปนิกชาวอเมริกันชื่อ Kevin Lynch ได้ทำการศึกษาไว้ในหนังสือชื่อ "Image of The City" ในปี ค.ศ.1960 ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวทางการศึกษาต่อมาเกี่ยวกับจินตภาพของสภาพแวดล้อมเมืองเนื่องจากมีรายละเอียดในแนวความคิด

เกี่ยวกับจินตภาพเมือง พร้อมทั้งวิธีการในการค้นหาจินตภาพที่อยู่ภายในจิต ตลอดจนการประยุกต์ผลของการศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน

Kevin Lynch (1960 : 203-214) สรุปองค์ประกอบที่สำคัญไว้ 5 ประการ ที่เป็นสิ่งที่ควรใช้คิดถึงภาพพจน์ของเมืองดังนี้คือ

1. ย่าน (Districts) หมายถึง บริเวณที่มีความคล้ายคลึงกัน ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ความคล้ายคลึงกันของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยไม่จำกัดขนาดของพื้นที่ เช่น ย่านศูนย์กลางเมือง ย่านพักอาศัย ย่านศาสนสถาน เป็นต้น

2. ศูนย์ชุมชน (Nodes) หมายถึง ศูนย์กลางของกิจกรรมซึ่งเป็นจุดสังเกตประเภทหนึ่งที่มีการเคลื่อนไหวของกิจกรรมตลอดเวลา เช่น สถานีขนส่งตลาดสด แยกถนน เป็นต้น

3. ทางสัญจร (Paths) หมายถึง ช่องทางที่ใช้สัญจร เส้นทางการติดต่อของชุมชนหรือแนวทางสำหรับการเคลื่อนที่ภายในเมือง ได้แก่ ถนน ตรอก ซอย ทางเท้า ทางรถไฟ แม่น้ำส่วนมากเป็นพื้นที่สาธารณะ เส้นทางเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สามารถแสดงให้เห็นสภาพและภูมิทัศน์ของเมืองได้

4. ที่หมายตา (Landmarks) หมายถึง สิ่งที่มีมองเห็นความแตกต่างได้ชัดจากสิ่งแวดล้อม ใช้เป็นจุดอ้างอิงของชุมชนในการรับรู้และจดจำได้ เป็นจุดเด่นของชุมชน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท

4.1 ที่หมายตาที่มองเห็นได้ในระยะไกล (Distant Landmarks) เช่น ภูเขายอดเจดีย์ เสาร์บสงวิทย์ เป็นต้น

4.2 ที่หมายตาที่มองเห็นได้ในระยะใกล้ (Local Landmarks) เช่น อนุสาวรีย์ ป้ายโฆษณา เป็นต้น

5. ขอบเขต (Edges) หมายถึง องค์ประกอบเชิงเส้น ที่เป็นขอบเขตของสิ่งสองสิ่งที่อยู่ติดกัน ซึ่งอาจจะเป็นการแบ่งแยกออกจากกัน หรือเป็นการเชื่อมโยงกันก็ได้ เช่น แม่น้ำ กำแพงเมือง คูน้ำ คันดิน ทำให้การแบ่งบริเวณของเมืองปรากฏชัดเจนในแง่ของจุดเริ่มต้น หรือจุดสุดขั้ว

ในด้านจินตภาพของเมืองผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นย่านและการปรับปรุงย่าน ดังนี้

ย่านและการปรับปรุงย่าน

ย่าน (Districts) หมายถึง บริเวณที่มีความคล้ายคลึงกัน ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ความคล้ายคลึงกันของสถาปัตยกรรม หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น หรืออาจเป็นย่านที่เคยมีความสำคัญมาในอดีต เคยมีเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น โดยที่จะมีอาณาบริเวณขนาดพื้นที่เล็กหรือใหญ่ก็ไม่จำกัด เมืองบางเมืองอาจจะมีเพียงย่านเดียวในขณะที่บางเมืองมีขนาดใหญ่ อาจจะมีถึงสิบย่าน โดยที่แต่ละย่าน จะมีอาณาเขตที่แสดงของเขตได้ชัดเจน อาจเป็นอาณาเขตทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ เช่น ถนน แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา หรือเป็นอาณาเขตที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ เช่น กำแพงแนว หรือกลุ่มต้นไม้ แนวสถาปัตยกรรม เป็นต้น (เดชา บุญค้ำ และคณะ, 2531 : 4-1)

เดชา บุญค้ำ และคณะ (2531 : 4-1) แบ่งประเภทของย่านออกได้เป็น 6 ประเภท ด้วยกัน ได้แก่

1. **ย่านประวัติศาสตร์** ส่วนมากจะเป็นย่านที่มีโบราณสถาน พระราชวัง วัดที่สำคัญในอดีต เป็นย่านที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ และเป็นย่านที่มีคณะกรรมการควบคุม และอนุรักษ์รูปแบบของอาคารที่จะสร้างขึ้นใหม่ เช่น ย่านเมืองเก่าภูเก็ต ย่านเกาะกรุงรัตนโกสินทร์ และย่านเมืองอยุธยา เป็นต้น

2. **ย่านพาณิชย์** เป็นย่านที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของเมือง เป็นย่านค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า เช่น ย่านบางลำพู ย่านเวียงนาครเกษม ย่านสยามสแควร์ ย่านตลาดน้ำ ย่านคนจีนเขาวราช ย่านไนท์บาร์ซาร์ เป็นต้น

3. **ย่านเจริญรมย์** เป็นย่านที่มีสถานบริการให้ความบันเทิงเจริญรุ่มอยู่รวม ๆ กัน จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของเมืองไป เช่น ย่านพญาไท ย่านพัฒนาพงศ์ ย่านสีลมพลาซ่า เป็นต้น

4. **ย่านอุตสาหกรรม** เป็นย่านที่มีการประกอบอุตสาหกรรม ซึ่งโดยมากจะเป็น อุตสาหกรรมประเภทเดียวกัน และที่สำคัญจนกลายมาเป็นย่านอุตสาหกรรมที่รองรับการท่องเที่ยวได้ก็จะเป็นพวก อุตสาหกรรมพื้บ้าน อุตสาหกรรมในครัวเรือน อาทิเช่น ย่านสันกำแพง ย่านบ่อสร้าง เป็นต้น

5. **ย่านที่พักอาศัย** ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จะเป็นย่านที่พักอาศัยของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีศิลปวัฒนธรรม และความเป็นอยู่เป็นพิเศษที่แตกต่างออกไป รวมถึงสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ด้วย ได้แก่ย่านพระประแดง ย่านตลาดน้ำดำเนินสะดวก ย่านหมู่บ้านชาวเล จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น

6. **ย่านสถานที่ราชการ** เป็นย่านที่มีอาคารสถานที่ราชการต่าง ๆ อาทิเช่น ศาลากลางจังหวัด ศาล สถานีตำรวจ สำนักงานเกษตรต่าง ๆ เหล่านี้มาอยู่ในบริเวณเดียวกัน เช่น ย่านราชดำเนินนอก ย่านศาลากลางจังหวัด เป็นต้น

ในเมืองแต่ละเมือง ไม่จำเป็นจะต้องมีย่านต่าง ๆ เหล่านี้ทุกย่านเสมอไป หรือแม้แต่นานาชาติเดียวกันในเมืองเดียวกัน อาจจะมีลักษณะและสารูป (Image) ที่แตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับรายละเอียดปลีกย่อยอีกหลายประการ อย่างไรก็ตามในการพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการท่องเที่ยว นั้น ย่านต่างๆ ภายในเมืองควรจะได้รับ การจัดแบ่งประเภท เพื่อที่ว่าในการพัฒนาจะได้สามารถเอาลักษณะเด่น ๆ เหล่านี้มาปรับปรุงเพื่อให้เกิดประโยชน์กิจการท่องเที่ยวได้

ข้อพิจารณาในการปรับปรุงย่าน (Districts)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ย่านแต่ละประเภทมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้ในการพัฒนาไม่สามารถกำหนดเฉพาะลงไปได้ จำเป็นจะต้องมีการศึกษาถึงปัญหาในแต่ละพื้นที่เสียก่อนจึงจะสามารถกำหนดการแก้ไขได้อย่างถูกวิธี อย่างไรก็ตามในที่นี้จะขอกกล่าวถึงแนวทางในการปรับปรุงโดยสังเขป คือ (เดชา บุญค้ำ และคณะ. 2531 : 4-1)

1. การปรับปรุงสภาพของย่าน เพื่อเสริมสภาพแวดล้อมของเมืองให้ดีขึ้นนั้น อาจใช้การควบคุมโดยการออกข้อบังคับพระราชบัญญัติ หรือเทศบัญญัติขึ้นมาควบคุมเฉพาะย่านได้ตัวอย่างเช่น

1.1 ควบคุมรูปแบบของสถาปัตยกรรม รวมถึงการกำหนดความสูง และสีสันทัน และวัสดุที่ใช้

1.2 ควบคุมความหนาแน่น โดยกำหนดอัตราส่วนพื้นที่อาคาร กำหนดอัตราส่วนพื้นที่อาคาร กำหนดระยะถอยร่นของอาคารจากแนวถนนเป็นต้น

1.3 ควบคุมรูปแบบของป้าย ป้ายการค้าและป้ายโฆษณาต่าง ๆ จะต้องกำหนดขนาด ความสูง ตำแหน่งที่ตั้งและรูปแบบข้อความที่ใช้ เป็นต้น โดยเฉพาะในย่านที่เป็นย่านอนุรักษ์ สถาปัตยกรรม หรือย่านโบราณสถานจำเป็นต้องมีความเข้มงวดเป็นพิเศษ

1.4 ควบคุมรูปแบบของสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น รั้ว กำแพง ป้ายชื่อ ม้านั่ง เสา ไฟฟ้าจะต้องมีการออกแบบให้กลมกลืน

1.5 ควบคุมประเภทของการใช้ที่ดิน ประเภทของกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในย่านนั้น จะต้องควบคุมให้สอดคล้องกันและส่งเสริมซึ่งกันและกัน

1.6 อื่น ๆ เช่น รัฐบาลริการเพื่อช่วยสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม เช่น การจัดสาธารณูปโภคควร จัดให้มีการจัดเสไฟฟ้าให้แสงสว่างเวลากลางคืน จัดทางเดินสายไฟฟ้าให้แสงสว่างเวลากลางคืน จัดทางเดินสายไฟฟ้างใต้ดิน สำหรับบางบริเวณที่ต้องพิถีพิถันในเรื่องการมองเห็น ปรับปรุงซ่อมแซม ทางเท้า และจัดระบบการระบายน้ำ เป็นต้น

2. การแก้ปัญหาความขัดแย้งของการจราจร ในบางย่านมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างการสัญจรทางรถยนต์และทางเท้า อันอาจเนื่องจากความหนาแน่นของการสัญจร มีวิธีการแก้ปัญหา ดังนี้

2.1 การลดผิวจราจร โดยกำหนดให้การสัญจรเป็นการเดินทางเดียว (One-way)

2.2 การแบ่งเวลาใช้งาน โดยใช้วิธีการปิดมิให้รถยนต์เข้าไปบางเวลา แล้วใช้ถนนเป็นทางสำหรับคนเดินเช่น ย่านพัฒนาพงศ์ และย่านพญาไท อาจทำได้โดยปิดกั้นการจราจรทางรถยนต์ เฉพาะกลางคืน ส่วนย่านบางลำพู ย่านสำเพ็ง ย่านสะพานหิน อาจปิดกั้นการจราจรทางรถยนต์ เฉพาะในเวลากลางวัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการค้าขาย เป็นต้น

2.3 การยกเลิกถนน อาจเปลี่ยนถนนให้เป็นทางเท้าถาวรตลอดไป

2.4 อาจเปิดกันเฉพาะพาหนะส่วนบุคคล แต่ยอมให้รถโดยสารประจำทางผ่านเข้าไป ซึ่งจะเหมาะสมสำหรับกรณีที่ย่านนั้น มีอาณาบริเวณกว้างขวางเกินกว่าที่จะใช้ทางเดินเท้าเพียงอย่างเดียว

การยกเลิกถนนเปลี่ยนเป็นทางเท้านี้ นอกจากแก้ปัญหการจราจรได้แล้ว ยังช่วยลดปัญหามลภาวะจากเสียง ฝุ่น ควัน ได้ด้วย และเอื้ออำนวยให้มีพื้นที่สีเขียวเปิดโล่ง (Open Space) เพื่อปลูกต้นไม้ในเมืองได้มากขึ้น วิธีการนี้มีผลดีอย่างมากสำหรับย่านที่มีอาคารเก่าแก่และโบราณสถานสมควรอนุรักษ์ เพราะจะไม่เกิดการสิ้นสะเทือน จากขบวนที่แล่นไปมา ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่โครงสร้างได้ อีกทั้งการเดินเท้ายังทำให้ผู้คนสามารถชื่นชม กับสถาปัตยกรรมที่มี

คุณค่าโบราณและรายละเอียดของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ได้ดีกว่าการมองเห็น เห็นจากภายในรถยนต์

3. การคำนึงถึงเหตุฉุกเฉิน การปิดถนนเพื่อเปลี่ยนเป็นทางเดินเท้า มีข้อที่ควรคำนึงอีกประการหนึ่งคือ ทางเท้านั้นควรออกแบบให้รถฉุกเฉินเข้าได้เช่นรถดับเพลิง รถพยาบาล โดยมีช่องทางที่มีขนาดกว้างเพียงพอประมาณ 3.00 เมตร เป็นอย่างน้อย มีความแข็งแรงเพียงพอไม่มีการเปลี่ยนระดับเป็นขั้นบันได หรือไม่มีโครงสร้างในระดับสูง

4. ความร่วมมือของผู้อยู่อาศัย การปรับปรุงย่านนี้จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้อยู่อาศัยในย่านนั้นด้วย จึงจะประสบความสำเร็จได้ โดยชี้แจงให้ผู้อยู่อาศัยได้รับทราบถึงผลดีและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในย่านการค้า เมื่อปรับปรุงโดยการปิดถนนเป็นทางเท้าแล้วจะดึงดูดผู้คนและนักท่องเที่ยวมาได้มากขึ้น กลับเป็นผลดีแก่ธุรกิจการค้า และยังเป็นการเพิ่มพื้นที่พักผ่อนเพิ่มบริเวณสำหรับเด็กเล่นในบริเวณนั้นได้ด้วย รวมทั้งการให้โอกาสผู้อยู่อาศัยและผู้ใช้ได้ร่วมในการปรับปรุง ออกความคิดเห็นแสดงความต้องการของตนเองได้ หรือให้ผู้อยู่อาศัยบริเวณนั้นจัดการเป็นต้น

5. การส่งเสริมกิจกรรม นอกจากการปรับปรุงทางด้านกายภาพแล้ว ยังอาจต้องช่วยเสริมด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ตามช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ย่านนั้นมาดึงดูดดึงดูดความสนใจของคนในเมืองและนักท่องเที่ยวมากขึ้นเช่นจัดให้มีการแสดงดนตรี การแสดงนิทรรศการ หรืองานเฉลิมฉลองตามเทศกาลต่าง ๆ งานแห่สิ่งโตในช่วงเทศกาลตรุษจีน งานวันสงกรานต์ เป็นต้น

6. การปรับปรุงสิ่งประกอบภูมิทัศน์ ในย่านหนึ่ง ๆ ควรมีความกลมกลืนต่อเนื่องกัน ของสิ่งประกอบภูมิทัศน์ต่าง ๆ นับตั้งแต่สิ่งก่อสร้างประเภทอาคาร เช่น ชุม, ศาลาที่พักคอยรถประจำทาง รวมถึงสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น ม้านั่ง เสาไฟฟ้า ถังขยะ กะบะต้นไม้ (Flower Box) และควรสื่อสารถึงสัญลักษณ์ หรือความเป็นเอกลักษณ์ของย่านนั้น ๆ ได้ด้วย ว่าเป็นย่านที่มีความเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ย่านการค้ากิจกรรมกลางคืนหรือย่านที่อยู่อาศัยของคนจีน เป็นต้น

การปรับปรุงขอบเขต ในบริเวณย่านควรเห็นขอบเขต (Edge) หรืออาณาได้ชัดเจนเพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นภาพรวม หรือเกิดภาพพจน์ของย่านนั้นได้ง่ายรวดเร็ว หรืออาจจะช่วยในการกำหนดขอบเขตให้ได้ง่ายขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นการใช้ต้นไม้ชนิดเดียวกันโดยตลอด การใช้วัสดุพื้นแบบเดียวกันให้ต่อเนื่องกันโดยตลอด การใช้สิ่งประกอบภูมิทัศน์ถนน ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน หรือการใช้โครงสร้างช่วย ได้แก่ โครงหลังคา โครงสร้างโปร่งเบา จัดทำเป็นลักษณะทางเดินมีหลังคา (Arcade) หรือการใช้วัสดุชั่วคราวตกแต่งก็ได้ เช่น ประดับธงด้วยกะบะต้นไม้ ด้วยร่มกันแดด ผ้าใบกันแดด เป็นต้น นอกจากนั้นอาจใช้ชุมทางเข้าพร้อมป้ายชื่อ เพื่อช่วยให้เห็นจุดสำคัญต่าง ๆ เช่นจุดสุดท้าย จุดทางเข้าทางออกและจุดเชื่อมต่อต่าง ๆ ได้ง่าย

2.5.2 ลักษณะทางสังคมของชุมชน

ลักษณะทางสังคมของชุมชนได้แก่ กลุ่มคนที่อาศัยในชุมชน ประกอบการเคลื่อนไหวทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เมืองมีชีวิตชีวา มีการเคลื่อนไหว บางกิจกรรมทำให้ผู้คนมาเยี่ยมชมเมืองนั้น เกิดความน่าสนใจที่จะสัมผัส และเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ด้วย กิจกรรมนี้มีได้หมายถึงเทศกาลงานพิเศษ แต่หมายถึงกิจกรรมประจำวันของคนภายในชุมชนด้วยเช่น กิจกรรมทางการค้า กิจกรรมพักผ่อน การพบปะ การพูดคุย เป็นต้น (กองวางแผนการท่องเที่ยวประเทศไทย (2531 : 21)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มหาวิทยาลัยศิลปากร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐม”

นครปฐมเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีการพัฒนาหลายยุคหลายสมัยตั้งแต่ทวารวดี อยุธา และรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในช่วงรัชการที่ 4-6 ส่งผลให้มีรูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นที่หลากหลายและมีความสมบูรณ์อยู่หลายแห่ง แต่ยังคงขาดการส่งเสริมและวางกรอบในการพัฒนาที่ถูกต้อง หากได้มีการเตรียมพร้อมทั้งทางด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการฟื้นฟูและรักษาศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมก็จะทำให้จังหวัดนครปฐมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและรักษาวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

โครงการวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิจัยในเชิงปฏิบัติ (Implementation Research) เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของภาครัฐ เอกชน และชุมชนพื้นถิ่น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ที่สามารถจะนำเอาข้อมูลต่างๆ จากการวิจัยดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ทันที เช่น แผนที่เส้นทางท่องเที่ยว ข้อมูลเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สำหรับมัคคุเทศก์ เป็นต้น รวมถึงจุดประกายให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าใจในบทบาทของวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและบริหารจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ด้วยตัวของพวกเขาเอง

โครงการวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิจัยในเชิงปฏิบัติ (Implementation Research) เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของภาครัฐ เอกชน และชุมชนพื้นถิ่น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ที่สามารถจะนำเอาข้อมูลต่างๆ จากการวิจัยดังกล่าวในแนวทางการปฏิบัติได้ทันที เช่น

- แผนที่เส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงทรัพยากรที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยว เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว เเบะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำหรับการประชาสัมพันธ์

- ข้อมูลเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สำหรับชาวบ้านที่ควรรู้ เพื่อใช้อ้างอิงผู้ประกอบการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์

- ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เด่นๆ ของหมู่บ้านต่างๆ ที่ชาวบ้านสามารถนำไปใช้เสนอเป็นโครงการ ตามนโยบายของรัฐ

- ข้อมูลโครงการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่ทั้งหน่วยงานท้องถิ่นและชาวบ้าน สามารถนำมาใช้เป็นแนวทาง (Guide Line) ในการปฏิบัติจริงต่อไปได้ทันที

รวมถึงการประมุขรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย และอบรมสัมมนาเพื่อจูงใจประชาชนท้องถิ่น เข้าใจในศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนเอง และบทบาทของรัฐธรรมนูญที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และบริหารการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่ด้วยตัวของพวกเขาเอง โดยมีภาครัฐเป็นผู้กำกับดูแล (Monitoring) และสนับสนุนหน่วยงานบริหารท้องถิ่นอยู่ห่าง ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้ทรัพยากรท้องถิ่นเหล่านั้น ถูกนำมาใช้อย่างมีความเข้าใจอย่างถูกต้องร่วมกัน และมีมูลค่าเพิ่มในด้านเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ศุภชัย เจริญศิริ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “โครงการแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนนางเลิ้ง” ย่านนางเลิ้ง เป็นย่านพาณิชย์กรรมเก่าแก่แห่งหนึ่ง ปัจจุบันจัดอยู่ในเขตกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอกเป็นย่านการค้าและแหล่งบันเทิงเก่าแก่มาตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 มีลักษณะของชุมชนเก่าที่หาได้ยากในปัจจุบัน นอกจากนี้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมในย่านนางเลิ้งยังมีความต่อเนื่องกับพื้นที่ในเขตอนุรักษ์ใกล้เคียงด้วย คือมีตึกแถวประวัติศาสตร์ ซึ่งมีรูปแบบกลมกลืนกับตึกแถวกลุ่มอื่น ๆ ในเขตกรุงรัตนโกสินทร์ จึงถือเป็นชุมชนที่มีความเชื่อมโยงทั้งทางกายภาพเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมกับชุมชนเก่าแห่งอื่นในกรุงรัตนโกสินทร์ถือเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร

สภาพย่านนางเลิ้งในปัจจุบันทรุดโทรมลงกว่าในอดีตมากทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพทางกายภาพ ทั้งนี้เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงจากพัฒนาการของเมืองประกอบกับการขาดนโยบายในการอนุรักษ์และพัฒนาที่ชัดเจน ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจทำให้ชุมชนถูกผลักดันไปสู่การอนุรักษ์ ทั้งนี้ น่าจะเนื่องมาจากการขาดการศึกษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่อย่างเพียงพอ ทำให้เป็นการมองข้ามความสำคัญของย่านนางเลิ้งไป ซึ่งหากพิจารณาถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่หลงเหลืออยู่ในย่านนางเลิ้งในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม ลักษณะชุมชนแล้ว นับได้ว่านางเลิ้งเป็นย่านประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งของเมืองกรุงเทพมหานคร การอนุรักษ์เป็นการฟื้นฟูกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ได้ทางหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้สามารถรักษาอาคารประวัติศาสตร์และสภาพชุมชนเก่าไว้ได้ และยังเป็นส่วนที่จะช่วยรักษา ส่งเสริมภาพลักษณ์ของเมืองเก่ากรุงรัตนโกสินทร์มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นด้วย

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาโครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ บริเวณท่าเตียน – ปากคลองตลาด”

พื้นที่บริเวณท่าเตียนและปากคลองตลาดเป็นพื้นที่ต่อเนื่องริมแม่น้ำเจ้าพระยาในเขต

เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และ วัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันมีความขัดแย้งระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาค่อนข้างมาก ทั้งในลักษณะ กิจกรรมและสภาพทางกายภาพ

หน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านนโยบายโดยตรง คือ คณะกรรมการโครงการ กรุงรัตนโกสินทร์ ได้ให้ภาพรวมในการปรับปรุงเชิงอนุรักษ์ในส่วนพื้นที่ริมน้ำ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเด็น คือ

1. การอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม
2. การรื้อย้ายอาคารที่ไม่มีคุณค่าเพื่อปรับปรุงพื้นที่นันทนาการ และสนับสนุนการท่องเที่ยว
3. การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับบริเวณพื้นที่อนุรักษ์ในเมือง

แนวนโยบายดังกล่าวได้รวมถึงบริเวณท่าเตียน และปากคลองตลาดด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติให้เป็นผล คือ กรุงเทพมหานคร ได้เคยมีแผนปรับปรุง พื้นที่บริเวณนี้มาแล้ว แต่ไม่สามารถดำเนินงานได้ เนื่องจากมีข้อปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ การขาดหลักเกณฑ์ และข้อกำหนดในรายละเอียดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินซับซ้อน และเป็นตัวแปรที่มีผลต่อการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ ในด้านความยินยอมของผู้อาศัยและเจ้าของที่ดิน ซึ่งส่งผลถึงค่าใช้จ่ายในกรณีมีการเวนคืน การยอมรับของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านของการจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม และการรองรับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคม

ประเด็นปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว ทำให้จะต้องมีการศึกษาโครงการปรับปรุงพื้นที่บริเวณท่าเตียน-ปากคลองตลาด อย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง โดยมีเป้าหมายให้ได้มาซึ่งรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงที่หน่วยงานท้องถิ่นสามารถปฏิบัติได้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร จึงได้จัดทำโครงการเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการปรับปรุงในรูปแบบการวางผังที่มุ่งสู่การปฏิบัติจริง โดยโครงการนี้ใช้ชื่อว่า โครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ บริเวณท่าเตียน-ปากคลองตลาด โดยใช้แนวทางผสมผสานระหว่างหลักการทฤษฎีทางผังเมือง นโยบายของรัฐและความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นผังที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย และแน่นอนต้องมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงมากที่สุด

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “โครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ บริเวณชุมชนท่าพระจันทร์”

ชุมชนท่าพระจันทร์ หมายถึง พื้นที่ริมน้ำเจ้าพระยาจากถนนแนวถนนมหาราช ชุมชนท่าพระจันทร์เป็นส่วนหนึ่งของเกาะรัตนโกสินทร์ และเป็นบริเวณที่ใกล้ชิดต่อพระบรมมหาราชวัง และสถานที่สำคัญอื่น ๆ ตัวชุมชนท่าพระจันทร์เองก็มีพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมของชาติเป็นอย่างยิ่ง มีศักยภาพที่มีพลังมากทางเศรษฐกิจ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างไรก็ตาม พื้นที่หลายส่วนของเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งชุมชนท่าพระจันทร์ก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่ยังมีข้อดี ความทรุดโทรมของชุมชนความไม่เรียบร้อย ไม่น่าดู ปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมซึ่งต่างล้วนสะท้อนความเสื่อมถอย ลดบทบาทลงโดยรวมของย่าน

บทบาทอันเด่นชัดยิ่งของย่านจะมีความเกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยว การให้บริการ ต่อผู้คนในพื้นที่ที่ผ่านเข้าออก ต่อไปยังพื้นที่อื่นต่างต้องการการดูแล การฟื้นฟูให้มีประสิทธิภาพในด้านการใช้สอยรับกับบทบาทที่มีของย่านไปพร้อม ๆ กับให้มีความน่าดู ความเป็นระเบียบเรียบร้อยเหมาะรับการเป็นส่วนหนึ่งของเกาะรัตนโกสินทร์อันมีความสำคัญยิ่งทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปกรรมของชาติ

การให้ความสำคัญของเกาะรัตนโกสินทร์อย่างจริงจัง เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2492 โดยได้มีการทยอยขึ้นประกาศขึ้นทะเบียนสถานที่สำคัญทั้งในเกาะกรุงรัตนโกสินทร์ และพื้นที่ต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2523 จำนวน 98 แห่ง เป็นโบราณสถาน การดำเนินการที่น่าสนใจในลำดับต่อมาคือในปี พ.ศ. 2515 สมาคมนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดลอมได้จัดทำ “โครงการปรับปรุงและอนุรักษ์บริเวณเมืองเก่าของกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์)” การพิจารณาต่อโครงการดังกล่าวนี้ได้รับความก้าวหน้าจนถึงปี พ.ศ. 2519 กระทรวงมหาดไทยได้แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม ภายในเขตกรุงเทพมหานคร ให้กำหนดนโยบายวางแผนการบูรณะปรับปรุงให้ทันกำหนดสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งคณะกรรมการสิ่งแวดลอมแห่งชาติเสนอให้จัดทำเป็นรูปโครงการแบบผสมผสานที่มีการครอบคลุมในหลาย ๆ ด้าน อีกทั้งมีคณะกรรมการระดับชาติขึ้นดูแล ซึ่งก็ได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการเกาะรัตนโกสินทร์ ในปีพ.ศ. 2521

ต่อมาได้ขยายพื้นที่ครอบคลุมไปถึงคลองรอบกรุง หรือคลองบางลำพู พร้อมเปลี่ยนชื่อเป็นคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีการดำเนินการที่สำคัญ 2 ประการ คือ

- อนุรักษ์และปรับปรุงสถาน ประวัติศาสตร์ สถานศิลปวัฒนธรรม
- การวางผังแม่บทการใช้ที่ดิน และกำหนดเกณฑ์ควบคุมการก่อสร้างอาคาร

วัตถุประสงค์ของโครงการปรับปรุงบริเวณชุมชนท่าพระจันทร์ เพื่อการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ อันเป็นวิธีการดำเนินการอนุรักษ์ที่ยอมรับ ถือกันว่าได้ผล โดยเป็นการช่วยให้เขตเมืองเก่า หรือพื้นที่ ความต้องการอนุรักษ์ ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าได้ มีสภาพแวดล้อมที่ดี ในขณะเดียวกัน ก็มีความเหมาะสมเกื้อกูลต่อสถานที่สำคัญ ตลอดจนส่วนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเขตเมืองเก่า หรือในพื้นที่ นั้น ๆ ด้วย โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดทำผลการศึกษาและแผนปฏิบัติการที่มีรายละเอียดสมบูรณ์ ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ คณะกรรมการรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร ส่วนราชการ หน่วยงาน หรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยแผนปฏิบัติการดังกล่าวมีเป้าหมายของการจัดทำแผนในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี ซึ่งเป็นขนาดระยะเวลาของแผนระยะสั้น – ระยะปานกลาง

บทที่ 3

การดำเนินงานวิจัย

การดำเนินการครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเกี่ยวกับ แนวทางในการปรับปรุง เพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษา สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ และ บันทึกภาพ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิจัย และมาศึกษาเป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จากการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย โดยได้กำหนด ขั้นตอนในการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
  - 3.2.1 การสร้างเครื่องมือ
  - 3.2.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่

1. ประชาชนผู้ใช้พื้นที่ ประกอบด้วย

1.1 ประชาชนตามทะเบียนราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จำนวน ประมาณ 7,530 คน

1.2 แรงงานในพื้นที่สำเพ็ง 635 คน (ที่มา : สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์)

1.3 ผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่สำเพ็ง โดยเฉลี่ย 103,427 คนต่อวัน (ที่มา : สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์)

ดังนั้นจำนวนผู้ใช้พื้นที่ทั้งหมด 111,592 คนต่อวัน โดยเฉลี่ย

2. นักวิชาการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปรับปรุงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ประกอบด้วย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรผู้ใช้พื้นที่ จำนวน 100 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่ม ตัวอย่าง โดยตาราง Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตาม ความคลาดเคลื่อน $\pm 10\%$

การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ทำกิจกรรมภายในพื้นที่ ศึกษา จำนวน 100 คน ดังนี้ เจ้าของร้านค้า ผู้ประกอบการ และกลุ่มชุมชนภายในพื้นที่ 40 คน ผู้ค้าหาบเร่ ผู้รับจ้างรายวัน 30 คน ผู้เข้ามาใช้บริการพื้นที่ 30 คน

2. นักวิชาการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปรับปรุงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จำนวน 3 ท่าน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 ลักษณะของเครื่องมือ ประกอบด้วย

3.2.1.1 การสำรวจเป็นการสำรวจข้อมูลในด้านกายภาพและสังคมของชุมชนในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง โดยใช้เครื่องมือในการสำรวจดังนี้

1. กล้องถ่ายรูป และวีดีโอเทป เพื่อให้ทราบลักษณะภูมิประเทศ ที่สามารถเข้าสำรวจและถ่ายภาพได้

2. แผนที่ เพื่อใช้สำรวจแหล่งชุมชน บริเวณในพื้นที่ ที่ทำการสำรวจและเพื่อใช้ในการสำรวจเส้นทางสัญจรของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

ประเด็นในการสำรวจ ประกอบด้วย

1. ลักษณะทางกายภาพ

1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการสัญจร

1.2 รายละเอียดทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น สภาพอาคาร , วัสดุ,สี , ส่วนตกแต่งต่างๆ ของอาคาร

1.3 การส่งเสริมภูมิทัศน์ของย่าน

1.4 การส่งเสริมภูมิสัญลักษณ์ของย่าน

2 ลักษณะทางสังคม

2.1 การจัดระเบียบกิจกรรมของย่าน

2.2 การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม

3.2.1.2 แบบสอบถาม เป็นการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และกลุ่มคนที่เข้าไปประกอบกิจการในพื้นที่ ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง โดยมีประเด็นในการสอบถามดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพและสังคม

1.1 ลักษณะทางด้านกายภาพ

1.1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการสัญจร

1.1.2 รายละเอียดทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น สภาพอาคาร , วัสดุ,สี , ส่วนตกแต่งต่างๆ ของอาคาร

1.1.3 การส่งเสริมภูมิทัศน์ของย่าน

1.1.4 การส่งเสริมภูมิสัญลักษณ์ของย่าน

1.2 ลักษณะทางสังคม

1.2.1 การจัดระเบียบกิจกรรมของย่าน

1.2.2 การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม

2. แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชยกรรม สำเพ็ง

3.2.1.3 แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์นักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ดังนี้

แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชยกรรมสำเพ็ง

3.2.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.2.2.1 ผู้วิจัยนำ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม เพื่อทำการตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้องของเนื้อหา รวมทั้งความเหมาะสมในการใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษาและความชัดเจนในข้อความคำถาม

3.2.2.2 ดำเนินการแก้ไขเครื่องมืออีกครั้ง แล้วจึงขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และภาษาสำนวนที่ใช้

ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประกอบด้วย

1. รศ.ดร.ภิญโญ สุวรรณคีรี สถาปนิกและอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. คุณวิโรจ ลีตระกูล สถาปนิกที่ปรึกษาด้านกลยุทธ์บริษัทพุกกาเรียล เอสเตเรส
3. คุณ มฤคินทร์ นิยมทัศนีย์ อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

3.2.2.3 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคำแนะนำการแก้ไขร่วมกับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมอีกครั้งเพื่อให้ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงนำไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความเข้าใจและความสมบูรณ์ของเครื่องมือก่อนนำเครื่องมือไปใช้จริง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับสภาพเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษา บริเวณย่านพาณิชยกรรม สำเพ็ง เช่น ที่ตั้ง ประชากร ลักษณะการใช้ที่ดิน เป็นต้น รวมถึงประวัติความเป็นมาของย่านพาณิชยกรรม สำเพ็ง

3.3.2 ศึกษาภาพรวมของชุมชนภายในพื้นที่โครงการ จากข้อมูลทุติยภูมิข้างต้น ทางด้านกายภาพและด้านสังคม เพื่อศึกษาถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดสภาพปัญหาต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์กับพื้นที่ใกล้เคียง

3.3.3 กำหนดขอบเขตพื้นที่ของการทำโครงการ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางในการวิจัย คือโครงการ “แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง” เพื่อให้เกิดความชัดเจน และสามารถประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง

3.3.4 การลงภาคสนามในพื้นที่ศึกษา โดยใช้การสำรวจและแบบสอบถาม โดยการออกแบบสอบถาม เพื่อรวบรวมข้อมูล ในด้านกายภาพและสังคม เพื่อให้สามารถนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งได้อย่างเหมาะสม

3.3.5 การนำผลที่ได้จากการสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ นำมาสรุป เพื่อทำการวิเคราะห์ แจกแจงศักยภาพ และแนวความคิดในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่

3.3.6 เสนอแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากผลการสำรวจ และวิเคราะห์ เพื่อให้ได้แนวความคิดที่มีเหตุผล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถาม ที่รวบรวมมาดำเนินการวิเคราะห์ ข้อมูล โดยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ จะดำเนินการโดยใช้การสังเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม ดำเนินการ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ร้อยละ

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาสรุปผลและนำมาเป็นข้อมูลในการเสนอแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เรื่อง แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชยกรรม สำเพ็ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางสังคมของย่านพาณิชยกรรม สำเพ็ง และนำเสนอเป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชยกรรมสำเพ็ง

4.1 ลักษณะทางกายภาพและสังคมของพื้นที่ย่านพาณิชยกรรมสำเพ็ง

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพและสังคมจากผู้ตอบแบบสอบถาม

ก. ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม เป็นกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา จำนวน 100 คน ดังนี้ กลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มชุมชนในพื้นที่ 40 คน กลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอยภายในพื้นที่ศึกษา 30 คน กลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ศึกษา 30 คน

ตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มชุมชนในพื้นที่จำนวน 40 คน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1) เพศ		
ชาย	18	45
หญิง	22	55
รวม	40	100
2) อายุ		
อายุต่ำกว่า 30 ปี	4	10
อายุ 30-39 ปี	12	30
อายุ 40-49 ปี	15	37.5
อายุ 50 ปี ขึ้นไป	9	22.5
รวม	40	100
3) การศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	8	20
ต่ำกว่าปริญญาตรี	28	70
ปริญญาตรี	4	10
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
รวม	40	100

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
4) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ต่ำกว่า 1 ปี	2	5
1-5 ปี	7	17.5
5-10 ปี	13	32.5
มากกว่า 10 ปี	18	45
รวม	40	100
5) ในบ้านหรือร้านของท่านประกอบกิจการค้าประเภทใด		
ค้าขาย	28	70
ธุรกิจส่วนตัว	2	5
อยู่อาศัยอย่างเดียว	10	25
รวม	40	100
6) การถือครองที่ดิน		
เป็นเจ้าของที่ดิน	8	20
เช่า	32	80
รวม	40	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มชุมชนในพื้นที่ ทั้งหมด 40 คน โดยแบ่งเป็นชายร้อยละ 45 เป็นหญิงร้อยละ 55 ส่วนใหญ่ อายุ 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 90 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 70 อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษามากกว่า 5 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 77.5 การถือครองที่ดินส่วนใหญ่เป็นผู้เช่าคิดเป็นร้อยละ 80 โดยร้อยละ 70 อยู่เพื่อการค้าขายเพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอยบริเวณพื้นที่ จำนวน 30 คน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1) เพศ		
ชาย	13	43.33
หญิง	17	56.67
รวม	30	100
2) อายุ		
อายุต่ำกว่า 30 ปี	-	-
อายุ 30-39 ปี	8	26.67
อายุ 40-49 ปี	18	60
อายุ 50 ปี ขึ้นไป	4	13.33
รวม	30	100
3) การศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	5	16.67
ต่ำกว่าปริญญาตรี	25	83.33
ปริญญาตรี	-	-
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
รวม	30	100
4) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ต่ำกว่า 1 ปี	-	-
1-5 ปี	-	-
5-10 ปี	9	30
มากกว่า 10 ปี	21	70
รวม	30	100
5) ประเภทสินค้า หรือบริการที่ขายของ		
กีฟี่ช็อป	15	50
เสื้อผ้า	5	16.67
อาหาร/ผลไม้	3	10
เครื่องเขียน	6	20
อื่นๆ (ของเล่นของเด็ก)	1	3.33
รวม	30	100

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
6) ช่วงเวลาที่ขายของ		
ทั้งวัน	18	60
เที่ยงคืน – เช้า	12	40
รวม	30	100
7) สาเหตุที่เลือกมาค้าขาย บริเวณย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ใกล้บ้าน	-	-
เป็นย่านพาณิชย์กรรมที่มีกำลังซื้อสูง	12	40
สามารถตั้งแผงได้สะดวก	7	23.33
ไม่ต้องเสียค่าเช่าที่ เป็นเจ้าของแผง	11	36.67
รวม	30	100
8) รูปแบบของการขาย		
ไม่มีที่ตั้งแน่นอน	3	10
มีที่ตั้งแน่นอน	27	90
รวม	30	100

จากตารางที่ 4.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอย บริเวณพื้นที่ศึกษา ทั้งหมด 30 คน โดยแบ่งเป็นชายร้อยละ 43.33 เป็นหญิงร้อยละ 56.67 ส่วนใหญ่ อายุ 40 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 73.33 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 83.33 อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษามากกว่า 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 70 กิจการค้าส่วนใหญ่เป็นของภรรยาหรือคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 50 โดยส่วนใหญ่ค้าขายทั้งวัน คิดเป็นร้อยละ 60 สาเหตุที่เลือกมาขายบริเวณพื้นที่ศึกษา เพราะเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่มีกำลังซื้อสูง โดยคิดเป็นร้อยละ 40 และรูปแบบการขายส่วนใหญ่มีที่ตั้งแผงที่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 90

ตารางที่ 4.3 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ จำนวน 30 คน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1) เพศ		
ชาย	9	30
หญิง	21	70
รวม	30	100
2) อายุ		
อายุต่ำกว่า 30 ปี	9	30
อายุ 30-39 ปี	15	50
อายุ 40-49 ปี	6	20
อายุ 50 ปี ขึ้นไป	-	-
รวม	30	100
3) การศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	-	-
ต่ำกว่าปริญญาตรี	18	60
ปริญญาตรี	12	40
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
รวม	30	100
4) ที่พักอาศัยปัจจุบัน		
กรุงเทพฯ และบริเวณใกล้เคียงเช่น นนทบุรี สมุทรปราการ ฯลฯ	27	90
ต่างจังหวัด	3	10
รวม	30	100
5) เหตุผลที่เข้ามาใช้บริการในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ซื้อสินค้าปริมาณมากในราคาส่ง	26	86.67
เที่ยวชมสินค้าและซื้อสินค้าปริมาณไม่มากในราคาถูก	4	13.33
รวม	30	100
6) จำนวนครั้งของการเข้ามาใช้บริการในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
1-5 ครั้ง	7	23.33
มากกว่า 5 ครั้ง	23	66.67
รวม	30	100

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
7) ระยะเวลาที่เข้ามาใช้บริการ		
ช่วงวันหยุด	6	20
ไม่แน่นอน	18	60
อื่นๆ (มีกำหนดเวลาแน่นอนเช่น ทุก 15 วันหรือทุกวันศุกร์ เป็นต้น)	6	20
รวม	30	100

จากตารางที่ 4.3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ศึกษา ทั้งหมด 30 คน โดยแบ่งเป็นชายร้อยละ 30 เป็นหญิงร้อยละ 70 ส่วนใหญ่อายุ 30-39 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 50 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 60 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและบริเวณใกล้เคียงเช่น นนทบุรี สมุทรปราการ ฯลฯ คิดเป็นร้อยละ 90 โดยส่วนใหญ่มีเหตุผลที่เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ศึกษาเพราะต้องการซื้อสินค้าปริมาณมากในราคาส่ง คิดเป็นร้อยละ 86.66 และมาใช้บริการมากกว่า 5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 66.67 ซึ่งเวลาของการเข้ามาใช้บริการนั้น ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับโอกาสและปริมาณของสินค้าที่ต้องการซื้อ

ข. ข้อมูลทางด้านกายภาพและสังคม

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม เป็นกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา จำนวน 100 คน ดังนี้ กลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มชุมชนในพื้นที่ 40 คน กลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอยภายในพื้นที่ศึกษา 30 คน กลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ศึกษา 30 คน

ตารางที่ 4.4 แสดงข้อมูลทางด้านกายภาพและสังคมของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มชุมชนในพื้นที่จำนวน 40 คน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1) สภาพแวดล้อม โดยทั่วไปของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ดีอยู่แล้ว	10	25
ดีพอสมควร	11	27.5
ไม่ดีเลยต้องปรับปรุงหลายส่วน	14	35
ไม่มีความคิดเห็น	5	12.5
รวม	40	100

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
2) อายุการใช้งานของอาคารที่พักอาศัยหรือทำงาน		
อายุ 1-10 ปี	-	
อายุ 10 ปีขึ้นไป-20 ปี	-	
อายุ 20 ปีขึ้นไป-30 ปี	5	12.5
อายุ 30 ปี ขึ้นไป	35	87.5
รวม	40	100
3) สิ่งที่ต้องปรับปรุงมากที่สุดของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
สภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง	18	45
ความสะอาด	12	30
การสัญจร	10	25
รวม	40	100
4) เมื่อพูดถึงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งสิ่งแรกที่นึกถึง		
สินค้าขายส่ง ราคาถูก	22	55
สัญลักษณ์ของย่านชาวจีน	12	30
ความเก่าแก่ของอาคารและชุมชน	6	15
รวม	40	100
5) ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาคารเก่าแก่		
สวยงามน่าอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดี	28	70
ไม่เห็นความจำเป็นต้องอนุรักษ์ สร้างอาคารสมัยใหม่ดีกว่า	2	5
เฉยๆ	10	25
รวม	40	100
6) โครงการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จะเกิดผลกระทบต่อท่านในด้านใด		
สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น	18	45
สภาพความเป็นอยู่ไม่ดีขึ้น	12	30
ไม่มีความคิดเห็น	10	25
รวม	40	100

จากตารางที่ 4.4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มชุมชนในพื้นที่ ทั้งหมด 40 คน เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปนั้นเห็นว่า ควรต้องมีการปรับปรุงในหลายส่วน คิดเป็นร้อยละ 35 อายุใช้งานของอาคารนั้นมีอายุใช้งาน 30 ปีขึ้นไปร้อยละ 87.5 สิ่งที่ควรปรับปรุงมากที่สุดคือ สภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง คิดเป็นร้อยละ 45 โดยสิ่งนี้นึกถึงเป็นสิ่งแรกเมื่อพูดถึงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งคือ เป็นย่านขายส่งสินค้าราคาถูก คิดเป็นร้อยละ 55 รองลงมาคือการเป็นย่านที่เป็นสัญลักษณ์ของชาวจีน คิดเป็นร้อยละ 40 ส่วนความเห็นเกี่ยวกับอาคารเก่าแก่ นั้น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสวยงามน่าอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดี คิดเป็นร้อยละ 70 หากมีโครงการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งเกิดขึ้น ส่วนมากมีความเห็นว่าสภาพความเป็นอยู่ น่าจะดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 45 ส่วนที่คิดว่าไม่ดีขึ้นคิดเป็นร้อยละ 30 โดยให้เหตุผลว่า เกรงจะส่งผลกระทบต่อการค้าขาย อาจทำให้ค้าขายไม่สะดวก

ตารางที่ 4.5 แสดงข้อมูลทางด้านกายภาพและสังคมของกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอยบริเวณพื้นที่
จำนวน 30 คน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1) สภาพแวดล้อม โดยทั่วไปของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ดีอยู่แล้ว	2	6.67
ดีพอสมควร	9	30
ไม่ดีเลยต้องปรับปรุงหลายส่วน	12	40
ไม่มีความคิดเห็น	7	23.33
รวม	30	100
2) สิ่งที่ควรปรับปรุงมากที่สุดของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
สภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง	12	40
สภาพถนน	8	26.67
ความสะอาด	10	33.33
รวม	30	100
3) เมื่อพูดถึงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งสิ่งแรกที่นึกถึง		
สินค้าขายส่ง ราคาถูก	15	50
สัญลักษณ์ของย่านชาวจีน	10	33.33
ความเก่าแก่ของอาคารและชุมชน	5	16.67
รวม	30	100

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาคารเก่าแก่		
สวยงามน่าอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดี	18	60
ไม่เห็นความจำเป็นต้องอนุรักษ์ สร้างอาคารสมัยใหม่ดีกว่า	3	10
เฉยๆ	9	30
รวม	30	100
6) โครงการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จะเกิดผลกระทบต่อท่านในด้านใด		
สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น	12	40
สภาพความเป็นอยู่ไม่ดีขึ้น	15	50
ไม่มีความคิดเห็น	3	10
รวม	30	100

จากตารางที่ 4.5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอยบริเวณพื้นที่ศึกษา จำนวน 30 คน เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม โดยทั่วไปนั้นเห็นว่า ควรต้องมีการปรับปรุงในหลายส่วน คิดเป็นร้อยละ 40 สิ่งที่ควรปรับปรุงมากที่สุดคือ สภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง คิดเป็นร้อยละ 45 โดยสิ่งทีนี้ถึงเป็นสิ่งแรกเมื่อพูดถึงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งคือ เป็นย่านขายส่งสินค้าราคาถูก คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือการเป็นย่านที่เป็นสัญลักษณ์ของชาวจีน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ส่วนความเห็นเกี่ยวกับอาคารเก่าแก่นั้น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสวยงามน่าอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดี คิดเป็นร้อยละ 60 หากมีโครงการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งเกิดขึ้น ส่วนมากมีความเห็นว่าไม่คิดนั้นคิดเป็นร้อยละ 50 โดยให้เหตุผลว่าเกรงจะส่งผลกระทบต่อการค้าขาย อาจทำให้ไม่ได้ค้าขายในที่ดั้งเดิมอีก ส่วนที่คิดว่าสภาพความเป็นอยู่ น่าจะดีขึ้นนั้น คิดเป็นร้อยละ 40 และอีกร้อยละ 10 ไม่มีความเห็น

ตารางที่ 4.6 แสดงข้อมูลทางด้านกายภาพและสังคมของกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการบริเวณพื้นที่
จำนวน 30 คน

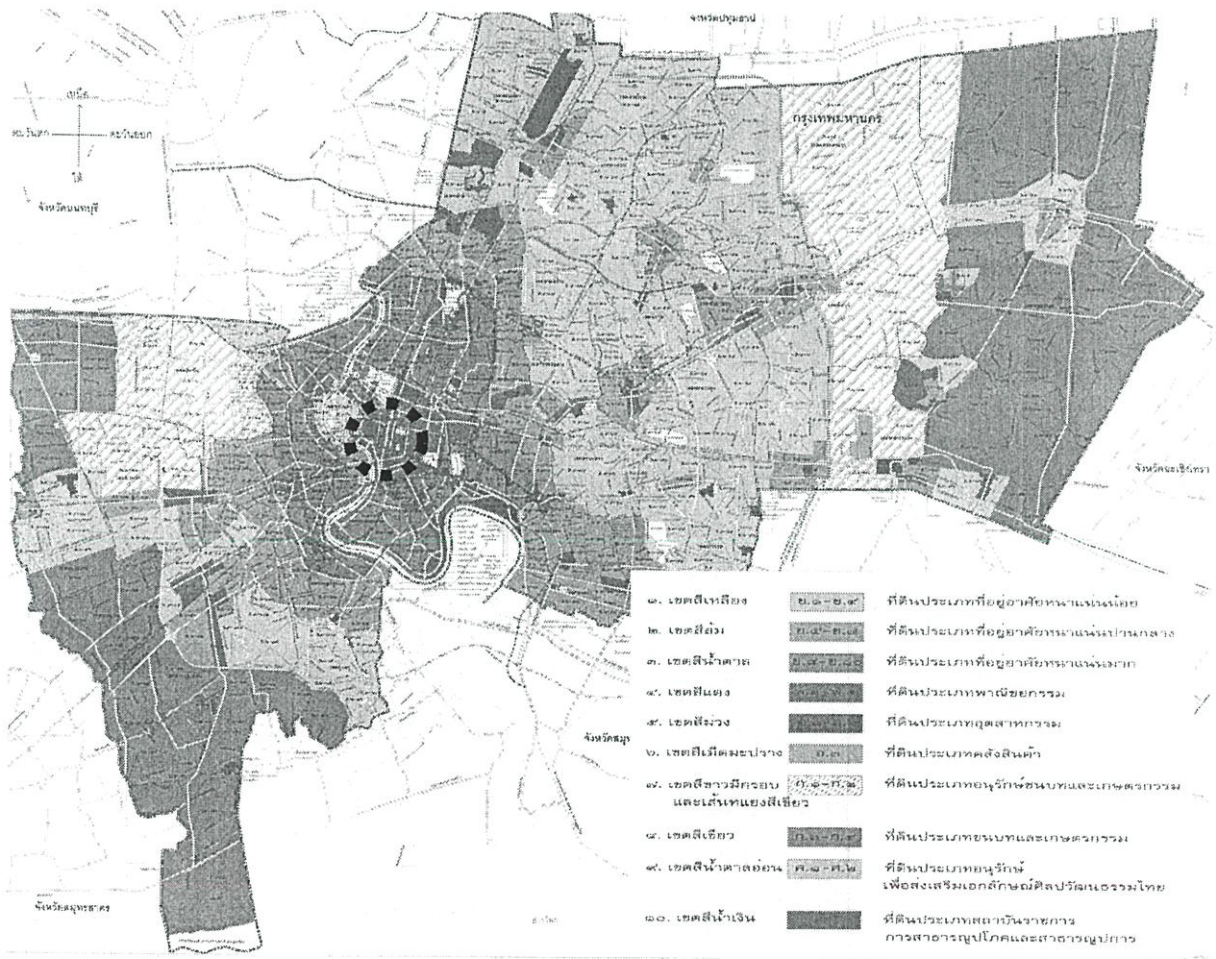
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1) สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
คืออยู่แล้ว	6	20
ดีพอสมควร	9	30
ไม่ดีเลยต้องปรับปรุงหลายส่วน	11	36.67
ไม่มีความคิดเห็น	4	13.33
รวม	30	100
2) สิ่งที่ต้องปรับปรุงมากที่สุดของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
สภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง	11	36.67
การดูแลรักษาอาคารเก่าแก่	9	30
การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย	10	33.33
รวม	30	100
3) เมื่อพุดถึงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งสิ่งแรกที่นึกถึง		
สินค้าขายส่ง ราคาถูก	14	46.67
สัญลักษณ์ของย่านชาวจีน	12	40
ความเก่าแก่ของอาคารและชุมชน	4	13.33
รวม	30	100
4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาคารเก่าแก่		
สวยงามน่าอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดี	24	80
ไม่เห็นความจำเป็นต้องอนุรักษ์ สร้างอาคารสมัยใหม่ดีกว่า	3	10
เฉยๆ	3	10
รวม	30	100
6) โครงการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จะ เกิดผลกระทบต่อท่านในด้านใด		
ดีขึ้น	25	83.33
ไม่ดีขึ้น	2	6.67
ไม่มีความคิดเห็น	3	10
รวม	30	100

จากตารางที่ 4.6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการบริเวณพื้นที่ศึกษา จำนวน 30 คน เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปนั้นเห็นว่า ควรต้องมีการปรับปรุงในหลายส่วน คิดเป็นร้อยละ 36.67 สิ่งที่ต้องปรับปรุงมากที่สุดคือ สภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมลำพัง คิดเป็นร้อยละ 36.67 โดยสิ่งทีนึกถึงเป็นสิ่งแรกเมื่อพูดถึงย่านพาณิชย์กรรมลำพังคือ เป็นย่านขายส่งสินค้าราคาถูก คิดเป็นร้อยละ 46.67 รองลงมาคือการเป็นย่านที่เป็นสัญลักษณ์ของชาวจีน คิดเป็นร้อยละ 40 ส่วนความเห็นเกี่ยวกับอาคารเก่าแก่ นั้น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสวยงามน่าอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดี คิดเป็นร้อยละ 80 หากมีโครงการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมลำพังเกิดขึ้นนั้น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าน่าจะดีขึ้นคิดเป็นร้อยละ 83.33

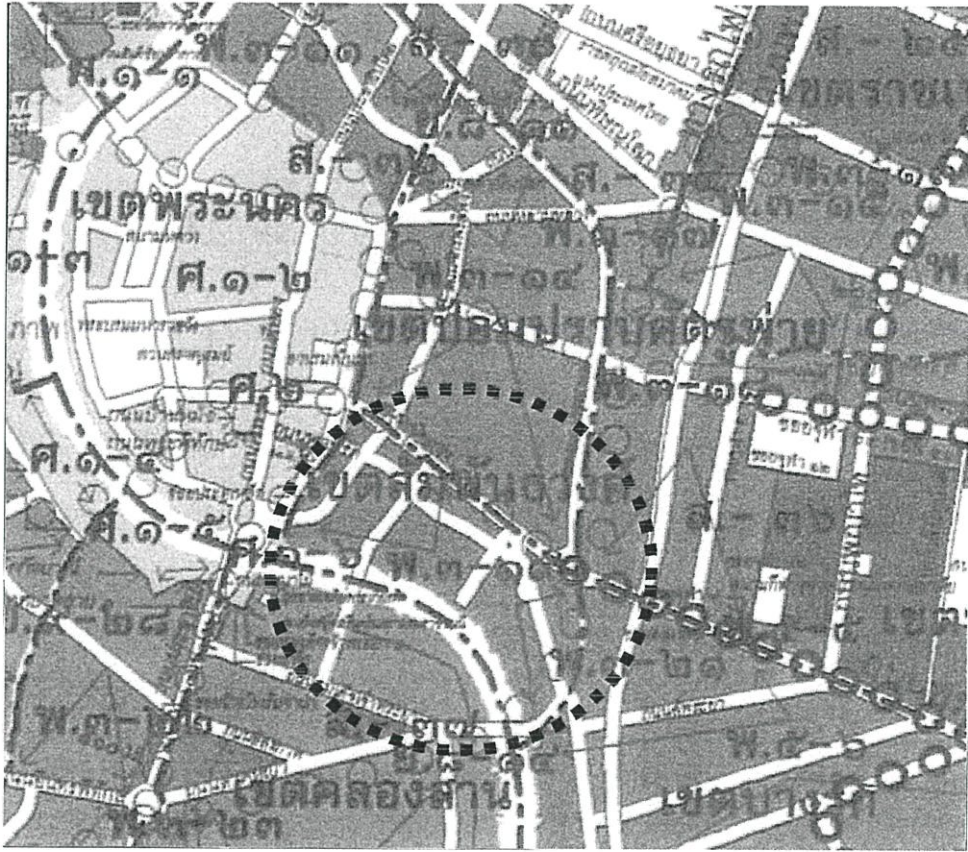
4.1.2 ลักษณะทางกายภาพและสังคมจากการสำรวจ

1. ลักษณะทางกายภาพ

1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ภาพที่ 4.1 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4.2 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินเขตสัมพันธวงศ์ซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งของย่านพาณิชย์กรรม
สำเพ็ง

ก. การถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินในบริเวณภายในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งนั้น ส่วนใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์ของ
เอกชน ซึ่งแบ่งเป็นเอกชนรายย่อย ที่มีการถือครองที่ดินไม่เกิน 1 ไร่ และ เอกชนรายใหญ่ที่มีการถือครอง
ที่ดินเกิน 1 ไร่ นอกจากนั้นจะเป็นที่ดินในส่วนที่เป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และที่ดินในส่วน
ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของวัด ลักษณะการใช้ที่ดินโดยมากใช้ในย่านพาณิชย์กรรมผู้อยู่อาศัยในชุมชน ส่วนใหญ่
เป็นผู้เช่าทั้งที่เช่าที่ของเอกชนและเช่าที่ของวัด ซึ่งมักเป็นการเช่าเพื่อทำการค้า

ภาพที่ 4.3 แสดงการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ข. บทบาทของพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมล้ำพียงในปัจจุบัน

เขตสัมพันธวงศ์ที่มีลักษณะบทบาทโดยรวมในการเป็นย่านพาณิชย์กรรมระดับเมือง และมีเอกลักษณ์ของการเป็นย่านพาณิชย์กรรมในเขตเมืองเก่าที่ยังคงเอกลักษณ์ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน โดยบทบาทแต่ละส่วนในพื้นที่ศึกษามีลักษณะของบทบาทที่เกี่ยวข้องกัน และมีผลต่อการส่งต่อของกิจกรรม โดยสามารถแบ่งได้ดังนี้

1) ถนนเจริญกรุง มีบทบาทเป็นเส้นทางผ่านเข้า - ออกจากเขตพระนคร และเป็นถนนสายหลักที่ใช้เป็นเส้นทางเข้าสู่พื้นที่ศึกษา โดยลักษณะกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของย่านเริ่มลดน้อยลง

2) ถนนเยาวราช มีบทบาทเป็นประตูเข้าสู่เขตสัมพันธวงศ์ มีชื่อเสียงเป็นย่านการค้าทองคำ และการประดับตกแต่งป้ายอักษรแนวตั้งที่เป็นเอกลักษณ์ในการเป็น China town ของพื้นที่ศึกษา

3) สะพานหัน - ถนนวานิช 1 มีบทบาทในการเป็นย่านค้าปลีกและส่งสินค้าประเภทผ้าเครื่องประดับ เครื่องแต่งกาย ราคาถูกที่ต่อเนื่องมาจากพาหุรัด มีเอกลักษณ์ในการเป็นทางเดินเท้า

4) ถนนทรงวาด มีบทบาทในการเป็นย่านขายส่งสินค้าทางเกษตร แป้ง และเป็นโกดังเก็บสินค้า เป็นถนนเลียบบแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีเอกลักษณ์ของกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 5

5) ถนนราชวงศ์ มีบทบาทในการเป็นถนนที่ไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณท่าเรือราชวงศ์ อันเป็นศูนย์กลางการเดินทางทางน้ำที่สำคัญในเขตสัมพันธวงศ์ และเป็นถนนที่เชื่อมย่านการค้าต่างๆ (ลำพียง เยาวราช และเจริญกรุง) เริ่มมีการค้าแนวใหม่เข้ามา

6) ย่านเซียงกง - ตลาดน้อย มีบทบาทในการทำธุรกิจถอดชิ้นส่วนรถยนต์ และตลาดน้อยมีบทบาทเป็นย่านตลาดสดบริการภายในชุมชน

ภาพที่ 4.4 แสดงตำแหน่งพื้นที่ที่มีบทบาทเกี่ยวเนื่องกัน

นอกจากนี้ในบริเวณพื้นที่ลำเพ็ง ช่วงซอยวานิช 1 ยังมีบทบาทเฉพาะตัวของพื้นที่เช่นกัน ซึ่งสามารถจำแนกบทบาทได้ดังนี้

- 1) เป็นย่านพาณิชย์กรรมเฉพาะทาง โดยมีจุดเด่นของการเป็นย่านการค้าเก่าแก่ ที่มีลักษณะการค้าส่ง – ปลีกสินค้าประเภทผ้า อุปกรณ์ตัดเย็บ สินค้ากึ่งอุตสาหกรรม กิฟท์ชอป ฯลฯ ที่มีราคาถูก การแบ่งแยกรูปแบบการค้าไม่เด่นชัด ลักษณะพาณิชย์กรรมมีความคล้ายคลึงกันเกือบทั้งสิ้น
- 2) เป็นย่านการค้าในลักษณะถนนคนเดินที่มี cover way ปกคลุม และเชื่อมต่อการเดินทางกับระบบการขนส่งทางน้ำ – รถบริการสาธารณะ
- 3) เป็นส่วนต่อเนื่องทางการค้ากับย่านต่างๆ เช่น พาหุรัด เยาวราช ตลาดเก่า คลองถมราชวงศ์ ทรงวาด
- 4) ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ลักษณะทางสถาปัตยกรรมบางช่วงของถนนวานิช 1
- 5) การใช้ประโยชน์อาคารมีลักษณะผสม

ภาพที่ 4.5 แสดงบรรยากาศภายในย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ง

ภาพที่ 4.6 แสดงลักษณะถนนคนเดินที่มี cover way ปกคลุมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

ก. ศักยภาพ

ศักยภาพโดยรวมของเขตสัมพันธวงศ์เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ในด้านความเป็นเอกลักษณ์ของย่าน China town สูง ประกอบกับมีย่านต่างๆ ที่สินค้าหลากหลาย ราคาถูก โดยในอนาคตแผนและโครงการพัฒนาโครงข่ายการเดินทางด้วยรถไฟฟ้าผ่านนคร ทำให้พื้นที่เขตสัมพันธวงศ์มีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบได้ทั้งกิจกรรม และการเดินทาง (ทางบก ทางน้ำ รถไฟฟ้า เดินเท้า) ทำให้การเดินทางเข้าถึงได้สะดวกยิ่งขึ้น และสามารถหลีกเลี่ยงปัญหาการจราจรได้อีกทางหนึ่ง โดยในพื้นที่ศึกษาเองต้องมีการพัฒนาพื้นที่แต่ละส่วนให้สามารถรองรับกลุ่มคนที่เข้ามาใช้เพิ่มขึ้น และใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กรมเจ้าท่าได้มีแผนและนโยบายพัฒนาด้านการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำสายต่างๆ โดยเฉพาะแม่น้ำเจ้าพระยา ในพื้นที่ศึกษาทำน้ำสาธารณะ 3 ท่า คือ ท่าสี่พระยา (เชื่อมต่อกับเขตคลองสาน ฝั่งธนบุรี) ท่าราชวงศ์ (มีท่ารถประจำทางสาย 204) และท่าสวัสดิ์ (ปิดทำการในขณะนี้) ซึ่งส่งผลให้เกิดศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในพื้นที่ศึกษา และเป็นพื้นที่ส่งกิจกรรมและการท่องเที่ยวต่อไปสู่พื้นที่โดยรอบได้

โดยเฉพาะถนนวานิช 1 หรือสำเพ็งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในด้านการค้าส่ง - ปลีก ในลักษณะถนนคนเดิน (Pedestrian Mall) มีสินค้าหลากหลายและราคาถูก สามารถเดินทางเชื่อมต่อกับย่านสำคัญอื่นๆ ได้ ได้แก่ เขาวราช ทรงวาด ตลาดเก่า คลองถม เป็นต้น การสัญจรเข้าถึงได้สะดวก จากรถบริการสาธารณะและทางน้ำ มีพื้นที่จอดรถบริการในระยะเดินถึงหลายๆ แห่ง บริการเชื่อมต่อกับระบบบริการสาธารณะอื่นๆ ได้พอสมควร สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของพื้นที่โครงการมีความคั่งตัวสูง เมื่อดูจากรายได้เฉลี่ยของประชากรในพื้นที่ศึกษามีปริมาณที่สูงกว่ามาตรฐาน

ง. ปัญหา และข้อจำกัด

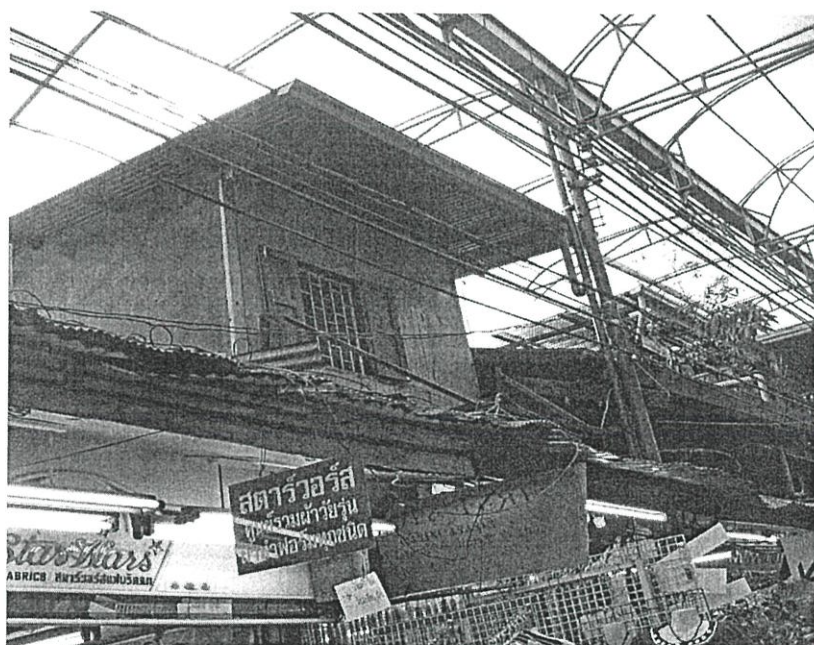
เขตลัมพินทรวงศ์มีลักษณะเป็นย่านการค้าระดับเมืองในเขตเมืองเก่า โดยลักษณะของปัญหาต่างๆ ที่พบภายในพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่เกิดจากข้อจำกัดในด้านขนาดพื้นที่ ที่ไม่สามารถขยายตัวออกไปได้อีก เกิดความแออัดทั้งกลุ่มอาคาร และกิจกรรม โดยสามารถจำแนกลักษณะของปัญหาได้ 2 ประเภท คือ ปัญหาด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม และปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม มีความแออัดจากการใช้ที่ดินมีสูงมาก แต่มีแนวโน้มของประชากรลดลง รูปแบบกิจกรรมทางการค้าแบ่งเป็นหลายย่าน

การบ่งชี้ถึงสภาพปัญหา และข้อจำกัดในปัจจุบัน ที่ควรได้รับการแก้ไข ปรับปรุง จะเป็นการวิเคราะห์ถึงลักษณะของปัญหา ข้อจำกัดภายในพื้นที่โครงการ อันจะเป็นปัจจัยในการกำหนดแนวทางแก้ปัญหากจากกรอบแนวคิดที่จะทำการปรับปรุงพื้นที่โครงการ ซึ่งปัญหา และข้อจำกัดของพื้นที่โครงการดังนี้

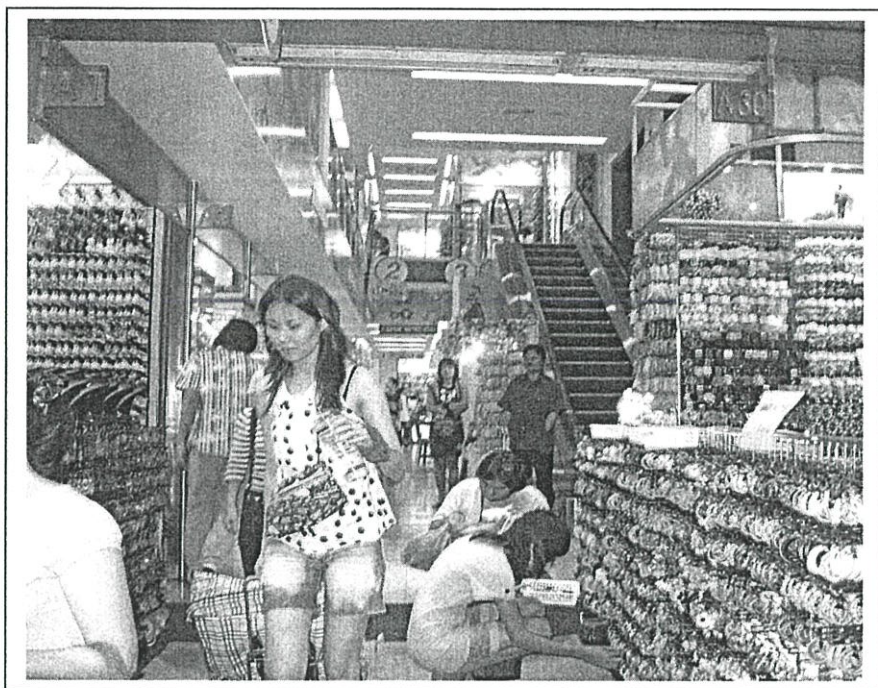
- 1) ถูกจำกัดด้านพื้นที่ดินขยายตัวไม่ได้ แต่ความต้องการในการซื้อ - ขายสูง ทำให้เกิดการคัดแปลง และต่อเติมอาคาร ซึ่งเป็นปัญหาในระดับพื้นที่ศึกษาด้วย
- 2) สำเพ็งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมหลากหลาย เนื่องจากเหตุการณ์ไฟไหม้เมื่อสมัยรัชกาลที่ 4 - 5 และในปัจจุบันมีการคัดแปลง และต่อเติมอาคารกันมาก บางหลังทุบทิ้งสร้างใหม่ ทำให้เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมขาดหายไปในบางพื้นที่
- 3) สำเพ็งเป็นย่านการค้าแบบถนนคนเดิน ที่มีเส้นทางเดินเท้าที่มีความยาวถึง 1 ก.ม. ไม่สัมพันธ์กับความสามารถในการเข้าถึงแต่ละช่วง ทำให้ลักษณะของกิจกรรมไม่เข้มข้น และไม่ต่อเนื่องตลอดทั้งเส้น
- 4) ทางเดินในสำเพ็งมีสิ่งกีดขวางมาก ทั้งของส่วนร้านค้า และรถส่งของ
- 5) จากลักษณะการใช้งานอาคารเป็นร้านค้าพาณิชย์กรรม ประกอบกับเจ้าของอาคาร มักให้เช่าอาคาร หรือไม่ได้ใช้อาคารเป็นที่พักอาศัย แต่ใช้เป็นที่เก็บสินค้า ทำให้อาคารส่วนใหญ่มักไม่ถูกบำรุงรักษาในสภาพที่ดีนัก สภาพอาคารจึงทรุดโทรมง่าย ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของผู้พบเห็นในด้านลบ
- 6) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่โครงการ มีการพัฒนาที่ไม่ชัดเจนว่าจะเป็นแนวทางใด ระหว่างการค้าแบบใหม่ที่รุกกล้าเข้ามา หรือการค้าเชิงอนุรักษ์ลักษณะสินค้าขายส่ง
- 7) การเชื่อมต่อการสัญจรประเภทต่างๆ ภายในพื้นที่ศึกษายังไม่ดีเท่าที่ควร เช่น ทำน้ำส้วสดิ และทำน้ำส้วพระยาห่างจากท่ารถประจำทางมาก ความสะดวกในการเดินทางลดลง ทำให้ไม่เกิดความถี่ไหลในการเดินทาง เมื่อเกิดอุปสรรคในการเดินทาง โดยส่งผลให้ความสามารถในการดึงดูดผู้คนลดน้อยลง

ภาพที่ 4.7 แสดงลักษณะทางเดินในสำเพ็ง ที่มีสิ่งกีดขวาง

ภาพที่ 4.8 แสดงสภาพอาคารที่ทรุดโทรม เนื่องจากขาดการบำรุงรักษา

ภาพที่ 4.9 แสดงลักษณะการค้าแบบใหม่

1.2 ลักษณะสถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง

ลักษณะโดยทั่วไปของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง แต่เดิมนั้นเป็นกลุ่มอาคารที่มีลักษณะเป็นตึกแถวที่มีความสูงชั้นเดียวปลูกสร้างติดกันอย่างแออัด แต่จากการเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้หลายครั้งในอดีตที่ผ่านมา ทำให้ลักษณะอาคารตึกแถวค่อยๆ หายไป กลายเป็นอาคารที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ หรือถูกต่อเติมขึ้นใหม่เพื่อให้ตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น

ปัจจุบันสภาพอาคารในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งบางอาคารจึงถูกแปรสภาพเป็นอาคารคอนกรีตที่ใช้ในเชิงพาณิชย์ทั้งที่ยังคงเอกลักษณ์เดิมไว้ และบางส่วนก็กลายเป็นอาคารแบบสมัยใหม่ อาคารดังกล่าวส่วนใหญ่มีความสูงประมาณ 4-5 ชั้น เนื่องจากความต้องการพื้นที่ใช้สอยจำนวนมากในการเก็บสินค้าด้านบน ส่วนด้านล่างไว้สำหรับประกอบกิจการ และเนื่องจากอาคารถูกใช้ประโยชน์ในการประกอบกิจการมากกว่าที่จะเป็นที่อยู่อาศัย เจ้าของอาคารจึงมักปล่อยให้เช่า ทำให้อาคารขาดการดูแลรักษา ซึ่งจากการสำรวจยังพบเห็นอาคารที่มีสภาพเสื่อมโทรมเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วย อาคารที่สร้างใหม่ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการควบคุมให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งทางด้านรูปทรงหน้าอาคาร, หลังคา, ฝ้า, และการใช้วัสดุที่กลมกลืนกัน อีกทั้งการติดตั้งป้ายโฆษณาที่มีความหลากหลาย ขาดการควบคุม ทำให้เกิดความไม่น่ามอง นอกจากนี้ยังมีอาคารเก่า ซึ่งควรอนุรักษ์เหลืออยู่ไม่มากนัก ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์อาคารเก่าและอาคารที่ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้

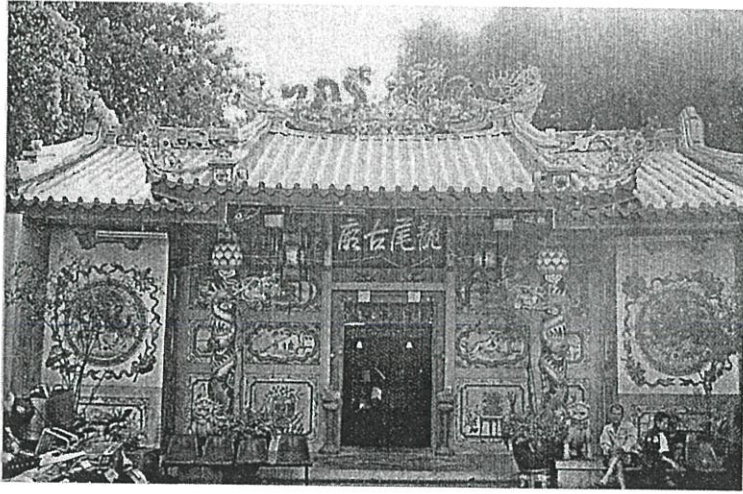
ลักษณะงานสถาปัตยกรรมสำเพ็งจากการสำรวจ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

อาคารทางศาสนา

อาคารสาธารณะ

อาคารเอกชน

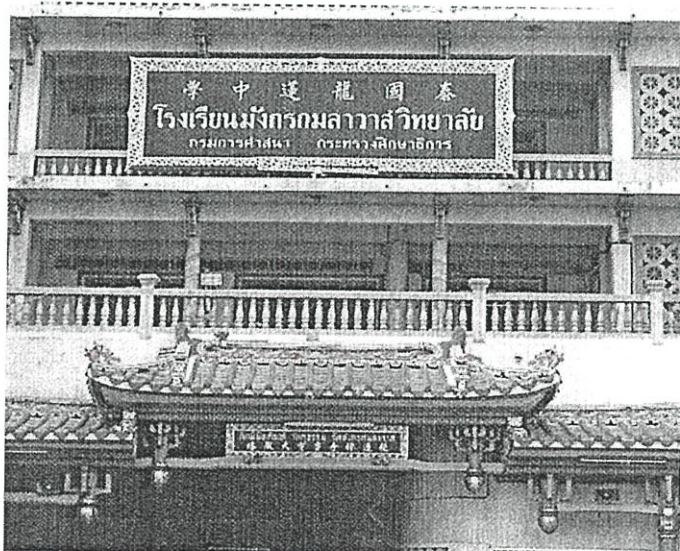
ก. อาคารทางศาสนา ส่วนใหญ่เป็นสถาปัตยกรรมแบบจีน มักเป็นอาคารที่สร้างสมัยตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ด้วยความเป็นชุมชนของชาวจีน อาคารทางศาสนาส่วนใหญ่จึงเป็นศาลเจ้า หรือเป็นวัดที่มีลักษณะเป็นวัดจีน อาทิเช่น วัดเล่งเน่ยยี่ (วัดมังกรกมลาวาส) ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย ศาลเจ้าอานีเย่เก็ง ศาลเจ้าเล่าปุ่นเล่ากง ฯลฯ

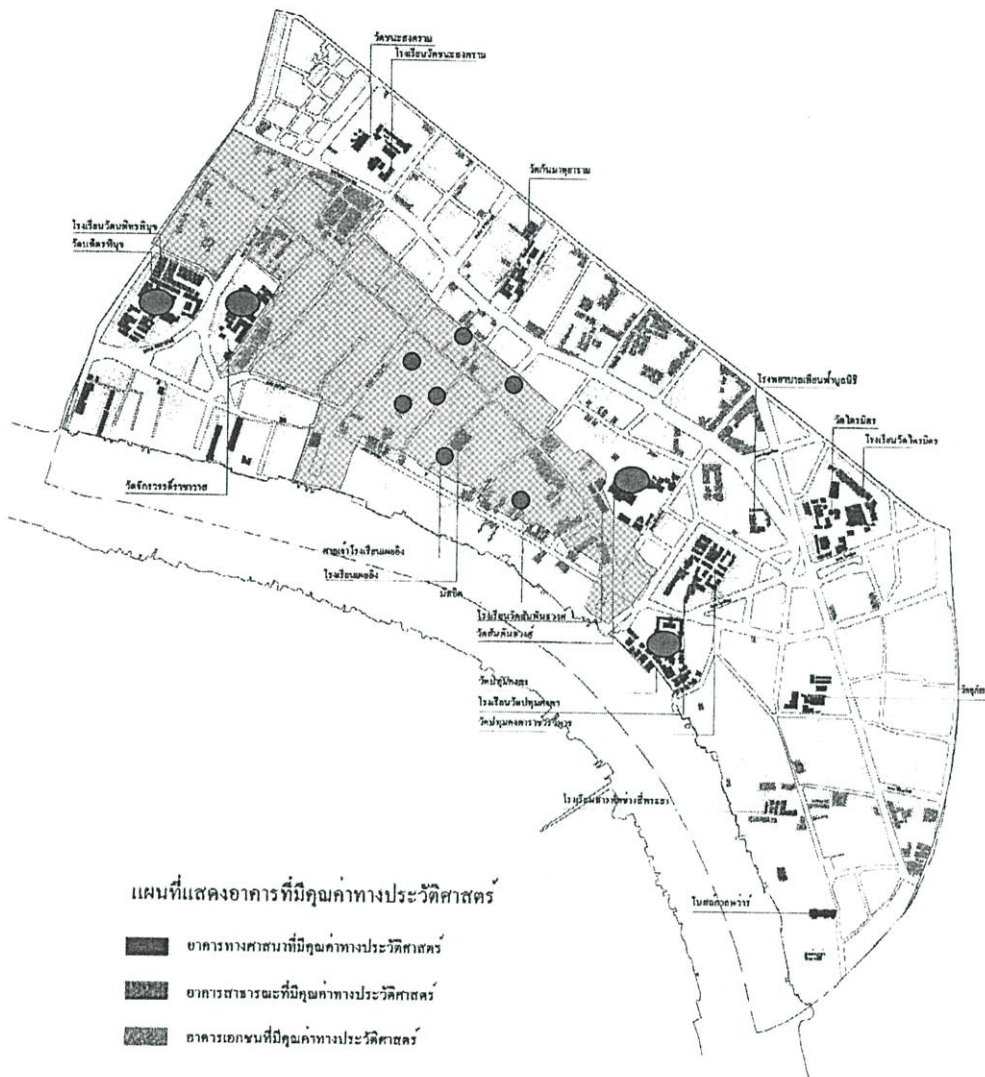
ภาพที่ 4.11 ด้านหน้าศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยะ

ภาพที่ 4.12 ด้านหน้าศาลเจ้าเล่าปุนเอ้ากง

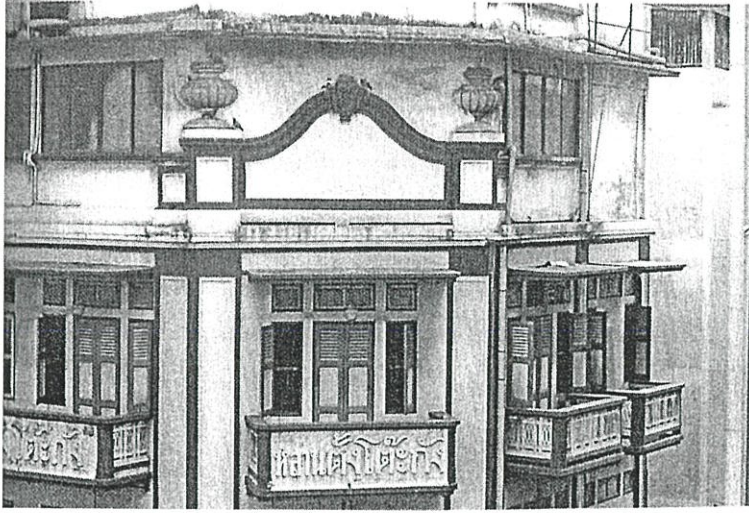

ภาพที่ 4.13 วัดเล่งเน่ยยี่ (วัดมังกรกมลาวาส)

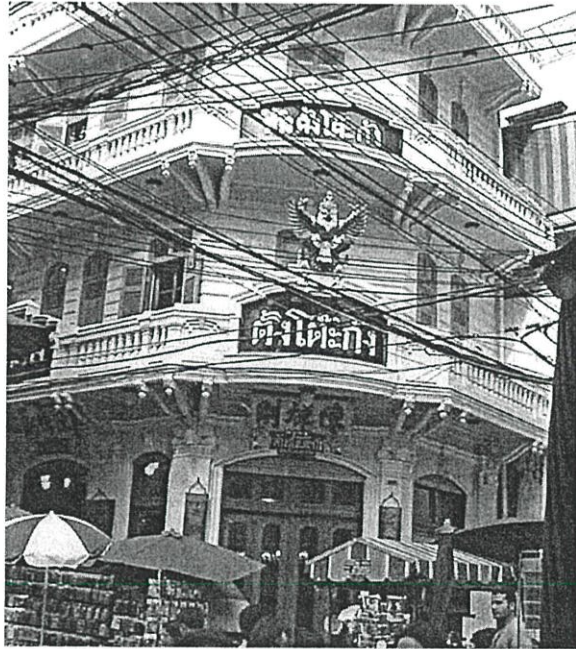

ภาพที่ 4.14 แสดงตำแหน่งอาคารทางศาสนา

ข. อาคารสาธารณะ อาคารสาธารณะในย่านพาณิชย์กรรมล้ำเฟื่องคือ ห้างทองตั้งโต๊ะกัง มีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐสูง 7 ชั้น เป็นอาคารที่สร้างสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยได้รับอิทธิพลงานสถาปัตยกรรมจากต่างประเทศ มีรูปทรงอาคารเป็นแบบยุโรปมีส่วนของการใช้ผนังเป็นกำแพงรับน้ำหนัก มีการตกแต่งลวดลายที่เป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ 6 สร้างโดยช่างชาวฮอลันดา และตกแต่งภายในโดยช่างชาวจีนจากเซี่ยงไฮ้ ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นอาคารอนุรักษ์ของกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4.15 แสดงภาพห้างทองตั้งโต๊ะกังในอดีต สมัยเหตุการณ์แสดงปาฐกถาของชุนยัตเซ็น

ภาพที่ 4.16 แสดงภาพห้างทองตั้งโต๊ะกังในปัจจุบัน

ค. อาคารเอกชน ลักษณะอาคารเอกชนในสำเพ็งมีความหลากหลาย จากการสำรวจ และ วิเคราะห์ข้อมูล อาจแบ่งเป็นกลุ่มอาคารได้ 4 กลุ่มอาคารคือ

กลุ่มที่ 1 รูปแบบสถาปัตยกรรมจีนที่เป็นอาคารชั้นเดียว และรวมไปถึงตึกแถวสองชั้น มี 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1. หลังคามุงกระเบื้องว่าว ชั้นล่างเดิมเป็นประตูบานเฟี้ยม 6 บาน มีลวดลายปูนปั้นตาม ชู่มประตู หน้าต่าง ชั้นบนส่วนใหญ่เป็นรูปสี่เหลี่ยม มีสองช่อง แต่ละช่องมีบานเปิด 2 บาน มีกันสาด และช่องลมเหนือหน้าต่าง

2. หลังคาเป็นเฉลียงมีลูกกระเบียงเป็นปูนส่วนรายละเอียดหน้าต่างและประตูคล้าย รูปแบบแรก

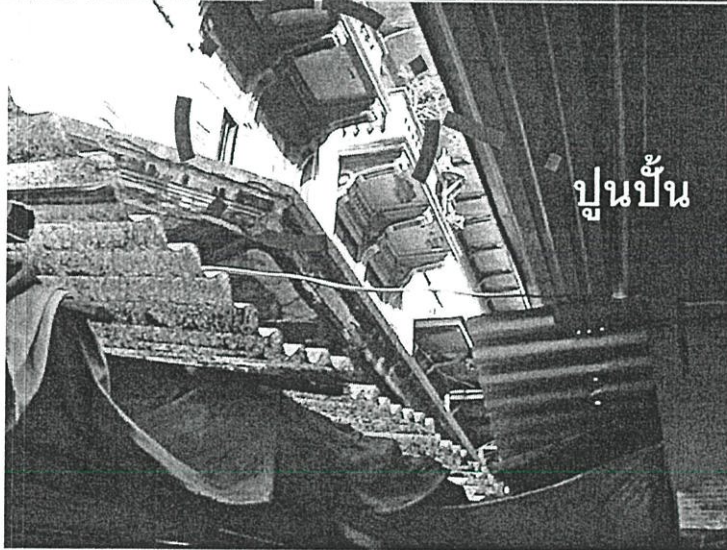
ภาพที่ 4.18 แสดงอาคารเอกชนที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมจีน

ภาพที่ 4.19 แสดงลักษณะอาคารที่หลังคามุงกระเบื้องว่าว

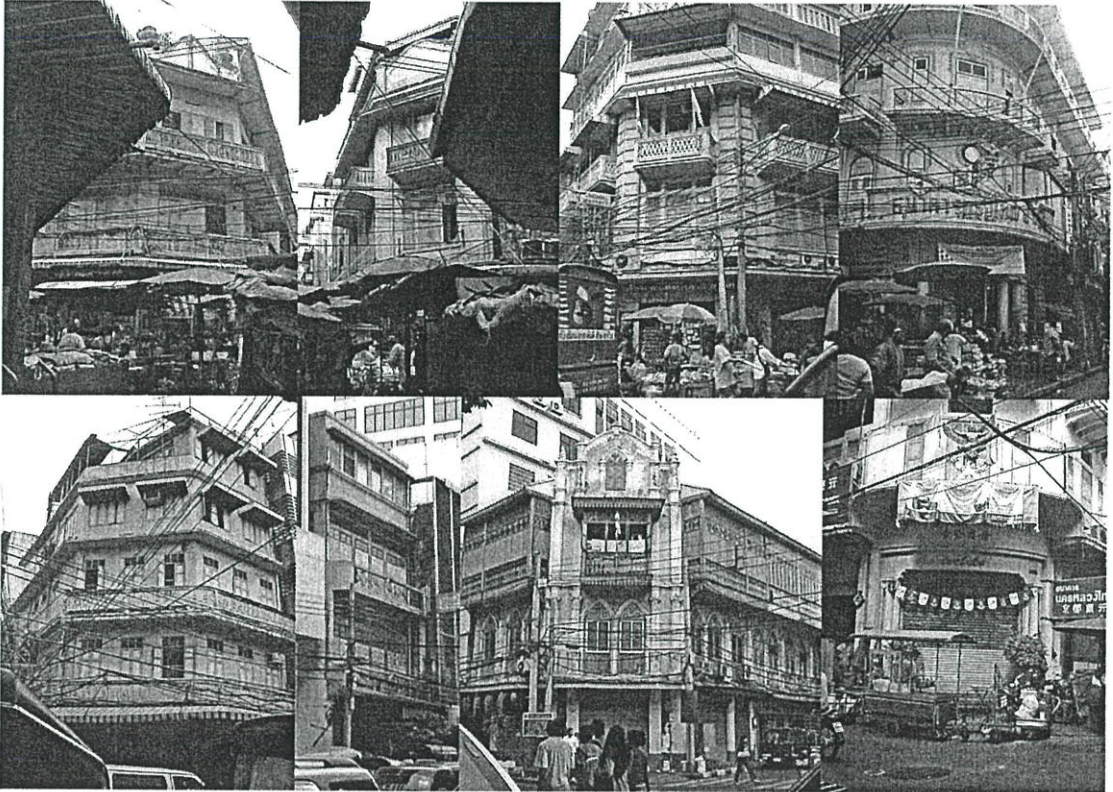
กลุ่มที่ 2 อาคารที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมอาร์ต เดคโค ซึ่งพบในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รูปแบบอาร์ต เดคโค ส่วนใหญ่เป็นตึก 3 ชั้น หน้าต่างทรงเหลี่ยม มีระเบียง และมีการประดับหน้าจั่วบริเวณอาคารหัวมุมเป็นลายปูนปั้น

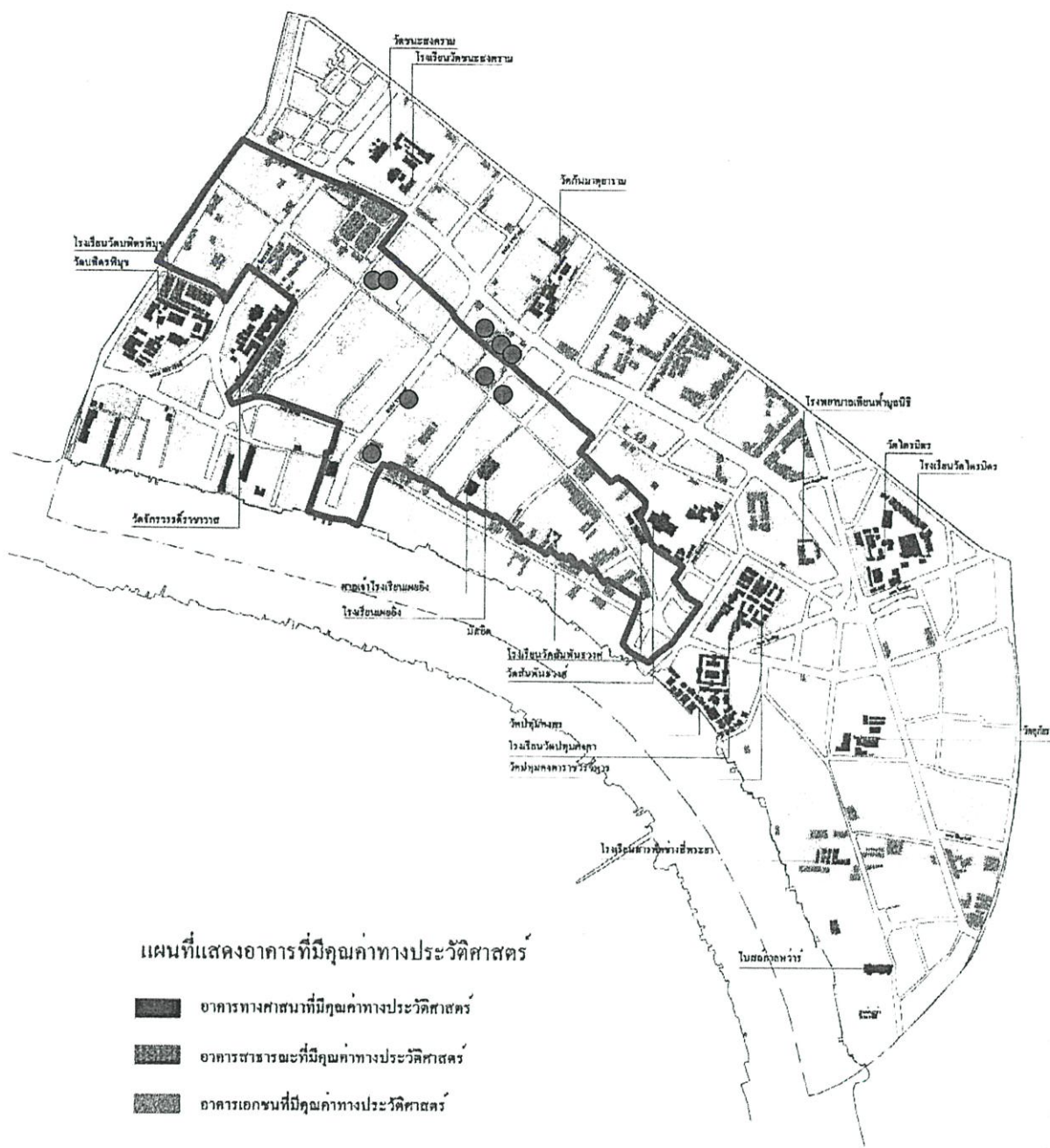
ภาพที่ 4.21 แสดงอาคารเอกชนที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมอาร์ต เดคโค

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มอาคารที่นำรูปแบบสถาปัตยกรรมอาร์ต เดคโค มาประยุกต์ พบในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นำรูปแบบอาร์ต เดคโค มาประยุกต์ ช่องหน้าต่างแบ่งเป็น 3 ช่อง ช่องกลางเป็นประตู มีระเบียงยื่นออกมา และตึกแถวมีลวดลายปูนปั้นประดับซุ้มหน้าต่างหลายรูปแบบ คล้ายสถาปัตยกรรมยุคโกธิค ส่วนหน้าต่างเป็นบานไม้ มีลายฉลุเป็นไม้ ลายดอกไม้ เป็นต้น

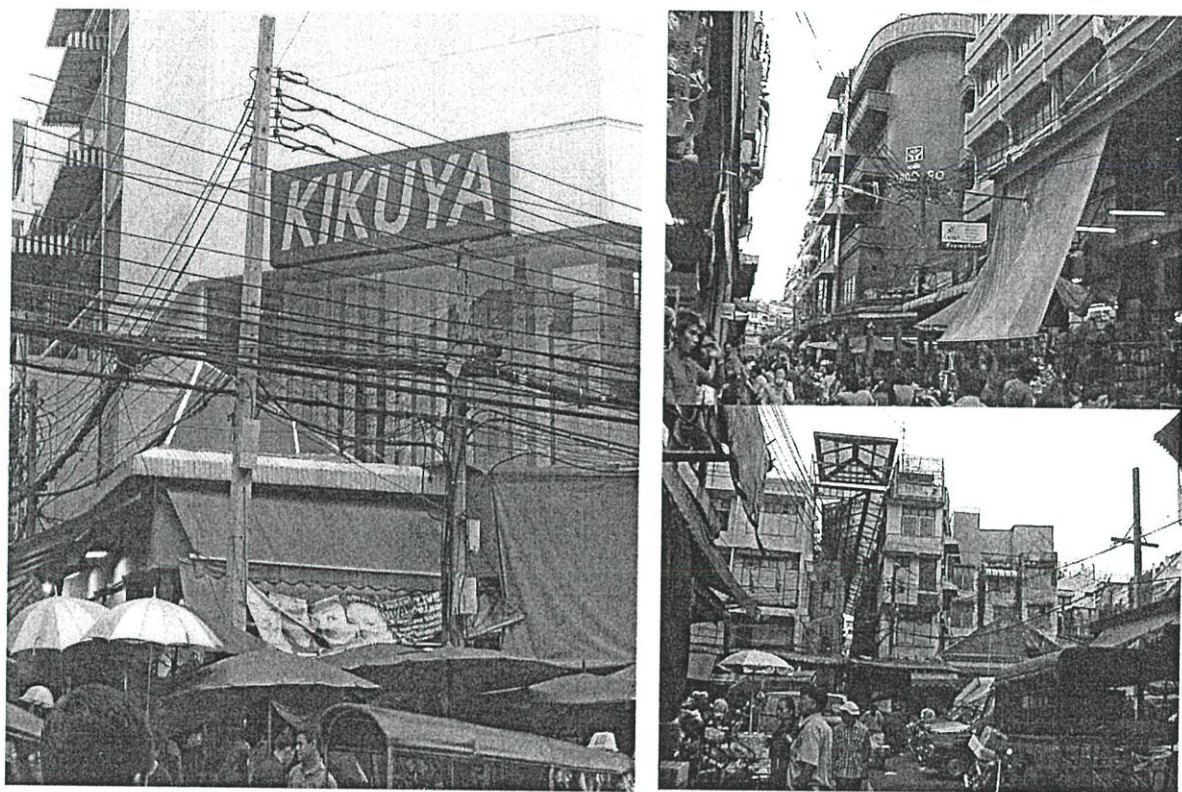

ภาพที่ 4.23 แสดงอาคารเอกชนที่นำรูปแบบสถาปัตยกรรมอาร์ต เดคโค มาประยุกต์

ภาพที่ 4.24 แสดงตำแหน่งอาคารเอกชนที่นำรูปแบบสถาปัตยกรรมอาร์ต เดคโค มาประยุกต์

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มอาคารเอกชนสมัยใหม่ เนื่องจากปัจจุบัน มีการต่อเติมอาคาร และรื้อร้าง
สร้างใหม่ เกิดเป็นตึกแถวรูปแบบใหม่ เพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย และดึงดูดสายตามากขึ้น

ภาพที่ 4.25 แสดงกลุ่มอาคารเอกชนสมัยใหม่

2. ลักษณะทางสังคม

2.1 ลักษณะความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่

ลักษณะการค้าปลีก - ส่งตามแนวถนนวานิช 1 ซึ่งถือเป็นเส้นทางกิจกรรมหลักของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ที่มีลักษณะเป็นเส้นทางเดินเท้าต่อเนื่องกันตลอดทั้งเส้นถนน และมีอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมตามแนวถนน ส่วนบริเวณทางตอนล่างของถนนวานิช 1 จะเป็นกิจกรรมด้านการค้าส่ง และสำนักงานค้าส่งเป็นหลัก เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กับการค้าปลีก - ส่ง ตามแนวถนนวานิช 1 ซึ่งจะมีทางเดินเท้าซึ่งเป็นระบบการสัญจรหลักของพื้นที่โครงการเชื่อมความสัมพันธ์กับกิจกรรมของย่านอื่นๆ โดยรอบ เช่น เชื่อมเส้นทางเดินเท้าบริเวณตรอกอิสรานุภาพ เพื่อเชื่อมกิจกรรมย่านเยาวราช กับสำเพ็ง และมีกิจกรรมรายทาง บริเวณย่านตลาดเก่า มีการกำหนดพื้นที่ย่านการค้าต่อเนื่องเพื่อเชื่อมกิจกรรมกับย่านทรงวาด บริเวณจุดตัดตามแยกถนนสายหลัก ระบบการสัญจรทางเท้าสายหลักจะมีความเชื่อมโยงกับระบบการเดินทางชนิดอื่นๆ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงของการสัญจรมีการกำหนดเป็นศูนย์รวมกิจกรรม (NODE) ส่วนเส้นทางกิจกรรมด้านการอนุรักษ์จะเป็นเส้นทางที่เชื่อมกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และส่วนของพื้นที่ทางศาสนา เกิดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้เห็นภาพลักษณ์ของย่าน China Town เชื่อมต่อกับถนนวานิช 1 ส่วนบริเวณพื้นที่ริมคลองโองอ่าง เปิดเป็นเส้นทางเดินเท้าเลียบบคลองสาธารณะเชื่อมท่าเรือสะพานพุทธกับสะพานเหล็ก อีกทั้งยังส่งเสริมการเดินทางทางน้ำเชื่อมท่าเรือ เพื่อไปยังพื้นที่อื่นๆ ได้อีกทางหนึ่ง

2.2 ลักษณะวัฒนธรรมของชุมชน

จากการเป็นคนไทยที่มีเชื้อสายจีน ชาวสำเพ็งยังคงสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่สื่อถึงเอกลักษณ์ความเป็นจีนไว้ได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เทศกาลที่มีความสำคัญสำหรับคนจีนคือ

1. วันตรุษจีน คือวันขึ้นปีใหม่ของจีน (วันที่ 1 เดือน 1 ของวันจีน)

2. เทศกาลกินเจ กำหนดเอาวันตามจันทรคติ คือเริ่มต้นตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึง ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ตามปฏิทินจีนทุกๆ ปี รวม 9 วัน 9 คืน

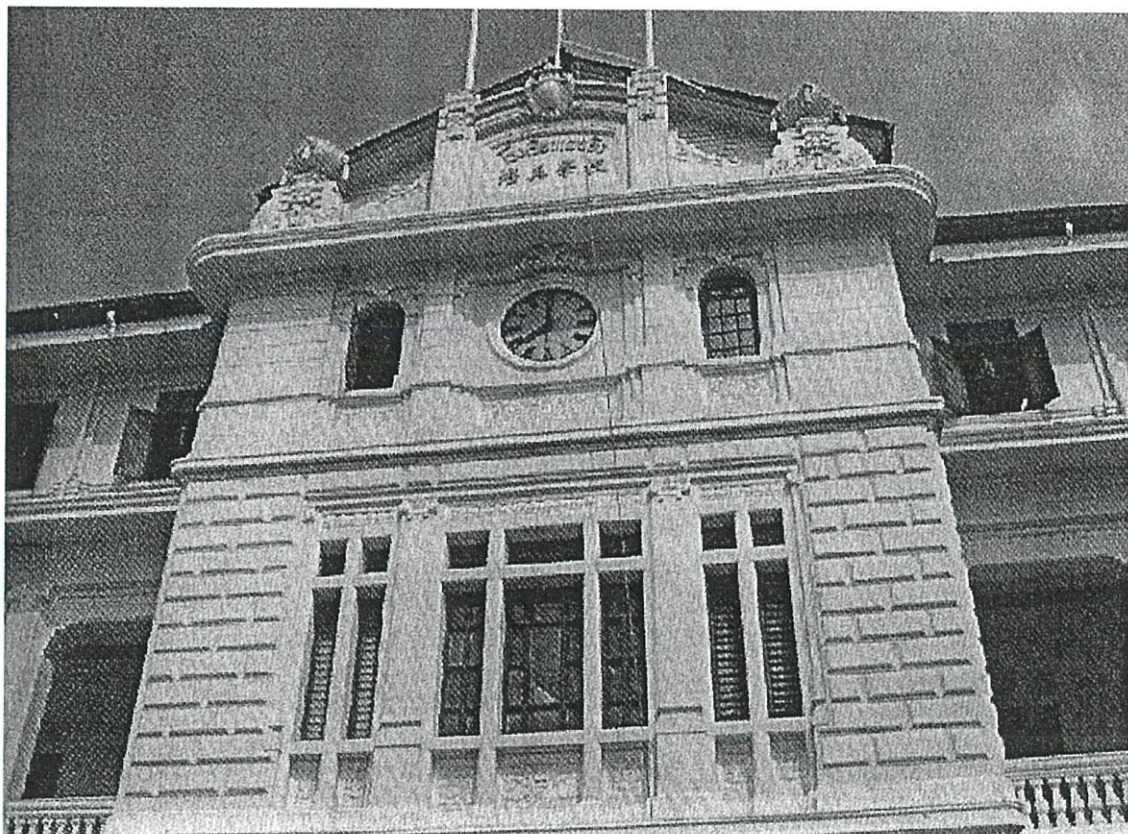
นอกจากนี้ยังมีอาคารทางศาสนาที่สื่อถึงวัฒนธรรมของชาวจีนในย่านสำเพ็งมากมายที่สำคัญๆ คือ วัดมังกรกมลาวาส หรือ วัดเล่งเน่ยยี่ ตั้งอยู่ถนนเจริญกรุง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นวัดที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวจีน ลักษณะของวัดเป็นสถาปัตยกรรมและการตกแต่งแบบจีน ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์ เป็นพระพุทธรูปนิกายมหายาน บริเวณด้านหน้าทางเข้ามีรูปปั้นขนาดใหญ่ ได้แก่ ท้าววิรุฬหา ท้าววิรูปักษ์ ท้าวกุเรวและท้าวธิดารัฐ วัดมังกรกมลาวาสเป็นวัดที่ได้รับสมณศักดิ์ในการดูแลปกครองคณะสงฆ์ของจีนทุกวัด ซึ่งทุกวันจะมีชาวจีนมากราบไหว้บูชาเป็นจำนวนมาก

อีกสถานที่หนึ่งที่มีความสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางภาษา คือ โรงเรียนเผยอิง ความสำคัญในปัจจุบันนั้น เป็นสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ และวิชาภาษาต่างประเทศ คือ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนกลาง นอกจากนี้ภายในโรงเรียนยังมี ห้อง

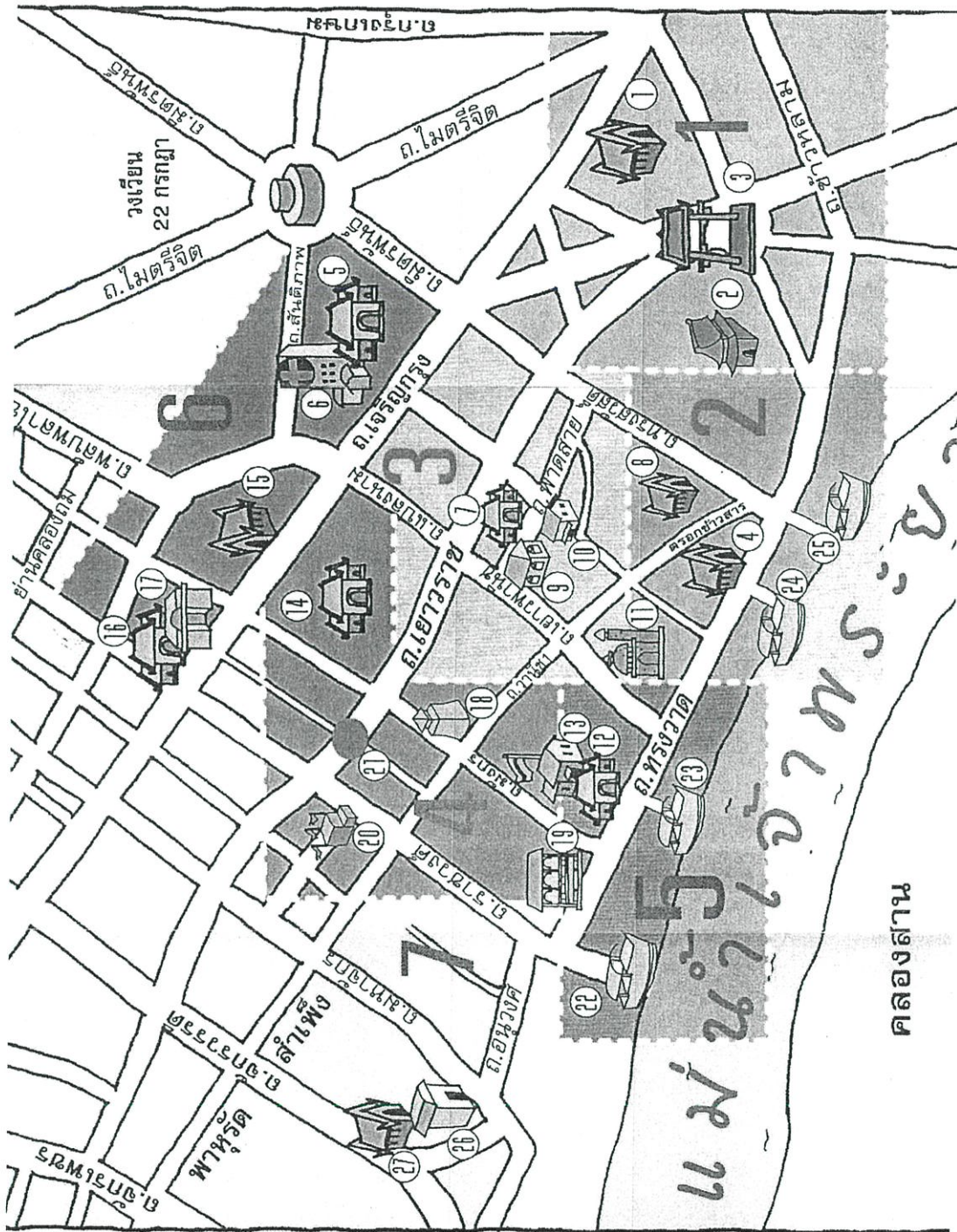
วัฒนธรรมจีน ที่มีการจัดแสดงสิ่งต่างๆ เช่น งานฝีมือของนักเรียนที่มีลักษณะเป็นที่แขวนห้อยเพื่อเป็นสิริมงคลของชาวจีน มีวิธีการเขียนภาษาจีน แผนที่ประเทศจีน เป็นต้น

ภาพที่ 4.27 แสดงทางเข้าวัดมังกรกมลาวาส

ภาพที่ 4.28 แสดงภาพอาคารเรียน โรงเรียนเพอชิง

- 1 วัดไตรมิตร (วัดสามจีน)
- 2 มูลนิธิเทียนฟ้า
- 3 ศูนย์ประติมากรรมพระเกียรติ (วงเวียนโอเดียน)
- 4 วัดพุทธมงคล (วัดสำเพ็ง)
- 5 ศาลเจ้ากวางตุ้ง
- 6 โรงพยาบาลกรุงเทพ
- 7 ศาลเจ้าอเนก
- 8 วัดสัมพันธวงศ์ (วัดเกาะ)
- 9 สมาคมชากา
- 10 ร้านกาแฟเอ็ชเช
- 11 มัสยิดหลวงโกชาฮิสทาก
- 12 ศาลเจ้าเล่าปู่เล่าย่า
- 13 โรงเรียนเมฆอิง
- 14 ศาลเจ้าเล่งบัวเอี๊ยะ
- 15 วัดมังกรกมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่)
- 16 ศาลเจ้าไต้ซอก
- 17 มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง
- 18 ห้างทองตั้งโต๊ะกั๊ง
- 19 ดิเกอวโปราณ ถนนทรงวาด
- 20 ศูนย์ประชุมอิมพีดียม
- 21 สีแยกปทุมมา
- 22 ทำนน้ำราชวงศ์
- 23 ทำนน้ำทรงวาด
- 24 ทำนน้ำสวัสดิ์
- 25 ทำนน้ำสำเพ็ง
- 26 ร้านขายยาเจ้ากรมเปือ
- 27 วัดจักรวรรดิราชาวาส (วัดสามปลื้ม)

ภาพที่ 4.29 แสดงแผนที่สถานที่สำคัญที่ลำคู้ญู๋ในย่านสำเพ็ง

4.2 แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

4.2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งตามความเห็นของชุมชนและบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถึงแนวทางและความคิดเห็น จากการสอบถามประชาชนในบริเวณพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง โดยประกอบด้วยกลุ่มประชาชนและบุคคลากรที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ศึกษา จำนวน 100 คน โดยศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 แสดงการจำแนกข้อมูลและความคิดเห็นของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จำนวน 40 คน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1) การปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ควรปรับปรุง	13	32.5
ไม่ควรปรับปรุง	9	22.5
ไม่มีความเห็น	18	45
รวม	40	100
2) การปรับปรุงรูปแบบของการก่อสร้างอาคาร		
รูปแบบเก่าสมัยดั้งเดิม	11	27.5
รูปแบบอิทธิพลตะวันตก	8	20
รูปแบบที่กลมกลืนกับอาคารเก่าข้างเคียง	21	52.5
รวม	40	100
3) การปรับปรุงอาคารที่ขาดการดูแลในพื้นที่		
บูรณะและซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม	27	67.5
บูรณะเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับการใช้งาน	12	30
รื้อและสร้างใหม่	1	2.5
รวม	40	100
4) รูปแบบของการปรับปรุงพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ปรับปรุงอาคาร สิ่งก่อสร้างรวมถึงการควบคุมป้ายโฆษณา	5	12.5
ออกมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้างในอนาคต	8	20
ปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น ถนน ทางเท้า สายไฟ ฯลฯ	15	37.5
การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย	12	30
รวม	40	100

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มชุมชนในพื้นที่ศึกษา ทั้งหมด 40 คน โดยเห็นด้วยกับการปรับปรุงพื้นที่ร้อยละ 32.5 และไม่เห็นด้วยกับการปรับปรุงพื้นที่ร้อยละ 45 และเห็นด้วยกับการปรับปรุงรูปแบบของอาคารใหม่ให้กลมกลืนกับอาคารเก่าเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 52.5 โดยให้บูรณะและซ่อมแซมให้คงสภาพเดิมคิดเป็นร้อยละ 67.5 และรูปแบบของการปรับปรุงนั้นต้องการให้ปรับปรุงสภาพแวดล้อมเช่น ถนน ทางเท้า สายไฟ ฯลฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.5 และต้องการให้มีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยคิดเป็นร้อยละ 30

ตารางที่ 4.8 แสดงการจำแนกข้อมูลและความคิดเห็นของกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จำนวน 30 คน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1) การปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ควรปรับปรุง	12	40
ไม่ควรปรับปรุง	10	33.33
ไม่เห็นด้วย	8	26.67
รวม	30	100
2) การปรับปรุงรูปแบบของการก่อสร้างอาคาร		
รูปแบบเก่าสมัยดั้งเดิม	8	26.67
รูปแบบอิทธิพลตะวันตก	2	6.67
รูปแบบที่กลมกลืนกับอาคารเก่าข้างเคียง	20	66.67
รวม	30	100
3) การปรับปรุงอาคารที่ขาดการดูแลในพื้นที่		
บูรณะและซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม	9	30
บูรณะเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับการใช้งาน	19	63.33
รื้อและสร้างใหม่	2	6.67
รวม	30	100
4) รูปแบบของการปรับปรุงพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ปรับปรุงอาคาร สิ่งก่อสร้างรวมถึงการควบคุมป้ายโฆษณา	9	30
ออกมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้างในอนาคต	5	16.67
ปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น ถนน ทางเท้า สายไฟ ฯลฯ	12	40
การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย	4	13.33
รวม	30	100

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมของกลุ่มผู้ค้าหาบเร่ในพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 30 คน โดยไม่มีความเห็นในการปรับปรุงพื้นที่ร้อยละ 40 และเห็นด้วยกับการปรับปรุงพื้นที่ร้อยละ 33.33 ซึ่งในส่วนที่เห็นด้วยกับการปรับปรุงรูปแบบของอาคารใหม่ให้กลมกลืนกับอาคารเก่าเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 66.67 โดยให้บูรณะและเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับการใช้งานคิดเป็นร้อยละ 63.33 และรูปแบบของการปรับปรุงนั้นต้องการให้ปรับปรุงสภาพแวดล้อมเช่น ถนน ทางเท้า สายไฟ ฯลฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40 และต้องการให้ปรับปรุงอาคาร สิ่งก่อสร้างรวมถึงการควบคุมป้ายโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมา

ตารางที่ 4.9 แสดงการจำแนกข้อมูลและความคิดเห็นของกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จำนวน 30 คน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1) การปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ควรปรับปรุง	16	53.33
ไม่ควรปรับปรุง	5	16.67
ไม่มีความเห็น	9	30
รวม	30	100
2) การปรับปรุงรูปแบบของการก่อสร้างอาคาร		
รูปแบบเก่าสมัยดั้งเดิม	18	60
รูปแบบอิทธิพลตะวันตก	-	-
รูปแบบที่กลมกลืนกับอาคารเก่าข้างเคียง	12	40
รวม	30	100
3) การปรับปรุงอาคารที่ขาดการดูแลในพื้นที่		
บูรณะและซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม	20	66.67
บูรณะเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับการใช้งาน	10	33.33
รื้อและสร้างใหม่	-	-
รวม	30	100
4) รูปแบบของการปรับปรุงพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง		
ปรับปรุงอาคาร สิ่งก่อสร้างรวมถึงการควบคุมป้ายโฆษณา	4	13.33
ออกมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้างในอนาคต	6	20
ปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น ถนน ทางเท้า สายไฟ ฯลฯ	11	36.67
การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย	9	30
รวม	30	100

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมของกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 30 คน โดยเห็นด้วยกับการปรับปรุงพื้นที่ร้อยละ 53.33 และไม่เห็นด้วยในการปรับปรุงพื้นที่ร้อยละ 30 ซึ่งในส่วนที่เห็นด้วยกับการปรับปรุงรูปแบบของอาคารใหม่ให้มีรูปแบบเก่าสมัยดั้งเดิมส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 60 โดยให้บูรณะและซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม คิดเป็นร้อยละ 66.67 และรูปแบบของการปรับปรุงนั้นต้องการให้ปรับปรุงสภาพแวดล้อมเช่น ถนน ทางเท้า สายไฟ ฯลฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.67 ปรับปรุงการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยคิดเป็นร้อยละ 30 ออกมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้างในอนาคต คิดเป็นร้อยละ 20 และปรับปรุงอาคาร สิ่งก่อสร้างรวมถึงการควบคุมป้ายโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 13.33

ผลสรุปข้อมูลจากความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา พบว่าความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ โดยต้องการให้ปรับปรุงสภาพแวดล้อมมากที่สุด เช่น ถนน ทางเท้า สายไฟ ฯลฯ รวมถึงการปรับปรุง อาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ ป้ายโฆษณา และการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยต่างๆ ควบคู่กับการส่งเสริมวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และการอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งด้วย

4.2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งตามความเห็นของนักวิชาการ

เป็นการศึกษาถึงแนวทางความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จำนวน 3 ท่าน โดยศึกษาตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง นักวิชาการทั้ง 3 ท่าน แสดงความคิดเห็นว่า ควรมีการปรับปรุงอย่างจริงจัง โดยมีแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากเห็นว่าสำเพ็งเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่มีเอกลักษณ์และเก่าแก่คู่กรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ โดยการดำเนินการจะต้องตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่ได้

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง นักวิชาการทั้ง 3 ท่าน แสดงความคิดเห็นว่า แนวทางต่างๆที่จะนำมาใช้กับโครงการต้องคำนึงถึงสภาพปัจจุบันของพื้นที่ และแนวโน้มในอนาคต โดยต้องคำนึงถึงศักยภาพในการปรับปรุงที่ต้องไม่กระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่างๆของคนในชุมชน

3. ความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับ บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง โดยได้แนะนำองค์กรที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. กรุงเทพมหานคร / เขตสัมพันธวงศ์ / สมาชิกสภาเขตสัมพันธวงศ์
2. กรมศิลปากร
3. นายกสมาคมพ่อค้าผ้า

4. ประธานชมรมลำเพ็ง
5. เจ้าของที่ดิน
6. หน่วยงานเอกชนและหน่วยงานอิสระ

เนื่องจากการปรับปรุงนั้นเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งเป็นงานส่วนรวม โดยเฉพาะแกนนำและคนในชุมชน ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วย โครงการจึงจะประสบผลสำเร็จ

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้มาตรการส่งเสริม ในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ง นักวิชาการทั้ง 3 ท่าน แสดงความคิดเห็นว่า ควรมีมาตรการหรือแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม อีกทั้งต้องสามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างถูกต้อง หากออกมาตรการหรือข้อบังคับต่างๆ ต้องผ่านการศึกษาถึงข้อดีข้อเสีย และมีการลงประชาพิจารณ์ให้คนในพื้นที่เข้าใจ เพราะการออกมาตรการควบคุมอาจก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ หรือมีการต่อต้าน ทำให้เกิดความล่าช้า ดังนั้นจึงควรเน้นการสร้างแรงจูงใจในการที่จะทำให้คนในพื้นที่ให้ความร่วมมือเพื่อในงานสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เรื่อง แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรม สำเพ็ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางสังคมของย่านพาณิชย์กรรม สำเพ็ง และนำเสนอเป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง
2. กำหนดแนวทางการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

5.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่

1. ประชากรผู้ในพื้นที่ ได้แก่ ประชากรที่อาศัย แรงงานที่เข้าไปทำงาน นักท่องเที่ยว และผู้เข้ามาซื้อของ
2. นักวิชาการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปรับปรุงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ประกอบด้วย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรผู้ในพื้นที่ ได้แก่ เจ้าของร้านค้า ผู้ประกอบการ กลุ่มชุมชน ภายในพื้นที่ ผู้ค้าหาบเร่ ผู้รับจ้างรายวัน นักท่องเที่ยวและผู้เข้ามาซื้อของ รวมทั้งหมดจำนวน 100 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยตาราง Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามความคลาดเคลื่อน $\pm 10\%$

การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ทำกิจกรรม ภายในพื้นที่ ศึกษา จำนวน 100 คน ดังนี้ เจ้าของร้านค้า ผู้ประกอบการ และกลุ่มชุมชนภายในพื้นที่ 40 คน ผู้ค้าหาบเร่ ผู้รับจ้างรายวัน 30 คน ผู้เข้ามาใช้บริการพื้นที่ 30 คน

2. นักวิชาการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปรับปรุงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จำนวน 3 ท่าน

5.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. การสำรวจเป็นการสำรวจข้อมูลในด้านกายภาพและสังคมของชุมชนในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง โดยประเด็นในการสำรวจ ประกอบด้วย

1.1 ลักษณะทางกายภาพ

1.1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการสัญจร

1.1.2 รายละเอียดทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น สภาพอาคาร, วัสดุ, สี, ส่วนตกแต่งต่างๆ ของอาคาร

1.1.3 การส่งเสริมภูมิทัศน์ของย่าน

1.1.4 การส่งเสริมภูมิสัญลักษณ์ของย่าน

1.2 ลักษณะทางสังคม

1.2.1 การจัดระเบียบกิจกรรมของย่าน

1.2.2 การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม

2. แบบสอบถาม เป็นการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และกลุ่มคนที่เข้าไปประกอบกิจการในพื้นที่ ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง โดยมีประเด็นในการสอบถาม ดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพและสังคม

1.1 ลักษณะทางด้านกายภาพ

1.1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการสัญจร

1.1.2 รายละเอียดทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น สภาพอาคาร , วัสดุ, สี , ส่วนตกแต่งต่างๆ ของอาคาร

1.1.3 การส่งเสริมภูมิทัศน์ของย่าน

1.1.4 การส่งเสริมภูมิสัญลักษณ์ของย่าน

1.2 ลักษณะทางสังคม

1.2.1 การจัดระเบียบกิจกรรมของย่าน

1.2.2 การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม

2. แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรม สำเพ็ง

3. แบบสัมภาษณ์ แนวความคิดนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์

5.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับสภาพเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษา บริเวณย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง เช่น ที่ตั้ง ประชากร ลักษณะการใช้ที่ดิน เป็นต้น รวมถึงประวัติความเป็นมาของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

2 ศึกษาภาพรวมของชุมชนภายในพื้นที่โครงการ จากข้อมูลทุติยภูมิข้างต้น ทางด้านกายภาพและด้านสังคม เพื่อศึกษาถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดสภาพปัญหาต่างๆรวมทั้งความสัมพันธ์กับพื้นที่ใกล้เคียง

3. กำหนดขอบเขตพื้นที่ของการทำโครงการ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางในการวิจัย คือโครงการ “แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง” เพื่อให้เกิดความชัดเจน และสามารถประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง

4. การลงภาคสนามในพื้นที่ศึกษา โดยใช้การสำรวจและแบบสอบถาม โดยการออกแบบสอบถาม เพื่อรวบรวมข้อมูล ในด้านกายภาพและสังคม เพื่อให้สามารถนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งได้อย่างเหมาะสม

5. การนำผลที่ได้จากการสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ นำมาสรุป เพื่อทำการวิเคราะห์ แจกแจงศักยภาพ และแนวความคิดในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่

6. เสนอแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากผลการสำรวจ และวิเคราะห์ เพื่อให้ได้แนวความคิดที่มีเหตุผล

5.1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การสังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้จากการสอบถามความคิดเห็นจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสำรวจพื้นที่ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

5.1.5.1 สรุปผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนสำหรับกลุ่มประชากรผู้ใช้พื้นที่ จำนวน 100 คน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผลจากการวิเคราะห์สรุปว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง รองลงมาเป็นเพศชาย ช่วงอายุส่วนใหญ่ประมาณ 40 – 49 ปี รองลงมาคือช่วงอายุ 30 – 39 ปี และระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ส่วนระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่สำเพ็งนั้นส่วนใหญ่จะมากกว่า 10 ปี การถือครองที่ดินส่วนใหญ่เป็นผู้เช่า โดยอยู่เพื่อทำการค้าเพียงอย่างเดียว ซึ่งสาเหตุที่เลือกมาทำการค้าในบริเวณสำเพ็งนั้นเนื่องจากเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่มีกำลังซื้อสูง เพราะผู้เข้ามาใช้บริการในพื้นที่เห็นว่า เป็นแหล่งค้าส่งที่มีสินค้าหลากหลายชนิดและจำหน่ายในราคาถูก

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านกายภาพและสังคม ผลจากการวิเคราะห์สรุปว่า สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งควรมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น รวมถึงการปรับปรุงในเรื่องความสะดวก การสัญจรภายใน การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย สภาพถนน ตลอดจนการดูแลอาคารเก่าแก่ ซึ่งความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นว่าอาคารเก่าแก่เหล่านั้นมีความสวยงามทรงคุณค่า และควรมีการอนุรักษ์ไว้ให้อยู่ในสภาพดี

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ผลจากการวิเคราะห์สรุปว่า แนวทางการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์นั้น ควรมีการปรับปรุงรูปแบบ

ของการก่อสร้างอาคารที่กลมกลืนกับอาคารข้างเคียง มีการปรับปรุงอาคารที่ทรุดโทรมและขาดการบำรุงรักษาโดยการบูรณะและซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม ส่วนรูปแบบในการปรับปรุงพื้นที่นั้น ควรมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น ถนน ทางเท้า สายไฟ ฯลฯ มีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ออกมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้างในอนาคต รวมถึงการควบคุมป้ายโฆษณาต่างๆ

5.1.5.2 สรุปผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์

จากความคิดเห็นของนักวิชาการ สรุปว่า การปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรม สำคัญนั้นมีความจำเป็นที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังเนื่องจากเป็นย่านที่มีเอกลักษณ์ และเก่าแก่ควบคู่กรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งแนวทางการปรับปรุงต้องคำนึงถึงสภาพปัจจุบันของพื้นที่และแนวโน้มในอนาคต ทั้งนี้การปรับปรุงจะต้องไม่กระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต และกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน ส่วนกลยุทธ์หรือมาตรการส่งเสริมในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำคัญที่สำคัญคือการกำหนดมาตรการส่งเสริมสร้างแรงจูงใจ การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ อีกทั้งแนวทางในการปรับปรุงนั้นต้องตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง

5.1.5.3 สรุปผลการวิเคราะห์จากการสำรวจพื้นที่

จากการสำรวจพื้นที่ สรุปว่า การถือครองที่ดินส่วนใหญ่เป็นของเอกชนรายย่อย ลักษณะการถือครองเป็นไปในลักษณะของการเช่าเพื่อทำการค้า ลักษณะบทบาทที่ชัดเจนของสำเพ็งคือการเป็นย่านพาณิชย์กรรมระดับเมืองในย่านเมืองที่มีความเก่าแก่ และมีเอกลักษณ์ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งในด้านศักยภาพของพื้นที่นั้น ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในด้านค้าส่งและค้าปลีก มีสินค้าหลากหลาย ราคาถูก สามารถเดินทางเชื่อมต่อกับย่านสำคัญอื่นๆ ได้ การสัญจรเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวกทั้งจากรถบริการสาธารณะและทางน้ำ สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ มีความคล่องตัวสูง ตลอดจนคาดว่าแนวโน้มในอนาคตจะมีโครงการพัฒนาต่างๆ ที่จะเป็นการเพิ่มศักยภาพของพื้นที่อีกทางหนึ่ง โดยทั้งนี้ในพื้นที่ศึกษาเองต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ในแต่ละส่วนเพื่อให้สามารถ รองรับกลุ่มคนที่เข้ามาใช้เพิ่มขึ้น และใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ปัญหาและข้อจำกัดส่วนใหญ่เกิดจากข้อจำกัดในด้านขนาดของพื้นที่ เกิดความแออัดทั้งกลุ่มอาคารและกิจกรรม นอกจากนี้ลักษณะงานสถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ยังพบเห็น อาคารที่มีลักษณะเสื่อมโทรมเป็นจำนวนมากเนื่องจากขาดการดูแลรักษา บางอาคารถูกสร้างใหม่โดยไม่ได้มีการควบคุมให้เป็นทิศทางเดียวกัน และยังคงมีอาคารเก่าซึ่งควรอนุรักษ์ไว้นั้น เหลืออยู่มามากนัก

และจากการสำรวจลักษณะทางสังคมของพื้นที่พบว่า บริเวณย่านพาณิชย์กรรมสำคัญเป็นย่านที่มีความสัมพันธ์ทางกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากย่านเยาวราช และต่อเนื่องไปยังย่านพาหุรัด ตลอดจนย่านใกล้เคียงอื่นๆ ที่มีลักษณะกิจกรรมของย่านที่คล้ายคลึงกันโดยใช้ถนนวานิช 1 เป็น

เส้นทางกิจกรรมหลักของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ที่มีลักษณะเป็นเส้นทางเดินเท้าต่อเนื่องตลอดทั้งเส้น อีกทั้งยังเป็นเส้นทางมีอาคารต่างๆ ที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมตามแนวถนนอีกด้วย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล และข้อเสนอแนะการนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

5.2.1 ลักษณะกายภาพและสังคมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

1. ลักษณะทางกายภาพ

1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

เนื่องจากความแออัดที่เกิดจากการที่ไม่สามารถที่จะขยายตัวได้ของพื้นที่ในสภาพปัจจุบัน และลักษณะของการใช้ที่ดินในเชิงพาณิชย์กรรม ทำให้ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งประสบปัญหาสภาพแวดล้อม การสัญจร สภาพถนน ความทรุดโทรมของพื้นที่ และขาดการจัดระเบียบการใช้พื้นที่ภายใน ดังนั้นแนวทางในการแก้ปัญหาเรื่องการใช้ที่ดิน จึงควรมีมาตรการเพื่อกำหนดการแก้ปัญหาในทิศทางเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ความย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งให้คงอยู่และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่พื้นที่ โดยกำหนดแนวทางดังนี้

1. การจัดวางกิจกรรมการใช้ที่ดิน เป็นการกำหนดแนวความคิดในการวางผัง โดยมีการจัดวางการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชย์กรรมตามเส้นทางสัญจร ซึ่งเน้นการสัญจรทางเท้าเป็นหลักตามแนวถนนวานิช 1 และถนนอิสราณูภาพ เป็นเส้นทางการค้าต่อเนื่องตลอดทั้งเส้น เชื่อมกิจกรรมย่านเยาวราช – สำเพ็ง – ทรงวาด ส่วนถนนสายย่อยเป็นการค้าต่อเนื่องจากถนนวานิช 1 ส่วนบริเวณท่าหน้าราชวงศ์จัดให้เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ และทางบกในพื้นที่ศึกษา โดยมีท่ารถประจำทางเพิ่มสายรถ และเปลี่ยนสายรถประจำทางบางเส้นทางเพื่อการเชื่อมต่อกับระบบทางเดินเท้า ส่วนพื้นที่รองรับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหลัก คือท่าหน้าสวัสดิ์ ให้มีการจัดกิจกรรมตามเทศกาล พร้อมทั้งเป็นพื้นที่นันทนาการ ทำจอร์จรับส่งสาธารณะ และการค้ารายย่อย

2. ส่งเสริมโครงข่ายการค้าเชื่อมย่านเยาวราช – ย่านสำเพ็ง – ย่านตลาดเก่า - ย่านทรงวาด โดยพัฒนาถนนอิสราณูภาพให้มีการค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาดเก่าต่อเนื่องตลอดถนนอิสราณูภาพ จนไปบรรจบกับย่านทรงวาด บางส่วนของพื้นที่มีกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม

3. ใช้การเข้มงวดมาตรการอนุรักษ์สภาพอาคาร และใช้มาตรการควบคุมหน้าตาอาคารเกิดใหม่หรือดัดแปลง ให้มีลักษณะที่สอดคล้องกับอาคารข้างเคียง ส่วนบริเวณสองข้างทางตลอดแนวถนนวานิช 1 มีการกำหนดมาตรการควบคุมแนวกันสาด ให้เปิดหน้าตาอาคาร โดยบางช่วงถนนที่อาคารมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมน้อยถึงปานกลางกำหนดให้จัดสร้างหลังคาคลุมกันฝน

แดด ตามแนวถนนวานิช 1 เพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์ และเมื่อมีปัจจัยด้านความหนาแน่นทางการค้าสูง

4. กำหนดให้มีการค้าต่อเนื่องในระดับชั้น 2 เพื่อขยายเขตการค้ารายย่อย และเป็นการรวมกลุ่มทางการค้า สินค้าหลากหลาย สามารถดึงดูดลูกค้า เสริมศักยภาพทางการค้าให้มั่นคงขึ้น การเป็นย่านการค้าระดับเมืองก็จะยังคงอยู่ได้ภายใต้กระแสเศรษฐกิจได้ สำหรับการควบคุมสินค้าแล้วเส้นทางทางเท้า

5. มาตรการจำกัดขนาดรถบริการขนส่งสินค้าที่จะเข้ามาสู่ถนนวานิช 1 เพื่อความคล่องตัวในการทำกิจกรรม ในช่วงปลายถนนวานิช 1 ที่มีกิจกรรมการค้าเพชรพลอยของชุมชนชาวไทยเชื้อสายอินเดีย ให้มีการคงกิจกรรมการค้าดั้งเดิม และจากศักยภาพของอาคารที่มีคุณค่า (มีการก่อสร้างในรัชกาลที่ 5)

1.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง

การปรับปรุงการใช้งานอาคาร ควรให้มีการใช้งานตามกิจกรรมที่เหมาะสมกับลักษณะโครงการ รูปแบบอาคารควรยึดถือลักษณะและรูปแบบรายละเอียดดั้งเดิม รวมทั้งสี และวัสดุ สำหรับอาคารที่มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนอาคารที่มีการสร้างขึ้นใหม่ ต้องปรับปรุงหรือกำหนดรูปแบบอาคารให้มีความกลมกลืนกับอาคารอื่นๆ โดยมีแนวทางการปรับปรุง ดังนี้

1. ปรับปรุงสภาพอาคารและบำรุงรักษาต่อเนื่อง โดยอาศัยการกำหนดมาตรการแนวทางการซ่อมแซมอาคารหรือแนวทางก่อสร้างที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. กำหนดมาตรฐาน ลักษณะ รูปแบบ เช่น ความสูง สี วัสดุ ของการต่อเติมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และผสมกลมกลืนกับอาคารเก่า

3. มีมาตรการควบคุมป้ายโฆษณา และสิ่งก่อสร้างที่คำนึงถึงความสวยงามกำหนด

4. แนวทางให้ชัดเจน ในระดับการปรับปรุงอาคาร โดยผู้วิจัยมีแนวทางในการปรับปรุงอาคาร 3 ระดับดังนี้

1. แนวอาคารที่ควรอนุรักษ์ และอาคารที่ควรปรับปรุงลักษณะอาคารให้สอดคล้องกัน จะเป็นอาคารที่อยู่ริมถนน และเป็นอาคารส่วนมากที่อยู่ในพื้นที่โครงการ

2. กลุ่มอาคารที่สามารถรื้อร้างสร้างใหม่ เป็นอาคารใหม่ หรือมีการดัดแปลงจนไม่เหลือคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และเป็นอาคารพาณิชย์กรรมที่มีความหนาแน่นของกิจกรรมสูง

3. กลุ่มอาคารที่ปรับปรุงศักยภาพการใช้สอยอาคารให้สอดคล้องกับกิจกรรมโดยรอบ ซึ่งเป็นอาคารบริเวณตอนล่างของถนนวานิช 1 เหมาะสำหรับส่วนกิจกรรมค้าส่ง และสำนักงานค้าส่ง

5. ควบคุมความสูงของป้ายโฆษณา จัดรูปแบบป้ายให้มีทิศทางในแนวเดียวกัน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

6. การทำกันสาดหน้าอาคาร เพื่อให้เกิดความสะดวกในการเดิน และควรมีแนวทางในการปรับปรุงให้มีทิศทางเดียวกัน

7. อาคารที่มีการสร้างใหม่ ควรคำนึงถึงการเข้า-ออก ของอาคาร เพื่อเผื่อพื้นที่สำหรับจอดรถขนของ โดยควรมีพื้นที่สำหรับจอดรถขนของด้านหลังอาคาร เพื่อไม่ให้เกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ลดปัญหาความหนาแน่นในการสัญจร

1.3 ลักษณะทางภูมิทัศน์ของพื้นที่

1. มีมาตรการดูแลรักษาความสะอาดของพื้นที่ และส่งเสริมกิจกรรมทางด้านการรักษาความสะอาด โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
2. ส่งเสริมภูมิทัศน์ที่สวยงาม เช่น จัดให้มีต้นไม้ในบางพื้นที่ เพื่อสร้างความร่มรื่นและสวยงามของพื้นที่
3. ส่งเสริมองค์ประกอบต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ เช่น ป้าย เสาไฟ ดังขยะทางเท้า ฯลฯ ให้มีความกลมกลืนเป็น ไปทิศทางเดียวกัน

1.4 ลักษณะทางภูมิสัญลักษณ์ของพื้นที่

ส่งเสริมให้มีพื้นที่เว้นว่างและจัดภูมิทัศน์ให้สวยงามในบริเวณอาคารเก่าแก่สำคัญ เช่น บริเวณตึก โต๊ะกั๊ก เพื่อเปิดมุมมองให้เห็นชัดเจนขึ้น

2. ลักษณะทางสังคม

ด้วยการที่พื้นที่สำคัญเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่ต้องค้าขายเกือบตลอดเวลา อีกทั้งคนในชุมชนส่วนใหญ่ถือครองที่ดิน โดยการเช่า ไม่ได้พักอาศัยในบริเวณพื้นที่ จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนมีไม่มากนัก จึงอาจทำให้ประเพณีวัฒนธรรมความสัมพันธ์อันดีของชุมชนลดน้อย แนวทางในการปรับปรุงลักษณะทางสังคมจึงควรมีแนวทางการปรับปรุงดังนี้

1. พื้นที่สำคัญมีเอกลักษณ์ของความเป็นย่านของชุมชนเชื้อสายจีน จึงควรมีการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมเช่น ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีตรุษจีน ไหว้เจ้า ถือสืลกินเจ โดยเน้นให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน
2. จัดให้มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชน มีการจัดตั้งชมรมหรือกลุ่มที่มีลักษณะเป็นคณะกรรมการชุมชนในรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเป็นปากเสียงให้แก่คนในชุมชนตลอดจนทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างแก่คนในชุมชน

5.2.2 การกำหนดแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำคัญ

ในการวางแผนการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำคัญ จะต้องมีการประเมินผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดวิธีการหรือแนวทางในการปรับปรุง ซึ่งการประเมิน เพื่อนำมาสู่แนวทางในการเสนอแนะนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากการลงศึกษาพื้นที่เพื่อให้ทราบถึงปัญหาภายใน

พื้นที่ศึกษา รวมทั้งจากนักวิชาการที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ซึ่งได้นำเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการวิจัย และได้นำแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบชุมชนเองมาเป็นเมืองมาเป็นหลักการในการกำหนดแนวทางดังนี้

ทฤษฎีภาพและพื้น (Figure-Ground Theory) (กัทร กุลชล. 2540 : 195)

แนวคิดนี้เกิดจากทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัท์ โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนที่บัพ ซึ่งแทนอาคาร และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ กับส่วนโปร่งซึ่งแทนพื้นที่โล่ง ในการออกแบบชุมชนเมืองก็ตาม หากส่วนที่บัพสัมพันธ์กับส่วนโปร่ง ก็จะเกิดรูปทรงที่ดี ซึ่งหากไม่สัมพันธ์กันแล้วก็จะเกิดพื้นที่สูญหาย ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงสภาพพื้นที่ว่างรอบ ๆ อาคารหรือรอบ ๆ พื้นที่ที่จะทำการออกแบบซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการกำหนดมวลของอาคารแล้ว ทำควบคู่กันไปด้วย

สาระสำคัญของลักษณะดังกล่าวเน้นการสร้าง และจัดความสัมพันธ์ระหว่างมวลและที่ว่างโดยรอบ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเพิ่ม (Adding) การลด (Subtracting) การเปลี่ยนรูปแบบทางกายภาพกายภาพ (Changing the Pattern) เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดลำดับศักดิ์ อันจะส่งผลให้โครงสร้างของชุมชนชัดเจนขึ้น

ทฤษฎีความเชื่อมโยง (Linkage Theory) (กัทร กุลชล. 2540 : 199)

การเคลื่อนที่ การเดินทาง ภายในช่องทางก่อให้เกิดรูปทรงของชุมชน ความสำคัญของการเคลื่อนไหวเป็นส่วนในการสนับสนุน ในการเชื่อมโยงกัน องค์ประกอบอื่นๆ ของชุมชนเมืองเข้ากัน ซึ่งแนวทางการเชื่อมโยงดังกล่าว จะอยู่ในลักษณะของถนน ทางเดินเท้า พื้นที่โล่งเป็นแนวยาว (Linear Space) หรือรูปลักษณะอื่นที่คล้ายคลึงกัน

การสร้างความเชื่อมโยงมักจะสัมพันธ์กับโครงข่าย (Network) ซึ่งมีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการเชื่อมโยงจะเน้นความสำคัญที่โครงข่ายการคมนาคม (Circulation Network) มากกว่าทฤษฎีภาพและพื้น

ทฤษฎีการสร้างสถานที่ (Place Theory) (กัทร กุลชล. 2540 : 199)

ทรานซิกได้อ้างอิงนักทฤษฎีสาขาภูมิสถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรม โดยรวบรวมเป็นเนื้อหาอาคารสถานที่ที่มีความหมาย ต้องมีจิตวิญญาณ ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่น การออกแบบชุมชนเมืองควรตอบสนองความต้องการของมนุษย์ คงไว้ซึ่งประวัติศาสตร์และสร้างสถานที่ให้มีคุณภาพ

สาระสำคัญของทฤษฎี คือ การออกแบบพื้นที่โล่งโดยมีพื้นที่พื้นฐานทางวัฒนธรรม การสื่อความหมาย ซึ่งสัมพันธ์กับลักษณะทางสังคมมากกว่าลักษณะทางกายภาพ ซึ่งจะประกอบกัน และแสดงออกมาในลักษณะของจินตภาพ (Image) ของเมือง อย่างไรก็ตาม จินตภาพดังกล่าวสามารถจำแนกออกเป็นองค์ประกอบทางกายภาพตามทฤษฎีของ Kevin Lynch คือเส้นทาง (Path) ที่หมายตา (Land Mark) ขอบเขต (Edge) จุดรวมกิจกรรม (Node) ย่าน (District)

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

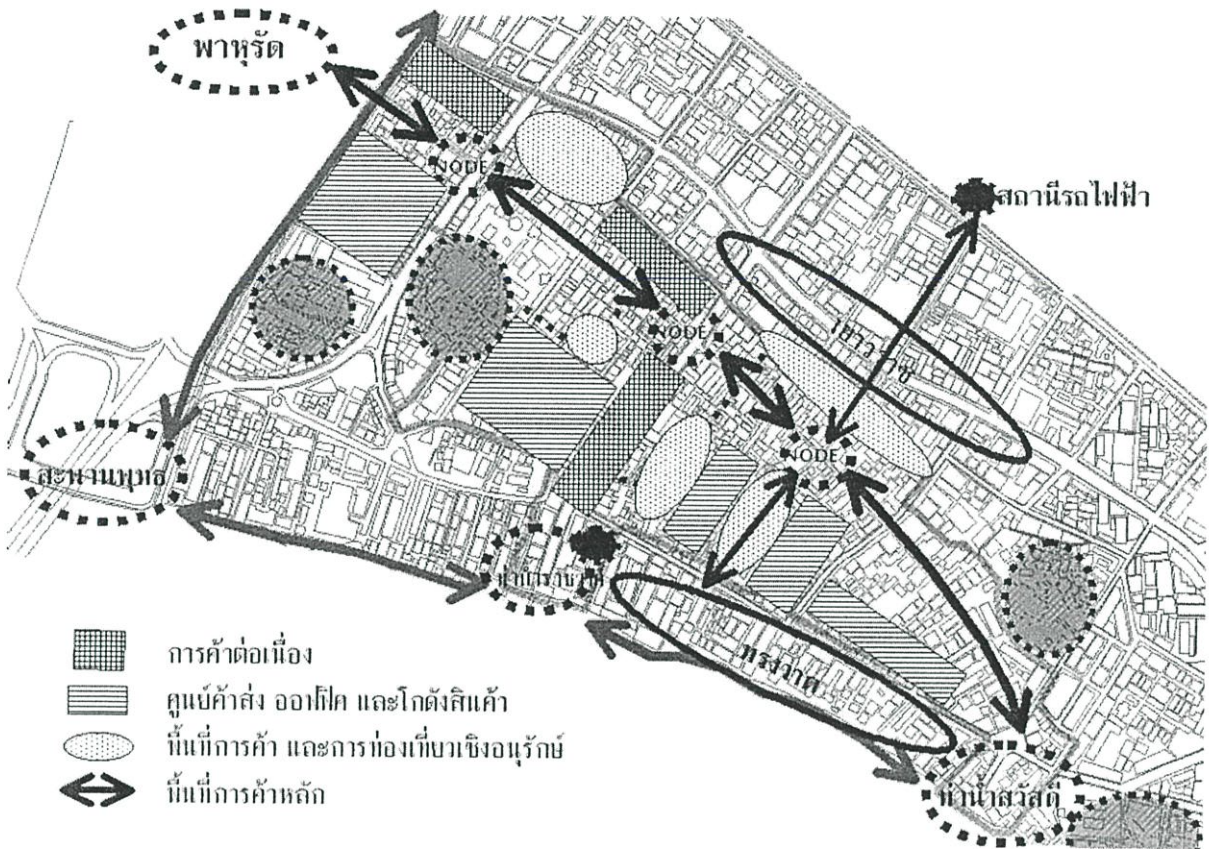
5.3.1.1 ข้อเสนอแนะด้านกายภาพ

1. การปรับปรุงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากการอภิปรายผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะในการปรับปรุง ดังนี้

1. การจัดตำแหน่งกิจกรรมในพื้นที่โครงการ (ZONING)

ลักษณะการค้าปลีก - ส่งตามแนวถนนวานิช 1 ซึ่งถือเป็นเส้นทางกิจกรรมหลักของพื้นที่โครงการ ที่มีลักษณะเป็นเส้นทางเดินเท้าต่อเนื่องกันตลอดทั้งเส้นถนน และพื้นที่การค้าเชิงท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์จะอยู่บริเวณตอนล่างของถนนวานิช 1 ซึ่งมีศักยภาพของอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมตามแนวถนน เพื่อเชื่อมแนวการค้า และเส้นทางท่องเที่ยวเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนบริเวณทางตอนล่างของถนนวานิช 1 จะเป็นกิจกรรมด้านการค้าส่ง และสำนักงานค้าส่งเป็นหลัก เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กับการค้าปลีก - ส่ง ตามแนวถนนวานิช 1 ซึ่งจะมีทางเดินเท้า ซึ่งเป็นระบบการสัญจรหลักของพื้นที่โครงการเชื่อมความสัมพันธ์กับกิจกรรมของย่านอื่นๆ โดยรอบ (รูปที่ 5.1) เช่น เชื่อมเส้นทางเดินเท้าบริเวณตรอกอิสราณูภาพ เพื่อเชื่อมกิจกรรมย่านเยาวราช กับสำเพ็ง และมีกิจกรรมรายทาง บริเวณย่านตลาดเก่า กำหนดพื้นที่ย่านการค้าต่อเนื่อง เพื่อเชื่อมกิจกรรมกับย่านทรงวาด บริเวณจุดตัดตามแยกถนนสายหลัก ระบบการสัญจรทางเท้าสายหลักจะมีความเชื่อมโยงกับระบบการเดินทางชนิดอื่นๆ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงของการสัญจรมีการกำหนดเป็นศูนย์รวมกิจกรรม (NODE) ส่วนเส้นทางกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวจะเป็นเส้นทางที่เชื่อมกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และส่วนของพื้นที่ทางศาสนา เกิดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้เห็นภาพลักษณะของย่าน China Town เชื่อมต่อกับถนนวานิช 1 ที่มีภาพลักษณ์ของย่านการค้าปลีก - ส่ง แบบ Pedestrian Mall ที่สำคัญระดับเมือง ส่วนบริเวณพื้นที่ริมคลองโอ่งอ่าง เปิดเป็นเส้นทางเดินเท้าเลียบบคลองสาธารณะเชื่อมท่าเรือสะพานพุทธ กับสะพานเหล็ก อีกทั้งยังส่งต่อการเดินทางทางน้ำเชื่อมท่าเรือ เพื่อไปยังพื้นที่อื่นๆ ได้อีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 5.1 แสดงตำแหน่งการจัดวางกิจกรรมในพื้นที่โครงการ (Zoning)

2. การจัดวางกิจกรรมการใช้ที่ดิน

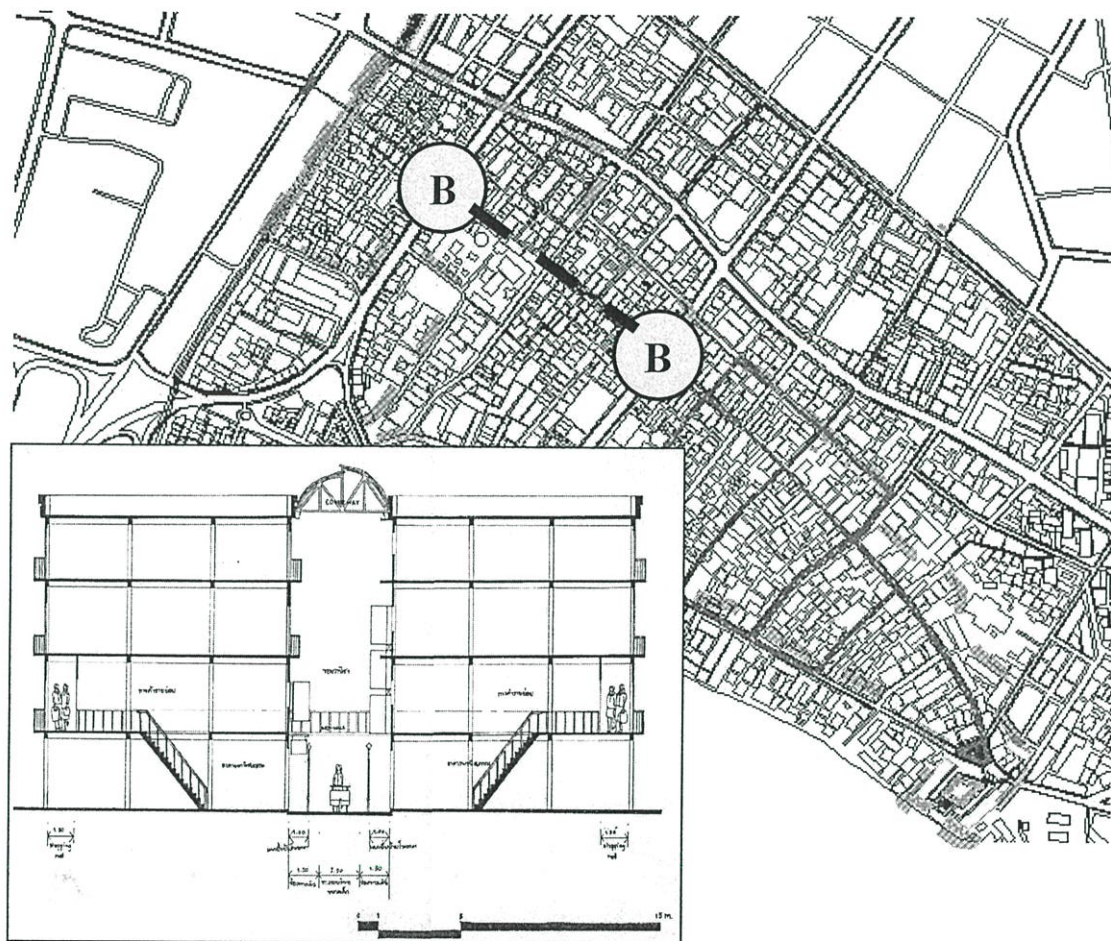
เป็นการกำหนดแนวความคิดในการวางผัง โดยมีการจัดวางการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมตามเส้นทางสัญจรซึ่งเน้นการสัญจรทางเท้าเป็นหลัก (รูปที่ 5.2) ตามแนวถนนวานิช 1 และถนนอิสราณูภาพ เป็นเส้นทางการค้าต่อเนื่องตลอดทั้งเส้น เชื่อมกิจกรรมย่านเยาวราช – สำเพ็ง – ทรงวาด ส่วนถนนสายย่อยเป็นการค้าต่อเนื่องจากถนนวานิช 1 ส่วนบริเวณท่าน้ำราชวงศ์จัดให้เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ และทางบกในพื้นที่ศึกษา โดยมีท่ารถประจำทาง เพิ่มสายรถ และเปลี่ยนสายรถประจำทางบางเส้นทางเพื่อการเชื่อมต่อกับระบบทางเดินเท้า ส่วนพื้นที่รองรับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหลัก คือท่าน้ำสวัสดี ให้มีการจัดกิจกรรมตามเทศกาล พร้อมทั้งเป็นพื้นที่นันทนาการท่าจอดเรือรับส่งสาธารณะ และการค้ารายย่อย

ช่วงตัดของถนนสายหลัก เช่นถนนจักรวรรดิ ถนนราชวงศ์ และถนนเยาวราช ให้มีจุดจอดรถบริการสาธารณะ เพื่อเชื่อมโยงการสัญจรกับระบบรถบริการสาธารณะ และตามแนวถนนวานิช 1 ที่มีการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมตามเส้นทางสัญจรซึ่งเน้นการสัญจรทางเท้าจะมีการกำหนดรูปแบบการค้าเชิงอนุรักษ์การค้าส่ง – ปลึก ส่วนรูปแบบการค้ารายย่อยส่วนขยาย ให้ตั้งอยู่ในพื้นที่ถนนซอยด้านเหนือของถนนวานิช 1 เท่านั้น

3. การขยายพื้นที่การค้า

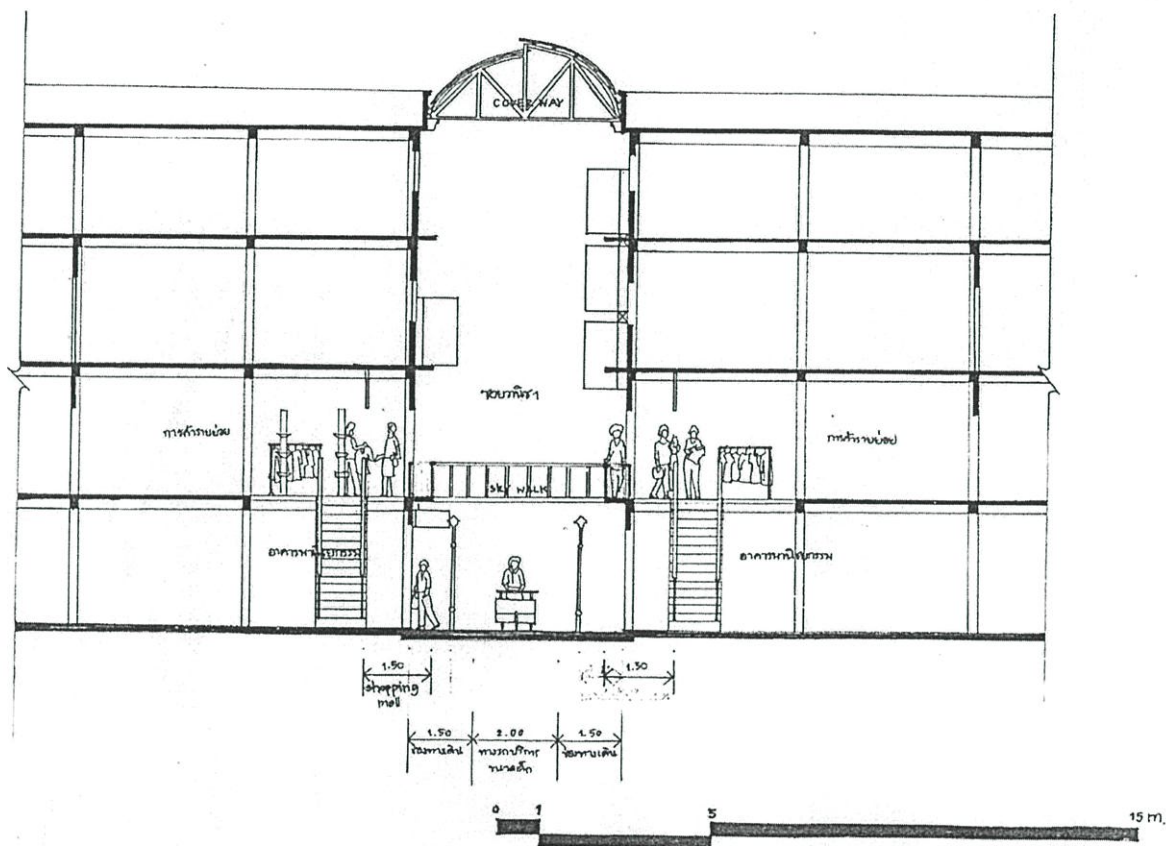
3.1 เป็นการปรับปรุง และพัฒนาการขยายตัวของพื้นที่ค้าปลีกรายย่อยบริเวณชั้น 2 ของอาคารพาณิชย์กรรมช่วงการค้าหนาแน่นบริเวณถนนวานิช 1 ตัดกับถนนจักรวรรดิ และถนนราชวงศ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างพื้นที่การค้าปลีกเพิ่มขึ้นรองรับปริมาณความต้องการของผู้ค้า และผู้ซื้อในพื้นที่ชั้น 2 ของอาคารพาณิชย์กรรม โดยปรับปรุงและตัดแปลงอาคารพาณิชย์กรรมบริเวณชั้น 2 ให้เกิดเป็นพื้นที่การค้าปลีกรายย่อยร่วมกัน

ภาพที่ 5.3 การปรับปรุง และพัฒนาการขยายตัวของพื้นที่ค้าปลีกรายย่อยบริเวณชั้น 2 ของอาคารพาณิชย์กรรม

ซึ่งเมื่อมีการสร้างพื้นที่ค้าปลีกเพิ่มขึ้น จะทำให้ขีดความสามารถในการรองรับปริมาณความต้องการทั้งผู้ค้าและผู้ซื้อเพิ่มมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังช่วยลดความแออัดของสัญจรภายในพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองความต้องการของกลุ่มชุมชนและผู้ในพื้นที่อีกด้วย

3.2 ก่อสร้างทางเชื่อมการค้าระหว่างอาคาร บริเวณชั้น 2 ของอาคารพาณิชย์กรรมที่มีช่วงการค้าหนาแน่น และรวมกลุ่มทางการค้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพื้นที่การค้าปลีกเพิ่มขึ้น รองรับปริมาณความต้องการของผู้ค้า และผู้ซื้อในพื้นที่ชั้น 2 ของอาคารพาณิชย์กรรม และเกิดการรวมกลุ่มทางการค้าร่วมกันในกลุ่มการค้าแต่ละพื้นที่

ภาพที่ 5.4 การก่อสร้างทางเชื่อมการค้าระหว่างอาคาร บริเวณชั้น 2 ของอาคารพาณิชย์กรรม

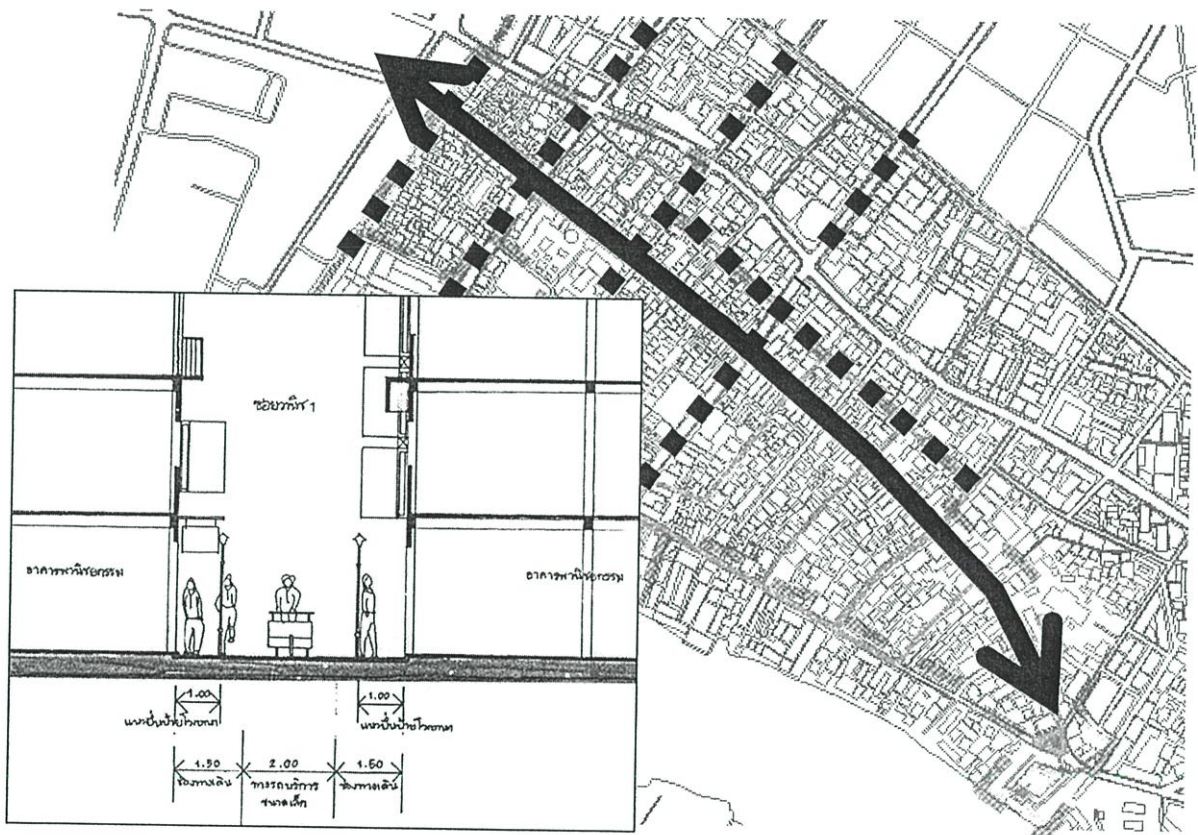
ดังนั้น เมื่อมีการสร้างทางเชื่อมบริเวณชั้น 2 ของอาคาร จะช่วยในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ซื้อและยังเปิดทางการค้าระหว่างอาคาร จัดเป็นการเพิ่มทางสัญจรอีกทางหนึ่งด้วย

4. การสัญจรภายในพื้นที่

จากลักษณะการสัญจรภายในที่ค่อนข้างแออัด จึงจัดให้มีมาตรการห้ามรถค้าการค้าบริเวณผิวการสัญจรทางเท้าถนนวานิช 1 ร่วมกับมาตรการควบคุม และจำกัดเส้นทางการสัญจรของรถบริการขนาดเล็ก จำพวกรถเข็นให้สามารถใช้บริเวณถนนวานิช 1 ได้ โดยควบคุมรถจักรยานยนต์และรถบริการขนาดใหญ่ให้ใช้บริเวณถนนซอยตอนล่างของถนนวานิช 1 เท่านั้น

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมพื้นที่เส้นทางสัญจรทางเท้าให้เกิดความสะดวกในการเดินทาง ทำกิจกรรมตามรายนวณิช 1 ตามเส้นโครงข่ายการเดินทางทางเท้าเชื่อมศูนย์รวมกิจกรรมระหว่างพาหุรัด และท่าน้ำส้วตี่

ซึ่งในกำหนดใช้มาตรการห้ามรถค้ากรวางสินค้าของร้านค้าบริเวณผิวการสัญจรทางเท้าตลอดชยวณิช 1 โดยอนุญาตได้เฉพาะรถเข็นสินค้า และรถเข็นสินค้าขนาดเล็ก และกำหนดเวลา ยกเว้นช่วงเวลาค้าส่ง 03.00 - 09.00 น. และมีมาตรการควบคุมระยะแนวกรค้าล้าแนวทางเดิน ใช้ร่วมกับการกำหนดมาตรการควบคุม และจำกัดเส้นทางกรสัญจรของรถบริการขนาดเล็ก เพื่อบังคับให้ร่วมกัน

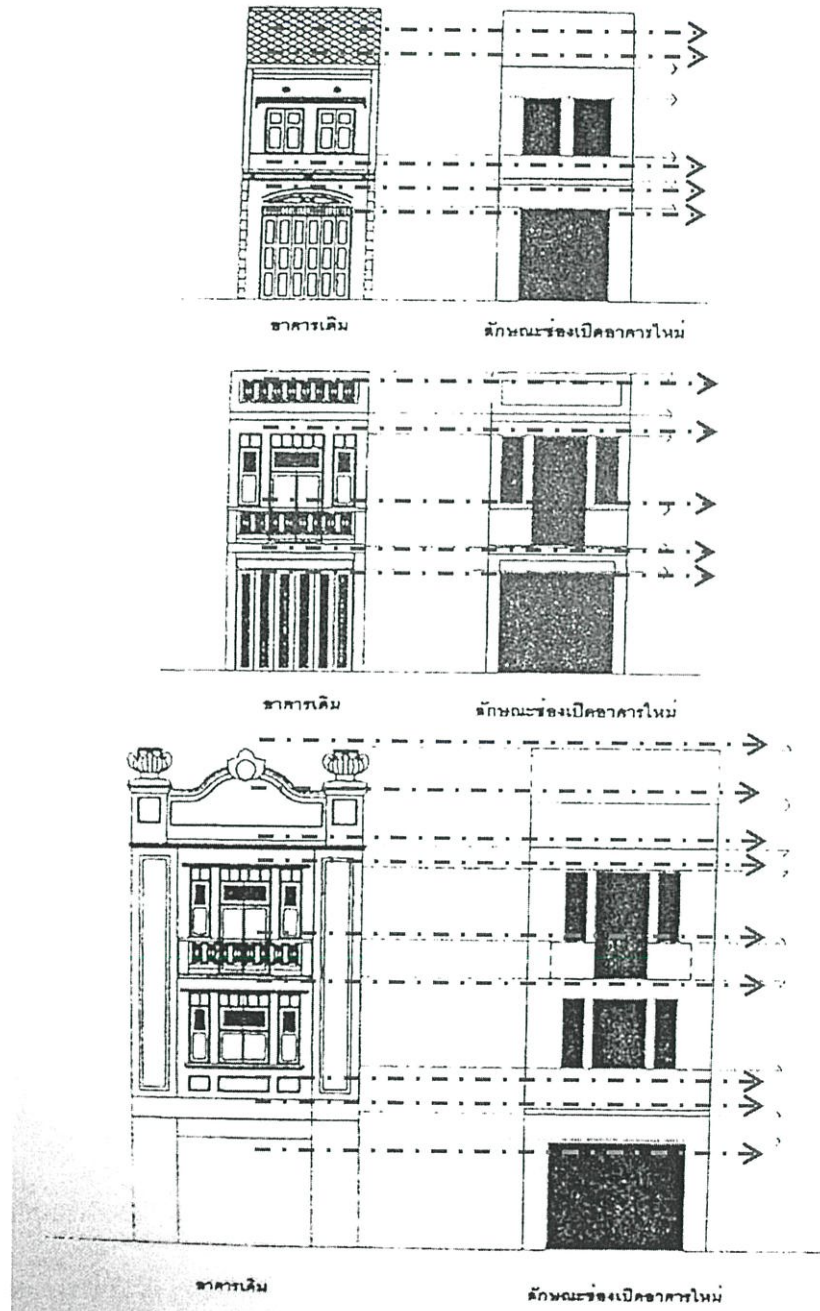

ภาพที่ 5.5 คู่มือมาตรการห้ามรถค้ากรค้าบริเวณผิวการสัญจรทางเท้าถนนวณิช 1 ร่วมกับ มาตรการควบคุม และจำกัดเส้นทางกรสัญจรของรถบริการขนาดเล็ก

คั้งนั้น เมื่อมีการควบคุมพื้นที่เส้นทางสัญจร จะก่อให้เกิดความสะดวกในการใช้ทางสัญจร ที่เพิ่มมากขึ้นด้วย

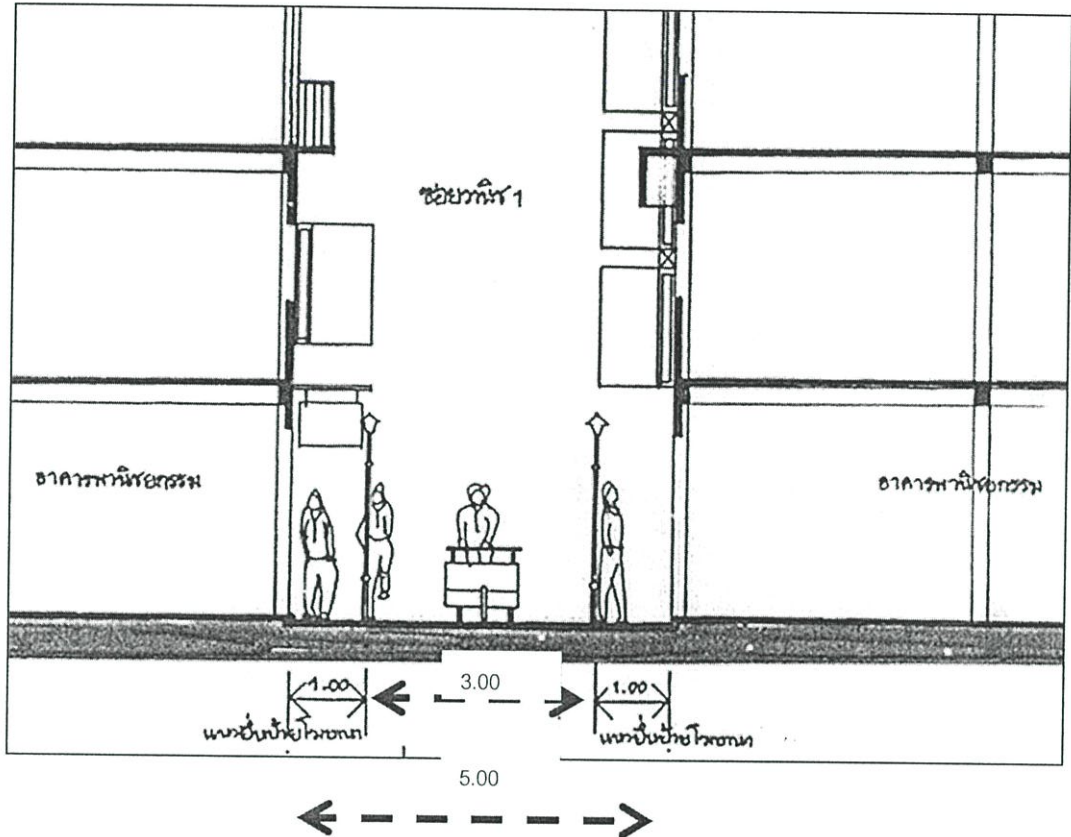
2. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง

1. กำหนดรูปลักษณ์อาคารเกิดใหม่ และอาคารดัดแปลงให้มีลักษณะที่สอดคล้องกับอาคารข้างเคียง จัดให้มีการกำหนดมาตรการควบคุมอาคารก่อสร้างใหม่ และดัดแปลงอาคารในเขตสัมพันธวงศ์ จัดให้มีมาตรฐานตามกฎหมายปัจจุบัน และปรับรูปหน้าอาคารให้มีระยະช่องเปิด และรูปลักษณ์อาคารให้กลมกลืนกับอาคารอนุรักษ์ข้างเคียง

ภาพที่ 5.6 แสดงการกำหนดรูปลักษณ์อาคารเกิดใหม่ และอาคารดัดแปลงให้มีลักษณะที่สอดคล้องกับอาคารข้างเคียง

2. มาตรการควบคุมการล้ำแนวป้ายโฆษณา ไม่ให้เกินระยะ 1.50 เมตร จากแนวกึ่งกลางถนน จำกัดทุกถนนซอยในพื้นที่โครงการ เพื่อเกิดภาพลักษณ์โดยรวมของพื้นที่โครงการที่สอดคล้องกัน กำหนดมาตรการควบคุมการล้ำแนวป้ายโฆษณา โดยไม่ให้ล้ำเกินจากแนวกึ่งกลางถนน 1.50 เมตร ซึ่งจะบังคับใช้ในถนนวานิช 1 และทุกถนนซอย

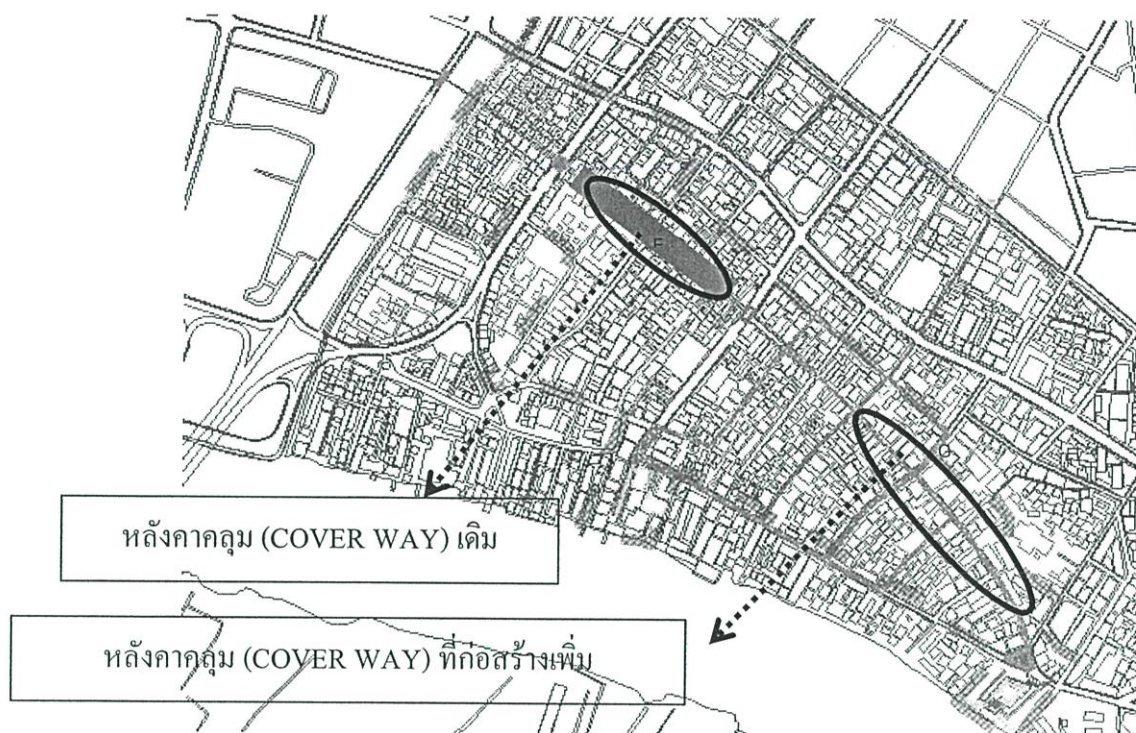
ภาพที่ 5.7 แสดงมาตรการควบคุมการล้ำแนวป้ายโฆษณา ไม่ให้เกินระยะ 1.50 เมตร จากแนวกึ่งกลางถนน

3. มาตรการป้องกันอัคคีภัยในอาคาร จากลักษณะความแออัดของพื้นที่ จึงจัดให้มีข้อกำหนดที่อาคารทุกอาคารต้องจัดให้มีถังดับเพลิงแบบมือถือไว้ประจำอาคารอย่างน้อยอาคารละ 1 เครื่อง อีกทั้งจัดให้มีการซ้อมหนีไฟตามจากแนวเส้นทางถนนวานิช 1 อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง อีกทั้งจัดให้มีเวรยาม โดยใช้ระบบชุมชนอาสาเพื่อช่วยกันเฝ้าระวังการเกิดเพลิงไหม้ในชุมชน

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการเกิดอัคคีภัยที่จะเกิดขึ้นในชุมชน เป็นการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน ทั้งนี้เป็นการก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจของคนในชุมชน ในการมีส่วนร่วมในการดูแลชุมชนของตนเองอีกด้วย

4. โครงการก่อสร้างหลังคาคลุม (COVER WAY) ตามถนนวานิช 1 ในช่วงที่มีอาคารพาณิชย์กรรมมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมน้อย โดยมีวัตถุประสงค์การอำนวยความสะดวก ในกิจกรรมการค้าพาณิชย์กรรมบริเวณถนนวานิช 1 ซึ่งหลังคาคลุม(COVER WAY) ในบางช่วงจัดให้มีลักษณะ

เป็นเก็ล็ดซ็อนกันเพ็อระบายอากาศออกสู່ภายนอก โดยก่อสร้างหลังคาคลุมบริเวณชั้น 3 หรือชั้น 4 ของอาคารพาณิชย์กรรม มีลักษณะเดียวกับหลังคาคลุม (COVER WAY) เดิม

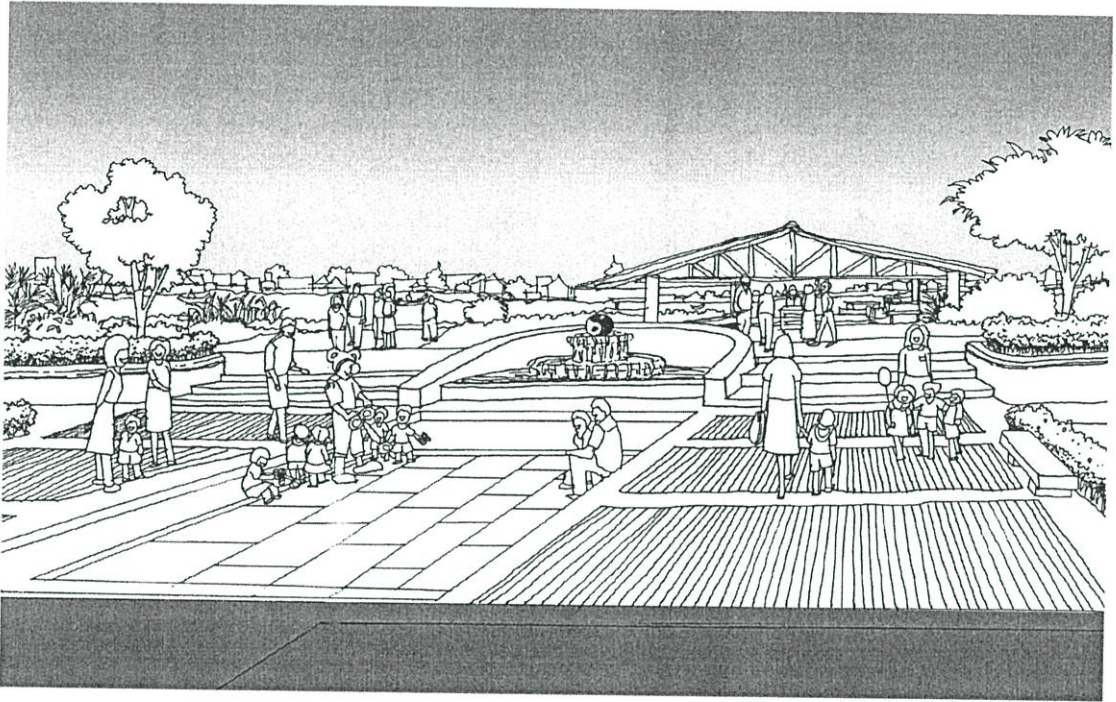

ภาพที่ 5.8 ก่อสร้างหลังคาคลุม (COVER WAY) ตามถนนวานิช 1 เพิ่ม

ดั่งนั้นเมื่อมีมาตรการต่างๆ เข้ามาเป็นข้อกำหนดในชุมชนจะช่วยให้ชุมชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น ทั้งยังทำให้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไปนิเทศทางเดียวกันอีกด้วย

2. ปรับปรุงพื้นที่นันทนาการ เปิดโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณท่าเรือสวัสดิ์ เพื่อก่อสร้างท่าเรือสวัสดิ์เป็นศูนย์รวมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และการเดินทางอีกแห่งหนึ่ง โดยจัดสร้างพื้นที่นันทนาการเปิดโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อจัดพื้นที่รองรับการจัดกิจกรรมตามเทศกาล ประเพณี และด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งใช้ท่าเรือสวัสดิ์เป็นท่าเรือสำหรับการขนส่งโดยสารทางน้ำ โดยเป็นโครงการร่วมกับแผนงานพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ในโครงการก่อสร้างท่าเรือสวัสดิ์

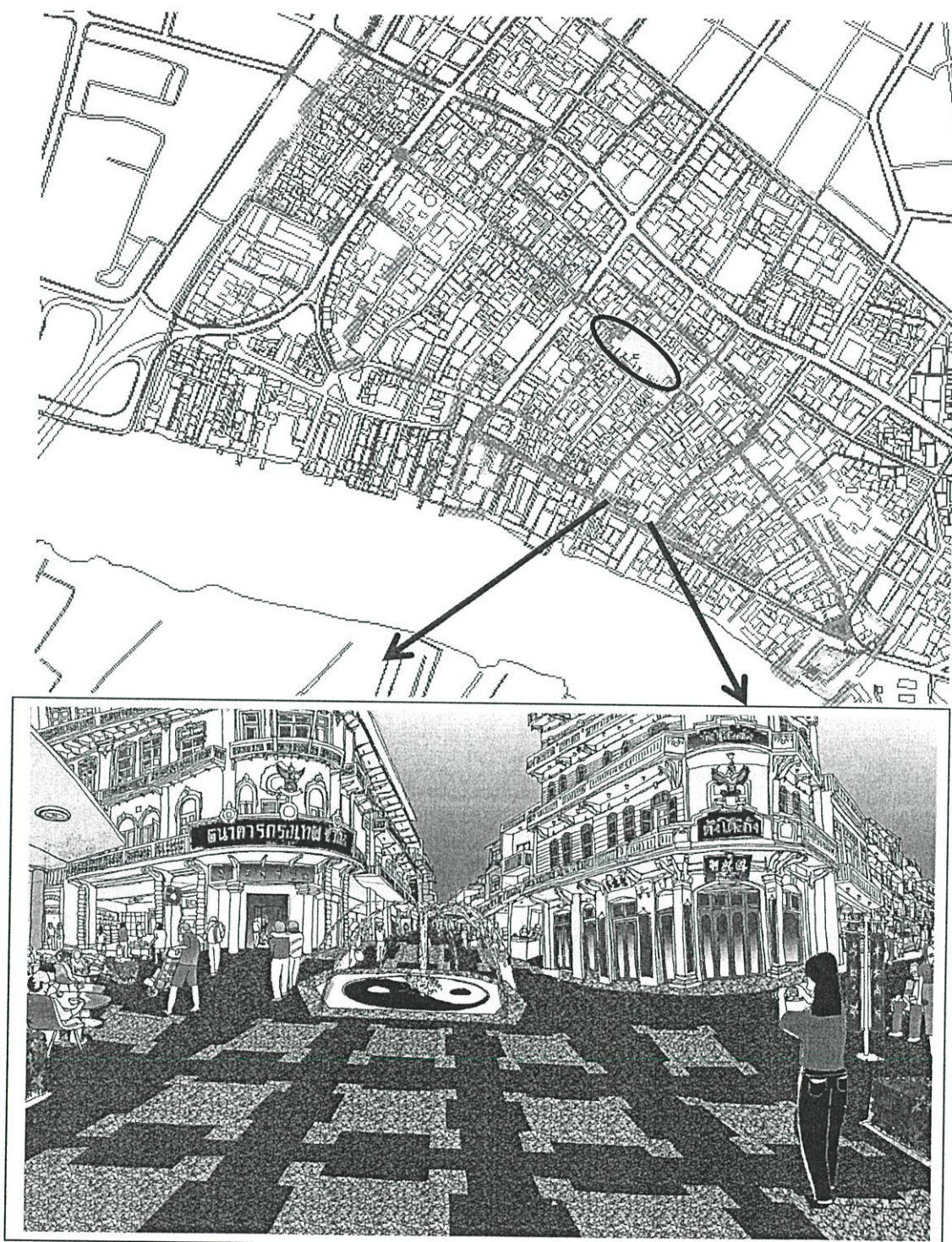

ภาพที่ 5.10 ปรับปรุงพื้นที่นันทนาการเปิดโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณท่าเรือสวัสดิ์

ดังนั้นในการปรับปรุงภูมิทัศน์ของพื้นที่ จะช่วยส่งเสริมรูปลักษณ์ของชุมชน ทำให้ลดปัญหาการเป็นแหล่งเสื่อมโทรมในบริเวณพื้นที่ นอกจากนี้ยังทำให้ชุมชนดูสวยงามและเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาใช้พื้นที่มากขึ้นอีกด้วย

4. ลักษณะทางภูมิศาสตร์ลักษณะของพื้นที่

เป็นการปรับปรุง และอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของลำเพ็ญ และดำรงไว้ซึ่งอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมโดยปรับปรุง คูแฉก และอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมทั้งที่ขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้แล้ว แล้ว เช่น อาคารตั้งโต๊ะกัง และอาคารที่ยังมีความสมบูรณ์ทางสถาปัตยกรรมเดิมอยู่มากอยู่ เช่น อาคารธนาคารกรุงเทพ

ภาพที่ 5.11 การปรับปรุงพื้นที่ และอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ดังนั้นในการปรับปรุงในด้านภูมิสถาปัตย์ของพื้นที่ จึงถือเป็นการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าของพื้นที่ ให้คงอยู่ไว้เป็นสมบัติของชุมชน และคนในชาติสืบต่อไป อีกทั้งยังเป็นส่วนที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเป็นอีกจุดหนึ่งที่มีการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมได้อีกด้วย

5.3.1.2 ข้อเสนอแนะด้านสังคม

1. ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีตรุษจีน ไหว้เจ้า ถือศีลกินเจ โดยเน้นให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน
2. จัดให้มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชน มีการจัดตั้งชมรมหรือกลุ่มที่มีลักษณะเป็นคณะกรรมการชุมชนในรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเป็นปากเสียงให้แก่คนในชุมชนตลอดจนทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างแก่คนในชุมชน

5.3.1.3 ข้อเสนอแนะการนำไปสู่การปฏิบัติ

การนำแนวทางการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ไปใช้

การจัดทำแนวทางการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ดังกล่าว ถือเป็น การวางแผนไว้ล่วงหน้า อย่างหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้ ในทางทฤษฎีการนำแผนไปปฏิบัติให้เป็นจริงมีอยู่ 4 ลักษณะ คือ ด้วยแรงบันดาลใจ (Inspiration), ด้วยข้อตกลง (Commitment), ด้วยข้อแนะนำ (Guidance) และ ด้วยการควบคุม (Control) การนำแนวทางการปรับปรุงพื้นที่มาปฏิบัติ สามารถทำได้ทั้ง 4 วิธี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งและจิตสำนึกของชุมชน (คือ หากชุมชนมีจิตสำนึกสูง การปฏิบัติตามแผน ด้วยแรงบันดาลใจ หรือข้อตกลงก็กระทำได้) และอิทธิพลของรัฐ (หากรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง การปฏิบัติตามแผนมักอยู่ในรูปของกฎหมาย คือการควบคุม) ดังนั้น ทางเลือกของการนำแนวทางการปรับปรุง ไปใช้นั้น จึงมี 2 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 ไม่เป็นไปตามกฎหมาย คือเป็นไปตามข้อตกลงของชุมชน แล้วชุมชน ควบคุมเอง (Commitment)

รูปแบบที่ 2 เป็นกฎหมาย ซึ่งอาจทำได้ในหลายวิธี คือ เป็นข้อกำหนดในผังเฉพาะ หรือประกาศเป็นข้อกำหนดท้องถิ่น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในครั้งต่อไป

การดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทาง โดยใช้ชุมชนมีส่วนร่วมนี้ จะสำเร็จได้ต้องใช้ความร่วมมือ ร่วมใจทั้งจากชุมชน และหน่วยงานของรัฐ ซึ่งแต่เดิมนั้นรัฐมีหน้าที่เป็นผู้จัดหา และดำเนินการ เพียงฝ่ายเดียว การปฏิบัติงานจึงขาดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา และเกิดปัญหาซ้ำอีก แต่ในการ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยรัฐมีบทบาทเป็นเพียงผู้สนับสนุนนั้น รัฐจะเพิ่ม ภาระทางด้านการบริหารจัดการ โครงการ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการลดงบประมาณในการที่จะ ไปดำเนินการ

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีข้อเสนอเกี่ยวกับการดำเนินงานในลักษณะการมีส่วนร่วมในการ ทำงานร่วมกัน ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางการค้า ต้องการความรู้ความเข้าใจจากชุมชน จึงควรมีการจัดการ ประชุม แนะนำแนวทางการเปลี่ยนแปลงให้ชุมชนทราบและปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง โดยพยายามที่

จะปรับปรุงการสื่อสารระหว่างรัฐกับชุมชนให้มากขึ้น อาจให้องค์กรเอกชนเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนเช่น การประชาสัมพันธ์ชี้แจง การให้ข่าวสารข้อเท็จจริงต่างๆ การออกจดหมายข่าวในชุมชน เป็นต้น

2. ปรับเปลี่ยนทัศนคติในการทำงานของภาครัฐ ซึ่งจะไม่ใช้การจัดตั้งงบประมาณและดำเนินการไปตามงบประมาณที่ตั้งไว้เท่านั้น แต่จะเปลี่ยนมาเป็นการทำงานร่วมกับชุมชน ดังนั้น การพบปะพูดคุยระหว่างกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยในการดำเนินโครงการทุกโครงการนั้นจะต้องอาศัยความเข้าใจ แรงกายและแรงใจจากทุกฝ่าย การประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง และระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนหรือชุมชน เป็นประเด็นที่สำคัญที่จะต้องไปพร้อม ๆ กับทัศนคติที่ดี ความตั้งใจจริงและวุฒิภาวะที่เหมาะสมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

- กรมศิลปกร. 2540. “เอกลักษณ์ไทยในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.” หนังสือประกอบนิทรรศการพิเศษ
เนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา พ.ศ.2540 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ,บริษัทกราฟฟิคฟอร์เมท จำกัด.
เดชา บุญค้ำ และคณะ. 2531. คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ :
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. 2543. “แนวทางอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดลอม.” เอกสารประกอบการ
ประชุมเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมในเขตเมืองในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
มหาวิทยาลัยศิลปกร. 2543. โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดลอม เพื่อดึงดูด
นักท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปกร.
- มหาวิทยาลัยศิลปกร. 2543. โครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ บริเวณชุมชน
ชุมชนท่าพระจันทร์. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปกร.
- พิชญ์โรจน์ พลบูรณ์การ. 2530. “เอกสารประกอบการบรรยายวิชาจรจรและการขนส่ง.”
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปกร.
- ภาควิชาการวางแผนภาคและผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 2542. การศึกษาโครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทาง
ประวัติศาสตร์ บริเวณท่าเตียน – ปากคลองตลาด . กรุงเทพฯ : รุ่งนภาการพิมพ์
- ยงธนีสร์ พิมลเสถียร. 2542. “เอกสารประกอบการบรรยายวิชาทฤษฎีการอนุรักษ์ เรื่อง ความเข้าใจ
เบื้องต้นเกี่ยวกับการอนุรักษ์.” สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง. 2540. “แนวทางการปรับปรุงถนน จุฬีเยส” ส่วนผังเมือง ประเทศ
สิงคโปร์.
- วีระ โรจน์พจนรัตน์. 2540. “การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม.” ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปกร.
- ศุภชัย เจริญชาติ. 2547. “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนนางเลิ้ง.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์
อุตสาหกรรมบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดลอม หน่วยอนุรักษ์ศิลปกรรมพื้นถิ่น. 2539. กฎหมายเกี่ยวกับ
การอนุรักษ์สิ่งแวดลอมศิลปกรรม. สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดลอม.
- สำนักพัฒนามาตรฐานผังเมือง. 2539. เกณฑ์และมาตรฐานการวางและจัดทำผังเมืองรวม พ.ศ. 2539.
กรมการผังเมือง.

สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย .เอกสารเรื่องเกณฑ์การวางผังเมืองรวมของสำนักผังเมือง.
สำนักผังเมือง.

Cohen , Nahoum. 1998. “**Urban Conservation.**” Cambridge.Matsachuset : Mit Press.

Dobby , Alan. 1978. “**Conservation and Planning.**” Great Britain : Anchor Press Ltd.

Feilden , Bernard.M. 1994. “**Conservation Of Historic Buildings.**” Oxford: Butterworth
Heinemann.

Lynch , Kevin. “**The Image of the City.**” Massachusetts : M.I.T. Press, 1960

Yamane, Toro. 1973. Statistic : **An Introductory Analysis 3rd** ed. Tokyo : Harpet International
Edition.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เอกสารราชการ / เอกสารติดต่อราชการ

ที่ ศธ 0524.04/ 2645

คณะกรรมการอำนวยการ
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๕ กรกฎาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน รศ.ดร.ภิญโญ สุวรรณคีรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ด้วย นางสาวณัฐพินิตา รัตนพงษ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง” โดยมี รศ.สุรศักดิ์ กังขาว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะกรรมการอำนวยการ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตามที่แนบมา พร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของนางสาวณัฐพินิตา รัตนพงษ์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)
รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 326-4325

ที่ ศธ 0524.04/ 2645

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๕ กรกฎาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน คุณวิโรจ ลีตระกูล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ด้วย นางสาวณัฐพินดา รัตนพงศ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง” โดยมี รศ.สุรศักดิ์ กังขาว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของนางสาวณัฐพินดา รัตนพงศ์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 326-4325

ที่ ศธ 0524.04/ 2929

คณะกรรมการผู้ดุษฎีบัณฑิต

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520

๒ สิงหาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์มฤคินทร์ นิยมทัศน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ด้วย นางสาวฐณีพนิดา รัตนพงศ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง” โดยมี รศ.สุรศักดิ์
กั้งขาว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ร่วม

คณะกรรมการผู้ดุษฎีบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่อง
ดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ดังที่แนบมา
พร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ
นางสาวฐณีพนิดา รัตนพงศ์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็น
อย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 326-4325

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามวิทยานิพนธ์

เรื่อง

แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

คำชี้แจง

โครงการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ในการเสนอแนวทางการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์หามาประกอบกับข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงขอความกรุณาได้โปรดกรอกแบบสอบถาม ที่ตรงกับความเป็นจริงและครบถ้วนทุกข้อ ซึ่งคำตอบของท่านรวมถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ นั้น ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น ซึ่งจะไม่เกิดผลเสียหายต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใด ผู้ทำวิทยานิพนธ์ขอขอบคุณในความกรุณาของท่านผู้ตอบแบบสอบถามเป็นอย่างยิ่ง

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านกายภาพสังคมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

สำหรับผู้ประกอบกิจกรรมและกลุ่มชุมชนในพื้นที่ศึกษา

สำหรับผู้ประกอบกิจกรรมและกลุ่มชุมชนในพื้นที่ศึกษา

กรุณาตอบแบบสอบถามโดยทำเครื่องหมาย / ลงใน ( ) และเติมข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ

1.1 เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

1.2 อายุ.....ปี

1.3 การศึกษาระดับสูงสุดของท่าน

( ) ไม่ได้เรียนหนังสือ ( ) ประถมศึกษา ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
 ( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย ( ) อาชีวศึกษา (ป.ว.ช,ป.ว.ศ) ( ) ปริญญาตรี
 ( ) สูงกว่าปริญญาตรี

1.4 ภูมิลำเนาเดิม

( ) กรุงเทพมหานคร ( ) ปริมณฑล ( ) ภาคกลาง
 ( ) ภาคเหนือ ( ) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ( ) ภาคใต้

1.5 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ

( ) เริ่มอาศัย-3 ปี ( ) ตั้งแต่ 3-6 ปี
 ( ) ตั้งแต่ 6-10 ปี ( ) 10 ปีขึ้นไป

1.6 ลักษณะอาคารที่พักอาศัย หรืออาคารที่ดำเนินกิจการ

( ) อาคารพาณิชย์.....ชั้น
 ( ) บ้านเดี่ยว.....ชั้น
 ( ) ทาวน์เฮ้าส์.....ชั้น

1.7 ในบ้านหรือร้านของท่านมีกิจการค้าประเภทใด

( ) ค้าขาย โปรรระบุ.....
 ( ) สำนักงาน โปรรระบุ.....
 ( ) ให้บริการ โปรรระบุ.....
 ( ) อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว

1.8 การถือครองที่ดินสำหรับประกอบกิจการหรืออยู่อาศัยของท่าน

( ) เป็นเจ้าของที่ดิน
 ( ) เช่า
 ( ) อื่นๆ โปรรระบุ.....

1.9 ท่านประกอบกิจการวันละ.....ชั่วโมง

1.10 ท่านคิดว่าการประกอบกิจการในบริเวณย่านพาณิชยกรรมสำเพ็งมีข้อดีอย่างไร

- ( ) เป็นย่านพาณิชยกรรมดั้งเดิมที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก
- ( ) มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เอื้ออำนวยต่อการค้าขาย
- ( ) การจัดระบบการคมนาคมที่สะดวก
- ( ) ไม่ต้องเสียค่าเช่าที่
- ( ) สามารถทำการค้าและอยู่อาศัยได้

1.11 ช่วงเวลาในการประกอบกิจการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) เช้า เวลาประมาณ.....
- ( ) กลางวัน เวลาประมาณ.....
- ( ) เย็น เวลาประมาณ.....
- ( ) ทั้งวัน ไปรกระบุ.....

1.12 วันทำการหรือประกอบกิจการของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) ทุกวันไม่เว้นวันหยุด
- ( ) ทุกวันเว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์
- ( ) เว้นวันเสาร์และอาทิตย์
- ( ) อื่นๆ ไปรกระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางด้านกายภาพและสังคมของย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ

- 2.1 ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในปัจจุบันในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญเป็นอย่างไร
- ( ) ดีอยู่แล้ว ( ) ดีพอสมควร แต่ต้องปรับปรุง
- ( ) ไม่ดีเลย ต้องปรับปรุงหลายส่วน ( ) ไม่มีความเห็น

2.2 อาคารที่ท่านทำงาน / พักอาศัยอยู่ในปัจจุบัน ก่อสร้างมาแล้วเป็นเวลา .....ปี

- 2.3 ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงในด้านใดบ้าง โดยแยกความเห็นเป็นระดับความปรับปรุง
โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องว่างที่ท่านเห็นด้วย

สิ่งที่ควรปรับปรุง	ระดับของการปรับปรุง		
	ควรปรับปรุงมาก	ควรปรับปรุง	ไม่ต้องปรับปรุง
สภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ			
สภาพอาคาร			
การป้องกันน้ำท่วม			
การดูแลรักษาอาคารเก่าแก่			
สภาพถนน			
ทางเท้า			
การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย			
ความสะอาด			
สภาพของป้ายโฆษณา			
การสัญจร			
การป้องกันอัคคีภัย			
อื่นๆ.....			

2.4 เมื่อพูดถึงย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญท่านจะนึกถึงสิ่งใดเป็นครั้งแรก

- ( ) สินค้าขายส่ง ราคาถูก ( ) ความเก่าแก่ของอาคารและชุมชน
- ( ) สัญลักษณ์ของย่านชาวจีน ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

2.5 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอาคารเก่าแก่ในย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญอย่างไร

- ( ) สวยงามน่าอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดี ( ) เฉยๆ
- ( ) ไม่เห็นความจำเป็นต้องอนุรักษ์ สร้างอาคารสมัยใหม่ดีกว่า ( ) อื่น.....

2.6 ท่านคิดว่าหากมีโครงการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ จะเกิดผลกระทบต่อท่านในด้านใด
อย่างไร

- ( ) สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น เพราะ.....
- ( ) สภาพความเป็นอยู่ไม่ดีขึ้น เพราะ.....
- ( ) ไม่มีความคิดเห็น

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

3.1 ถ้าจะมีการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร

- ( ) ควรปรับปรุง เพราะ.....
- ( ) ไม่ควรปรับปรุง เพราะ.....
- ( ) ไม่มีความเห็น

3.2 หากมีการปรับปรุงอาคารในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านคิดว่าควรปรับปรุงไปในแนวทางใด

- ( ) ไม่ควรปรับปรุงเลย
- ( ) รูปแบบเก่าสมัยดั้งเดิม
- ( ) รูปแบบอิทธิพลตะวันตก
- ( ) รูปแบบใดก็ได้ที่กลมกลืนกัน

ข้อ 3.3-3.4 สำหรับท่านที่มีเห็นว่า ควรปรับปรุงอาคารในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

3.3 ท่านคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับอาคารที่ขาดการดูแล ในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

- ( ) นุรณะและซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม
- ( ) นุรณะและเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกคล้อยกับการใช้งาน
- ( ) รื้อแล้วสร้างใหม่
- ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

3.4 หากมีการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านคิดว่าควรปรับปรุงอย่างไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) ปรับปรุงอาคาร สิ่งก่อสร้าง รวมถึงการควบคุมป้ายโฆษณาต่างๆ
- ( ) ออกมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้างในอนาคต กรณีมีการรื้อถอน หรือ ปรับปรุงอาคาร
- ( ) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง เช่น ทางเท้า ถนน ฯลฯ
- ( ) การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย
- ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

.....ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง.....

แบบสอบถามวิทยานิพนธ์

เรื่อง

แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

คำชี้แจง

โครงการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ในการเสนอแนวทางการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์หามาประกอบกับข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็น แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงขอความกรุณาได้โปรดกรอกแบบสอบถาม ที่ตรงกับความเป็นจริงและครบถ้วนทุก ข้อ ซึ่งคำตอบของท่านรวมถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ นั้น ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อ การศึกษาเท่านั้น ซึ่งจะไม่เกิดผลเสียหายต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใด ผู้ทำวิทยานิพนธ์ขอขอบคุณในความ กรุณาของท่านผู้ตอบแบบสอบถามเป็นอย่างยิ่ง

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านกายภาพสังคมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

สำหรับผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่ศึกษา

สำหรับผู้กำหนดรูปแบบลงในพื้นที่ศึกษา

กรุณาตอบแบบสอบถามโดยทำเครื่องหมาย / ลงใน ( ) และเติมข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ

1.1 เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

1.2 อายุ.....ปี

1.3 การศึกษาระดับสูงสุดของท่าน

( ) ไม่ได้เรียนหนังสือ ( ) ประถมศึกษา ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย ( ) อาชีวศึกษา (ป.ว.ช,ป.ว.ส) ( )ปริญญาตรี
( ) สูงกว่าปริญญาตรี

1.4 ภูมิตำเนาเดิม

( ) กรุงเทพมหานคร ( ) ปริมณฑล ( ) ภาคกลาง
( ) ภาคเหนือ ( ) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ( ) ภาคใต้

1.5 ที่พักอาศัยปัจจุบันของท่าน .....

1.6 ระยะเวลาที่ค้าขายในย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ.....ปี

1.7 ท่านขายของสัปดาห์ละกี่วัน

( ) ทุกวัน
( ) ไม่ทุกวัน ตั้งแต่วัน.....ถึงวัน.....
( ) อื่นๆ โปรดระบุ

1.8 ช่วงเวลาขาย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) เช้า ( ) กลางวัน ( ) เย็น ( ) ทั้งวัน
( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

1.9 ท่านขายของวันละ.....ชั่วโมง

1.10 ประเภทของสินค้าหรือบริการขาย

( ) ของกึ่งหีบอบ ( ) เสื้อผ้า ( ) อาหาร/ผลไม้
( ) เครื่องเขียน ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

1.11 เพราะเหตุใด ท่านจึงเลือกมาค้าขายบริเวณนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) ใกล้บ้าน ( ) เป็นย่านพาณิชย์กรรมที่มีกำลังซื้อสูง
 ( ) สามารถตั้งแผงได้สะดวก ( ) ไม่ต้องเสียค่าเช่าที่
 ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

1.12 รูปแบบการขายเป็นอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) ไม่มีที่ตั้งแน่นอน ( ) มีที่ตั้งแน่นอน
 ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางด้านกายภาพและสังคมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

2.1 ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในปัจจุบันในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งเป็นอย่างไร

- ( ) ดีอยู่แล้ว ( ) ดีพอสมควร แต่ต้องปรับปรุง
 ( ) ไม่ดีเลย ต้องปรับปรุงหลายส่วน ( ) ไม่มีความเห็น

2.2 ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงในด้านใดบ้าง โดยแยกความเห็นเป็นระดับความปรับปรุง
 โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องว่างที่ท่านเห็นด้วย

สิ่งที่ควรปรับปรุง	ระดับของการปรับปรุง		
	ควรปรับปรุงมาก	ควรปรับปรุง	ไม่ต้องปรับปรุง
สภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง			
สภาพอาคาร			
การป้องกันน้ำท่วม			
การดูแลรักษาอาคารเก่าแก่			
สภาพถนน			
ทางเท้า			
การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย			
ความสะอาด			
สภาพของป้ายโฆษณา			
การสัญจร			
การป้องกันอัคคีภัย			
อื่นๆ.....			

2.3 เมื่อพูดถึงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งท่านจะนึกถึงสิ่งใดเป็นครั้งแรก

- ( ) สินค้าขายส่ง ราคาถูก ( ) ความเก่าแก่ของอาคารและชุมชน
 ( ) สัญลักษณ์ของย่านชาวจีน ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

- 2.4 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอาคารเก่าแก่ในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งอย่างไร
- ( ) สวยงามน่าอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดี ( ) เฉยๆ
- ( ) ไม่เห็นความจำเป็นต้องอนุรักษ์ สร้างอาคารสมัยใหม่ดีกว่า ( ) อื่น.....
- 2.5 ท่านคิดว่าหากมีโครงการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จะเกิดผลกระทบต่อท่านในด้านใดอย่างไร
- ( ) ดีขึ้น เพราะ.....
- ( ) ไม่ดีขึ้นเพราะ.....
- ( ) ไม่มีความคิดเห็น

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

- 3.1 ถ้าจะมีการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร
- ( ) ควรปรับปรุง เพราะ.....
- ( ) ไม่ควรปรับปรุง เพราะ.....
- ( ) ไม่มีความเห็น
- 3.2 หากมีการปรับปรุงอาคารในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านคิดว่าควรปรับปรุงไปในแนวทางใด
- ( ) ไม่ควรปรับปรุงเลย ( ) รูปแบบเก่าสมัยดั้งเดิม
- ( ) รูปแบบอิทธิพลตะวันตก ( ) รูปแบบใดก็ได้ที่กลมกลืนกัน

ข้อ 3.3-3.4 สำหรับท่านที่มีเห็นว่า ควรปรับปรุงอาคารในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

- 3.3 ท่านคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับอาคารที่ขาดการดูแล ในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง
- ( ) บูรณะและซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม
- ( ) บูรณะและเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกคล้อยกับการใช้งาน
- ( ) รื้อแล้วสร้างใหม่
- ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....
- 3.4 หากมีการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านคิดว่าควรปรับปรุงอย่างไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) ปรับปรุงอาคาร สิ่งก่อสร้าง รวมถึงการควบคุมป้ายโฆษณาต่างๆ
- ( ) ออกมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้างในอนาคต กรณีมีการรื้อถอน หรือ ปรับปรุงอาคาร
- ( ) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง เช่น ทางเท้า ถนน ฯลฯ
- ( ) การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย
- ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

.....ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง.....

แบบสอบถามวิทยานิพนธ์

เรื่อง

แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

คำชี้แจง

โครงการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ในการเสนอแนวทางการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาประกอบกับข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงขอความกรุณาได้โปรดกรอกแบบสอบถาม ที่ตรงกับความเป็นจริงและครบถ้วนทุกข้อ ซึ่งคำตอบของท่านรวมถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ นั้น ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น ซึ่งจะไม่เกิดผลเสียหายต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใด ผู้ทำวิทยานิพนธ์ขอขอบคุณในความกรุณาของท่านผู้ตอบแบบสอบถามเป็นอย่างยิ่ง

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านกายภาพสังคมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

สำหรับผู้เข้ามาใช้บริการภายในพื้นที่ศึกษา

สำหรับผู้เข้ามาใช้บริการภายในพื้นที่ศึกษา

กรุณาตอบแบบสอบถามโดยทำเครื่องหมาย / ลงใน ( ) และเติมข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ

1.1 เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

1.2 อายุ.....ปี

1.3 การศึกษาระดับสูงสุดของท่าน

( ) ไม่ได้เรียนหนังสือ ( ) ประถมศึกษา ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย ( ) อาชีวศึกษา (ป.ว.ช,ป.ว.ส) ( ) ปริญญาตรี
( ) สูงกว่าปริญญาตรี

1.4 อาชีพ.....

1.5 ภูมิลำเนาเดิม

( ) กรุงเทพมหานคร ( ) ปริมณฑล ( ) ภาคกลาง
( ) ภาคเหนือ ( ) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ( ) ภาคใต้

1.6 ที่พักอาศัยปัจจุบันของท่าน .....

1.7 เหตุผลที่ท่านเข้ามาท่องเที่ยว ในย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญ

( ) ซื้อสินค้าปริมาณมากในราคาส่ง
( ) เที่ยวชมสินค้าและซื้อสินค้าปริมาณไม่มากในราคาถูก
( ) ชื่นชมบรรยากาศ เนื่องจากเป็นพื้นที่ต่อเนื่องจากเขาวราชและเชื่อมต่อไปยังพาทูร์ด
( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

1.8 ท่านเข้ามาใช้บริการ ในย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญกี่ครั้ง

( ) 1 ครั้ง ( ) 1-5 ครั้ง
( ) มากกว่า 5 ครั้ง ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

1.9 โดยปกติท่านเข้ามาใช้บริการ ในย่านพาณิชย์กรรมลำเพ็ญในวันเวลาใด

( ) วันหยุด ( ) ไม่นแน่นอน ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางด้านกายภาพและสังคมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

2.1 ขณะที่ท่านเข้ามาใช้บริการ ในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านประสบปัญหาอะไรบ้าง

- ( ) ไม่มี
( ) มี โปรดระบุ.....

2.2 ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในปัจจุบันในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งเป็นอย่างไร

- ( ) คืออยู่แล้ว ( ) ดีพอสมควร แต่ต้องปรับปรุง
( ) ไม่ดีเลย ต้องปรับปรุงหลายส่วน ( ) ไม่มีความเห็น

2.3 ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงในด้านใดบ้าง โดยแยกความเห็นเป็นระดับความปรับปรุง
โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องว่างที่ท่านเห็นด้วย

สิ่งที่ควรปรับปรุง	ระดับของการปรับปรุง		
	ควรปรับปรุงมาก	ควรปรับปรุง	ไม่ต้องปรับปรุง
สภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง			
สภาพอาคาร			
การป้องกันน้ำท่วม			
การดูแลรักษาอาคารเก่าแก่			
สภาพถนน			
ทางเท้า			
การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย			
ความสะอาด			
สภาพของป้ายโฆษณา			
การสัญจร			
การป้องกันอัคคีภัย			
อื่นๆ.....			

2.4 เมื่อพูดถึงย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งท่านจะนึกถึงสิ่งใดเป็นครั้งแรก

- ( ) สินค้าขายส่ง ราคาถูก ( ) ความเก่าแก่ของอาคารและชุมชน
( ) สัญลักษณ์ของย่านชาวจีน ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

2.5 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอาคารเก่าแก่ในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็งอย่างไร

- ( ) สวยงามน่าอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดี ( ) เฉยๆ
( ) ไม่เห็นความจำเป็นต้องอนุรักษ์ สร้างอาคารสมัยใหม่ดีกว่า ( ) อื่น.....

- 2.6 ท่านคิดว่าหากมีโครงการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง จะเกิดผลกระทบต่อท่านในด้านใดอย่างไร
- ( ) ดีขึ้น เพราะ.....
- ( ) ไม่ดีขึ้นเพราะ.....
- ( ) ไม่มีความคิดเห็น

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

- 3.1 ถ้าจะมีการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร
- ( ) ควรปรับปรุง เพราะ.....
- ( ) ไม่ควรปรับปรุง เพราะ.....
- ( ) ไม่มีความเห็น

- 3.2 หากมีการปรับปรุงอาคารในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านคิดว่าควรปรับปรุงไปในแนวทางใด
- ( ) ไม่ควรปรับปรุงเลย ( ) รูปแบบเก่าสมัยดั้งเดิม
- ( ) รูปแบบอิทธิพลตะวันตก ( ) รูปแบบใดก็ได้ที่กลมกลืนกัน

ข้อ 3.3-3.5 สำหรับท่านที่มีเห็นว่า ควรปรับปรุงอาคารในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

- 3.3 ท่านคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับอาคารที่ขาดการดูแล ในย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง
- ( ) บูรณะและซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม
- ( ) บูรณะและเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวกคล้อยกับการใช้งาน
- ( ) รื้อแล้วสร้างใหม่
- ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....
- 3.4 หากมีการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านคิดว่าควรปรับปรุงอย่างไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) ปรับปรุงอาคาร สิ่งก่อสร้าง รวมถึงการควบคุมป้ายโฆษณาต่างๆ
- ( ) ออกมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้างในอนาคต กรณีมีการรื้อถอน หรือ ปรับปรุงอาคาร
- ( ) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง เช่น ทางเท้า ถนน ฯลฯ
- ( ) การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย
- ( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

3.5 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง.....

แบบสัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง

แนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

คำชี้แจง

โครงการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ในการเสนอแนวทางการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาประกอบกับข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง

ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงขอความกรุณาได้โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ ที่ตรงกับความเป็นจริงและครบถ้วนทุกข้อ ซึ่งคำตอบของท่านรวมถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ นั้น ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น ซึ่งจะไม่เกิดผลเสียหายต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใด ผู้ทำวิทยานิพนธ์ขอขอบคุณในความกรุณาของท่านผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ เป็นอย่างยิ่ง

แบบสัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

.....

ที่อยู่

.....

2. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพ.....

หน่วยงาน.....

3. ถ้าจะมีการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าควรมีแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำเพ็ง ในรูปแบบใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่า องค์กรหรือหน่วยงานใด ควรให้ความร่วมมือในการปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรม
สำเพ็ง เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. เพื่อให้การปรับปรุงเพื่อการอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมสำคัญ บรรลุตามวัตถุประสงค์ ท่านคิดว่าควรมีการใช้
กลยุทธ์หรือมาตรการส่งเสริม ในการเสนอแนะมาตรการทางด้านกฎหมายซึ่งเป็นลักษณะการบังคับ และ
ส่งเสริมมาตรการทางการสร้างแรงจูงใจในการให้ความร่วมมือ มีความเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวณัฐพินิตา รัตนพงษ์
วัน เดือน ปีเกิด	27 กันยายน 2521
สถานที่เกิด	จังหวัดสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	557/45 ลุมพินีเซ็นเตอร์ตึก E1 แอปเปิ้ลแลนด์ คลองจั่น บางกะปิ กรุงเทพฯ
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2545 สำเร็จการศึกษา สาขาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีการศึกษา 2550 สำเร็จการศึกษา สาขาสถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง